STRATEGIA ROZWOJU KAPITAŁU LUDZKIEGO 2030

Załącznik
do uchwały nr 184/2020
Rady Ministrów
z dnia 14 grudnia 2020 r.

MINISTERSTWO ROZWOJU, PRACY

I TECHNOLOGII

STRATEGIA ROZWOJU KAPITAŁU LUDZKIEGO 2030

Warszawa 2020 r.

SPIS TREŚCI

I. Wprowadzenie 4

II. Ramy prawne oraz zgodność ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju 6

III. Diagnoza, prognoza trendów rozwojowych, opis obszarów interwencji działań Strategii 11

Kapitał Ludzki 16

Umiejętności 16

System opieki zdrowotnej 30

Spójność Społeczna 38

Demografia i rynek pracy 38

Ubóstwo i wykluczenie społeczne 54

IV. Cele i oczekiwane rezultaty Strategii 65

Cel szczegółowy 1: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, w tym cyfrowych 67

Cel szczegółowy 2: Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej 73

Cel szczegółowy 3: Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy 75

Cel szczegółowy 4: Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne 78

V. Zakres działań i wymiar terytorialny Strategii 80

Zakres działań 80

Wymiar terytorialny 83

VI. Realizacja Strategii w ujęciu obszar – kierunki interwencji – projekty strategiczne – projekty uzupełniające 92

Obszar Kapitał Ludzki 92

Kierunki interwencji 92

a) Lepsze dopasowanie edukacji i uczenia się do potrzeb nowoczesnej gospodarki 92
b) Budowa infrastruktury równego dostępu do informacji 105
c) Lepsze stanowienie prawa i dobre rządzenie 106
d) Poprawa stanu zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej 108

e) Poprawa kultury fizycznej w społeczeństwie 114

Obszar Spójność Społeczna 116

Kierunki interwencji 116

a) Rynek pracy zapewniający wykorzystanie potencjału zasobów ludzkich dla rozwoju Polski 116
b) Polityka migracyjna jako instrument zarządzania zasobami ludzkimi 121
c) Aktywna polityka rodzinna 121
d) Poprawa dostępności do usług, w tym społecznych i zdrowotnych 124
e) Wsparcie grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem oraz zapewnienie spójności działań na rzecz integracji społecznej 127
f) Zmniejszenie zjawiska przestępczości 131

VII. System realizacji, monitorowanie i ewaluacja Strategii 132

VIII. Wskaźniki realizacji celów Strategii 134

IX. Ramy finansowe Strategii 141

X. Załączniki 173

1. Informacja o konsultacjach społecznych i międzyresortowych przeprowadzonych w trakcie prac nad Strategią 174
2. Informacje o wynikach końcowej ewaluacji ex ante 175
3. Lista projektów 178
4. Lista podmiotów uczestniczących w realizacji Strategii 183
5. Lista wykresów, tabel i map 187

WYKAZ SKRÓTÓW:

AAI	Wskaźnik aktywnego starzenia się (ang. Active Ageing Index)
AROPE	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem (ang. At risk of poverty or social exclusion rate)
BAEL	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności
BBDG	Badania Budżetów Gospodarstw Domowych
CEDEFOP	Europejskie Centrum Rozwoju Kształcenia Zawodowego (ang. European Centre for the Development of Vocational Training)
EHCI	Europejski Indeks Zdrowia (ang. Euro Health Consumer Index)
ELA	Ogólnopolski system monitorowania Ekonomicznych Losów Absolwentów szkół wyższych
EU SILC	Europejskie badanie warunków życia ludności (ang. EU Statistics on Income and Living Conditions)
HLY	Wskaźnik przeciętnego trwania życia w zdrowiu (ang. Healthy Life Years)
KE	Komisja Europejska
KPPUiWS	Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji
KSRR	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego
LLL	Uczenie się przez całe życie (ang. *Lifelong Learning)*
LOWE	Lokalne Ośrodki Wiedzy i Edukacji
MSP	Sektor małych i średnich przedsiębiorstw
OECD	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (ang. Organization for Economic Co-operation and Deveopment)
OECD PISA	Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów nadzorowany przez OECD (ang. Programme for International Student Assessment)
ONZ	Organizacja Narodów Zjednoczonych
OSE	Ogólnopolska Sieć Edukacyjna
PIAAC	Międzynarodowe Badanie Kompetencji Osób Dorosłych (ang. Programme for the International Assessment of Adult Competencies)
POIiŚ 2014–2020	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014–2020
POWER 2014-2020	Program Wiedza Edukacja Rozwój
PROW 2014-2020	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
SMD	Wskaźnik pogłębionej deprywacji materialnej (ang. Severe material deprivation rate)
SOR	Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
TIK	Technologie informacyjne i komunikacyjne
UE	Unia Europejska
UP	Umowa Partnerstwa
UZPPR	Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju
VLWI	Wskaźnik bardzo niskiej intensywności pracy (ang. Very low work intensity rate)
WHO	Światowa Organizacja Zdrowia (ang. World Health Organization)

SŁOWNICZEK:

KAPITAŁ LUDZKI	Zasób wiedzy oraz umiejętności, które człowiek zdobywa, uczestnicząc w procesie kształcenia oraz podczas pracy zawodowej, jak również zasób zdrowia i energii witalnej. Jeden z najważniejszych czynników rozwoju społeczno-ekonomicznego kraju czy poszczególnych regionów.
SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA	Posiadana przez społeczeństwo zdolność zapewnienia dobrobytu wszystkim swym członkom, minimalizowania dysproporcji (disparities) między nimi i unikania polaryzacji. Społeczeństwo spójne to wspólnota wolnych, wspierających się nawzajem ludzi, którzy dążą do tych wspólnych celów metodami demokratycznymi.[1)]

[1)] Zrewidowana Strategia Spójności Społecznej 2004.

I. WPROWADZENIE

14 lutego 2017 r. Rada Ministrów przyjęła *Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju 2020 (z perspektywą do 2030)*. SOR wyznaczył nowe zasady, cele i priorytety rozwoju kraju w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym. W SOR zawarte są rekomendacje dla polityk publicznych i Strategia stanowi podstawę dla zmian w systemie zarządzania rozwojem, w tym obowiązujących dokumentów strategicznych.

Przyjęcie SOR, nowej średniookresowej strategii rozwoju kraju, spowodowało konieczność weryfikacji i aktualizacji dotychczas obwiązujących zintegrowanych strategii rozwoju, w tym Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego (SRKL).

Celem prac nad aktualizacją SRKL jest zapewnienie, aby określone w SOR cele, kierunki interwencji, działania i projekty, stanowiące strategiczne zadania państwa w obszarze kapitału ludzkiego i obszarze spójności społecznej - rozbudowa i podnoszenie jakości kapitału ludzkiego w Polsce oraz zwiększanie obszaru spójności społecznej - zostały osiągnięte.

Prace nad aktualizacją merytoryczną i redakcyjną SRKL koordynuje minister właściwy do spraw pracy. W celu jak najrzetelniejszego dokonania aktualizacji SRKL, resort pracy przeprowadził zarówno konsultacje wewnętrzne, jak również konsultacje wśród instytucji zewnętrznych. Dzięki tym działaniom dokument został skonfrontowany z obecną sytuacją i wyzwaniami społeczno-ekonomicznymi w Polsce. Wzbogacony został także o propozycje nowych działań, poza zawartymi w SOR projektami strategicznymi, w postaci projektów uzupełniających, nie ujętych w SOR, ale zgłoszonych przez realizatorów SRKL.

SRKL stanowi odpowiedź na wyzwania, jakie stoją przed Polską, w zakresie lepszego wykorzystania potencjału ludzkiego i zapewnienia spójności społecznej. Do wyzwań tych należy uczynienie z Polski bardziej atrakcyjnego miejsca do życia, rozwijania wiedzy i podejmowania pracy, a w konsekwencji lokowania inwestycji oraz tworzenie większej liczby trwałych miejsc pracy. Rozwój kapitału ludzkiego i spójności społecznej przyczynia się do pełniejszego wykorzystania zasobów pracy oraz wsparcia wzrostu konkurencyjności gospodarki. Wyzwania, jakie stoją przed Polską w zakresie wzmocnienia kapitału ludzkiego i spójności społecznej obejmują poprawę jakości i efektywności edukacji formalnej i pozaformalnej, usprawnienie systemu opieki zdrowotnej, polepszenie sytuacji demograficznej w kierunku zwiększenia dzietności, a jednocześnie zmiany systemu funkcjonowania państwa wynikające z procesu starzenia się społeczeństwa, jak również działania na rzecz przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu.

Struktura zaktualizowanej SRKL wynika ze wskazań ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju i z konstrukcji SOR. Obejmuje ona ramy prawne i objaśnienie zgodności z SOR (rozdział I). SRKL w zwięzły sposób prezentuje diagnozę i prognozę trendów rozwojowych, jak i opisuje obszary interwencji działań (rozdział II). Cele i oczekiwane rezultaty SRKL zostały omówione w rozdziale III. Wymiar terytorialny Strategii został przedstawiony w rozdziale IV. Oś realizacji SRKL, zaprezentowana jest w rozdziale V. Składają się na nią obszary (kapitał ludzki i spójność społeczna), kierunki interwencji w ramach każdego z obszarów oraz wyróżniona przez SOR kategoria projektów strategicznych, która została rozszerzona o projekty uzupełniające.

W aktualizację SRKL włączyło się 15 ministerstw i instytucji centralnych, które zgłosiły 51 projektów strategicznych i uzupełniających, mających doprowadzić do osiągnięcia założonych celów. Projekty zostały scharakteryzowane w rozdziale V, w ramach poszczególnych dziesięciu kierunków interwencji.

Osobne części poświęcone są systemowi monitorowania i ewaluacji oraz wskaźnikom realizacji celów SRKL (odpowiednio rozdział VI i rozdział VII).

Ramy finansowe przedstawione są w części VIII.

Załącznik 1 informuje o konsultacjach społecznych i międzyresortowych, którym podlegała SRKL, załącznik 2 o wynikach ewaluacji ex ante. Szczegółową listę projektów strategicznych i uzupełniających zawiera załącznik 3, natomiast załącznik 4 informuje o podmiotach uczestniczących w aktualizacji i realizacji SRKL. Załącznik 5 stanowi wykaz wykresów, tabel i map.

II. RAMY PRAWNE ORAZ ZGODNOŚĆ ZE STRATEGIĄ NA RZECZ ODPOWIEDZIALNEGO ROZWOJU

RAMY PRAWNE

Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju jest podstawą prawną dla opracowania SOR, jak i innych strategii rozwoju[2)].

SOR jako średniookresowa strategia wyznacza podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym, obejmując okres 4–10 lat. SOR realizowany jest przez strategie rozwoju oraz przy pomocy programów, z uwzględnieniem okresu programowania Unii Europejskiej.[3)]

Aktualizacja SRKL jako strategii rozwoju, winna być spójna ze średniookresową strategią rozwoju kraju, tj. SOR, i określać w szczególności[4)]:

1) diagnozę sytuacji w odniesieniu do zakresu objętego programowaniem strategicznym, z uwzględnieniem stanu środowiska oraz zróżnicowań przestrzennych i terytorialnych;
2) prognozę trendów rozwojowych w okresie objętym strategią;
3) cele rozwoju, w tym kierunki interwencji w zakresie objętym strategią wraz z zestawem wskaźników monitorujących oraz ich wartościami docelowymi, z uwzględnieniem zróżnicowań przestrzennych lub terytorialnych;
4) systemy realizacji i ramy finansowe.

Do dokumentów, których zapisy istotnie nawiązują do obszarów działania SRKL należą również:

- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1409);
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 910 i 1378);
- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 r. poz. 85, 374, 875 i 1086);
- Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2365 oraz z 2020 r. poz. 322 i 1592);
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych[5] (Dz. U. z 2020 r. poz. 426, 568 i 875);

[2)] Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2019 r. poz. 1295, z późn. zm.).
[3)] Por. art. 9 ustawy o zasadach prowadzenia rozwoju.
[4)] Por. art. 13 ustawy o zasadach prowadzenia rozwoju.
[5)] W całym tekście SRKL używa się wyrażenia *osoby niepełnosprawne* zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 426, z późn. zm.).

- Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1062);
- Horyzontalne zintegrowane strategie rozwoju:
  - Strategia Produktywności,
  - Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność),
  - Strategia Sprawne i Nowoczesne Państwo,
  - Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030,
  - Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030,
  - Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku,
  - Polityka Energetyczna Polski,
  - Polityka Ekologiczna Państwa.
- Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji;
- Rządowy Program Dostępność Plus;
- Programowanie perspektywy finansowej na lata 2014-2020. Umowa Partnerstwa;
- Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 - rezolucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w 2015 r.;
- Zalecenia Rady UE dla poszczególnych krajów (Council Specific Recommendations - CSRs), wynikające z Semestru Europejskiego.

ZGODNOŚĆ ZE STRATEGIĄ NA RZECZ ODPOWIEDZIALNEGO ROZWOJU I UMOWĄ PARTNERSTWA

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 (SRKL) została przyjęta uchwałą nr 104 Rady Ministrów w dniu 18 czerwca 2013 r. Koordynowanie i nadzorowanie realizacji SRKL zostało powierzone ministrowi właściwemu do spraw pracy.

SOR wprowadza nowy model rozwoju kraju - rozwój odpowiedzialny – czyli taki, który ma wiązać konkurencyjną gospodarkę z dbałością o środowisko oraz jakością życia w taki sposób, aby zapewnić korzyści z tego płynące wszystkim grupom społecznym.

Główny cel SRKL został określony jako rozwijanie kapitału ludzkiego przez wydobywanie potencjałów osób w taki sposób, by mogły w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia. Dla realizacji celu głównego wyodrębniono cele szczegółowe, które obejmowały następujące działania: 1) Wzrost zatrudnienia, 2) Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych, 3) Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, 4) Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej, 5) Podniesienie kwalifikacji i kompetencji obywateli.

Cele te w świetle wyzwań postawionych w SOR pozostają wciąż aktualne. Obecnie jednak SRKL dynamizuje swoje działania w zakresie spójności społecznej – jednego z głównych obszarów koncentracji działań zdefiniowanych w SOR i odchodzi od dotychczasowego podziału na narzędzia, czyli działania na rzecz rozwijania kapitału ludzkiego przyporządkowane do poszczególnych etapów życia człowieka, by zastąpić je układem zaczerpniętym z SOR, tzn. obszarami koncentracji działań, kierunkami interwencji i przypisanymi do nich projektami strategicznymi i projektami uzupełniającymi.

SOR wprowadza nowy model rozwoju kraju - rozwój odpowiedzialny – czyli taki, który ma wiązać konkurencyjną gospodarkę z dbałością o środowisko oraz jakością życia w taki sposób, aby zapewnić korzyści z tego płynące wszystkim grupom społecznym.

Działania rozwojowe mają stworzyć warunki zarówno dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski, jak i wzrostu spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym. SOR koncentruje działania na trzech celach: 1) trwałym wzroście gospodarczym opartym coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną; 2) rozwoju społecznie wrażliwym i terytorialnie zrównoważonym oraz 3) skutecznym państwie i instytucjach służących wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu. Dodatkowo SOR przewiduje interwencje w ramach tzw. sześciu obszarów horyzontalnych, wpływających na osiągnięcie celów SOR. Obszary te dotyczą: kapitału ludzkiego i społecznego, cyfryzacji, transportu, energii, środowiska, bezpieczeństwa narodowego. Pośród tak sformułowanych celów i obszarów interwencji SOR znajdują się zadania do realizacji w ramach SRKL, tzn. działania na rzecz rozwoju społecznie wrażliwego i terytorialnie zrównoważonego w obszarze spójności społecznej oraz działania w ramach obszaru horyzontalnego - kapitału ludzkiego.

Biorąc pod uwagę obszary i kierunki interwencji przewidziane w Umowie Partnerstwa, zakres SRKL znajduje swoje bezpośrednie umocowanie w następujących celach tematycznych UP: cel tematyczny 8. *Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników*; cel tematyczny 9. *Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją*; cel tematyczny 10. *Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie*. Należy też dodać, że w pewnym zakresie projekty SRKL z dziedziny cyfryzacji mieszczą się w celu tematycznym 2. *Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych*.

SRKL jest jedną z niewielu strategii rozwoju, które obejmują szerokie obszary zagadnień, wychodzące daleko nie tylko poza właściwości jednego resortu, ale również nawiązujące do innych strategii rozwoju, które mają prowadzić do realizacji SOR. Działania SRKL (ujęte w formie projektów strategicznych i uzupełniających) odnoszą się do zatrudnienia i polityki społecznej oraz wpływających na nie kwestii związanych z zapewnieniem odpowiednich warunków mieszkaniowych, edukacji i szeroko rozumianej ochrony zdrowia.

Spójna wizja przyszłości Polski przedstawiona w SOR ukierunkowała SRKL na obszary wymagające interwencji przez określenie celów, które ma ona wypełnić. Zakres prac do podjęcia w SRKL obejmuje zagadnienia z zakresu m.in.: demografii, rynku pracy, polityki społecznej, infrastruktury mieszkaniowej, opieki zdrowotnej, edukacji, społeczeństwa informacyjnego, problematyki osób niepełnosprawnych, osób starszych, młodzieży, rodzin, migracji. Zadaniem SRKL jest podjęcie wyzwań, jakie stoją przed Polską w obszarze kapitału ludzkiego i spójności społecznej, aby uczynić nasz kraj bardziej atrakcyjnym miejscem do życia, dobrym miejscem do rozwijania wiedzy i podejmowania pracy. Polska ma być krajem, w którym wysoki poziom zatrudnienia przekłada się na wysoką jakość życia nie tylko osób pracujących, ale również tych, które dopiero rozpoczynają swoje życie zawodowe, uczą się, studiują, jak też tych, które okres aktywności zawodowej (ale nie społecznej) mają już za sobą. Polska ma być krajem, w którym rozwiniętemu rynkowi pracy towarzyszy nowoczesny system opieki zdrowotnej i system edukacyjny zapewniający kwalifikacje wysokiej jakości i przygotowanie do samodzielnego i satysfakcjonującego dorosłego życia.

> Uczynić z Polski bardziej atrakcyjne miejsce do życia, do rozwijania wiedzy i podejmowania pracy.

Podział SRKL na dwa obszary strategiczne – kapitał ludzki i spójność społeczną – oraz przypisane do nich wyzwania, cele szczegółowe, kierunki interwencji, projekty strategiczne i uzupełniające oraz wskaźniki wynika ze struktury przyjętej w SOR.

Realizacja Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego odbywać się będzie przez wdrożenie projektów strategicznych zawartych w SOR oraz projektów uzupełniających, zgłoszonych przez instytucje realizujące SRKL, a które przyczyniają się do osiągnięcia wyrażonych w SRKL celów i wyzwań. Opis projektów realizowanych w ramach SRKL, zawarty w znormalizowanej karcie projektu (wspólnej dla projektów realizowanych w ramach wszystkich strategii rozwoju) zawiera m.in. charakterystykę, wskaźniki realizacji, oczekiwane korzyści wynikające z projektu, wskaźniki osiągnięcia korzyści, harmonogram realizacji, szkic finansowania, główne ryzyka. Każdy projekt ma przyporządkowaną instytucję pełniącą rolę wiodącą w jego realizacji. W razie potrzeby wynikającej np. ze znacznej złożoności poruszanej problematyki zostaną wskazane również instytucje współpracujące w realizacji działań ujętych w danym projekcie.

Monitorowaniu postępów rozwoju kapitału ludzkiego służą wskaźniki realizacji SRKL[6)]. Wskaźniki zostały przyporządkowane do obszarów interwencji. Wskaźniki pokażą, czy i

[6)] System STRATEG, http://strateg.stat.gov.pl/.

jak duży postęp nastąpił w poprawie jakości kapitału ludzkiego i osiągnięciu spójności społecznej w naszym społeczeństwie. Wskaźniki pozwolą zmierzyć postęp rozwoju w każdym obszarze interwencji SRKL oraz stwierdzić, czy działania podejmowane dla realizacji poszczególnych celów są skuteczne, czy też należy je zmodyfikować w celu poprawy efektywności.

Wzrost i poprawa wykorzystania kapitału ludzkiego na rynku pracy, poprawa dostępności usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne.

Podsumowując, realizacja działań zawartych w SRKL ma doprowadzić do poprawy dostępności usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne, wzrost i poprawę wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy, poprawę jakości kapitału ludzkiego oraz wzmocnienie cyfrowego rozwoju kraju. SRKL ma zaowocować podniesieniem szeroko rozumianego poziomu życia w Polsce w perspektywie roku 2030.

III. DIAGNOZA, PROGNOZA TRENDÓW ROZWOJOWYCH, OPIS OBSZARÓW INTERWENCJI DZIAŁAŃ STRATEGII[7)]

Kapitał ludzki jest zasobem, który decyduje o sukcesie w wymiarze ekonomicznym, społecznym i osobistym. Umiejętności (kompetencje)[8)], zdrowie, w tym dobrostan psychiczny, kapitał kulturowy warunkują awans ekonomiczny jednostek. Rozwijanie kapitału ludzkiego następuje przez poprawę poziomu wykształcenia i wzrost kompetencji osób w taki sposób, by mogły one w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym. Kapitał ludzki może być również głównym źródłem rozwoju ekonomicznego i społecznego kraju.

Przedstawiony w SOR nowy model rozwoju Polski zakłada, że rozwój gospodarczy ma przynieść korzyści wszystkim grupom społecznym. Wraz z rozkwitem przedsiębiorczości ma nastąpić zrównoważony podział efektów wzrostu wydajności pracy i poprawy efektywności kapitału, z uwzględnieniem zróżnicowań przestrzennych i terytorialnych. Korzystanie ze wzrostu gospodarczego może być osiągnięte nie tylko przez działania redystrybucyjne, prowadzące do łagodzenia ubóstwa dochodowego, ale również (i przede wszystkim) przez działania umożliwiające powszechne uczestnictwo w sferze pracy oraz ułatwiające rozwój rodziny.

Spójności społecznej zagraża bezrobocie, bieda, nierówności dochodowe, wykluczenie społeczne i wykluczenie cyfrowe oraz osłabienie społeczeństwa obywatelskiego – dlatego zapobieganie właśnie tym zjawiskom będzie uwzględnione w Strategii. Zwiększenie spójności społecznej będzie obok rozwoju kapitału ludzkiego drugim zadaniem do realizacji w ramach SRKL.

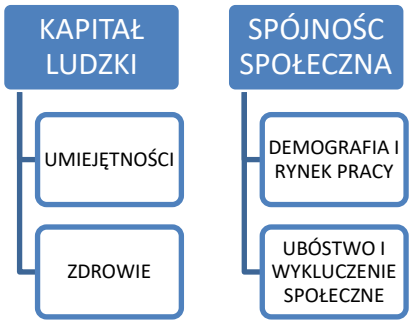

Analiza sytuacji w głównych obszarach, które składają się na jakość kapitału ludzkiego i spójności społecznej w Polsce pozwoliła na określenie głównych problemów, które musi podjąć SRKL. Przedstawione zagadnienia są ściśle ze sobą powiązane i zmiany w jednej sferze wpływają na pozostałe. Dotyczy to demografii, rynku pracy, ubóstwa i wykluczenia społecznego, braków kompetencyjnych w społeczeństwie i konieczności poprawy zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej, co jest szczególnie ważne w okresie pandemii COVID-19.

[7)] Ze względu na uwidocznienie się na końcowym etapie prac nad aktualizacją SRKL skutków pandemii Covid-19, rozprzestrzeniającej się w Polsce, Europie i na świecie od I kw. 2020 r., niniejsza diagnozę uzupełniono elementami dotyczącymi zaistniałej sytuacji, w takim zakresie, jaki był możliwy do zidentyfikowania i analizy na obecnym etapie.

[8)] Ze względu na ułatwienie komunikacji z wieloma partnerami i interesariuszami pojęcia „umiejętności" i „kompetencji" używane są tutaj zamiennie. Podobne rozwiązanie jest stosowane w Strategii Umiejętności OECD (Skills Strategy) oraz w Programie na rzecz Umiejętności UE (Skills Agenda). W ścisłym znaczeniu „kompetencje" odnoszą się do wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. „Umiejętności" mają zatem węższe odniesienie – oznaczają zdolność do wykonywania określonych czynności z wykorzystywaniem wiedzy i przy stosowaniu się do norm społecznych.

Schemat SRKL w układzie: obszary - cel główny – wyzwania - cele szczegółowe - kierunki interwencji – projekty strategiczne – projekty uzupełniające

Obszary	**KAPITAL LUDZKI**		**SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA**	
Cel główny	**WZROST KAPITAŁU LUDZKIEGO I SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ W POLSCE**			
Wyzwania	**UMIEJĘTNOŚCI**	**SYSTEM OPIEKI ZDROWOTNEJ**	**DEMOGRAFIA I RYNEK PRACY**	**UBÓSTWO I WYKLUCZENIE SPOŁECZNE**
Cele szczegółowe	Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, w tym cyfrowych	Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej	Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy	Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne
Kierunki interwencji	**a. Lepsze dopasowanie edukacji i uczenia się do potrzeb nowoczesnej gospodarki**	**d. Poprawa stanu zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej**	**a. Rynek pracy zapewniający wykorzystanie potencjału zasobów ludzkich dla rozwoju Polski**	**c. Aktywna polityka rodzinna**
Projekty strategiczne	• *Włączeni w edukację* • *Zintegrowany system kwalifikacji (ZSK)* • *Inicjatywa na rzecz umiejętności – nowe możliwości dla dorosłych,* • *Edukacj@ w społeczeństwie cyfrowym* • *Nowoczesne kadry dla polskiego przemysłu (szkolnictwo branżowe)* • *Akademia menadżera MŚP* • *Reforma szkolnictwa Wyższego* • *Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej* • *Doktoraty wdrożeniowe*	• *Zdrowsze społeczeństwo* • *Efektywna służba zdrowia* • *e-Zdrowie w SP ZOZ MSWiA: rozwój nowoczesnych e-usług publicznych dla pacjentów*	• *Gwarancje dla młodzieży* • *Nowe szanse dla wsi* • *Strategia na rzecz osób niepełnosprawnych na lata 2020-2030,*	• *Polityka rodzinna i opieka nad dziećmi* • *Zdrowa mama*

Projekty uzupełniające	• *Podnoszenie jakości nauczania oraz rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów* • *Doskonalenie systemu egzaminów zewnętrznych w celu ich dostosowania do nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego i zorientowania na ocenę kompetencji kluczowych* • *Dydaktyczna inicjatywa doskonałości* • *Wprowadzenie nowego systemu wsparcia szkoły i doskonalenia systemu kontroli jakości kształcenia* • *Rozwój i utrzymanie ogólnopolskiej bazy usług rozwojowych (BUR)* • *Bilans Kapitału Ludzkiego* • *Rady ds. Kompetencji* • *Wdrożenie nowego modelu kształcenia specjalistów m.in. zarządzania rehabilitacją – jako element systemu kompleksowej rehabilitacji w Polsce* • *Edukacja z ZUS* • *Program rozwoju kompetencji cyfrowych*		• *Wsparcie działań na rzecz osób 50 plus z myślą o utrzymaniu starszych pracowników na rynku pracy w oparciu o informacje pozyskane między innymi z badania „zdrowia, starzenia się populacji i procesów emerytalnych w Europie" (SHARE)* • *Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy* • *Wypracowanie i upowszechnienie, we współpracy z partnerami społecznymi, modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy* • *Model oceny zdolności do pracy dla potrzeb aktywizacji zawodowej młodych osób z niepełnosprawnością ruchową* • *Wypracowanie i pilotażowe wdrożenie modelu kompleksowej rehabilitacji umożliwiającej podjęcie lub powrót do pracy* • *Dofinansowanie działań skierowanych na utrzymanie zdolności do pracy przez cały okres aktywności zawodowej, prowadzonych przez płatników składek*	

Kierunki interwencji	**b. Budowa infrastruktury równego dostępu do informacji**	**e. Poprawa kultury fizycznej w społeczeństwie**	**b. Polityka migracyjna jako instrument zarządzania zasobami ludzkimi**	**d. Poprawa dostępności do usług, w tym społecznych i zdrowotnych**
Projekty strategiczne	• *Ogólnopolska sieć edukacyjna* • *Kompetencje cyfrowe w społeczeństwie informacyjnym* • *Narodowy Plan Szerokopasmowy*			• *Narodowy program mieszkaniowy* • *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo * uczestnictwo * solidarność* • *Dostępność plus*
Projekty uzupełniające		• *Infrastruktura sportowa dla budowy kapitału ludzkiego* • *Upowszechnienie aktywności fizycznej w społeczeństwie* • *Upowszechnianie sportu dzieci i młodzieży*	• *Migracje zarobkowe jako narzędzie wspierania rozwoju kapitału ludzkiego*	
Kierunki interwencji	**c. Lepsze stanowienie prawa i dobre rządzenie**			**e. Wsparcie grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem oraz zapewnienie spójności działań na rzecz integracji społecznej**
Projekty strategiczne				• *Skuteczna pomoc społeczna* • *Ekonomia solidarności społecznej* • *Program Młodzież solidarna w działaniu* • *Leki 75+* • *Inkubator innowacji społecznych*

Projekty uzupełniające	• Usprawnienie procesu stanowienia prawa			
Kierunki interwencji				**f. Zmniejszenie zjawiska przestępczości**
Projekty uzupełniające				• *Zmniejszenie zjawiska przestępczości nieletnich* • *Edukacja prawna dzieci i młodzieży*

OBSZAR: KAPITAŁ LUDZKI

UMIEJĘTNOŚCI

Niekorzystne zmiany demograficzne oraz nowe wyzwania w zakresie umiejętności (kompetencji) oczekiwanych na rynku pracy i w życiu społecznym wymagają podjęcia działań w zakresie poprawy jakości i efektywności edukacji formalnej i pozaformalnej[9)] dla różnych grup wiekowych.

Ilościowe efekty działań w zakresie edukacji w Polsce, w tym odnoszące się do uczestnictwa młodych osób w edukacji oraz poziomu wykształcenia, przedstawiają się dość korzystnie. Polska osiągnęła przed czasem większość wymiernych celów (tzw. benchmarków) rozwoju edukacji w Europie (według ostatnich danych Polska osiągnęła już 5 z 6 benchmarków współpracy ET 2020, wyjątek stanowi benchmark uczestnictwa dorosłych w kształceniu lub szkoleniu)[10)]. Powyższe cele zostały uzgodnione w perspektywie roku 2020 w ramach dobrowolnej współpracy europejskiej w dziedzinie kształcenia i szkolenia ET 2020.

Wykres 1: Główne wskaźniki rozwoju kształcenia i szkolenia w Europie - Polska na tle UE (%)

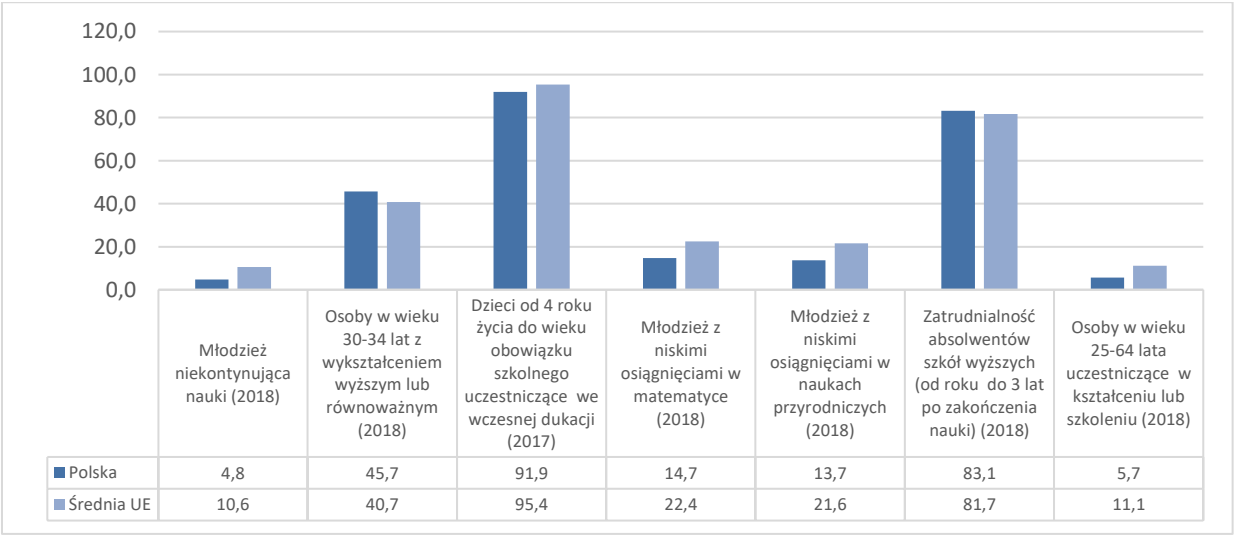

	Młodzież niekontynująca nauki (2018)	Osoby w wieku 30-34 lat z wykształceniem wyższym lub równoważnym (2018)	Dzieci od 4 roku życia do wieku obowiązku szkolnego uczestniczące we wczesnej dukacji (2017)	Młodzież z niskimi osiągnięciami w matematyce (2018)	Młodzież z niskimi osiągnięciami w naukach przyrodniczych (2018)	Zatrudnialność absolwentów szkół wyższych (od roku do 3 lat po zakończenia nauki) (2018)	Osoby w wieku 25-64 lata uczestniczące w kształceniu lub szkoleniu (2018)
Polska	4,8	45,7	91,9	14,7	13,7	83,1	5,7
Średnia UE	10,6	40,7	95,4	22,4	21,6	81,7	11,1

Źródło: Eurostat EU Benchmarks https://ec.europa.eu/eurostat/web/education-and-training/eu-benchmarks

Według najnowszych danych z Systemu Informacji Oświatowej z końca września 2019 r. (za rok szkolny 2019/2020) Polska osiągnęła benchmark europejski wczesnej edukacji, dochodząc do szacunkowej wartości 95,3% (wartość tego wskaźnika może wzrosnąć, gdy GUS odniesie go do ludności rezydującej).

[9)] Edukacja formalna - kształcenie realizowane przez publiczne i niepubliczne szkoły oraz inne podmioty systemu oświaty, uczelnie oraz inne podmioty systemu szkolnictwa wyższego i nauki, w ramach programów, które prowadzą do uzyskania kwalifikacji pełnych, kwalifikacji nadawanych po ukończeniu studiów podyplomowych, o których mowa w art. 160 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 r. poz. 85, z późn. zm.), albo kwalifikacji w zawodzie, o której mowa w art. 10 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U . z 2020 r. poz.1327). Edukacja pozaformalna - kształcenie i szkolenie realizowane w ramach programów, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji pełnych lub kwalifikacji, o których mowa w ramach edukacji formalnej.

[10)] https://ec.europa.eu/eurostat/web/education-and-training/eu-benchmarks.

Szczególnie korzystne są dla Polski wyniki odnoszące się do upowszechnienia uczestnictwa młodych osób w edukacji formalnej oraz do poziomu wykształcenia. Polska jest jednym z państw UE osiągającym najlepsze wskaźniki w ograniczeniu zjawiska wczesnego kończenia nauki, tj. przed uzyskaniem wykształcenia średniego lub zasadniczego zawodowego (obecnie branżowego), co w nomenklaturze międzynarodowej określa się wykształceniem średnim II stopnia (*upper secondary*). W Polsce zjawisko to jest zredukowane do 5,2%, a w UE do 10,3% według danych Eurostat z roku 2019[11)]. Podobnie jest w upowszechnieniu wśród dorosłych w wieku 25-64 lat wykształcenia co najmniej na tym poziomie. W Polsce odsetek osób dorosłych z co najmniej takim wykształceniem wynosi 92,4%, w UE 78,1%.

Polska jest liderem w UE, jeśli chodzi o odsetek młodszych osób – w wieku 30-34 lata – osiągających wykształcenie średnie II stopnia (95,3% w Polsce, 83,6% w UE). W osiąganiu co najmniej tego poziomu wykształcenia nie ma w Polsce znaczących różnic między osobami dorosłymi młodszymi i starszymi, kobietami i mężczyznami oraz między regionami[12)]. O takim dość wyrównanym poziomie wykształcenia w porównaniu do innych państw i regionów decyduje upowszechnienie wykształcenia zawodowego wśród osób w wieku 45-64 lata.

W upowszechnieniu wykształcenia wyższego wśród młodszych osób dorosłych nastąpił prawie 4-krotny postęp w ciągu dwóch ostatnich dekad i obecnie jest ono wyższe od średniej w UE. W roku 2000 odsetek osób w wieku 30-34 lata z wykształceniem wyższym wynosił w Polsce 12,5%, a w roku 2019 – 46,6% (w UE w 2019 r. 41,3%)[13)]. Jest to jeden z najszybszych postępów w UE i na świecie. Jego konsekwencją jest jedna z największych różnic pomiędzy upowszechnieniem wykształcenia wyższego wśród osób dorosłych młodszych i starszych. W Polsce poziom ten osiąga jedynie 15,3% osób w wieku 55-64 lata, co należy do najsłabszych wyników w UE. Wśród osób w tym wieku odsetek kobiet z wykształceniem wyższym jest większy od odsetka mężczyzn o kilka punktów procentowych. Przewaga ta jest znacznie większa w przypadku młodszych osób dorosłych (30-34 lata), wśród których jest 36,3% mężczyzn z wykształceniem wyższym i aż 55,5% kobiet.

Wśród osób w wieku 25-64 lata występują duże różnice w upowszechnieniu wykształcenia wyższego między województwami. Najmniej osób w tym przedziale wiekowym z takim wykształceniem jest w województwie warmińsko-mazurskim (23,6%), lubuskim (24,8%) i kujawsko-pomorskim (25,3%), a najwięcej w województwie

11) https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=t2020_40&plugin=1

12) Co najmniej ten poziom wykształcenia osiąga 88,2% osób wieku 55-64 lata, co należy także do lepszych wyników w UE (średnia w UE wynosi 70,5%). W wieku 25-64 lat osiąga go 92,7% kobiet i 92,1% mężczyzn (Eurostat,edat_lfse_03). Najmniej osób z takim wykształceniem jest w województwie warmińsko-mazurskim (86,5%), zachodniopomorskim (89,7%) i podlaskim (89,9%), a najwięcej w województwie małopolskim (94,9%) śląskim (94,6%), i mazowieckim (93,8%) (Eurostat, edat_lfse_04).

13) Eurostat, edat_lfse_03.

mazowieckim (41,8%), małopolskim (33,0%) i pomorskim (32,8%). Różnica ta jest jeszcze większa wśród młodszych osób dorosłych (30-34 lata) - najmniej osób w tym wieku z wykształceniem wyższym jest w województwie lubuskim (35,9%), kujawsko-pomorskim (37,7%) i opolskim (38,5%), a najwięcej w województwie mazowieckim (57,5%), małopolskim (50,1%) i dolnośląskim (48,3%). Zaznaczyć warto, że w województwie mazowieckim upowszechnienie wykształcenia wyższego wśród dorosłych młodszych kobiet wynosi 66,6%, a w regionie warszawskim stołecznym 78,4%, co należy do najwyższych wyników w Europie, zaraz po wydzielonym regionie statystycznym Inner London West w Wielkiej Brytanii (82,1%).

Dla pełnej diagnozy stanu umiejętności osób nie wystarczają dane o ich uczestnictwie w edukacji, czy dane o poziomie wykształcenia. Ważna jest diagnoza rzeczywistych umiejętności. Istotne znaczenie w tym zakresie mają umiejętności uniwersalne (kluczowe kompetencje) wykorzystywane w różnych kontekstach – zawodowym, społecznym i osobistym. Wśród nich wymienia się umiejętności podstawowe (rozumienie i tworzenie informacji, myślenie matematyczne oraz umiejętności cyfrowe), które tworzą fundament dla całego procesu edukacji formalnej i uczenia się przez całe życie oraz są ważne dla radzenia sobie w trudnych sytuacjach[14)].

Średnia umiejętności podstawowych (rozumienia tekstów i zjawisk przyrodniczych, myślenia matematycznego) młodzieży pod koniec obowiązku szkolnego w Polsce ludzi młodych jest stosunkowo wysoka na tle innych państw UE według badania OECD/PISA (513 punktów). Także odsetek młodzieży i najmłodszych dorosłych (16-24 lata) w Polsce z co najmniej podstawowymi umiejętnościami cyfrowymi jest wyższy od średniej w UE (według europejskiego badania społeczeństwa informacyjnego). Podobne rezultaty przyniosło zrealizowane w 2013 r. międzynarodowe badanie kompetencji komputerowych ICILS. Polscy uczniowie uzyskali w nim wyniki wyraźnie powyżej średniej (537 punktów). Odsetek młodzieży i najmłodszych dorosłych (16-24 lata) w Polsce z co najmniej podstawowymi umiejętnościami cyfrowymi jest zbliżony do średniej w UE (według europejskiego badania społeczeństwa informacyjnego – dane Eurostat za rok 2019).

Mimo wymienionych osiągnięć edukacji formalnej w Polsce, w tym zwłaszcza w upowszechnieniu wykształcenia co najmniej średniego II stopnia, badania rzeczywistego poziomu umiejętności podstawowych koordynowane przez OECD (PISA w odniesieniu do 15-latków i PIAAC w odniesieniu do osób w wieku 16-65 lat) wykazały, że

[14)] Umiejętności podstawowe są niekiedy sprowadzane do umiejętności nabywanych na początku edukacji formalnej jako podstawa dla dalszego procesu edukacji (czytanie i liczenie). Jest to jednak zbyt uproszczone rozumienie. Współcześnie umiejętności podstawowe bada się pod kątem różnych poziomów biegłości i przyjmuje się, że wszyscy powinni je opanować co najmniej na poziomie wymagań pod koniec kształcenia średniego II stopnia (odpowiada to obecnie w Polsce kształceniu średniemu lub branżowemu). Ponadto, umiejętności te powinny być aktualizowane i doskonalone przez całe życie. gdyż w dużej mierze od nich zależy zdolność stawiania sobie celów i ich osiągania oraz radzenia sobie w różnych sytuacjach (zawodowych, społecznych, osobistych).

pozostającym wyzwaniem jest jakość edukacji dla wszystkich oraz trwałość jej efektów przez dłuższy okres życia osób dorosłych.

Wśród 15-latków kończących w roku 2018 obowiązkową naukę w szkole prawie 1/4 osiągała niskie wyniki w którejś z 3 dziedzin umiejętności podstawowych, tj. rozumienia tekstów, zjawisk przyrodniczych i myślenia matematycznego (tacy uczniowie stanowili w OECD 1/3 wszystkich uczniów). W każdej z tych trzech dziedzin z osobna niskie wyniki osiągnęło po kilkanaście procent młodzieży. W ich przypadku umiejętności podstawowe zatrzymały się na poziomie elementarnym, pomimo wielu lat nauki szkolnej.

Poprawa średniej osiągnięć 15-latków widoczna w wynikach badania PISA zwłaszcza do roku 2012, nie przeniosła się na wyniki uczniów starszych. Opcja krajowa tego badania realizowana w latach 2006-2012 jedynie w Polsce, dotycząca uczniów starszych, wykazała brak postępów wśród uczniów 16-letnich oraz brak istotnych różnic pomiędzy poziomem umiejętności 15-latków i 16-latków w roku 2012 (wtedy też zaniechano kontynuowania tej opcji w badaniu PISA 2015 w Polsce).

Według badania PIAAC realizowanego w Polsce w latach 2011/12 prawie 1/5 osób dorosłych w Polsce cechuje niski poziom rozumienia tekstów, przy czym dotyczy to 1/10 osób w wieku 16-24 lat oraz blisko 1/3 osób w wieku 55-65 lat. Ponad 1/5 dorosłych cechuje niski poziom myślenia matematycznego, w tym dotyczy to ok. 1/6 osób w wieku 16-24 lat oraz ponad 1/3 osób w wieku 55-65 lat.[15)]. Niski poziom umiejętności podstawowych dorosłych grozi ich wykluczeniem z rynku pracy i aktywnego życia społecznego. Odsetek dorosłych w Polsce z wysokimi wynikami w zakresie umiejętności podstawowych nie wybija się na tle międzynarodowym (u liderów jest ponad 2-krotnie wyższy).

Według danych Eurostat odsetek osób dorosłych w wieku 16-74 lata posiadających umiejętności cyfrowe na podstawowym lub ponadpodstawowym poziomie jest niższy od średniej państw UE - 44% osób w Polsce wobec 58% w UE[16)]. Jednak wielkość tego odsetka zależy od wieku. Do 24 r.ż. odsetek ten jest zbliżony do średniej UE.

W świetle powyższego, do najważniejszych wyzwań w zakresie umiejętności należy:

- poprawa jakości edukacji formalnej dla wszystkich – poziom uzyskanego wykształcenia formalnego nie powinien się w sposób istotny różnić od rzeczywistych umiejętności adekwatnych do danego poziomu wykształcenia,

- trwałość efektów edukacji formalnej, w związku z tym, że pierwsze ubytki w zakresie wiedzy i umiejętności można dostrzec tuż po zakończeniu obowiązku

15) OECD (2016), Skills Matter: Further Results from the Survey of Adult Skills, OECD Skills Studies.
16) https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tepsr_sp410/default/table?lang=en. Dane za 2019 r.

szkolnego, następnie po ukończeniu tradycyjnych ścieżek kształcenia, a główne ubytki dotyczą osób po 40 i 50 r. ż.,

- zwiększenie aktywności edukacyjnej dorosłych, przy czym wyzwanie to dotyczy głównie edukacji pozaformalnej,

- wdrażanie mechanizmów walidacji, tj. uznawania efektów edukacji pozaformalnej i uczenia się nieformalnego na równi z efektami edukacji formalnej.

W edukacji i uczeniu się dorosłych ważne jest zaangażowanie instytucji i organizacji z wielu obszarów resortowych i wielu partnerów społecznych[17)]. Poprawa umiejętności dorosłych nie może być skuteczna, gdy zaangażowane są tylko szkoły, placówki oświatowe i uczelnie. Dorośli w wieku 25+, zaangażowani w obowiązki rodzinne i zawodowe, zwykle nie mają czasu na kontynuowanie tradycyjnych cykli edukacji formalnej. W sposób zorganizowany uczą się najczęściej poza programami kształcenia w systemie oświaty i szkolnictwa wyższego, to jest w obszarze tzw. edukacji pozaformalnej (zinstytucjonalizowanej, ale inaczej niż w szkołach i uczelniach). Nie chodzi tu przy tym tylko o kursy dla dorosłych organizowane przez instytucje szkoleniowe. Chodzi przede wszystkim o formy zorganizowanego uczenia się w miejscu pracy lub w ścisłym związku z pracą oraz w toku aktywności społecznej (m.in. wspólnotowej, obywatelskiej, kulturotwórczej, prozdrowotnej, filantropijnej, sportowej, turystycznej, obronnej, ekologicznej, hobbystycznej itp.). Aktywność zawodowa i społeczna dorosłych rozkłada się na wszystkie obszary resortowe – tam należy szukać i wspierać skuteczne formy edukacji dorosłych.

Według danych Eurostat w UE w edukacji formalnej uczestniczy na 4 tygodnie przed badaniem 3,1% dorosłych w wieku 25-64 lat, a na 12 miesięcy przed badaniem 4,4%. W edukacji pozaformalnej uczestnictwo jest wyższe - odpowiednio 8,3% i 42,6%.

Wyzwaniem w zakresie edukacji pozaformalnej, nie tylko w Polsce, jest ocena i uznawanie nabytych tam efektów uczenia się na równi z efektami nabytymi w procesach edukacji formalnej (walidacja i certyfikacja umiejętności) oraz koordynacja tak dużego obszaru działań.

W Polsce wydatki publiczne na edukację są niższe niż średnia UE. W 2016 r. wydatki publiczne na edukację wyniosły 4,64% PKB w porównaniu do średniej UE wynoszącej 4,87%. Natomiast w zakresie wydatków na szkolnictwo wyższe w 2016 r. Polska wydała 1,06% PKB w porównaniu do średniej unijnej, która wyniosła 1,14%[18)].

[17)] Partnerzy społeczni i gospodarczy – organizacje pracodawców i organizacje związkowe, reprezentatywne w rozumieniu ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego (Dz. U. z 2018 r. poz. 2232, z późn. zm.), samorządy zawodowe, izby gospodarcze, organizacje pozarządowe, a także Rada Działalności Pożytku Publicznego.
[18)] http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do. [educ_uoe_fine06].

Wykres 2: Wydatki publiczne na edukację w 2016 r.

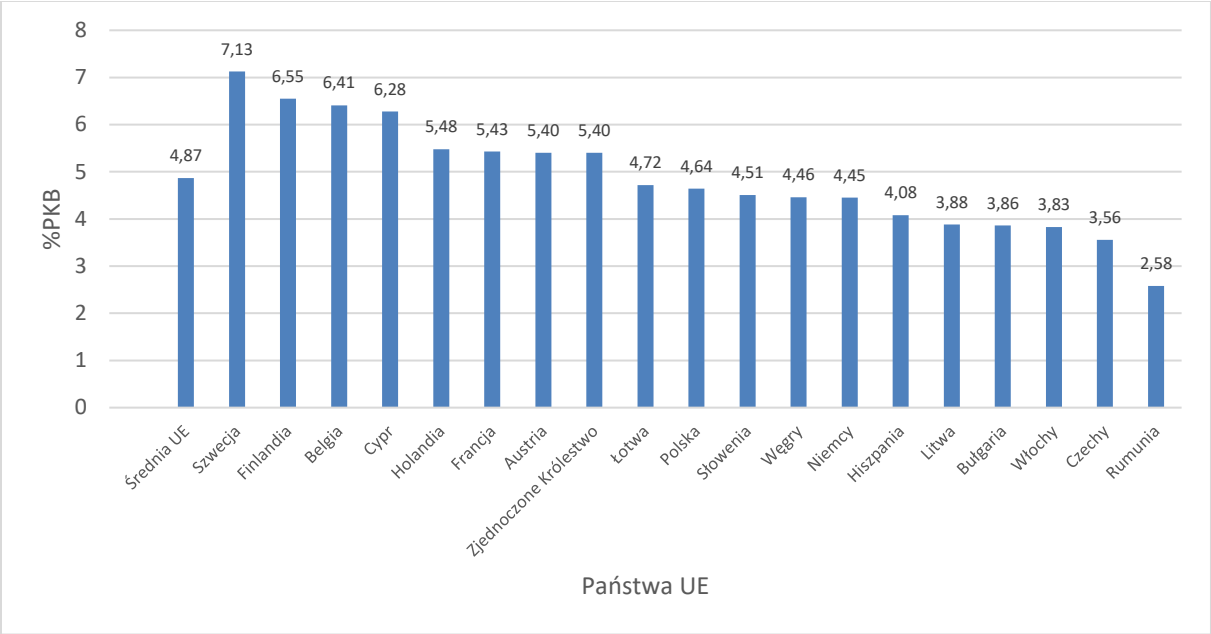

Źródło: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do educ_uoe_fine06

Wykres 3: Wydatki publiczne na szkolnictwo wyższe w 2016 r. (% PKB)

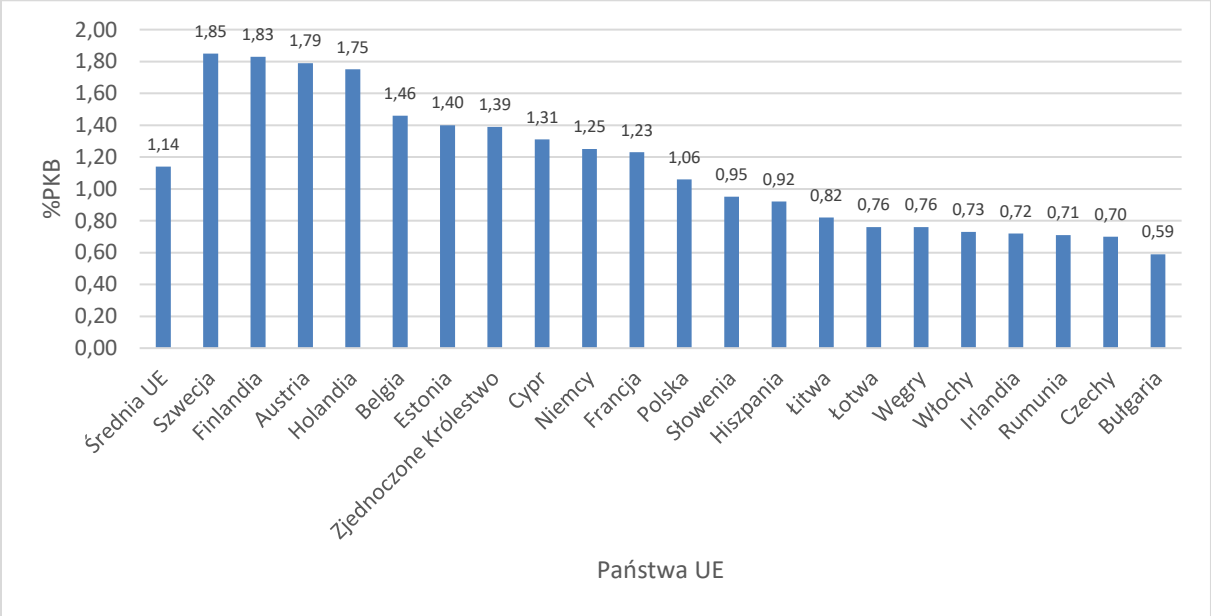

Źródło: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do educ_uoe_fine06

Niekorzystne trendy demograficzne mają wpływ na szkolnictwo wyższe. Według danych GUS w roku akademickim 2005/2006 studiowało w Polsce 1,9 mln osób, w 2019 roku ich liczba wynosiła 1,23 mln, w kolejnych latach prognozowany jest dalszy spadek (według OECD w 2025 roku będzie to już tylko ok. 1,1 mln studentów). Zmiany w systemie szkolnictwa wyższego mają na celu podniesienie jakości kształcenia w uczelniach, wzmocnienie potencjału naukowego oraz procesów umiędzynarodowienia polskich podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki, a w przypadku uczelni zawodowych silniejsze powiązanie kształcenia z jego praktyczną stroną oraz zachęcenie do nawiązania

współpracy z otoczeniem gospodarczym. Planowane jest również wzmocnienie mechanizmów konkurowania uczelni w oparciu o jakość kształcenia oraz badań naukowych, a także wspieranie procesów konsolidacyjnych. W tej chwili nie wiadomo tylko, w jaki sposób pandemia COVID-19 wpłynie na szkolnictwo wyższe zarówno w odniesieniu do polskich, jak i zagranicznych studentów.

Tabela 1: Liczba studentów w latach 2005/2006 – 2018/2019

Liczba studentów	**2005/06**	**2006/07**	**2007/08**	**2008/09**	**2009/10**	**2010/11**
	1 953 832	1 941 445	1 937 404	1 927 762	1 900 014	1 841 251
	2011/12	**2012/13**	**2013/14**	**2014/15**	**2015/16**	**2016/17**
	1 764 060	1 676 927	1 549 877	1 469 386	1 405 133	1 348 822
	2017/2018			**2018/2019**		
	1 291 900			1 230 300*		

Źródło: GUS

*Dane na dzień 31 grudnia 2018

Już obecnie dla wielu branż, które szybko się rozwijają i mają potencjał ekonomiczny do zwiększania zatrudnienia, brak odpowiednio wykwalifikowanych pracowników stanowi barierę w rozwoju, a sytuacja ta będzie coraz bardziej widoczna ze względu na zmianę struktury demograficznej i coraz mniejszy zasób siły roboczej na polskim rynku pracy.

Coraz ważniejsze będzie nabywanie nowych umiejętności zawodowych w sektorach, które wymagają przekształceń strukturalnych, w szczególności w zakresie podnoszenia wydajności pracy, co wiązać się będzie z nadwyżkami siły roboczej w danym sektorze. Nadwyżki te mogą być spożytkowane w innych sektorach cierpiących na deficyt kadr, o ile pracowników cechować będzie wystarczająca elastyczność i motywacja do zmiany kwalifikacji. Jednocześnie, aby takie przekwalifikowanie było możliwe, w systemie muszą funkcjonować odpowiednie, krótkie formy szkoleniowe, pozwalające na uzupełnienie wiedzy i umiejętności.

W ramach systemu edukacji wyzwaniami pozostają dalsze doskonalenie systemu w kierunku bardziej praktycznego podejścia do kształcenia i jego lepsze dopasowanie do wymagań stawianych przez współczesny rynek pracy oraz rozwijanie umiejętności takich jak kreatywność, rozwiązywanie problemów, praca zespołowa, przygotowanie do uczenia się przez całe życie.

Wyzwaniem jest także jakość i atrakcyjność szkolnictwa branżowego. Wymaga ono szczególnego wsparcia, ponieważ jest tym obszarem edukacji, który obok szkolnictwa wyższego ma największy wpływ na przygotowanie nowoczesnych kadr dla polskiego przemysłu. Zapewnienie odpowiednio wykwalifikowanej kadry gotowej do stosowania najnowszych technologii może istotnie wpłynąć na zwiększenie globalnej konkurencyjności polskiej gospodarki. Niezbędne jest włączenie na szeroką skalę pracodawców w proces kształcenia zawodowego i egzaminowania. 1 września 2019 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo

oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw[19]) zmieniające system kształcenia zawodowego, które wprowadziły konkretne instrumenty wzmacniające powiązanie edukacji z rynkiem pracy. Najważniejsze zmiany wprowadzone w kształceniu zawodowym z punktu widzenia pracodawców:

- prowadzenie obowiązkowych szkoleń branżowych dla nauczycieli kształcenia zawodowego u pracodawców (40 godzin na 3 lata) – nie dotyczy nauczycieli pracujących w danym zawodzie,
- bezpośredni wpływ pracodawców na kształcenie zawodowe (umowa lub porozumienie szkoły z pracodawcą warunkiem uruchomienia kształcenia w danym zawodzie),
- upowszechnienie kształcenia w rzeczywistych warunkach pracy – wprowadzenie umów stażowych z uczniami techników i branżowych szkół I stopnia niebędących młodocianymi pracownikami, (świadczenia dla stażystów wliczane pracodawcom w koszty uzyskania przychodu),
- wprowadzenie preferencji (odliczeń) podatkowych dla pracodawców (osób fizycznych i osób prawnych) przekazujących darowizny (publicznym) szkołom prowadzącym kształcenie zawodowe,
- podniesienie poziomu dofinansowania pracodawcom, zwłaszcza rzemieślnikom, kosztów kształcenia młodocianych pracowników w zawodach o szczególnym zapotrzebowaniu na krajowym rynku pracy wynikających z prognozy MEN (z 8081 zł do 10 000 zł).

Odnosząc się do systemu egzaminowania, przystąpienie do nowego egzaminu zawodowego jest obowiązkowe dla tych uczniów rozpoczynających naukę począwszy od 1 września 2019 r. Według CKE dotychczasowy egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie zdało: w 2017 r. – 75,69 % zdających, w 2018 r. – 75,28 %, w 2019 r. – 77,28 %). Zwiększający się odsetek osób zdających egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie wskazuje na to, że coraz więcej osób wyżej ocenia swoje szanse zdania egzaminu, a zatem lepiej ocenia proces przygotowania do tego egzaminu w trakcie kształcenia w szkole lub na kwalifikacyjnych kursach zawodowych.

Ważne jest, aby w polskiej edukacji podnosić efektywność kształcenia i włączenie społeczne wszystkich uczniów – dlatego m.in. na wszystkich etapach edukacyjnych proces kształcenia ma uwzględniać zróżnicowane potrzeby rozwojowe i edukacyjne uczniów. Zadaniem szkół jest wzmocnienie starań na rzecz zwiększenia samodzielności ucznia i budowania motywacji w procesie uczenia się, co można uzyskiwać m.in. przez wspieranie kreatywności i innowacyjności uczniów, kształtowanie umiejętności uczenia się, rozwijanie talentów i indywidualnych zdolności oraz usuwanie barier w środowisku nauczania i wychowania, utrudniających rozwój uczniów.

[19]) Dz. U. poz. 2245

Kluczowy wpływ na jakość systemu edukacji i wyniki uczniów ma poziom przygotowania i praktyczne doświadczenie nauczycieli, dlatego szczególną uwagę należy poświęcić planowanym działaniom podnoszącym ich kompetencje. Podniesienie kwalifikacji nauczycieli w zakresie kształtowania u uczniów kompetencji kluczowych (w tym umiejętności podstawowych oraz przedsiębiorczości, kreatywności, kompetencji emocjonalno-społecznych, współpracy w zespole, stałego uczenia się i rozwiązywania problemów, aktywnego uczestnictwa w kulturze i życiu obywatelskim, wielojęzyczności) będzie miało również istotny wpływ na poziom innowacyjności i konkurencyjność polskiej gospodarki. Kolejną kwestią powinno być, jak wykazała pandemia COVID-19, podniesienie kompetencji cyfrowych nauczycieli, w tym w zakresie korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Wyzwaniem współczesnej szkoły jest również zapewnienie wysokiej jakości kształcenia, dostępu do wczesnej pomocy oraz włączenia społecznego dzieci i młodzieży doświadczających ograniczeń w funkcjonowaniu uwarunkowanych różnymi przyczynami, w tym stanem zdrowia, niepełnosprawnością czy doświadczeniem migracyjnym.

Prowadzenie specjalistycznej diagnozy, pomocy bezpośredniej skierowanej do dzieci/uczniów oraz ich rodziców, a także działań wspierających nauczycieli i specjalistów prowadzących zajęcia z dziećmi i młodzieżą w przedszkolach, szkołach i placówkach, należy do zadań poradni psychologiczno-pedagogicznych. W praktyce jednak zgłaszane są problemy zarówno w dostosowywaniu procesu kształcenia do indywidulanych potrzeb uczniów, z uwzględnieniem zapewnienia im włączenia w grupę rówieśnicza i uczestnictwa w życiu szkoły, jak i dostępu do pomocy i poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego. Rokrocznie rośnie liczba wydawanych przez poradnie opinii i orzeczeń, na podstawie których organizowane jest wsparcie dla dzieci i młodzieży w przedszkolach, szkołach i placówkach, jednocześnie zgłaszane są zastrzeżenie dotyczące adekwatności zawartych w nich zaleceń, formułowanych na podstawie indywidualnej diagnozy ucznia zaleceń, w odniesieniu do kontekstu danego środowiska szkolnego.

Jednym ze sposobów zapewnienia wysokiej jakości edukacji jest również wykorzystanie możliwości, jakie dają technologie informacyjno-komunikacyjne. Są one niezbędne do funkcjonowania i pracy w społeczeństwie informacyjnym, co stawia przed szkołami wyzwanie odnośnie do zmian w zakresie pracy z uczniami, przy wykorzystaniu tych funkcjonalności, które pozwolą dzieciom samodzielnie wyszukiwać, przetwarzać i korzystać z informacji, a w przypadku specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów – umożliwią likwidację barier w zakresie dostępu do informacji.

Z powodu panującej pandemii COVID-19, od 25 marca 2020 r. do końca roku szkolnego 2019/2020 zadania jednostek systemu oświaty były realizowane z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. Szkoły mogły realizować nauczanie w sposób

zdalny, umożliwiono także, tam gdzie było to konieczne, realizowanie zadań dydaktyczno-wychowawczych w inny sposób, ustalony przez szkoły i placówki, w uzgodnieniu z organem prowadzącym, niekoniecznie wymagający korzystania z narzędzi umożliwiających prowadzenie zajęć w czasie rzeczywistym. Panująca sytuacja wyraźnie wskazała na konieczność kontynuowania działań na rzecz podnoszenia kompetencji cyfrowych nauczycieli, w tym umiejętności korzystania z narzędzi TIK. Okazało się także, że pomimo stałego wzrostu stopnia informatyzacji w polskim społeczeństwie, nie każdy uczeń dysponuje w domu dostępem do sprzętu pozwalającego mu na uczestnictwo w zajęciach w czasie rzeczywistym. Aby zminimalizować ryzyko wykluczenia, dokonano zmiany przepisów, które umożliwiają dyrektorom szkół użyczenie uczniowi lub nauczycielowi sprzętu niezbędnego do realizacji zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub innego sposobu realizacji tych zajęć, w szczególności komputera (zestawu komputerowego), laptopa albo tabletu. Realizowane w tym czasie działania, m.in. w ramach programów: „Zdalna szkoła" i „Zdalna szkoła+", skupiały się na doposażaniu w sprzęt szkół, które mogły użyczyć komputery, tablety czy laptopy uczniom i nauczycielom. Należy jednak zauważyć, że dostęp do Internetu jest jednym z warunków dla włączenia społecznego w ogóle – dostęp ten traktowany powinien być zatem jako jeden z gwarantów spójności społecznej.

Rozwój kompetencji cyfrowych powinien odbywać się na każdym etapie życia, również przez edukację pozaformalną oraz samodzielne uczenie się. Jedną z istotnych kwestii związanych z podnoszeniem kompetencji cyfrowych uczniów i nauczycieli jest dostęp do publikowanych w Internecie wysokiej jakości cyfrowych zasobów edukacyjnych (e-materiałów), które mogą być wykorzystywane w procesie kształcenia. Aby go uzyskać, niezbędne są: podłączenie szkół do sieci o przepustowości umożliwiającej efektywne wykorzystanie dostępnych e-materiałów oraz stworzenie bezpłatnej platformy edukacyjnej wyposażonej w mechanizmy pozwalające na prowadzenie edukacji w trybie zdalnym, w tym w czasie rzeczywistym, oraz zawierającej wysokiej jakości e-materiały.

Wyniki te są spójne z wynikami analizy stanu dostępu do Internetu w jednostkach oświatowych przeprowadzonej w 2016 r. przez Ministerstwo Cyfryzacji wraz z Ministerstwem Edukacji Narodowej i we współpracy z Urzędem Komunikacji Elektronicznej zawartej w Ocenie Skutków Regulacji dla ustawy o Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej. W analizie stwierdzono, że ponad 40% jednostek oświatowych korzysta z usług dostępu do Internetu o przepustowościach nieprzekraczających 10 Mb/s[20)]".

Prędkość Internetu dostępnego w szkołach jest zróżnicowana regionalnie. Najszybszym Internetem, według stanu na 2017 rok, dysponowały szkoły z województw

[20)] „Ewaluacja funkcjonalności e-materiałów opracowywanych w ramach projektów współfinansowanych za pomocą Europejskiego Funduszu Społecznego", Warszawa 2017, str. 90-91.

wielkopolskiego i śląskiego, natomiast najgorzej sytuacja wyglądała w województwach lubuskim, lubelskim i łódzkim[21)].

Wyniki przeprowadzonych analiz wykazały, że wskazana przepustowość jest niewystarczająca w stosunku do potrzeb, dlatego Ministerstwo Cyfryzacji we współpracy z Ministerstwem Edukacji Narodowej opracowało program Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej (OSE), w ramach którego docelowo wszystkie szkoły w Polsce otrzymają dostęp do szerokopasmowego Internetu o symetrycznej przepustowości co najmniej 100 Mb/s[22)], w tym zostaną zapewnione usługi bezpieczeństwa sieciowego i użytkowników. Analogiczny projekt podłączenia lokalnych instytucji kultury do szerokopasmowego Internetu jest realizowany przez Ministerstwo Cyfryzacji (obecnie Kancelaria Prezesa Rady Ministrów) we współpracy z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Dostęp do Internetu jako narzędzia wspomagającego rozwój umiejętności nie jest medium niezbędnym jedynie w placówkach szkolnych – jest równie potrzebny także na potrzeby edukacji pozaformalnej, realizowanej np. z domu, czy do codziennego rozwijania kompetencji cyfrowych lub ze względu na potrzeby zawodowe.

Istotne jest także stworzenie bezpłatnej platformy edukacyjnej, na której zostaną zamieszczone wytworzone wysokiej jakości cyfrowe zasoby edukacyjne (e-materiały). Dostępna pod adresem www.epodreczniki.pl Zintegrowana Platforma Edukacyjna (ZPE), została uruchomiona w lutym 2019 r. i zastąpiła poprzednie rozwiązanie informatyczne dostępne pod tym adresem. Platforma pełni dwie podstawowe funkcje: repozytorium sprawdzonych i wartościowych materiałów dydaktycznych oraz narzędzia do wykorzystania w zdalnym nauczeniu i uczeniu się. Nauczyciele i uczniowie mogą korzystać z pełnej funkcjonalności platformy po zalogowaniu. Dyrektor szkoły lub placówki, który zdecyduje się na korzystanie z platformy, ma możliwość pobrania z Systemu Informacji Oświatowej loginów i haseł dla nauczycieli i uczniów (do pierwszego logowania). Nauczyciel, po zalogowaniu, może udostępniać uczniom gotowy, już znajdujący się na platformie materiał, lub własny, stworzony albo od podstaw albo na bazie istniejącego e-materiału, do którego może dodać zasób zewnętrzny. Dzięki wbudowanemu komunikatorowi, zalogowani użytkownicy mają możliwość uczestnictwa w zajęciach w czasie rzeczywistym. Z zasobów dostępnych na platformie mogą także korzystać wszyscy zainteresowani, bez konieczności posiadania konta. Dalsze plany rozwoju platformy obejmują m.in.: stworzenie funkcjonalności optymalizujących pracę użytkowników ZPE, zarządzanie nią oraz integrację rozproszonych zasobów edukacyjnych w ramach platformy.

[21)] Tamże, str. 91.
[22)] Więcej informacji na temat OSE dostępnych jest na stronie: https://ose.gov.pl.

Znaczenie rozwoju umiejętności cyfrowych i istnienia koniecznej infrastruktury funkcjonowania pracy zdalnej pokazał również kryzys spowodowany epidemią COVID-19, kiedy w celu przeciwdziałania rozprzestrzenianiu się wirusa, profilaktyki oraz zwalczania skutków choroby, wiele firm i instytucji zleciło swoim pracownikom pracę zdalną. Wdrożenie pracy zdalnej wymaga zapewnienia każdemu pracownikowi podstawowego sprzętu wyposażonego w programy, z których korzystał na co dzień w biurze i dostępu online do firmowego środowiska pracy. Tacy pracownicy muszą mieć w domu zapewnione warunki do stałego i szybkiego łącza internetowego, a pracodawcy wprowadzone zabezpieczenia techniczne i organizacyjne: procedury określające zasady wykonywania pracy zdalnej; szyfrowane połączenie; szyfrowanie nośników urządzeń mobilnych; szyfrowanie pamięci wewnętrznych, w tym kart pamięci; skonfigurowanie ekranu blokady urządzeń mobilnych. Kryzys epidemiczny ujawnił znaczenie rozwoju zarówno umiejętności cyfrowych społeczeństwa jak również infrastruktury i technologii cyfrowych.

Możliwość rozwoju umiejętności cyfrowych jest również niezwykle ważna z punktu widzenia wydłużania aktywności zawodowej. Nieustający rozwój cyfryzacji może utrudniać a nawet uniemożliwiać kontynuowanie pracy zawodowej osobom w wieku przedemerytalnym lub zainteresowanym dalszą pracą zawodową pomimo osiągnięcia wieku emerytalnego, natomiast w przypadku osób wysoko wykwalifikowanych, dla których nabywanie i ciągłe doskonalenie umiejętności cyfrowych staje się niezbędne do wykonywania pracy - relatywne zmniejszenie się ich umiejętności cyfrowych, związane z ciągłym rozwojem cyfryzacji, może prowadzić do utraty kompetencji i wykluczenia zawodowego.

Wzrost kompetencji cyfrowych osób starszych staje się także bardzo ważnym zagadnieniem w sytuacji starzenia się społeczeństwa i wzrostu liczby osób o ograniczonej sprawności ruchowej – nabycie podstawowych umiejętności cyfrowych może umożliwić nabywanie niezbędnych produktów drogą on-line czy załatwianie w ten sposób niektórych spraw bytowych, administracyjnych, jak również umożliwić kontakty społeczne za pomocą środków komunikacji elektronicznej. Niestety, nadal w Polsce występują obszary – w szczególności wiejskie - w których gospodarstwa domowe pozostają wykluczone cyfrowo, nie mogąc korzystać z nowoczesnych usług łączności.

Wykres 4: Gospodarstwa domowe z dostępem do Internetu w państwach UE 2018 r. (%)

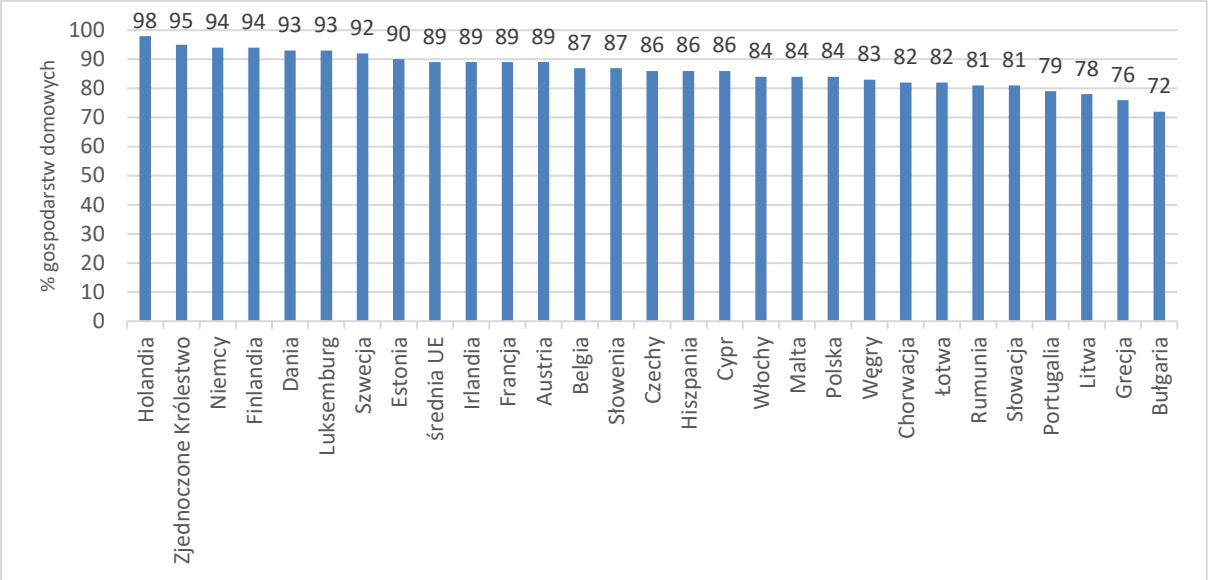

Źródło: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=isoc_ci_in_h&lang=en isoc_ci_in_h

Szereg interwencji podejmowanych przez Państwo w ostatnich latach skutecznie zmniejsza liczbę tzw. białych plam, jednakże brak kontynuacji działań w tym obszarze grozi permanentnym wykluczeniem znacznej części mieszkańców kraju z cyfrowego obiegu społeczno-gospodarczego.

W Polsce została opracowywana zintegrowana strategia rozwoju umiejętności obejmująca cały system kształcenia i szkolenia. Strategia obejmuje kształcenie ogólne, zawodowe, szkolnictwo wyższe oraz uczenie się dorosłych. Uwzględnia zarówno stronę popytową (zapotrzebowanie na określone kompetencje i kwalifikacje), jak i podażową (dostępność kwalifikacji i kompetencji w społeczeństwie), a także metody przewidywania zapotrzebowania na umiejętności[23]. Celem nadrzędnym Zintegrowanej Strategii Umiejętności jest tworzenie możliwości i warunków do rozwoju umiejętności niezbędnych do wzmocnienia kapitału społecznego, włączenia społecznego, wzrostu gospodarczego i osiągnięcia wysokiej jakości życia.

[23)] Przyjęty przez Radę Ministrów dokument „Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część ogólna)", zarówno w ramach diagnozy umiejętności w Polsce, jak i w części określającej priorytety i główne kierunki działań, kładzie akcent m.in. na brak właściwej diagnozy zapotrzebowania na umiejętności poszukiwane przez pracodawców. Powyższe znalazło odzwierciedlenie w zapisach zawartych w Priorytecie 4 „Zbudowanie efektywnego systemu diagnozowania i informowania o obecnym stanie i zapotrzebowaniu na umiejętności", w szczególności w kierunku działań nr 1 („Integracja i rozbudowa istniejących elementów diagnozowania stanu obecnego i zapotrzebowania na umiejętności także w ujęciu węższym niż zawód w perspektywie krótko-, średnio- i długookresowej w oparciu o ujednolicony system klasyfikacyjny (pojęciowy)"). Wszystkie priorytety i kierunki działań, zawarte w części ogólnej, zostaną rozwinięte w części szczegółowej Strategii.

Zobowiązanie do opracowania strategii zawarte zostało w Umowie Partnerstwa – zatwierdzonej przez Komisję Europejską 23 października 2017 r. na podstawie decyzji wykonawczej C(2017) 6994 (notyfikowana 24 października 2017 r.). 25 stycznia 2019 roku Rada Ministrów przyjęła dokument „Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część ogólna)". Dokument ten określa priorytety i główne kierunki działania krajowej polityki na rzecz rozwoju umiejętności. Część szczegółowa Strategii – rozwijana m.in. we współpracy z OECD, w szczególności będzie zawierać katalog działań niezbędnych dla rozwoju umiejętności, a także mechanizmy wdrażania i koordynacji. Zapisy Strategii będą stanowiły podstawę określenia planów zagospodarowania funduszy krajowych i europejskich na rzecz rozwoju umiejętności.

SYSTEM OPIEKI ZDROWOTNEJ

Poprawa systemu opieki zdrowotnej w Polsce jest konieczna nie tylko ze względu na trendy demograficzne, czy możliwość ograniczenia ryzyka ubóstwa z powodu dezaktywizacji zawodowej wynikającej z przyczyn zdrowotnych. Zdrowie Polaków jest istotnym czynnikiem osiągnięcia wzrostu gospodarczego. Zły stan zdrowia ludności przekłada się na wiele aspektów gospodarczych, wywołuje konieczność ponoszenia znaczących nakładów publicznych związanych z leczeniem oraz wypłacaniem świadczeń socjalnych oraz powoduje spadek przychodów i zubożenie społeczeństwa.

Prognozowanym skutkiem obciążenia demograficznego dla systemu ochrony zdrowia będzie systematyczny wzrost potrzeb finansowych sektora opieki zdrowotnej wynikający ze starzenia się społeczeństwa, konieczności wprowadzania nowych leków i technologii, a także konieczności podnoszenia standardu opieki.

Należy podkreślić, że sytuacja w obszarze zdrowia zmieniła się dodatkowo w związku z wybuchem pandemii COVID-19, początkowo na przełomie 2019 i 2020 r. w Chinach, wkrótce na całym świecie, od marca 2020 r. również w Polsce. Pandemia spowodowała potrzebę interwencji państwa w sektorze ochrony zdrowia na nieznaną dotychczas skalę, a także wymusiła działania władz (w tym restrykcje zapewniające izolację społeczną) mające na celu niedopuszczenie do gwałtownego przyrostu zachorowań. Ocena skutków pandemii – tak w jej wymiarze zdrowotnym, jak i społeczno-gospodarczym – będzie możliwa w miarę pozyskiwania informacji o rozwoju sytuacji, dotyczących m. in. trwania pandemii, jej skali, skutków dystansowania społecznego dla poszczególnych sektorów gospodarki oraz efektywności podejmowanych działań zaradczych.

Dane Eurostatu za 2018 r. dotyczące zdrowia ludności wskazują, że przeciętne trwanie życia wyniosło w Polsce 82 lata dla kobiet i 74 lata dla mężczyzn. Choroby układu krążenia i nowotwory złośliwe są najczęstszymi przyczynami zgonów wśród Polaków. Prawdopodobieństwo zgonu mieszkańca Polski z powodu chorób układu krążenia jest o 60% wyższe niż u przeciętnego mieszkańca UE, a spadek umieralności z powodu tych chorób jest wolniejszy niż w większości państw UE. Kolejnymi przyczynami zgonów w Polsce są choroby układu oddechowego, choroby układu pokarmowego, wypadki komunikacyjne. Należy zaznaczyć, że odsetek zgonów będących skutkiem wypadków komunikacyjnych w Polsce (10,0 na 100 tys. osób w 2014 r.) jest znacząco wyższy niż średnia UE (5,8 na 100 tys. osób)[24)].

Stan zdrowia społeczeństwa polskiego jest zbliżony do przeciętnego dla ogółu mieszkańców Unii Europejskiej w przypadku kobiet i gorszy w przypadku mężczyzn. Liczba lat przeżytych w zdrowiu (na podstawie współczynnika *Healthy Life Years* – HLY) wg danych Eurostatu w Polsce w 2018 r. wyniosła dla kobiet 64,3 lat, zaś dla mężczyzn

[24)] State of health in the EU. Polska. Profil systemu ochrony zdrowia 2017, OECD, Paryż 2017.

60,5 lat[25]. Szereg czynników warunkuje stan zdrowia Polaków, w tym warunki życia i pracy populacji, środowisko fizyczne, w jakim żyją ludzie i behawioralne czynniki ryzyka, do których należą m.in. nieodpowiednia dieta, palenie tytoniu, nadmierne spożycie alkoholu, otyłość. Chociaż od 2014 r. wartości wskaźnika palenia tytoniu zmniejszają się w porównaniu do lat ubiegłych, to wciąż pozostają wyższe niż w większości państw UE – w Polsce papierosy pali 27,8% mężczyzn i 16,6% kobiet (w wieku 18 lat i więcej) w porównaniu do średnio 21,9% mężczyzn i 15,1% kobiet w UE[26]. Natomiast rośnie częstość spożywania alkoholu przez osoby dorosłe. W końcu 2014 r. 25,8% mężczyzn i 8,6% kobiet w Polsce zadeklarowało picie alkoholu przynajmniej 1 raz w tygodniu, tj. znacznie rzadziej niż statystyczny mieszkaniec UE (38,3% mężczyzn i 23,4% kobiet w UE), tym niemniej zgodnie z danymi Światowej Organizacji Zdrowia z 2018 r., Polacy zwiększają konsumpcję alkoholu[27].

Wykres 5: Wydatki na alkohol jako procent budżetów gospodarstw domowych w państwach UE w 2017 r.

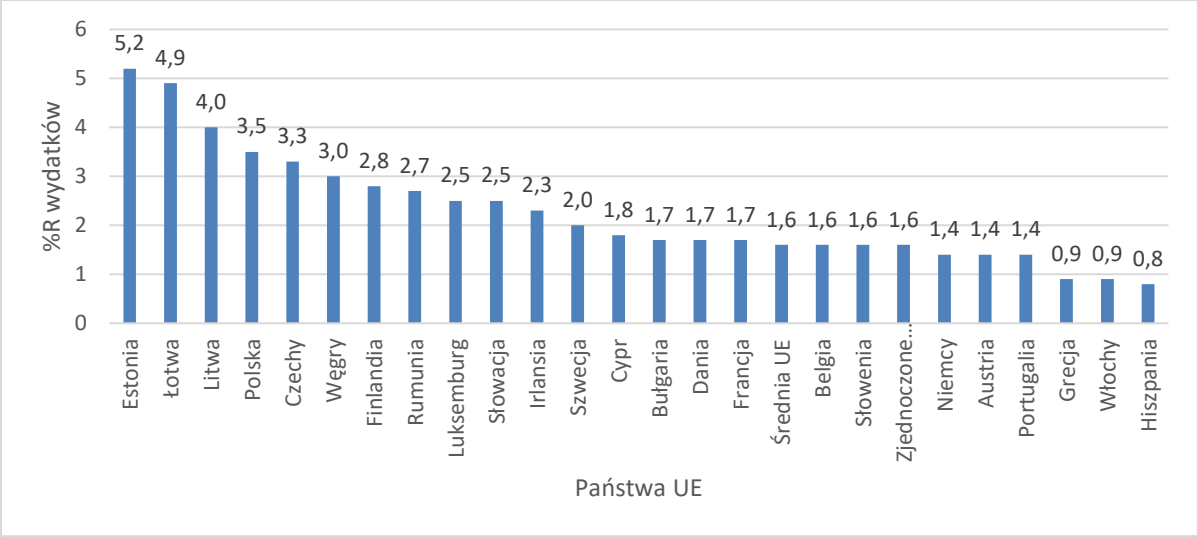

Źródło: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do [nama_10_co3_p3]

Behawioralne czynniki ryzyka częściej występują w grupach populacji znajdujących się w niekorzystnej sytuacji związanej z wykształceniem lub dochodami. W Polsce wskaźnik palenia tytoniu jest o 60%, a współczynnik otyłości dwukrotnie wyższy wśród osób o najniższym poziomie wykształcenia w porównaniu z osobami o najwyższym poziomie wykształcenia. Takie różnice w konsekwencji prowadzą do nierówności w zdrowiu[28].

Jednym z niekorzystnych czynników ryzyka wielu chorób przewlekłych społeczeństwa polskiego jest nieprawidłowe żywienie. Nadmierne spożywanie żywności prowadzi do powstania nadwagi lub otyłości, której przyczyną może być nieprawidłowy, utrwalony w rodzinie sposób żywienia, zwłaszcza zbyt duża kaloryczność całodziennej diety, nadmiar tłuszczu zwierzęcego i cukrów prostych oraz mała aktywność fizyczna.

[25] https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tps00150&language=en
[26] https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tobacco_consumption_statistics#Context.
[27] http://apps.who.int/gho/data/node.sdg.3-5-viz?lang=en, World Health Organization 2018.
[28] State of health in the EU. Polska. Profil systemu ochrony zdrowia 2017, OECD, Paryż 2017.

Zbyt wysoką masę ciała – nadwagę i otyłość – w 2016 r. w Polsce miało 69% mężczyzn i 57% kobiet. W zakresie otyłości dla Polski odpowiednie wartości wynoszą 25,4% i 25,7% według dostępnych oszacowań WHO. Od wielu lat utrzymuje się w Polsce tendencja wzrostowa w rozpowszechnieniu zarówno zbyt wysokiej masy ciała, jak i oty-łości. Obserwuje się ją dla obu płci, lecz dla mężczyzn jest ona wyraźnie silniejsza. Do otyłości, jak również hipercholesterolemii, niedoborów witamin, sprzyjając tym rozwojowi nowotworów, może prowadzić nieprawidłowa dieta, a w szczególności niskie spożycie warzyw i owoców. Według danych Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) Polska od lat zalicza się do krajów o najniższym spożyciu owoców w Europie. W roku 2013 wynosiło ono 60,2 kg na osobę rocznie, czyli o 42% mniej niż przeciętnie w UE (103,7 kg), co plasuje Polskę na 24 pozycji wśród 28 krajów członkowskich. W zakresie aktywności fizycznej, jak wskazują wyniki badania Eurobarometr[29], w 2017 r. regularnie ćwiczyło 5% ludności, a dość systematycznie – 23%, inne formy aktywności regularnie podejmowało 9%, dość systematycznie – 29%. Aż 56% Polaków nie uprawiało sportu w ogóle (jeden z najwyższych odsetków w krajach UE), zaś 39% nigdy nie praktykuje innych form aktywności fizycznej.

Analizując zapadalność na choroby kardiologiczne na 100 tys. mieszkańców najgorsza sytuacja jest w woj. świętokrzyskim – 1358,5 i łódzkim – 1349,2, najlepsza w woj. dolnośląskim – 1039,7 oraz warmińsko-mazurskim – 1075,1 i pomorskim – 1075,7. Dane dotyczące ostrego zespołu wieńcowego (OZW) wskazują, że zapadalność na 100 tys. mieszkańców jest najmniejsza w województwie warmińsko-mazurskim (437,4) i dolnośląskim (451,9), największa w województwie łódzkim (632,2) i świętokrzyskim (617,7). Podobny rozkład jest w przypadku niewydolności serca (największa zapadalność na 100 tys. mieszkańców woj. łódzkie – 459,1 i świętokrzyskie – 425,3, najmniejsza woj. pomorskie – 239,7 oraz dolnośląskie – 268,8) (dane: opracowanie MZ na podstawie danych z NFZ 2016 r.).

Na 100 tys. badanej populacji w 2016 r. najniższe wartości wskaźnika zachorowania (współczynnik surowy) na nowotwory ogółem u kobiet obserwowane są w woj. podlaskim (343,99) i mazowieckim (351,85), najwyższe w woj. łódzkim (465,62) i pomorskim (462,69), u mężczyzn najniższe wartości tego wskaźnika są w woj. podlaskim (372,63) i mazowieckim (378,89), najwyższe w woj. świętokrzyskim (529,66) i pomorskim (516,42). Analizując rodzaj nowotworu złośliwego przykładowo podano dane dla nowotworu złośliwego sutka u kobiet czy nowotworu złośliwego gruczołu krokowego u mężczyzn. Współczynnik surowy zachorowania na 100 tyś. badanej populacji w 2016 r. na nowotwór złośliwy sutka (C50) – najwyższe wartości przedstawiają się w woj. łódzkim (118,29) i dolnośląskim (110,96), najniższe w woj. podkarpackim (66,52) i małopolskim (78,26). Współczynnik surowy zachorowania na 100 tyś. badanej populacji w 2016 r. na nowotwór złośliwy gruczołu krokowego (C61) –

[29)] Special Eurobarometer 472 - December 2017 „Sport and physical activity"

najwyższe wartości przedstawiają się w woj. świętokrzyskim (111,46) i kujawsko-pomorskim (103,55), najniższe w woj. lubuskim (67,85) i opolskim (68,38)[30)].

Choroba i niepełnosprawność są w Polsce czwartą w kolejności przyczyną pozostawania biernym zawodowo – na koniec IV kwartału 2018 r. z tego powodu biernych zawodowo pozostawało 1594 osób (około 11,94% wszystkich osób biernych zawodowo). Pozostałe przyczyny to pozostawanie na emeryturze (54,36%), nauka i uzupełnianie kwalifikacji (16,54%), obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu (13,64%)[31)].
Poziom jakości systemu opieki zdrowotnej w Polsce jest jednym z najniższych w Europie – zgodnie ze wskaźnikiem skonstruowanym na potrzeby Europejskiego Indeksu Zdrowia (Euro Health Consumer Index), pozycja Polski jest niekorzystna. W 2005 roku Polska zajęła 12. (ostatnie) miejsce w rankingu. Natomiast w 2018 roku, gdy liczba krajów biorących udział w badaniu wzrosła do 35, Polska zajęła 32 miejsce[32)].

W Polsce obserwuje się stały wzrost wydatków na ochronę zdrowia, ale w zestawieniu z innymi państwami Unii Europejskiej nasz kraj zajmuje jedno z ostatnich miejsc w tym zakresie. Wydatki publiczne przeznaczane na profilaktykę oraz zdrowie publiczne w Polsce są jednymi z najniższych w Unii Europejskiej zarówno w ujęciu procentowym do całości wydatków na ochronę zdrowia, jak i w przeliczeniu na jednego mieszkańca. W państwach wysoko rozwiniętych udział nakładów na zdrowie w % PKB jest niemal dwukrotnie wyższy niż w Polsce.

Publiczne wydatki na ochronę zdrowia w Polsce, obejmujące tylko wydatki bieżące, w latach 2013-2016 oscylowały wokół 4,4%-4,5% PKB Polski, podczas gdy średnia państw OECD to 6,7% PKB. Polska jest pod tym względem nie tylko w ogonie Unii Europejskiej (przedostatnie miejsce), ale także w Europie Środkowo-Wschodniej[33)]. W 2016 r. prywatne wydatki na opiekę zdrowotną jako procent całkowitych wydatków wyniosły 30,2%[34)].

Sprawność systemu i zapewnienie rzeczywiście dostępnych świadczeń opieki zdrowotnej na odpowiednio wysokim poziomie możliwe jest tylko przez zagwarantowanie zdecydowanego wzrostu nakładów publicznych na ochronę zdrowia. Należy zaznaczyć, że ustawa z dnia 5 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1532) przewiduje, że od 2024 r. na finansowanie ochrony zdrowia przeznaczać się będzie środki finansowe nie mniejsze niż 6% produktu krajowego brutto. To bezpośrednio wpłynie na skrócenie kolejek pacjentów do świadczeń opieki zdrowotnej.

30) Krajowy Rejestr Nowotworów 2016.
31) „Informacja o rynku pracy w czwartym kwartale 2018 roku (dane wstępne)", GUS, 25.02.2019 r.
32) W 2005 r. w badaniu EHCI brało udział 12 krajów, a w 2018 – 35.
33) Narodowa Służba Zdrowia, Ministerstwo Zdrowia, 2016.
34) https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tepsr_sp310&plugin=1.

Wykres 6: Wydatki publiczne na opiekę zdrowotną w państwach OECD w 2018 r. (%PKB)

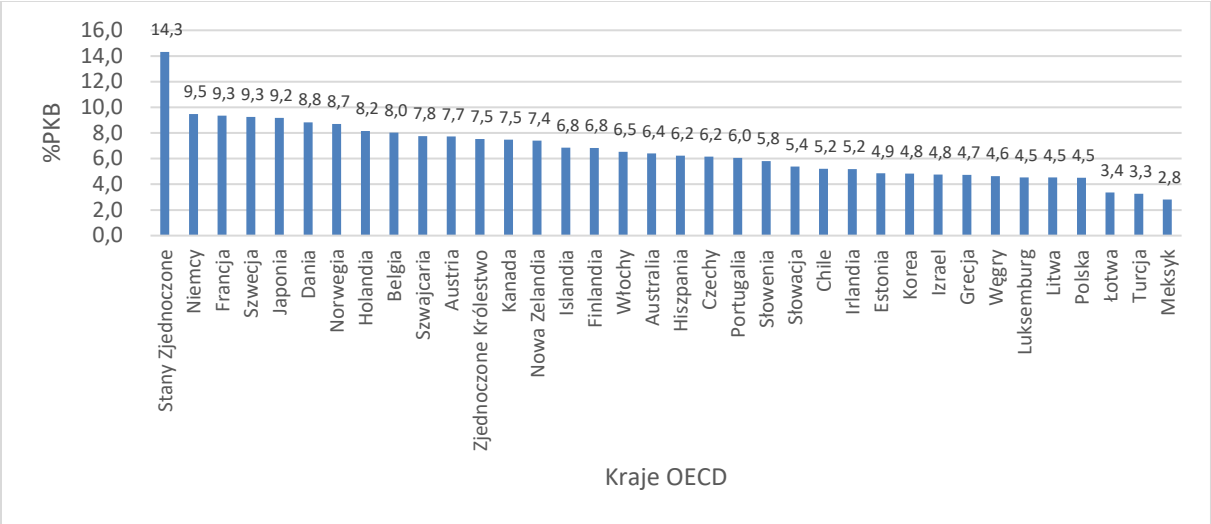

Źródło: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HEALTH_HCQI#

Niedofinansowanie opieki zdrowotnej w Polsce występuje zarówno w kontekście wydatków bieżących, jak i inwestycji. Wysokość nakładów to istotny, ale nie jedyny warunek sprawnego funkcjonowania systemu – ważne jest racjonalne wykorzystanie dostępnych środków oraz sprawna organizacja opieki medycznej oparta na planowaniu długoterminowym, ale jednocześnie elastyczna, co ma związek z ewoluującym popytem[35)].

Kolejnymi problemami ochrony zdrowia w Polsce są dostępność, niezaspokojone potrzeby medyczne, czy niedobór pracowników ochrony zdrowia. W 2019 r. liczba lekarzy wynosiła 3,42 na 1 tys. ludności. Średni wiek lekarza wynosił 49,54 lat. Najmniej lekarzy na 1 tys. ludności było w województwie lubuskim (2,48), najwięcej w województwie lubelskim (4). Natomiast liczba lekarzy dentystów wynosiła 0,91 na 1 tys. ludności. Średni wiek lekarza dentysty wynosił 46,15 lat. Najmniej lekarzy dentystów na 1 tys. ludności było w województwie kujawsko-pomorskim (0,61), najwięcej w województwie mazowieckim (1,18). Natomiast w 2019 r. liczba pielęgniarek na 1 tys. ludności wynosiła 6,21. Średni wiek pielęgniarki wynosił 49,53 lat. Najmniej pielęgniarek na 1 tys. ludności było w województwie lubuskim (5,41), najwięcej w województwie mazowieckim (9,27). Położnych na 1 tys. ludności było 0,82. Najgorsza sytuacja w odniesieniu do liczby położnych przedstawiała się w województwie warmińsko-mazurskim, najlepsza w województwie mazowieckim (1,59)[36)].

Obecnie Minister Zdrowia koncentruje się na działaniach mających na celu utrzymanie na rynku pracy optymalnej liczby wykwalifikowanego personelu medycznego koniecznego do zagwarantowania odpowiedniego dostępu do świadczeń zdrowotnych oraz zapewnienia ciągłości opieki medycznej nad pacjentami sprawowanej przez specjalistów w różnych dziedzinach medycyny. W odniesieniu do lekarzy działania te prowadzone są

35) „Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania" pod redakcją Bogdana Wojtyniaka i Pawła Goryńskiego, Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny, Warszawa 2016.
36) https://basiw.mz.gov.pl/index.html#/visualization?id=3304

wielotorowo, m.in. przez zwiększenie liczby osób studiujących na kierunkach lekarskim i lekarsko-dentystycznym, przyznawanie miejsc rezydenckich, wprowadzanie na bieżąco niezbędnych zmian w systemie szkolenia specjalizacyjnego lekarzy i lekarzy dentystów (tj. podniesienie atrakcyjności procesu szkolenia specjalizacyjnego, uznanie części dziedzin za dziedziny priorytetowe, przyznawanie wyższego wynagrodzenia zasadniczego lekarzom, którzy podejmą specjalizację z dziedzin priorytetowych, przyznawanie miejsc rezydenckich finansowanych z budżetu państwa) oraz przygotowanie nowelizacji ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty (tj. zmiany w kształceniu podyplomowym).

W odniesieniu do pielęgniarek i położnych w SRKL ujęto szereg zadań na rzecz poprawy sytuacji w ww. obszarze. Zarządzeniem z dnia 21 kwietnia 2017 r. Minister Zdrowia powołał Zespół do spraw opracowania strategii na rzecz rozwoju pielęgniarstwa i położnictwa w Polsce (Dz. Urz. M.Z. poz. 50 i 102). Prace nad dokumentem zostały poprzedzone zdiagnozowaniem i zdefiniowaniem najważniejszych problemów występujących w systemie opieki zdrowotnej, dotyczących obszaru pielęgniarstwa i położnictwa. Zespół zakończył prace z dniem 31 grudnia 2017 r., a opracowany dokument pn. „Strategia na rzecz rozwoju pielęgniarstwa i położnictwa w Polsce", został przyjęty przez Ministra Zdrowia i jest jednym z kluczowych narzędzi realizacji polityki zdrowotnej w perspektywie wieloletniej.

W ocenie Naczelnej Rady Pielęgniarek i Położnych (NRPiP) oraz Ogólnopolskiego Związku Zawodowego Pielęgniarek i Położnych (OZZPiP) konieczne było wzmocnienie rangi dokumentu „Strategia na rzecz rozwoju pielęgniarstwa i położnictwa w Polsce" oraz zagwarantowania realizacji określonych działań na poziomie krajowym, przez przedłożenie jej Radzie Ministrów. Powyższe znalazło potwierdzenie w Porozumieniu zawartym w dniu 9 lipca 2018 r. pomiędzy OZZPiP i NRPiP a Ministrem Zdrowia i Narodowym Funduszem Zdrowia (zgodnie z § 2 ust. 6 Porozumienia strony zobowiązują się do pracy nad dokumentem pt. „Strategia na rzecz rozwoju pielęgniarstwa i położnictwa w Polsce" w celu jego dostosowania do bieżących potrzeb środowiska oraz opracowania jego finalnej wersji w terminie do dnia 31 grudnia 2018 r. celem przedłożenia Radzie Ministrów). W efekcie Strategia została zweryfikowana i przyjęła formę dokumentu pn. „Polityka wieloletnia państwa na rzecz pielęgniarstwa i położnictwa w Polsce (z uwzględnieniem etapów prac zainicjowanych w roku 2018), a następnie została przyjęta uchwałą nr 124 Rady Ministrów z dnia 15 października 2019 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Polityka wieloletnia państwa na rzecz pielęgniarstwa i położnictwa w Polsce (z uwzględnieniem etapów prac zainicjowanych w roku 2018).

Dokument ten określa kierunki działań dla poprawy sytuacji i wzmocnienia polskiego pielęgniarstwa i położnictwa, z uwzględnieniem w szczególności zapewnienia wysokiej jakości, bezpieczeństwa i optymalizacji dostępności do świadczeń zdrowotnych udzielanych przez pielęgniarki i położne. Realizacja zawartych w Polityce na rzecz pielęgniarstwa i położnictwa celów i działań docelowo wpłynie na poprawę

funkcjonowania krajowego systemu opieki zdrowotnej, odpowiednie rozmieszczenie i wykorzystanie zasobów opieki zdrowotnej, w tym kapitału ludzkiego, jakim są profesjonaliści zawodowi w obszarze pielęgniarstwa i położnictwa.

W związku z niską liczbą pracowników ochrony zdrowia poziom niezaspokojenia potrzeb związanych z opieką medyczną jest stosunkowo wysoki, czego wyrazem są m.in. długie kolejki oczekujących na planowane zabiegi. Dodatkowo rozmieszczenie geograficzne świadczeń i alokacja zasobów jest nierównomierna w odniesieniu do regionów. Zgodnie z raportem Banku Światowego (2015 r.) czas oczekiwania na wizytę u specjalisty różnił się prawie trzykrotnie między 16 polskim województwami[37)]. Analizując alokację zasobów w postaci sprzętu medycznego w opiece szpitalnej przykładowo dla gammakamery, rezonansu magnetycznego, tomografu komputerowego, mammografu czy aparatu pozytonowej tomografii emisyjnej (PET), można wywnioskować, że różnice w alokacji sprzętu między województwami są duże.

Podejmowane są również inne działania o charakterze systemowym, tj. stworzenie systemu podstawowego szpitalnego zabezpieczenia świadczeń opieki zdrowotnej (PSZ). Szczegółowe zasady kalkulacji ryczałtu PSZ mają promować udzielanie świadczeń m.in. na poziomie ambulatoryjnym.

W wielu aspektach dostępność do świadczeń opieki zdrowotnej na wsi jest gorsza niż w mieście. Składają się na to powody historyczne – gorsza infrastruktura, systemowe – brak zachęt dla lekarzy do praktykowania na wsi oraz kulturowo-edukacyjna – mieszkańcy wsi mają mniejszą świadomość dotyczącą profilaktyki, dokonywania kontroli okresowych czy badań przesiewowych. Dane GUS oraz Polskiego Towarzystwa Zdrowia Publicznego w zakresie usług zdrowotnych obrazują różnice w dostępie i korzystania ze świadczeń zdrowotnych w mieście i na wsi. Jest niezwykle ważne, aby w krótkim czasie nastąpiła poprawa dostępności większości świadczeń opieki medycznej, w przeciwnym razie będzie się pogłębiać rozwarstwienie zdrowotne pomiędzy miastem i wsią. Konieczne są działania mające na celu wyrównania standardu życia, w tym stopnia edukacji, zamożności i dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej pomiędzy mieszkańcami miast i wsi.

Przeprowadzone w Europie badania wskazują, że nierówności w zdrowiu uwarunkowane czynnikami społeczno-ekonomicznymi wpływają na zmniejszenie wzrostu gospodarczego w wysokości około 1,4% PKB rocznie. Pośrednie, bezpośrednie oraz niematerialne koszty chorób, tj. koszty leczenia, zmniejszenie dochodów, wcześniejsze odejście z rynku pracy, obciążają przede wszystkim osoby chore oraz ich rodziny, ale równocześnie powodują wzrost obciążenia dla budżetu państwa.

[37)] State of health in the EU. Polska. Profil systemu ochrony zdrowia 2017, OECD, Paryż 2017.

Postępujący proces starzenia się społeczeństwa wymaga rozwoju medycznego rynku pracy oraz innowacyjnych technologii w sektorze ochrony zdrowia. Zwiększony popyt na usługi zdrowotne dla osób starszych już dziś przekłada się także na liczne braki kadrowe wśród personelu medycznego W najbliższych latach nastąpi gwałtowny wzrost zapotrzebowania na usługi medyczne, w tym usługi pielęgnacyjne, rehabilitacyjne i opiekuńcze, związane ze wzrostem liczby osób starszych i niesamodzielnych w społeczeństwie.

Dlatego priorytetami w dziedzinie zdrowia są dostosowanie systemu opieki zdrowotnej do nowej sytuacji demograficznej (w szczególności w obszarze opieki nad matką i dzieckiem, a także opieki geriatrycznej, opieki długoterminowej, opieki paliatywnej i hospicyjnej), upowszechnienie i wzmocnienie działań profilaktycznych w każdym wieku, masowa popularyzacja kultury bezpieczeństwa i zdrowego stylu życia, w tym zachowań prozdrowotnych oraz poprawa efektywności systemu opieki zdrowotnej.

OBSZAR: SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA

DEMOGRAFIA I RYNEK PRACY

W 2020 r. największym wyzwaniem dla rynku pracy – zarówno w Polsce, jak i w Europie i na świecie - był wybuch pandemii COVID-19. Na sytuację gospodarczą w Polsce wpłynęły zarówno skutki koniecznych działań o charakterze restrykcji wprowadzonych przez rząd w celu powstrzymania rozprzestrzeniania się COVID-19, jak i sytuacja w skali europejskiej i globalnej – silnie rzutująca na przebieg procesów gospodarczych w Polsce z uwagi na powiązania gospodarek, w tym globalne łańcuchy dostaw. Do sektorów zagrożonych skutkami pandemii należą przede wszystkim sektory przemysłu przetwórczego (tj. produkcja odzieży, sprzętu elektronicznego, maszyn, środków transportu, mebli, biżuterii, zabawek), handel detaliczny i hurtowy, sektor transportu, hotelarstwo i gastronomia, część sektora medialnego, sektor rozrywkowy, turystyczny oraz usługi pośrednictwa pracy. W swoim Komunikacie z 20 maja 2020 r.[38)] Komisja Europejska stwierdziła, że pandemia będzie miała poważny wpływ na rynek pracy oraz na warunki socjalne, zwłaszcza w odniesieniu do grup szczególnie wrażliwych. Priorytetem stało się złagodzenie skutków społecznych i uniknięcie trwałego wzrostu ubóstwa i nierówności oraz to, by obecne i przyszłe środki chroniły wszystkie osoby pracujące[39)]. Osoby, których sytuacja już przed kryzysem była niestabilna (np. pracownicy zatrudnieni na czas określony, osoby o niskich umiejętnościach, osoby zmuszone do pracy w niepełnym wymiarze czasu pracy lub do samozatrudnienia oraz pracownicy migrujący), prawdopodobnie najdotkliwiej odczują skutki kryzysu, również ze względu na nierówny dostęp do infrastruktury cyfrowej i nierówne możliwości zdobycia umiejętności cyfrowych. Aby odpowiedzieć na specjalne potrzeby grup szczególnie wrażliwych, trzeba dostrzec, że należy do nich również wielu pracowników wykonujących zawody o krytycznym znaczeniu na pierwszej linii walki z pandemią COVID-19.[40)]

W kontekście długofalowym do najważniejszych wyzwań, jakie stoją przed nami na drodze rozwoju gospodarczego, należą negatywne zjawiska demograficzne. Spadek liczby ludności obserwowany jest od 2012 r. (z wyjątkiem 2017 r., kiedy zanotowano nieznaczny wzrost). Wpływ na spadek ma przede wszystkim przyrost naturalny, który od

[38)] Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Banku Centralnego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, Komitetu Regionów, Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego pt. *Europejski Semestr 2020: zalecenia dla poszczególnych krajów*, 20 maja 2020 r., https://ec.europa.eu/info/publications/2020-european-semester-commission-communication-country-specific-recommendations_en.

[39)] Mając na uwadze opisane powyżej potencjalne skutki społeczno-gospodarcze pandemii, Rząd RP już w marcu 2020 r. podjął działania w celu przeciwdziałania ekonomicznym skutkom Covid-19. W okresie marzec-maj 2020 r. zostały uchwalone i weszły w życie przepisy umożliwiające praktyczne uruchomienie tzw. tarczy antykryzysowej. Działania zaproponowane w tarczy antykryzysowej, za sprawą kompleksowości wsparcia i skali zaangażowanych środków, znacząco zniwelowały negatywny efekt zamrożenia gospodarki w związku z epidemią. Szacuje się, że w ich wyniku objętych ochroną zostało ok. 5 mln miejsc pracy.

[40] Ibidem, str. 3.

2013 r. pozostaje ujemny. W 2019 r. w Polsce na świat przyszło 375 tys. dzieci, ok. 13 tys. mniej niż w roku poprzednim. Liczba urodzeń była o ok. 35 tys. niższa niż liczba zgonów. W 2019 r. populacja wyniosła 38 386 tys. W Polsce obserwujemy zjawisko starzenia się ludności, które wynika z wydłużania się oczekiwanej długości życia, niskiej dzietności oraz obecnej struktury wieku ludności. Należy zaznaczyć, że poziom rozwoju demograficznego jest znacznie wyższy na obszarach wiejskich niż miejsko-wiejskich czy miejskich[41)].

Od 1989 r. utrzymuje się w Polsce okres depresji urodzeniowej - niska liczba urodzeń nie gwarantuje prostej zastępowalności pokoleń. W roku 2015 współczynnik dzietności wynosił 1,29, w 2017 r. wzrósł do 1,45, zaś w 2018 r. obniżył się nieco do poziomu 1,43 - na 100 kobiet w wieku 15-49 lat przypadało 143 urodzonych dzieci (w miastach 142, na wsi 145). Zastępowalność pokoleń gwarantuje współczynnik kształtujący się na poziomie 2,1-2,15, gdy na 100 kobiet w wieku 15-49 lat przypada średnio 210-215 urodzeń.

Wykres 7: Współczynnik dzietności oraz liczba urodzeń w Polsce w latach 1990-2018

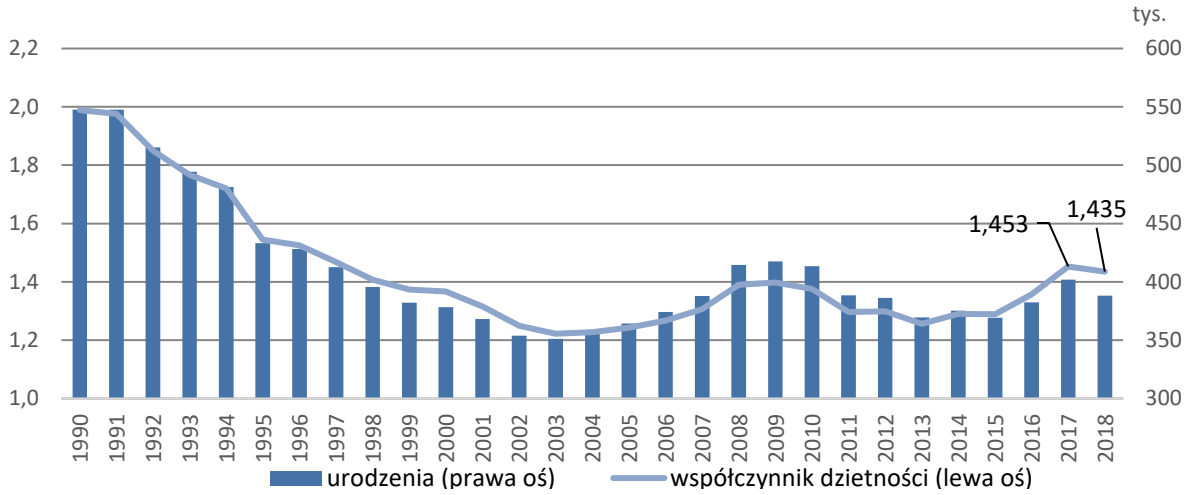

Źródło: GUS.

Wpływ na poziom dzietności ma wiele czynników, wśród nich istotne znaczenie ma sytuacja na rynku pracy i tzw. pewność zatrudnienia. Z drugiej strony ważny jest również wzrost średniego wieku rodzenia pierwszego dziecka (ok. 28 lat), czy też liczba zawieranych małżeństw, bo wciąż to w związkach małżeńskich rodzi się ok. ¾ dzieci.

Na zachodzące procesy demograficzne, w tym zmiany w strukturze ludności, wpływa również wzrost średniej długości życia. W 2018 r. przeciętne trwanie życia wynosiło 73,8 lata dla mężczyzn i 81,7 lat dla kobiet. W porównaniu z 1990 r. trwanie życia wydłużyło się odpowiednio o 7,6 i 6,5 roku.

[41)] Ocena poziomu spójności demograficznej i społeczno-gospodarczej obszarów wiejskich w porównaniu z miastami, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2017.

W końcu 2018 r. mediana wieku mieszkańców Polski wyniosła prawie 41 lat, podczas gdy w 2000 r. wynosiła ponad 35 lat. Wskaźnik ten dla kobiet wynosił prawie 43 lata wobec ponad 39 lat dla mężczyzn[42)].

Wykres 8: Mediana (wiek środkowy) ludności Polski w latach 2005, 2010 i 2018

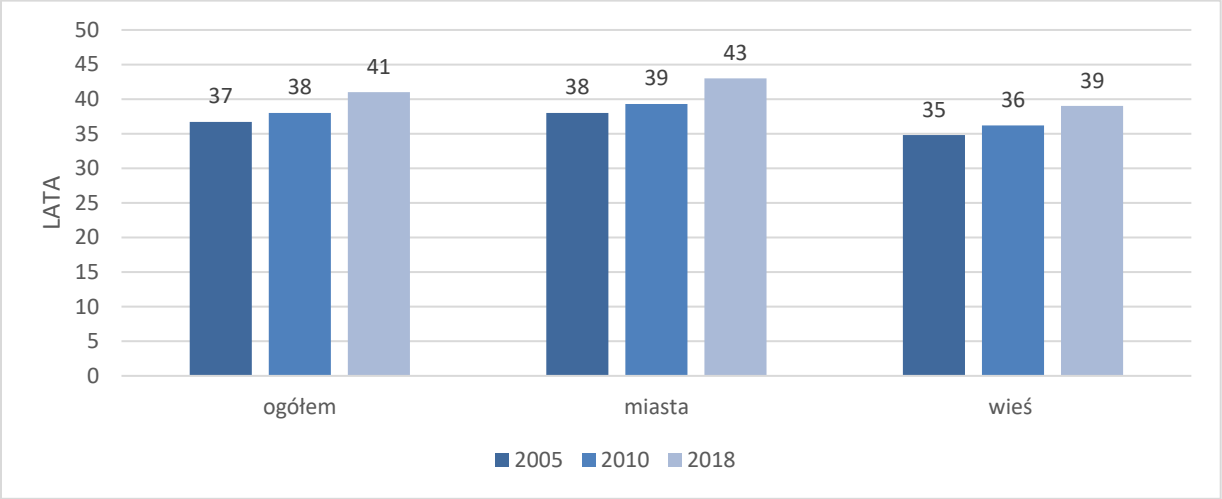

Źródło: Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2018 r., GUS 2019 r.

Należy zaznaczyć, że kierunek zmian liczby ludności w miastach i na wsi jest niezmienny, tj. od końca lat 90. XX wieku liczba ludności maleje w miastach i rośnie na wsi, szczególnie w gminach podmiejskich skupionych wokół dużych miast.

Polskę czeka dalszy, stopniowy ubytek liczby ludności oraz znaczące zmiany struktury według wieku. Długotrwały spadek urodzeń zapoczątkowany po 1983 r. i utrzymujące się niskie natężenie urodzeń spowodowały, że w wiek prokreacji wchodzą coraz mniej liczne roczniki. Polska znalazła się w takim momencie rozwoju demograficznego, że nawet wzrost współczynnika dzietności do poziomu gwarantującego prostą zastępowalność pokoleń w krótkim okresie nie spowoduje odwrócenia tych procesów i nie powstrzyma zmniejszania się liczby ludności kraju. Przy tak już znacznym zniekształceniu struktury populacji proces odbudowy demograficznej jest procesem powolnym i wymaga konsekwentnych, długofalowych działań.

[42)] Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2018 r. Stan w dniu 31 XII, GUS, Warszawa 2018.

Wykres 9: Prognoza ludności Polski na lata 2020–2050

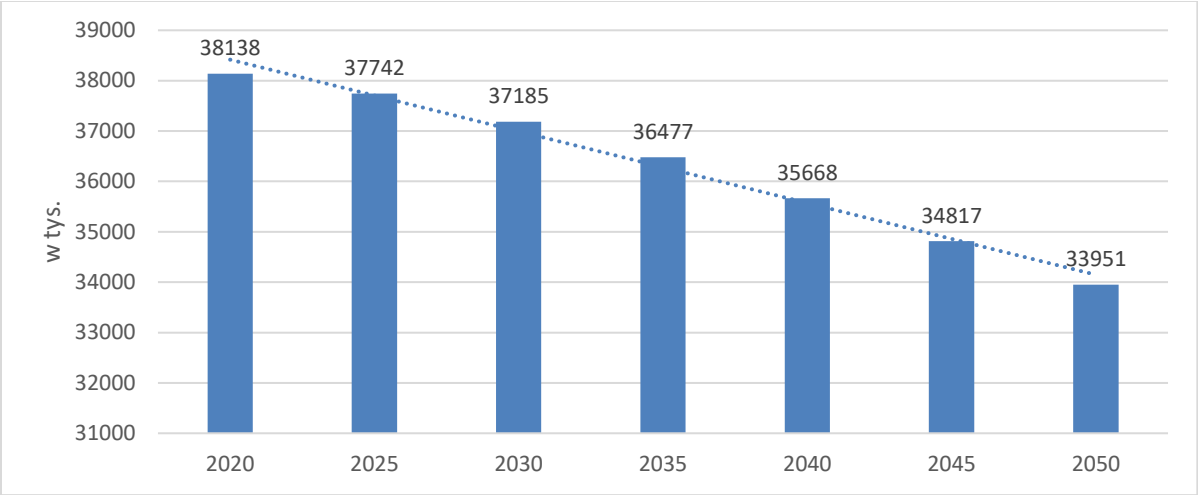

Źródło: *Prognoza ludności na lata 2014-2050*, GUS, Warszawa 2014 r.

Sytuacja demograficzna oddziałuje negatywnie na wielkość zasobów pracy w Polsce. Konsekwencją zjawiska starzenia się społeczeństwa będzie zwiększenie się liczby ludności w wieku poprodukcyjnym (65+) i zmniejszenie się liczby ludności w wieku produkcyjnym (15-64 lata). Jednocześnie prognozuje się spadek liczby aktywnych zawodowo w kategorii wieku 15-24 lata oraz 25-34 lata[43)]. Konsekwencje zmian liczby i struktury wieku zasobów pracy w Polsce mogą w przyszłości wpłynąć ujemnie na wiele obszarów: tempo wzrostu gospodarczego, poziom zamożności społeczeństwa, kształt i wydajność systemów zabezpieczenia emerytalnego i społecznego, opieki zdrowotnej i edukacji. Natomiast mniejsza liczba osób młodych może wpłynąć na poziom kreatywności społeczeństwa, a więc na innowacyjność gospodarki.

Dodatkowym elementem wynikającym z procesu starzenia się społeczeństwa jest postępująca utrata sprawności fizycznej jak i psychicznej ludności w wieku 50+ wpływająca negatywnie na możliwość udziału w życiu społecznym i zawodowym tych osób. Zgodnie z szacunkami problem ograniczanej stale lub czasowo sprawności doświadczanej na różnych etapach życia może dotyczyć aż ok 30% społeczeństwa, w związku z tym trudności w funkcjonowaniu osób z niepełnosprawnościami nie powinny być marginalizowane.

Wyniki Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) przeprowadzonego w IV kwartale 2019 roku wykazały, że ludność aktywna zawodowo w wieku 15 lat i więcej liczyła 16,95 mln osób. Współczynnik aktywności zawodowej wyniósł 56,0%, Zbiorowość biernych zawodowo liczyła 13,31 mln osób i stanowiła 44,0% ogółu ludności w wieku 15 lat i więcej. Wśród ogółu osób biernych zawodowo zdecydowaną większość stanowili emeryci (56,5%), a drugą w kolejności grupą uczniowie i studenci (15,9%). Natomiast w przypadku osób biernych zawodowo w wieku produkcyjnym najczęstszymi przyczynami

[43)] http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/data-visualisations/labour-force.

bierności były: obowiązki rodzinne (34,6%), choroba, niepełnosprawność (25,5%) oraz nauka i podnoszenie kwalifikacji (24,3%).[44)].

Tabela 2: Bierni zawodowo według głównych przyczyn bierności (dane za IV kwartał 2019 r.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	W wieku produkcyjnym (w tys.)	% ogółu biernych zawodowo
Bierni zawodowo (ogółem)	4814	36,2
kobiety	2742	33,1
mężczyźni	2072	41,2
GŁÓWNE PRZYCZYNY BIERNOŚCI ZAWODOWEJ		
Obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu (ogółem)	1641	34,1
kobiety	1432	53,2
mężczyźni	207	10,0
Choroba, niepełnosprawność (ogółem)	1213	25,2
kobiety	456	16,6
mężczyźni	757	36,5
Nauka, uzupełnianie kwalifikacji (ogółem)	1153	24,0
kobiety	586	21,4
mężczyźni	567	27,4
Emerytura (ogółem)	516	10,7
kobiety	92	3,4
mężczyźni	424	20,5
Zniechęcenie bezskutecznością poszukiwania pracy (ogółem)	160	3,3
kobiety	87	3,2
mężczyźni	73	3,5

Źródło: GUS

Osoby pracujące stanowiły w IV kwartale 2019 roku 54,4% ludności w wieku 15 lat i więcej. W skali roku liczba pracujących zmniejszyła się wśród kobiet, pozostała na jednakowym poziomie wśród mężczyzn. W skali roku liczba pracujących zmniejszyła się wśród kobiet a wzrosła wśród mężczyzn. Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania, na wsi odnotowano wzrost, a w miastach spadek liczby pracujących. Nadal wśród ogółu pracujących przeważają mężczyźni – w IV kwartale 2019 r. ich udział w tej grupie wyniósł 55,7%.

Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy wyniosła w końcu czerwca 2019 r. 877,1 tys. (w tym 494,2 tys. kobiet) i była niższa od zanotowanej w końcu I kwartału 2019 r. o 107,6 tys. (tj. o 10,9%) oraz niższa o 90,8 tys. (tj. o 9,4%) w porównaniu z analogicznym okresem 2018 roku.

Wśród zarejestrowanych bezrobotnych znaczną część stanowią absolwenci dotychczasowych szkół ponadgimnazjalnych. Wynika to z niewłaściwych wyborów edukacyjnych, niskiej jakości kształcenia praktycznego oraz niskich umiejętności uczniów

[44)] Informacja o rynku pracy w czwartym kwartale 2019 roku (dane wstępne), GUS, Warszawa 25.02.2020.

- jak podało MEN, tylko 45% uczniów kończących technika przystępuje do egzaminów zawodowych[45)]. W konsekwencji nie spełniają oni wymagań pracodawców. Inny problem stanowi nadwyżka absolwentów, którzy nie posiadają przygotowania do wykonywania zawodu, a kierunek kształcenia często jest na zbyt ogólnym poziomie, by uzyskać oczekiwane przez pracodawców konkretne umiejętności, które umożliwiłyby podjęcie zatrudnienia zaraz po ukończeniu szkoły. Osoby te, chcąc podjąć pracę w wyuczonym lub pokrewnym zawodzie, muszą uzupełnić wykształcenie, np. przez ukończenie specjalistycznych kursów/szkoleń.

Od lat wysoki pozostaje stopień terytorialnego zróżnicowania bezrobocia w Polsce. Jest to wynikiem zarówno nierównomiernego rozwoju społeczno-gospodarczego regionów, jak i ich położenia geograficznego. Terytorialne zróżnicowanie, mierzone różnicą pomiędzy najniższą i najwyższą wartością wskaźnika bezrobocia, waha się. W końcu lutego 2020 r. różnica pomiędzy najniższą i najwyższą stopą bezrobocia w województwach wynosiła 6,5 p. p. (wielkopolskie 3,1%, warmińsko-mazurskie 9,6%), wobec 7,6 p. p. przed rokiem.

W końcu lutego 2020 r. w porównaniu do stanu sprzed roku poziom bezrobocia obniżył się we wszystkich województwach, a spadek kształtował się w przedziale od 4,1% w świętokrzyskim do 14,9% w śląskim. Stopa bezrobocia w końcu lutego 2020 r. wyniosła 5,5% i była o 0,6 p. p. niższa niż przed rokiem. Wskaźnik bezrobocia na koniec tego okresu obniżył się we wszystkich województwach. Najwyższy spadek stopy bezrobocia odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim (o 1,3 p. p.), a najniższy w województwie wielkopolskim (o 0,2 p. p.).

Sezonowość od lat stanowi podstawową cechę polskiego rynku pracy i oznacza wzrost bezrobocia w miesiącach rozpoczynających i kończących rok. Miesiące wiosenne są okresami spadku liczby zarejestrowanych bezrobotnych, co wynika m.in. z rozpoczynania prac sezonowych w budownictwie i rolnictwie, a także rozpoczynania się sezonu turystycznego. Z kolei na przełomie roku z powodu napływu do bezrobocia osób, którym wygasają wówczas umowy o pracę oraz powrót do bezrobocia osób wykonujących subsydiowane zatrudnienie liczba bezrobotnych wzrasta. Równocześnie w miesiącach kończących rok liczba bezrobotnych wyłączanych z ewidencji zmniejsza się.

[45)] https://inforrb.pl/aktualnosci/4277356,Egzamin-zawodowy-obowiazkowy-dla-uczniow-szkol-uczacych-zawodow.html.

Mapa 1: Stopa bezrobocia według województw w lutym 2020 r.

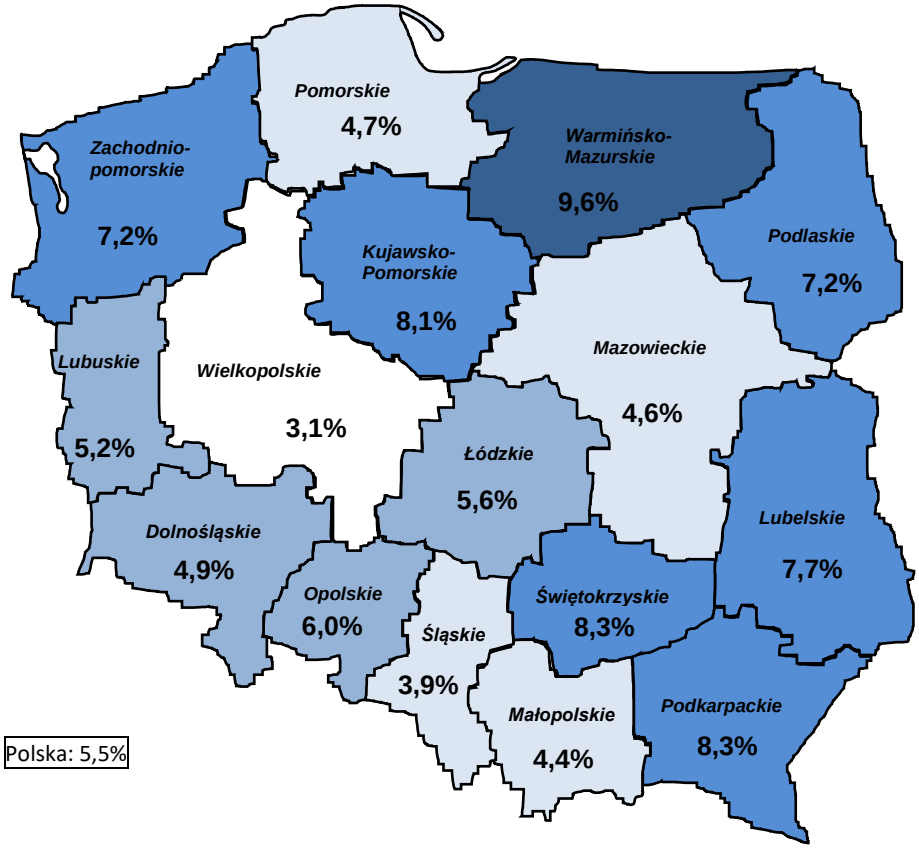

Źródło: Bezrobotni zarejestrowani i stopa bezrobocia. Stan w końcu lutego 2020 r. GUS, Warszawa 2020.

Na wsi mieszka ok. 40% ludności Polski, natomiast wśród bezrobotnych mieszkańcy wsi stanowią już ok. 47%. W okresach poprawy sytuacji na rynku pracy wyższa dynamika spadku dotyczy bezrobotnych zamieszkałych w mieście niż na wsi. Równocześnie jednak w okresach wyraźnego pogorszenia sytuacji również szybciej wzrasta liczba bezrobotnych zamieszkałych w mieście.

W końcu lutego 2020 r. w urzędach pracy zarejestrowanych było 428,3 tys. bezrobotnych zamieszkałych na wsi. W porównaniu do stanu z końca lutego 2019 r., liczba bezrobotnych zamieszkałych na wsi zmniejszyła się o 8,7%, przy spadku liczby zamieszkałych w mieście o 10,2%. Odsetek zamieszkałych na wsi wśród zarejestrowanych bezrobotnych wyniósł 46,6% wobec 46,1% przed rokiem.

Bezrobociu rejestrowanemu na wsi towarzyszy tzw. bezrobocie ukryte[46)]. To specyficzne dla obszarów wiejskich zjawisko dotyczy rodzinnych gospodarstw rolnych, w których zatrudnienie znajdują domownicy rolnika (małżonkowie, dzieci i in.), mimo że świadczona przez nich praca nie jest uzasadniona z ekonomicznego punktu widzenia (nie wpływa na wzrost poziomu produkcji). Zjawisko to nie jest ujęte w oficjalnych

[46)] „Niewykorzystane zasoby pracy w rolnictwie indywidualnym – skala bezrobocia ukrytego" – ekspertyza wykonana dla MRiRW, Bożena Karwat-Woźniak IERiGŻ-PIB, 2016.

statystykach, za to badacze szacują jego wielkość na ok. 500 tys. osób w wieku produkcyjnym[47)].

Z analizy liczby bezrobotnych według województw wynika, że największym bezrobociem ukrytym cechowały się województwa tzw. Polski Wschodniej. Szacuje się, że największa skala tego zjawiska ma miejsce w województwach: podkarpackim, warmińsko-mazurskim oraz mazowieckim, gdzie w poszczególnych województwach zamieszkuje od 9 do 11% ogółu ukrytych bezrobotnych. Wyjątek stanowiło jedynie woj. podlaskie, w którym zamieszkuje ok. 4% ogółu ukrytych bezrobotnych. Około 8-9% udział ukrytych bezrobotnych zaobserwowano w województwie kujawsko-pomorskim i lubelskim. Do województw o stosunkowo niskim odsetku (2-4%) ukrytych bezrobotnych zalicza się woj. opolskie, śląskie pomorskie, zachodniopomorskie, dolnośląskie i wielkopolskie.

Analiza struktury wieku bezrobotnych ukrytych pozwala na stwierdzenie, że większość ludzi zbędnych w gospodarstwie rolnym to osoby w wieku niemobilnym (kobiety 45-59 lat, mężczyźni 45-64 lata). Jedynie w województwie pomorskim, zachodniopomorskim, wielkopolskim oraz mazowieckim ponad 50% ukrytych bezrobotnych stanowią osoby w wieku mobilnym (18-44 lat).

W końcu lutego 2020 r. w ewidencji bezrobotnych znajdowało się 498,9 tys. kobiet oraz 421 tys. mężczyzn. W porównaniu do końca lutego 2019 r., populacja bezrobotnych kobiet spadła o 59,2 tys. osób (tj. o 10,6%), a liczba bezrobotnych mężczyzn spadła o 37,6 tys., tj. o 8,2%. Odsetek kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych wyniósł 54,2% wobec 54,9% przed rokiem. Na 100 bezrobotnych mężczyzn przypadało 119 kobiet (przed rokiem na 100 mężczyzn przypadały 122 kobiety).

Polski rynek pracy charakteryzuje obecnie kilka słabości. Na pierwszym miejscu należy wymienić rosnący deficyt pracowników, szczególnie w tych zawodach, w których oferowane są niskie wynagrodzenia i nieatrakcyjne warunki zatrudnienia. Segmentacja rynku pracy (wciąż istnieją bariery dostępu do stabilnych form zatrudnienia), w szczególności zatrudnienie na podstawie umów czasowych, w tym cywilnoprawnych, zjawisko wymuszonego samozatrudnienia oraz praca nierejestrowana powoduje, że duża część pracowników narażona jest na wyższe ryzyko utraty pracy, ograniczenie w dostępie do rozwoju zawodowego, brak należytego zabezpieczenia w dostępie do praw pracowniczych i systemu zabezpieczenia społecznego[48)].

[47)] „Roczniki naukowe ekonomii rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich", artykuł „Zasoby pracy w polskim rolnictwie indywidualnym i ich wykorzystanie", Bożena Karwat-Woźniak IERiGŻ - PIB, 2015.

[48)] Zauważyć jednak należy, że jak wynika z badania ludności w ramach Bilansu Kapitału Ludzkiego z 2017 r. prawie połowa ogółu osób w wieku 18-69 lat (a dwie trzecie aktywnych zawodowo w tym przedziale wiekowym) zatrudniona jest w ramach umów o pracę, z czego większość zatrudniona jest na czas nieokreślony. Dla większości z tych osób była to przy tym praca dodatkowa – jako swoją główną (bądź jedyną) pracę wskazało ją niespełna pół miliona osób (czyli niespełna 2% populacji w wieku 18-69 lat).

Jednym z czynników decydujących o gotowości pracownika lub osoby bezrobotnej do podjęcia lub zmiany zatrudnienia jest jakość oferowanej pracy rozumiana jako warunki płacowe, stabilność zatrudnienia i pozapłacowe warunki pracy. Z badania oceny jakości miejsc pracy OECD 2016[49)], dokonanego na podstawie 3 wymiarów – wysokości zarobków, bezpieczeństwa rynku pracy i jakości środowiska pracy wynika, że jakość miejsc pracy w Polsce jest znacząco niższa niż w krajach wysoko rozwiniętych. W wymiarze jakości zarobków na 34 badane państwa Polska znalazła się w zestawieniu na 5 miejscu od końca. W wymiarze bezpieczeństwa na rynku pracy Polska zajęła ponownie 5 miejsce od końca. Bezpieczeństwo rynku pracy ujmuje te aspekty bezpieczeństwa ekonomicznego, które mają związek z ryzykiem utraty zatrudnienia i jej kosztem ponoszonym przez pracowników.

Należy jednak zauważyć, że w ostatnich latach nastąpił wzrost wynagrodzeń i płacy minimalnej. Przeciętne wynagrodzenie brutto wzrosło w Polsce od 2015 r. do 2019 r. o niemal 700 zł, Rosło ono sukcesywnie przez kolejne lata, jednak realny wzrost, o 5,3% w 2018 roku, był zdecydowanie najwyższy w dekadzie. W sektorze przedsiębiorstw realny wzrost płac był jeszcze wyższy i wyniósł 5,4% (r/r).

W wymiarze jakości środowiska pracy różnice wynikają ze zdolności krajów do łączenia miejsc pracy cechujących się dużymi wymaganiami z odpowiednimi zasobami pozwalającymi wykonać konieczne zadania. Pod tym względem Polska zajęła 7 miejsce od końca. Jakość środowiska pracy ujmuje pozagospodarcze aspekty jakości miejsca pracy, a wyraża ją poziom stresu w pracy, który może wpłynąć na stan zdrowia zatrudnionych i ich zadowolenie z życia.

Należy jednak stwierdzić, że udział umów cywilnoprawnych w zatrudnieniu ogółem systematycznie spada, z 4,3% w I kwartale 2016 roku do 2,9% w IV kwartale 2019 roku. Liczba osób pracujących na podstawie umów cywilnoprawnych spadła w tym okresie o 136 tys. Jest to efekt przeprowadzonych w 2016 r. zmian legislacyjnych, zgodnie z którymi zmniejszyły się różnice w całkowitym koszcie zatrudnienia na podstawie różnych typów umów (m.in. wprowadzenia minimalnej stawki godzinowej, czy pełnego oskładkowania umów zleceń), jak również utrzymywania się w ostatnich latach dobrej koniunktury gospodarczej. Wpływ na to miał również deficyt pracowników, co sprzyja oferowaniu pracownikom lepszych warunków pracy, w tym bardziej stabilnych form zatrudnienia.

[49)] OECD, baza danych jakości miejsc pracy (Jobs Quality Database), 2016.

Wykres 10. Liczba umów cywilnoprawnych jako podstawa zatrudnienia w głównym miejscu pracy w latach 2016-2019 r. (w tys.) oraz udział umów cywilnoprawnych w zatrudnieniu ogółem (%)

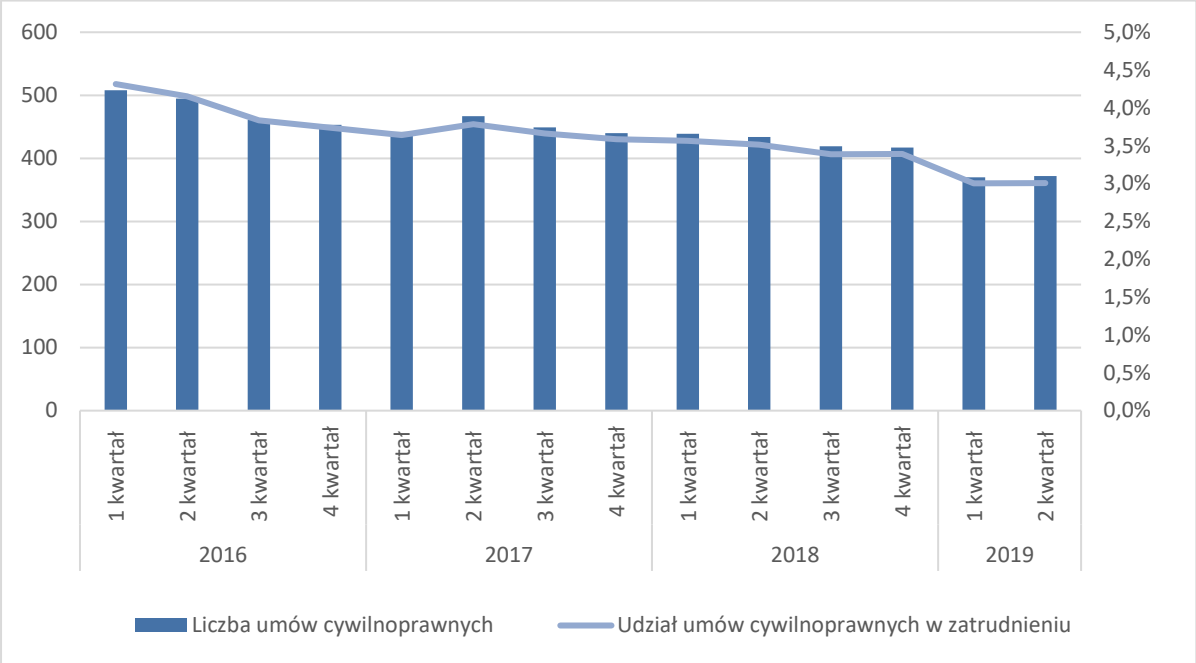

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych kwartalnych BAEL GUS

Szczególne wyzwania stanowią zmiany na rynku pracy spowodowane gwałtownym postępem technologicznym. Masowa cyfryzacja i robotyzacja, coraz powszechniejsze znaczenie platform i mobilnych aplikacji oraz praca od zlecenia do zlecenia (ang. gig economy) już teraz wywierają wpływ na stosunki pracy. Cyfryzacja gospodarki zmienia procesy gospodarcze tworząc nowe rodzaje działalności gospodarczej i modele biznesowe, które coraz częściej wykorzystywać będą elastyczne formy pracy. Dodatkowo, duża część nowych miejsc pracy tworzonych w firmach wykorzystujących nowe modele biznesowe, oferowana jest w formie samozatrudnienia. Na spotkaniach Grupy Roboczej ds. MŚP i Przedsiębiorczości OECD zwraca się uwagę, że w dobie automatyzacji w miejscach pracy dużą rolę odgrywa przedsiębiorczość, jako jedna z kluczowych kompetencji niezbędnych do uczenia się przez całe życie.

Potrzebne jest zatem wprowadzenie rozwiązań prawnych, które z jednej strony chroniłyby pracowników przed negatywnymi skutkami cyfryzacji, a z drugiej kontrolowałyby procesy cyfryzacji w taki sposób, żeby służyły interesowi pracowników.

W okresie przed kryzysem wywołanym pandemią COVID-19 wynagrodzenia w niektórych branżach stopniowo wzrastały, zmniejszała się liczba umów cywilnoprawnych na rzecz umów o pracę. Mimo to jakość oferowanych miejsc pracy wciąż nie była zadowalająca, co stanowi istotną barierę w pozyskiwaniu pracowników. Nie ma jeszcze pewności jak będzie wyglądać sytuacja na rynku pracy związana ze skutkami pandemii.

W Polsce obserwuje się wzrost udziału zawodów deficytowych i spadek udziału zawodów nadwyżkowych. Jako główne przyczyny deficytów (po stronie pracodawców) należy wskazać przede wszystkim nieatrakcyjne warunki zatrudnienia – nie tylko ze względu na poziom wynagrodzenia nieadekwatny do rodzaju świadczonej pracy, ale także pod względem niskiej jakości ofert pracy (m.in. niewystarczająco przejrzyste zasady rekrutacji), nierówności w pensjach, ryzyka utraty pracy i ogólnego komfortu pracy (wymiar godzinowy, relacje pracowników z pracodawcą, godziny pracy utrudniające godzenie życia zawodowego z prywatnym). Zbyt niski poziom wynagrodzeń jest jednym z kluczowych powodów niepodejmowania przez bezrobotnych zatrudnienia. Jest to powód coraz częstszego zatrudniania osób z zagranicy oraz większych problemów w takich obszarach, jak rolnictwo i leśnictwo czy przetwórstwo spożywcze. Po stronie pracowników problemem jest często zarówno brak umiejętności zawodowych poszukiwanych przez pracodawców, jak również wzrost wymagań stawianych pracodawcom zarówno w odniesieniu do wysokości oczekiwanych wynagrodzeń, jak i warunków pracy.

Kolejną przyczyną niepodejmowania przez bezrobotnych zatrudnienia są trudne lub szkodliwe warunki pracy, dotyczy to przede wszystkim miejsc pracy, w których występuje praca zmianowa, skrajnie niskie lub wysokie temperatury, praca na wysokościach, praca „na akord"; konieczność dojazdu poza miejsce zamieszkania – wiele osób nie jest skłonnych do podjęcia zatrudnienia, jeśli wiąże się to z częstymi wyjazdami i przebywaniem poza miejscem zamieszkania – szczególnie, że w mniejszych miejscowościach, występuje brak infrastruktury komunikacyjnej. Często nie ma możliwości dojazdu do pracy w innej miejscowości lub nie jest to opłacalne, i występuje mała dostępność mieszkań (zwłaszcza mieszkań na wynajem) w ośrodkach generujących miejsca pracy[50)]. Od 2000 r. corocznie obserwowany jest wyraźny spadek liczby przewozów pasażerskich ogółem (bez komunikacji miejskiej), przy czym pracujący poza swoją gminą to w większości mieszkańcy wsi.

Zgodnie z danymi GUS[51)] osoby dojeżdżające do pracy korzystają z różnorodnych środków transportu: od komunikacji miejskiej, przez prywatnych przewoźników, pociągi, samochody osobowe po inne, jak np. motocykle czy rowery. Na wsi jest bardzo wysoki odsetek korzystających z samochodów osobowych, przy dość niskim korzystaniu z usług przewoźników prywatnych, co może świadczyć o niskiej podaży tych usług przy znacznym na nie popycie. Z danych BAEL oraz IERiGZ-PIB wynika, że do pracy codziennie dojeżdża blisko 60% pracujących mieszkańców wsi. Zdecydowana większość osób pracujących poza miejscem zamieszkania w drodze do pracy pokonuje odległość nie przekraczającą 20 kilometrów.

[50)] Porównując intensywność napływu i odpływu ludności w skali regionalnej, można stwierdzić, że (w większości), województwa relatywnie szybko rozwijające się pod względem gospodarczym mają największy udział w ruchu ludności. Z kolei ludność regionów „degresywnych" wykazuje w większości przypadków względnie mały stopień tak ujmowanej mobilności przestrzennej.
[51)] Dojazdy do pracy w 2010 roku na podstawie BAEL. GUS 2011.

Wykres 11: Średnie zarobki na godzinę w wybranych państwach UE w 2017 r. (EUR)

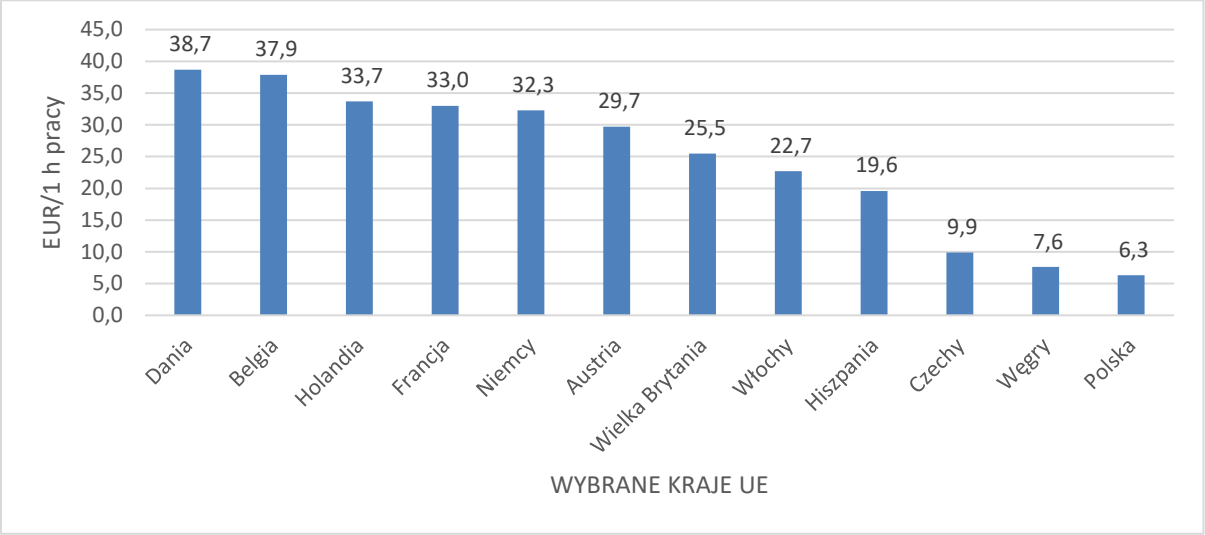

Źródło: https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&pcode=tepsr_wc320&language=en

W tym kontekście należy także wskazać na jeden z podstawowych problemów polskiego mieszkalnictwa, jakim jest deficyt mieszkaniowy, czyli różnica między liczbą gospodarstw domowych a liczbą zasobów mieszkaniowych, w skład których wchodzą mieszkania zamieszkane i niezamieszkane przeznaczone do stałego zamieszkania. Powoduje to, że powszechne jest w Polsce zjawisko współzamieszkiwania więcej niż jednego gospodarstwa domowego w tym samym mieszkaniu. Wpływa to również na opóźnianie wieku usamodzielniania się młodych ludzi (efekt „gniazdownika") oraz na decyzje dotyczące założenia rodziny i posiadania potomstwa.

Po stronie pracowników na rynku pracy problemem jest brak wymaganych umiejętności i brak doświadczenia na podobnym stanowisku pracy, które wciąż stanowią podstawowy wymóg przy rekrutacji w dużej części branż. Problemem jest brak aktualnych umiejętności praktycznych, występujący zwłaszcza wśród absolwentów i osób mających dłuższą przerwę w wykonywaniu zawodu, brak lub nieaktualne uprawnienia, które często mogą się wiązać z długotrwałym procesem ich odzyskiwania. Jak pokazały badania prowadzone w ramach projektu Bilans Kapitału Ludzkiego z 2017 r. pracodawcy oczekują od idealnych kandydatów przynajmniej wykształcenia zasadniczego zawodowego (obecnie: zasadniczego branżowego). Na stanowiskach specjalistycznych i kierowniczych należy posiadać właściwe wykształcenie wyższe, przy czym pracodawcy uznają jednocześnie większą przydatność wykształcenia magisterskiego nad licencjatem. Jednocześnie dla pracodawców najważniejszymi kompetencjami bez względu na stanowisko są: 1) kompetencje zawodowe, 2) staranność, skrupulatność, dokładność i dbałość o szczegóły, 3) odpowiedzialność, dyscyplina pracy, uczciwość 4) kompetencje interpersonalne (łatwość nawiązywania kontaktów, praca w grupie, komunikatywność, jasne przekazywanie myśli oraz ogólna kultura osobista, uprzejmość, autoprezentacja, dbanie o wizerunek). Dodatkowo liczy się dyspozycyjność pracownika (gotowość do pracy w nietypowych godzinach wymaganych przez pracodawcę, zarządzanie czasem, terminowość, punktualność, samodzielna organizacja pracy. Natomiast raport

Światowego Forum Gospodarczego w Davos wśród głównych kompetencji, których będą poszukiwać pracodawcy w 2022 r. wymienia myślenie analityczne i innowacyjność, uczenie się i wypracowanie strategii edukacyjnej, kreatywność, oryginalność i inicjatywę, znajomość nowych technologii i programowanie, krytyczne myślenie i analizowanie, rozwiązywanie złożonych problemów, przywództwo i współpracę z innymi, inteligencję emocjonalną, wnioskowanie, rozwiązywanie problemów, umiejętność wnikania w istotę problemów, analizę systemów i ewaluację[52)].

Wykształcenie to zasadniczy element wpływający na czas poszukiwania zatrudnienia. W końcu 2018 r. średni czas pozostawania bez pracy zarejestrowanych bezrobotnych był zróżnicowany ze względu na poziom wykształcenia. Dla bezrobotnych zamieszkałych na wsi z wykształceniem wyższym wynosił on 10,6 miesiąca, a dla bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym (obecnie: zasadnicze branżowe) 13,3 miesiąca; bezrobotni z wykształceniem wyższym w mieście poszukiwali pracy 10,8 miesiąca, a bezrobotni z wykształceniem zasadniczym zawodowym (jw.) 13,0 miesiąca. Najgorsza sytuacja wystąpiła wśród bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i podstawowym zamieszkałych na wsi – wśród nich średni czas poszukiwania pracy wyniósł 14,4 miesiąca (wśród mieszkańców miast 13,0 miesiąca).

Pogłębiający się deficyt kadr, aktywizacja grup biernych zawodowo i wykorzystanie możliwości związanych z cyfrową transformacją - to będą najważniejsze wyzwania na rynku pracy w przyszłych latach. Zgodnie z raportem PwC[53)] z polskiego rynku pracy co roku może ubywać 300-400 tys. osób, przybywać do 200 tys., w efekcie deficyt na rynku pracy będzie się powiększał w szybkim tempie. Luka nie jest w tym scenariuszu stała, ale zależy od tempa wzrostu PKB w kolejnych latach. Wydłuży się też lista deficytowych zawodów. Już dziś są na niej wykwalifikowani pracownicy fizyczni, z branży budowlanej, finansowej (m.in. samodzielne księgowe, pracownicy ds. rachunkowości i księgowości), sektor produkcji (m.in. elektrycy, elektromechanicy, krawcy, stolarze), z branży medyczno-opiekuńczej (lekarze, pielęgniarki i położne) czy transportowej. Obecnie 58 proc. firm w Polsce twierdzi, że brak odpowiednio wykwalifikowanych pracowników to dla nich silna bądź bardzo silna bariera w rozwoju. Stąd trwająca od kilku lat na polskim rynku walka pracodawców o pracowników.

Z roku na rok definicja cyfrowej transformacji poszerza się o kolejne aspekty. Z jednej strony otwiera przed pracodawcami nowe możliwości rozwijania biznesu, likwiduje bariery (np. ułatwiając pracę zdalną). Jednak z drugiej strony wymaga ciągłego doskonalenia kadr, a w wielu przypadkach wręcz przebranżowienia całych grup zawodowych. Automatyzacja w największym stopniu wpłynie na nisko opłacane zawody, wykonywane przez nisko wykwalifikowanych pracowników, ale gdy w tym procesie obecna jest sztuczna inteligencja, algorytmy mogą zastąpić człowieka w bardziej

52) The Future of Jobs Report, World Economic Forum, 2018.
53) https://www.pwc.pl/pl/media/2019/2019-01-22-luka-rynek-pracy-2025-pwc.html

zaawansowanych czynnościach jak np. analiza maila czy wyciąganie danych z dokumentów. Część zawodów z czasem zaniknie, ale według większości ekspertów cyfrowa transformacja zaowocuje powstaniem nowych specjalizacji. Dobrze przeprowadzona automatyzacja może więc przyspieszyć wiele procesów w firmach, pozwolić ograniczyć koszty, ale przede wszystkim uwolnić ludzkie zasoby w stronę bardziej wymagających i kreatywnych obszarów. Dostarczy też nowych narzędzi wspierających w podejmowaniu kluczowych decyzji np. analiz ogromnych baz danych.

Czwarta rewolucja przemysłowa oparta na rozwiązaniach cyfrowych wymaga pracowników wysoko wykwalifikowanych[54]. Postęp naukowy i technologiczny w obszarze robotyzacji, mechanizacji, automatyzacji i programy rozwoju gospodarki cyfrowej mają ogromny wpływ na rynek pracy. Coraz mniejsze zasoby wykwalifikowanych pracowników mogą utrudniać utrzymanie wysokiego tempa wzrostu produktywności pracy. Rozwój nowych technologii w ostatnich latach przybiera coraz szybsze tempo. Kwestia coraz bardziej nowoczesnego środowiska pracy jest widoczna także na szczeblu unijnym. Według danych Eurostat w 2017 r. około 3,7% ogółu pracujących osób w całej UE było pracownikami branży telekomunikacyjnej i informatycznej. Dane Eurostat pokazują, że branże związane z wykorzystaniem nowoczesnych technologii oparły się kryzysowi ekonomicznemu, przez który Europa przechodziła w ciągu ostatnich kilku lat. Szacunki Komisji Europejskiej wskazują, że cyfryzacja produktów i usług zapewni przemysłowi w Europie ponad 110 mld EUR dodatkowych przychodów rocznie w ciągu najbliższych lat.[55)] Jak wynika z danych Komisji, blisko jedna trzecia wzrostu produkcji przemysłowej ogółem w Europie jest skutkiem zastosowania technologii cyfrowych.

Wizja, jaką zakłada Przemysł 4.0, wymusza ciągłą gotowość do innowacyjności, kreatywności i tym samym zmian w sposobie wytwarzania dóbr i zarządzania nimi. Kierowanie kapitałem ludzkim będzie zależało od wielu czynników i wymusi daleko idące zmiany: od planowania programów edukacyjnych (na niższych i wyższych poziomach), przez zmianę charakteru pracy zatrudnionych już pracowników (przekwalifikowanie, szkolenia), do zmian organizacyjnych w przedsiębiorstwach (wdrażanie nowych technologii, sieci komunikacji koordynujących pracę wewnątrz i na zewnątrz firmy)[56)]. We wszystkich tych wyzwaniach jawi się jednocześnie szansa i zagrożenie dla ludzi o niższych kompetencjach specjalistycznych. Niedoskonałość wiedzy pracowników często staje się pretekstem do wdrożenia rozwiązań z wykorzystaniem zaawansowanych robotów przemysłowych, a tym samym redukcji stanowisk. Ale główną siłą napędową

54) Rynek pracy, edukacja, kompetencje Aktualne trendy i wyniki badań. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, luty 2019.
55) Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Cyfryzacja europejskiego przemysłu. Pełne wykorzystanie możliwości jednolitego rynku cyfrowego {SWD(2016) 110 final}.
56) Kapitał ludzki – szanse i wyzwania w kontekście rozwoju koncepcji Industrie 4.0, Anna Stolarczyk, Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy, nr 51 (3/2017).

gospodarki, jak i koncepcji Przemysł 4.0 zawsze będzie czynnik ludzki: zasób wiedzy, umiejętności, innowacyjność, kreatywność, zdolność do rozwiązywania problemów.

Wyzwaniem dla instytucji rynku pracy jest znalezienie takich rozwiązań, które pozwolą na uzupełnienie niedoboru pracowników. Wiąże się z tym poprawa dostępu do opieki nad dziećmi i osobami potrzebującymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, rozwijanie umiejętności przydatnych na rynku pracy, zwłaszcza przez wspieranie uczenia się dorosłych, likwidacja przeszkód dla bardziej trwałych form zatrudnienia, zapewnienie mechanizmów uczenia się przez całe życie, równość szans na rynku pracy bez względu na płeć, zapewnienie skutecznego wsparcia osób niepełnosprawnych, zapewnienie bezpiecznych warunków pracy, sprawiedliwe wynagradzanie pracy, zapewnienie łączenia życia zawodowego z życiem prywatnym, lepsze ukierunkowanie szkoleń, doradztwa zawodowego na potrzeby lokalnego rynku pracy.

W kontekście powyższej analizy należy zauważyć, że w ostatnich latach Polska z kraju emigracyjnego stała się krajem przyjmującym dużą liczbę migrantów zarobkowych. Wynikało to przede wszystkim z potrzeb rozwijającej się gospodarki. Dzięki podejmowanym przez MRPiPS działaniom wzrastała liczba legalnie zatrudnionych cudzoziemców - porównując liczbę cudzoziemców ubezpieczonych w ZUS można stwierdzić wzrost od końca czerwca 2018 r. do końca czerwca 2019 r. z 541 tys. do 666 tys. (wzrost o ok. 23%). Uzupełniali oni niedobory wynikające m.in. ze zmniejszającej się liczby osób w wieku produkcyjnym, utrzymującej się emigracji, stopy bezrobocia na poziomie zbliżonym do tzw. bezrobocia naturalnego, utrzymującego się wzrostu gospodarczego czy struktury kwalifikacji aktywnych zawodowo obywateli Polski, która nie odpowiada aktualnym potrzebom rynku pracy. Jednocześnie, napływowi pracowników cudzoziemskich nie towarzyszyły negatywne konsekwencje na rynku pracy, stopa bezrobocia systematycznie zmniejszała się a wynagrodzenia rosły.
W przypadku działań w zakresie kształcenia zawodowego zorientowanego na rynek pracy MRPiPS (MRPiT) realizuje działania służące rozwojowi kwalifikacji. Głównym instrumentem służącym podnoszeniu kwalifikacji pracowników oraz pracodawców jest Krajowy Fundusz Szkoleniowy (KFS). Środki przeznaczone na KFS pochodzą z Funduszu Pracy. W 2018 r. priorytetowe działania KFS nakierowane były na wsparcie kształcenia ustawicznego w zawodach deficytowych, wsparcie kształcenia pracowników firm, w związku z wdrażaniem nowoczesnych technologii i narzędzi pracy, wsparcie kształcenia ustawicznego pracowników po 45 roku życia, wsparcie kształcenia ustawicznego osób, które pracowały w trudnych warunkach (co najmniej 15 lat), a nie przysługuje im prawo do emerytury pomostowej.

W 2019 r. priorytetowe działania KFS nakierowane będą m. in. na wsparcie kształcenia ustawicznego w zawodach deficytowych, wsparcie kształcenia ustawicznego osób nieposiadających świadectwa dojrzałości, wsparcie kształcenia ustawicznego pracowników z grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, zatrudnionych w przedsiębiorstwach społecznych, wsparcie kształcenia ustawicznego w związku z wdrażaniem nowoczesnych technologii i narzędzi pracy, wsparcie kształcenia

ustawicznego instruktorów praktycznej nauki zawodu, nauczycieli kształcenia zawodowego oraz pozostałych nauczycieli o ile podjęcie kształcenia pozwoli im na pozostanie w zatrudnieniu, wsparcie kształcenia ustawicznego osób niepełnosprawnych i osób po 45-ym roku życia.

Zwiększenie inwestycji w potencjał kadrowy jest jednym z kluczowych czynników poprawiających zarówno pozycję firm oraz samych pracowników na wymagającym rynku pracy. Zmiany demograficzne i stopniowe zmniejszanie się zasobów pracy wymagają stałego monitoringu potrzeb kompetencyjnych pracodawców, jak i kompetencji posiadanych przez osoby w wieku aktywności zawodowej, aby możliwe było odpowiednie dostosowywanie do nich usług rynku pracy oraz systemu edukacji formalnej i pozaformalnej.

Polska zbliża się do granicy bezrobocia naturalnego. W każdej gospodarce istnieje zawsze pewna liczba osób, które poszukują pracy lub też mają trudności z jej znalezieniem, pomimo wysokiego popytu na pracowników, z powodu np. wykształcenia, umiejętności, oczekiwań płacowych czy miejsca zamieszkania.

W dobie szybko zmieniającej się gospodarki znaczenia nabiera monitorowanie zapotrzebowania rynku pracy. W sektorze przedsiębiorstw pogłębia się luka kadrowa. Firmy stają wobec problemu z obsadzeniem wszystkich stanowisk, co w dłuższej perspektywie może niekorzystnie wpływać na rozwój gospodarczy kraju. Największe zapotrzebowanie na nowych pracowników ma miejsce w tych branżach, które rozwijają się najbardziej dynamicznie, m.in. w IT (informatyka), telekomunikacji czy TIK (techniki informatyczne i komunikacyjne), jak również w tych zajmujących się ekologią czy energetyką. Wzrasta także zapotrzebowanie na robotników przemysłowych, specjalistów, pracowników biurowych i techników.[57)] Z kolei monitoring zawodów prowadzony przez Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej (Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii), pokazuje, że do najbardziej poszukiwanych pracowników należą np. specjaliści z zakresu systemów informatycznych, pracownicy obsługi maszyn, specjaliści z zakresu produkcji przemysłowej, mechanicy i elektromechanicy. Miejsca pracy czekają też w sektorze usług finansowych. Należy się spodziewać, że na znaczeniu będzie też zyskiwać sektor energii odnawialnej, biotechnologia, zawody związane z ochroną środowiska.

Jednym z ważniejszych trendów w najbliższych latach będzie rozwój robotyki i sztucznej inteligencji. Prognozy analityków wskazują, że maszyny w ciągu najbliższych kilku lat mogą wyeliminować część miejsc pracy. Ale automatyzacja to nie tylko kasowanie miejsc pracy, ale również tworzenie nowych. Pojawienie się nowoczesnych maszyn i systemów będzie rodziło potrzebę zatrudnienia sporej grupy specjalistów, którzy będą czuwać nad ich pracą. Maszyny i systemy Sztucznej Inteligencji będą wymagać aktualizacji, monitoringu, a nawet odpowiednich szkoleń.

57) Rynek pracy, edukacja, kompetencje. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2018.

UBÓSTWO I WYKLUCZENIE SPOŁECZNE

SRKL, zgodnie z celami określonymi w SOR, uznaje wzrost spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym jako niezbędny warunek rozwoju i priorytet publiczny. Dlatego SRKL stawia sobie za jeden z celów wzmocnienie komponentu społecznej solidarności i zrównoważonego rozwoju, tak by równomiernie dzielić korzyści płynące ze wzrostu gospodarczego, a także stworzyć warunki dostępu do produktów i usług, w szczególności publicznych jak najszerszemu gronu obywateli.

Obecny kryzys wywołany przez epidemię COVID-19 ma mniejszy lub większy wpływ na poszczególnych mieszkańców Europy, ale wywołuje nieproporcjonalnie negatywne skutki wśród niektórych grup, często już znajdujących się w niekorzystnej sytuacji społeczno-ekonomicznej i zagrożonych dyskryminacją. Podkreśliło to potrzebę funkcjonowania sprawnych i odpornych systemów ochrony socjalnej, tak by skutecznie zapewniać ochronę najsłabszych grup społecznych i zagwarantować wszystkim równy dostęp do podstawowych usług publicznych.

Ubóstwo można definiować w różny sposób. Najczęściej ocenę sytuacji materialnej ludności dokonuje się przez analizę wysokości i struktury uzyskiwanych dochodów, gdyż dochody są najczęściej wykorzystywanym źródłem finansowania potrzeb bytowych. Jednak gospodarstwa domowe mogą również finansować swoje potrzeby przez sprzedaż posiadanych aktywów lub zaciąganie pożyczek. Poza tym ze wskaźnikami ubóstwa opartymi o dochody wiążą się liczne zastrzeżenia, nie jest też łatwo uzyskać pełne, wiarygodne informacje o bieżących dochodach ludności. Niektórzy eksperci zalecają więc stosowanie miar opartych na wydatkach. Gromadzenie danych w tym zakresie jest jednak bardzo czasochłonne, a ponadto takie podejście utrudnia ocenę wpływu polityki społecznej na ubóstwo ze względu na brak bezpośredniego związku pomiędzy świadczeniem lub usługą a dokonywanym wydatkiem. Ponadto, ubóstwo może być pojmowane w sposób absolutny lub relatywny. W podejściu absolutnym ubogie są te gospodarstwa domowe i osoby, które nie mają możliwości zaspokojenia potrzeb uznanych w danych warunkach za podstawowe, niezależnie od tego, na jakim poziomie żyją lepiej usytuowane warstwy społeczeństwa. W podejściu relatywnym ubóstwo rozważane jest natomiast jako forma nierówności, nadmiernego dystansu pomiędzy poziomem życia poszczególnych grup ludności: ubogie są te osoby i rodziny, których poziom życia jest znacznie niższy niż pozostałych członków danego społeczeństwa.

Ludzie żyjący w ubóstwie mają znacznie mniejsze szanse skorzystania z istniejących możliwości zdobycia wykształcenia i zachowania dobrego stanu zdrowia. Osoby żyjące w ubóstwie z upływem czasu tracą coraz bardziej szansę poprawy sytuacji i wzrasta ich zagrożenie marginalizacją społeczną. Niektórzy eksperci mówią więc częściej o wykluczeniu społecznym niż o ubóstwie uznając, że ważny jest nie tylko brak możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, ale też brak możliwości uczestnictwa w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym. Z tych wszystkich powodów konieczne jest

wykorzystanie także miar niemonetarnych, takich jak deprywacja materialna, które pokażą szerszy kontekst i pozwolą lepiej uchwycić wielowymiarowość zjawiska.

Różne czynniki wpływają na skalę ubóstwa i wykluczenia społecznego. Kluczowe znaczenie ma sytuacja na rynku pracy – skala bezrobocia i bierności zawodowej, a także wysokość płac. Im więcej członków gospodarstwa domowego pracuje i im wyższe są ich dochody z pracy, tym mniejsze ryzyko ubóstwa. Im większa jest natomiast liczba osób będących na utrzymaniu innych członków gospodarstwa, tym to ryzyko jest większe. Na wyżej wskazane czynniki wpływają też charakterystyki społeczno-ekonomiczne oddziałujące na uzyskiwane dochody i ponoszone wydatki, czy na liczebność gospodarstw, takie jak poziom wykształcenia, miejsce zamieszkania (klasa miejscowości, region), wiek. Większe zagrożenie ubóstwem występuje też często w przypadku osób niepełnosprawnych.

W tym zakresie istotna jest też polityka redystrybucyjna państwa, która może być realizowana zarówno przez świadczenia społeczne, jak i przez podatki i składki społeczne. Może ona bezpośrednio wpływać na wysokość dochodów uzyskiwanych przez gospodarstwa domowe. Istotne znaczenie ma dostępność i wysokość wypłacanych świadczeń, a także stopień progresywności systemu podatkowo-składkowego. Ważne zadania w ograniczaniu ubóstwa ma też polityka rynku pracy i aktywizacja zawodowa. Ze względu na wielowymiarowość zjawiska ubóstwa i zwracanie większej uwagi na kwestie niepieniężne, istotną rolę przypisuje się aktualnie również kwestii usług publicznych.

Ubóstwo i wykluczenie społeczne jest przede wszystkim monitorowane w europejskim badaniu dochodów i warunków życia (*EU Statistics on Income and Living Conditions* – EU-SILC). Najnowsze dostępne dane pochodzą z badania zrealizowanego w 2018 roku i obejmują one sytuację dochodową ludności gospodarstw domowych w 2017 roku. Z analizy tych danych w odniesieniu do Polski wynika, że między 2008 a 2018 rokiem nastąpiła istotna poprawa wszystkich najważniejszych wskaźników.

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (*at risk of poverty rate* – AROP) pokazuje odsetek osób zamieszkujących w gospodarstwach domowych, w których roczny ekwiwalentny dochód do dyspozycji kształtuje się poniżej progu zagrożenia ubóstwem, który wynosi 60% krajowej mediany rocznych ekwiwalentnych dochodów do dyspozycji. Wskaźnik ten wykazuje się znaczną stabilnością. W Polsce w latach 2008-2016 utrzymywał się on na zbliżonym poziomie ok. 17%, w 2017 r. wskaźnik ten wyniósł 15,0%, a w 2018 roku – 14,8%. Wyraźny spadek wartości tego wskaźnika, sięgający ok. 2 pkt. proc., nastąpił więc między 2016 r. i 2017 r. Ten istotny spadek wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym w 2017 r. należy przypisać głównie wypłatom świadczenia wychowawczego, o czym świadczy z jednej strony głęboki spadek wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym wśród dzieci, z drugiej zaś spadek wskaźnika AROP po uwzględnieniu transferów społecznych przy jednoczesnym wzroście tego wskaźnika bez

uwzględniania tych transferów. W 2018 roku zagrożonych ubóstwem relatywnym było w Polsce 5,47 mln osób – o 137 tys. mniej niż rok wcześniej.

Jednocześnie istotnie wzrosła granica ubóstwa relatywnego. Wzrost granicy ubóstwa oznacza, że dochody ludności rosną, a jeśli towarzyszy mu stabilna stopa ubóstwa oznacza to, że dochody najbiedniejszych rosną w podobnym tempie jak dochody pozostałych grup. I tak jeszcze w 2008 roku granica ta nie przekraczała w Polsce 9500 złotych w ujęciu rocznym, zaś w 2017 roku, aby być uznanym za osobę zagrożoną ubóstwem relatywnym, roczny dochód netto jednej osoby nie mógł przekraczać 15 564 złotych. Nominalnie granica ubóstwa w Polsce wzrosła więc w tym czasie o około 67% i jest to jeden z większych wzrostów w całej Unii Europejskiej. Warto pamiętać jednak, że mimo tej znaczącej poprawy, wciąż granica ubóstwa w Polsce, a co za tym idzie również poziom dochodów, są istotnie niższe niż w wielu krajach UE.

Wykres 12: Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP) przed i po transferach w populacji ogółem (lewy panel) oraz wśród dzieci (prawy panel) w Polsce w latach 2008-2018 (w %)

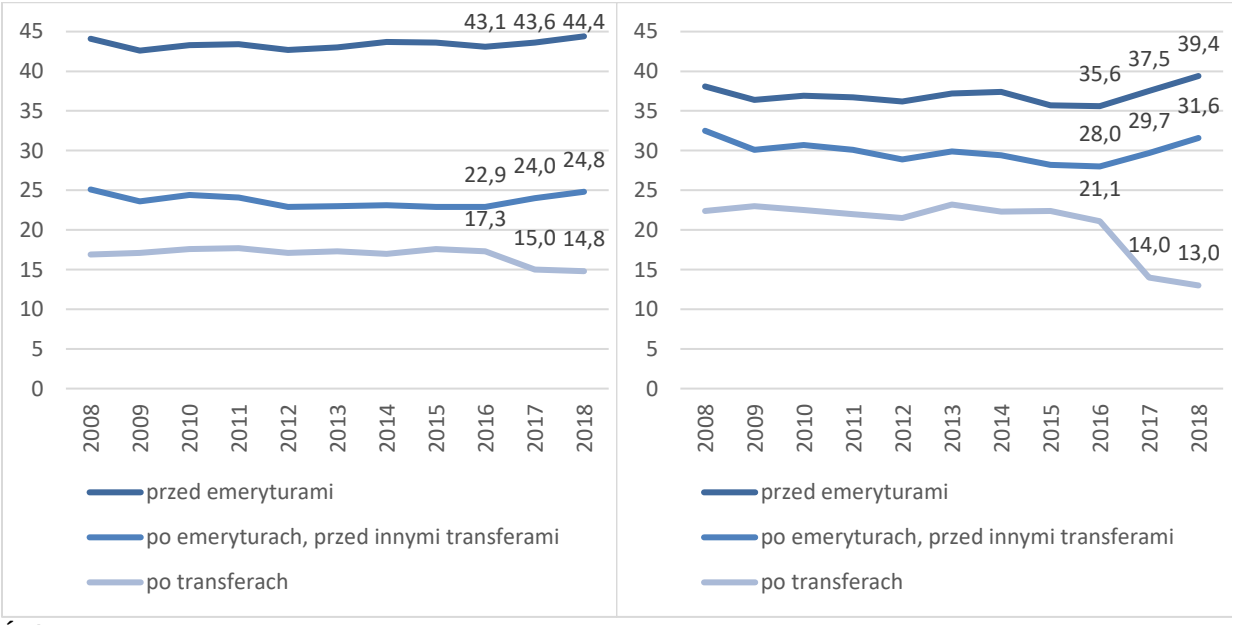

Źródło: Opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych EU-SILC opublikowanych przez EUROSTAT (ilc_li02, ilc_li09 i ilc_li10, dane pobrane 13 sierpnia 2019 roku).

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym dzieci spadł z 14,0% w 2017 roku do 13,0% w 2018 roku. Znaczący spadek tego wskaźnika odnotowano jednak w 2017 roku, gdy obniżył się o 7,0 pkt proc. W konsekwencji tego spadku zagrożenie ubóstwem wśród dzieci w 2017 i 2018 roku było w Polsce niższe niż zagrożenie ubóstwem relatywnym wśród osób w wieku produkcyjnym. To wyjątkowa sytuacja, gdyż w latach 2008-2016 dzieci były w trudniejszej sytuacji i w okresie tym zagrożenie ubóstwem relatywnym było wśród nich średnio o około 5 pkt proc. wyższe niż zagrożenie ubóstwem wśród osób w wieku 18-64 lata.

Ponadto również w innych krajach europejskich to dzieci są zwykle najbardziej zagrożone, a tylko w nielicznych krajach, takich jak Niemcy, Dania i Finlandia, dzieci

znajdują się w lepszej sytuacji niż populacja w wieku produkcyjnym. I tak, w ujęciu bezwzględnym, liczba dzieci zagrożonych ubóstwem relatywnym spadła z 946 tys. w 2017 r. do 878 tys. w roku kolejnym. Jednocześnie w gospodarstwach domowych, w których były dzieci, zagrożenie ubóstwem relatywnym między rokiem 2016 a 2018 spadło o 6,7 pkt proc., podczas gdy gospodarstwa bez dzieci doświadczyły wzrostu zagrożenia o 2,8 pkt proc. Co ważne, największy spadek wystąpił wśród rodzin wielodzietnych (2 dorosłych i co najmniej 3 dzieci) – z niespełna 33% w 2016 r. do 17,6% w 2018 r. Spadek zagrożenia ubóstwem relatywnym w rodzinach wielodzietnych sięgnął więc ponad 15 pkt proc. i pozwolił ograniczyć zagrożenie ubóstwem relatywnym w tej grupie do poziomu niewiele większego niż w populacji ogółem.

Mniej osób doświadcza również pogłębionej deprywacji materialnej (*severe material deprivation rate* – SMD). To sytuacja, w której brak jest możliwości zaspokojenia ze względów finansowych co najmniej 4 z 9 potrzeb obejmujących posiadanie telewizora, samochodu, pralki, telefonu, terminowe regulowanie opłat, ogrzewanie mieszkania odpowiednio do potrzeb, tygodniowy wypoczynek raz w roku, spożywania mięsa, ryb (lub wegetariańskiego odpowiednika) co drugi dzień oraz pokrycie niespodziewanego wydatku. W Polsce odnotowano najsilniejszą w całej UE poprawę w zakresie warunków życia ludności, gdyż w ciągu analizowanych 10 lat wskaźnik pogłębionej deprywacji materialnej zmalał aż o 13 pkt proc. W 2018 roku w Polsce problem pogłębionej deprywacji materialnej dotyczył 4,7% populacji, podczas gdy przeciętnie w UE – 5,9%.

Systematycznie poprawia się również wskaźnik bardzo niskiej intensywności pracy (*very low work intensity rate* – VLWI). Bardzo niska intensywność pracy dotyka średnio co dziesiątego mieszkańca UE. W Polsce wskaźnik ten w 2018 roku kształtował się na poziomie 5,6% i był niższy o 0,1 pkt proc. niż przed rokiem. Choć ostatnie lata wiążą się z pewną poprawą ogólnej sytuacji gospodarczej i społecznej w wielu krajach, to w porównaniu z 2008 rokiem sytuacja w zakresie intensywności pracy poprawiła się istotnie zaledwie w sześciu przypadkach, a aż w 10 krajach odnotowano istotny wzrost tego odsetka. Interpretując te wyniki warto pamiętać o wykluczeniu z analizy w tym wskaźniku aktywności zawodowej studentów oraz osób w wieku 60 lat i więcej, która w przypadku Polski stanowi wyzwanie.

W efekcie wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (*at risk of poverty or social exclusion rate* – AROPE) w Polsce w 2018 r. ukształtował się na poziomie 18,9% i kolejny rok z rzędu był niższy od średniej UE. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym to wskaźnik złożony, łączący informacje z trzech opisanych wyżej podwskaźników: wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym, wskaźnika pogłębionej deprywacji materialnej oraz wskaźnika bardzo niskiej intensywności pracy w gospodarstwie domowym. Osoby zlicza się w nim tylko raz, nawet jeśli są one dotknięte więcej niż jedną formą wykluczenia. Jest to wskaźnik monitorowany w ramach Strategii Europa 2020. Najwyższe wartości tego wskaźnika odnotowano w 2017 roku w Bułgarii, Rumunii i Grecji (ponad 30%). Na przeciwległym końcu skali

znalazły się Czechy, Finlandia, Słowacja, Holandia, Słowenia i Francja (poniżej 18%). W porównaniu z 2008 rokiem wskaźnik ten w Polsce zmalał o 11,6 pkt proc. W przypadku Polski ważne jest również to, że w ujęciu bezwzględnym liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w 2018 roku wyniosła 6,98 mln i była niższa niż w 2017 roku o prawie 300 tys., a w porównaniu z 2008 rokiem – aż o 4,52 mln osób.

Duży spadek wskaźnika zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w okresie od 2008 r. do 2018 r. jest m.in. efektem tego, że Polska była mniej dotknięta skutkami kryzysu gospodarczego niż inne kraje. W ostatnich latach obserwujemy też coraz lepszą sytuację na rynku pracy (spadające bezrobocie, rosnące płace), na sytuację finansową gospodarstw domowych pozytywnie wpłynęło również, jak wskazano wyżej, wprowadzenie w 2016 roku świadczenia wychowawczego. Nie wiadomo jednak, w jaki sposób kryzys wywołany pandemią COVID-19 wpłynie na sytuację społeczną i gospodarczą w krótkiej i średniej perspektywie. Trzeba przy tym jednak wyraźnie zaznaczyć, że nie ma prostej zależności pomiędzy ubóstwem i rynkiem pracy.

Wykres 13: Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP), pogłębionej deprywacji materialnej (SMD), bardzo niskiej intensywności pracy (VLWI) oraz wskaźnik (AROPE) w Polsce w latach 2008-2018 (w%)

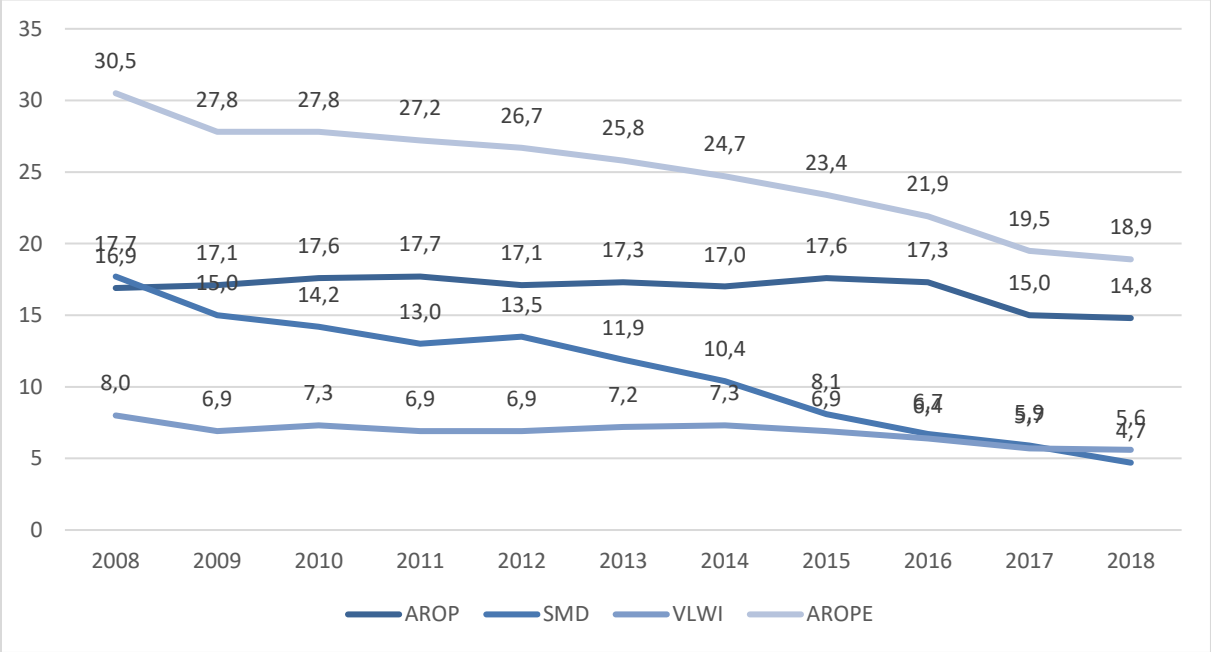

Źródło: Opracowanie własne MRPiPS na podstawie danych EU-SILC opublikowanych przez EUROSTAT (ilc_li02, ilc_mddd11, ilc_lvhl11, ilc_peps01, dane pobrane 20 sierpnia 2019 roku).

Trzeba jednak pamiętać, że wciąż poziom dochodów w Polsce znacznie odbiega od poziomu dochodów w krajach Europy Zachodniej. Za problematyczną w porównaniu z innymi krajami można też uznać intensywność pracy niektórych grup społecznych nieobjętych monitorowaniem we wskaźniku głównym, m.in. osób starszych. Nie wszystkie grupy społeczne w Polsce w równym stopniu korzystają też z poprawy sytuacji. Warto zwrócić zwłaszcza uwagę na dwie kwestie. Po pierwsze, dane EU-SILC wskazują na trend wzrostowy wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym wśród osób starszych w

wieku 65 lat i więcej. W 2008 roku wskaźnik ten wynosił 11,7%, podczas gdy w 2018 roku było to już 15,5%. Po drugie, zagrożenie ubóstwem wśród pracujących w innych formach niż praca najemna jest w Polsce wyraźnie wyższe niż przeciętne w UE i w 2017 roku różnice między Polską a UE jeszcze się nieco pogłębiły (w 2017 roku średnio w UE było to 22,2%, a w Polsce – 28,5%).

Ubóstwo można również monitorować w oparciu o krajowe definicje na bazie danych pochodzących z badania budżetów gospodarstw domowych (BBDG). Dane te pozwalają dokładniej przyjrzeć się charakterystykom osób ubogich skrajnie i zagrożonych ubóstwem.

Zgodnie z tym badaniem, stopa ubóstwa to odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymywanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy niż określona granica.

W przypadku ubóstwa skrajnego granica ubóstwa jest ustalana na podstawie minimum egzystencji i w celu wyeliminowania wpływu składu społeczno-demograficznego gospodarstw domowych na ich koszty utrzymania, stosowana jest tzw. skala ekwiwalentności OECD. Jest to wartość wydatków na podstawowe dobra i usługi, wyznaczająca poziom zaspokojenia potrzeb, poniżej którego następuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka. Jest to absolutna miara ubóstwa, którą co roku ustala Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Minimum egzystencji dla jednoosobowego gospodarstwa domowego, według sytuacji w IV kwartale danego roku, wzrosło z poziomu 495 zł w 2011 roku do 595 zł w 2018 roku, tj. o 20%.

Wykres 14: Stopa ubóstwa skrajnego w Polsce w latach 2011-2018 (w%)

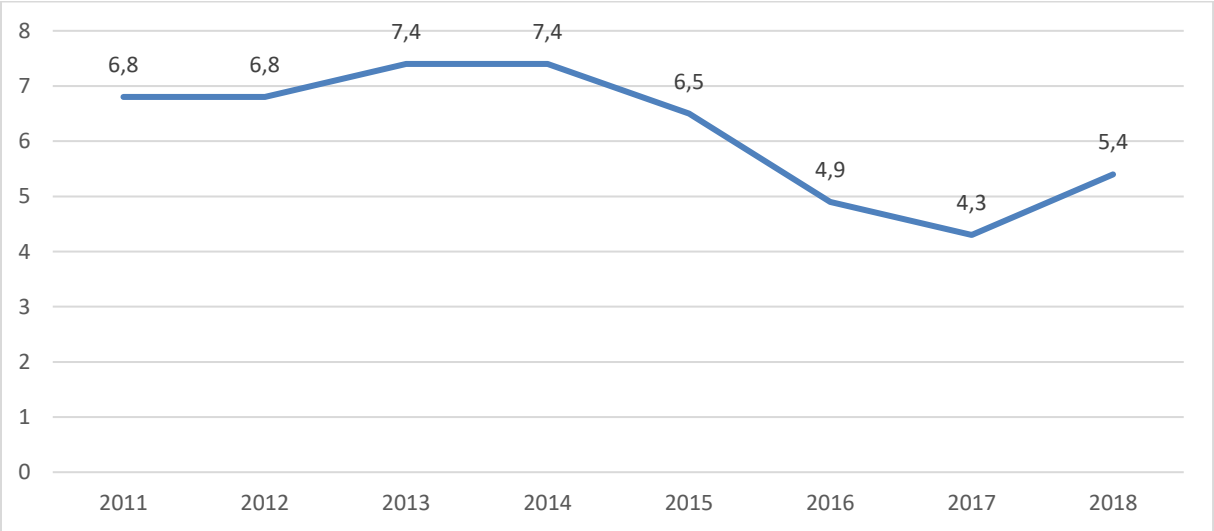

Źródło: Opracowanie własne MRPiPS na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych GUS.

W 2018 roku zasięg ubóstwa skrajnego wyniósł 5,4% i był on niższy o 1,4 pkt proc. niż w 2011 roku.

Grupami szczególnie narażonymi na doświadczanie ubóstwa skrajnego w 2018 r. były gospodarstwa osób utrzymujących się z tzw. niezarobkowych źródeł (14,1%) i gospodarstwa, z głową gospodarstwa posiadającą wykształcenie co najwyżej gimnazjalne (ok. 12%). W dalszej kolejności były to gospodarstwa rolników i rencistów, gospodarstwa zlokalizowane na wsi. Ponadprzeciętnie wysokie wskaźniki można było również odnotować wśród gospodarstw domowych z osobą niepełnosprawną, gospodarstw z głową gospodarstwa posiadającą wykształcenie zasadnicze zawodowe (obecnie: zasadnicze branżowe), małżeństw z co najmniej 3 dzieci na utrzymaniu. W relatywnie najlepszej sytuacji znajdowały się natomiast gospodarstwa jednoosobowe, gospodarstwa domowe z 1 dzieckiem lub bez dzieci na utrzymaniu, gospodarstwa zlokalizowane w miastach powyżej 200 tys. mieszkańców, a także gospodarstwa, w których głowa gospodarstwa posiadała wykształcenie wyższe (poniżej 2%).

Warto podkreślić, że w ostatnich latach nastąpiła poprawa sytuacji w grupach najbardziej zagrożonych. W porównaniu do 2011 roku największy spadek zasięgu ubóstwa skrajnego nastąpił w przypadku gospodarstw domowych rodzin wielodzietnych, utrzymujących się z niezarobkowych źródeł, gospodarstw rencistów, gospodarstw z co najmniej jednym dzieckiem do lat 16 mającym prawne orzeczenie o niepełnosprawności, samotnych rodziców, dzieci w wieku 0-17 lat, gospodarstw z głową gospodarstwa posiadającą wykształcenie co najwyżej gimnazjalne.

W porównaniu do 2011 roku większość analizowanych grup odczuła przynajmniej minimalną poprawę, ale brak poprawy sytuacji lub jej pogorszenie odnotowano w grupie emerytów, małżeństw bez dzieci na utrzymaniu, osób w wieku 65 lat i więcej, gospodarstw z głową gospodarstwa posiadającą wykształcenie wyższe lub średnie.

Tabela 3: Stopa ubóstwa skrajnego w Polsce w latach 2011-2018 (w%) oraz zmiana stopy ubóstwa skrajnego między 2018 a 2011 (w pkt. proc.) według cech społeczno-ekonomicznych

		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 - 2011
Ogółem		6,8	6,8	7,4	7,4	6,5	4,9	4,3	5,4	-1,4
Wg grupy społeczno-ekonomicznej	pracowników	5,8	6,2	6,4	6,5	5,6	3,9	3,3	4,7	-1,1
	rolników	13,2	11,1	13,4	12,1	14,7	11	9,7	11,0	-2,2
	pracujących na własny rachunek	3,5	2,6	3,9	4,1	3,1	2,2	2,6	3,4	-0,1
	emerytów	4,6	4,3	4,8	5,8	5	3,9	4,4	4,6	0,0
	rencistów	13	12,1	13,2	12,5	10,7	8,5	7,3	8,4	-4,6
	utrzymujących się z innych niezarobkowych źródeł	22	22,6	21,5	21,1	17,9	15,9	10,4	14,1	-7,9
Wg typu biologicznego[58]	1-osobowe	2,3	2,4	2,5	2,3	2,5	2	2,1	1,9	-0,4
	małżeństwa bez dzieci na utrzymaniu	1,7	1,7	1,9	1,8	1,6	1,8	1,7	1,8	0,1

58) Od 2017 GUS publikuje tylko informacje o ubóstwie skrajnym w rodzinach wielodzietnych ogółem (tj. bez rozróżnienia rodzin z 3 dzieci i rodzin z co najmniej 4 dzieci na utrzymaniu). W 2017 zasięg ubóstwa skrajnego w takich rodzinach wyniósł 6,4%, a w 2018 – 7,0%.

	z 1 dzieckiem	2,3	2,5	2,4	2,7	1,8	1,7	1,3	1,9	-0,4
	z 2 dzieci	5	4,2	4,7	4,5	4	2,7	2,2	2,5	-2,5
	z 3 dzieci	10,5	9,8	10,2	11,2	9	4,7	b.d.	b.d.	b.d.
	z 4 dzieci i więcej	24	26,6	22,8	26,9	18,1	14	b.d.	b.d.	b.d.
	samotny rodzic z dzieckiem/dziećmi na utrzymaniu	7	8,1	7,9	5,6	6,5	5,6	2,5	2,9	-4,1
Wg miejsca zamieszkania	miasta	4,1	4,3	4,6	4,6	3,5	2,9	2,4	2,8	-1,3
	500 tys. i więcej	1,1	1,1	1,0	1	1,1	1,1	1,5	0,9	-0,2
	200-500 tys.	3,1	2,9	4,6	3,2	2,2	1,9	1,1	1,2	-1,9
	100-200 tys.	3,8	4,6	3,5	3,7	3,1	2,8	1,8	2,7	-1,1
	20-100 tys.	4,3	5,3	4,9	5,1	4,6	3,9	2,8	3,1	-1,2
	poniżej 20 tys.	7,4	6,8	8,2	8,5	5,4	4	4,1	5,1	-2,3
	wieś	11	10,6	11,6	11,8	11,3	8	7,3	9,4	-1,6
Wg wystąpienia niepełnosprawności prawnej	z co najmniej 1 osobą niepełnosprawną	9,3	9,6	10,8	10,8	9,1	7,5	6,7	7,8	-1,5
	z niepełnosprawną osobą odniesienia	9,1	10,1	10,9	10,2	9,1	6,6	6,3	8,0	-1,1
	przynajmniej z jednym dzieckiem do lat 16 mającym prawne orzeczenie o niepełnosprawności	10,2	12,4	11,5	14,6	10,7	8,3	4,9	5,7	-4,5
	bez osób niepełnosprawnych	6,1	6	6,4	6,5	5,8	4,2	3,7	4,8	-1,3
Wg wieku	0-17	9,7	9,8	10,1	10,3	9	5,8	4,7	6,0	-3,7
	18-64	6,4	6,4	7	7	6,2	5	4,4	5,5	-0,9
	65 lat i więcej	4	3,8	4,4	4,3	4,2	3,4	3,6	4,1	0,1
Wg wykształcenia	co najwyżej gimnazjalne	15	16,4	16,8	18,2	16,5	12,4	10	11,9	-3,1
	zasadnicze	9,7	9,5	10,5	10,1	9,7	7,3	6,6	8,4	-1,3
	średnie	3,7	3,4	4,4	4,7	3,6	2,7	2,8	3,7	0,0
	wyższe	0,8	0,6	0,9	0,9	0,6	0,8	0,8	1,3	0,5

Źródło: Opracowanie własne MRPiPS na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych GUS.

Dane BBDG potwierdzają więc niejako dane EU-SILC co do ogólnie pozytywnego kształtowania się sytuacji w zakresie ubóstwa w Polsce w ostatnich latach, zwłaszcza w przypadku rodzin wielodzietnych i dzieci.

Podobnie także, jak w przypadku AROP, skala spadku ubóstwa skrajnego wśród dzieci oraz rodzin wielodzietnych była wyraźnie większa w okresie 2016-2017 niż w poprzednich latach, co sugeruje istotne znaczenie wypłat świadczenia wychowawczego w ograniczaniu ubóstwa.

Podobnie jednak jak w przypadku badania EU-SILC, dane BBDG wskazują, że choć sytuacja osób starszych jest wciąż lepsza niż przeciętna, to w ostatnich latach nie korzystają oni z takiej poprawy sytuacji jak niektóre inne grupy.

W celu skutecznego ograniczenia zjawiska ubóstwa, system pomocy społecznej w Polsce jest ustawowo wyposażony w podstawowe instrumenty: świadczenia pieniężne i świadczenia niepieniężne, których celem jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. System pomocy społecznej wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka.

Zgodnie z danymi ujętymi w sprawozdaniu resortowym MRPiPS-03 – *Sprawozdanie z udzielonych świadczeń z pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach*, ze świadczeń pomocy społecznej, których przyznanie wymaga przeprowadzenia rodzinnego wywiadu środowiskowego, niezależnie od ich rodzaju, formy, liczby i źródła finansowania w 2017 r. skorzystało 1 433 tys. osób i jest to o ok. 11% osób mniej (171 tys. osób) w porównaniu do roku 2016 (1 605 tys. osób) oraz o 19% (336 tys. osób) w porównaniu do roku 2015 (1 769 tys. osób). Rzeczywista liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenie pieniężne w roku 2017 wyniosła 852 tys. osób i jest to spadek o 8% (76 tys. osób) w stosunku do 2016 r. oraz o 17% (175 tys. osób) w porównaniu do roku 2015 (1 028 tys. osób).

Najczęściej występującymi powodami ubiegania się o pomoc w roku 2017, były: ubóstwo – z tego powodu 568 tys. rodzin ubiegało się o pomoc – rodziny te stanowiły ok. 49% wszystkich rodzin; długotrwała lub ciężka choroba – 436 tys. rodzin, to jest 37% wszystkich rodzin; bezrobocie – 422 tys. rodzin, to jest 36% wszystkich rodzin; niepełnosprawność – 385 tys., to jest 33% wszystkich rodzin. Na świadczenia pieniężne w roku 2017 przeznaczono 2 485 486 tys. zł. W porównaniu do lat 2015–2016, w których na te świadczenia przeznaczono kolejno: 2 605 185 tys. zł – 2015 r., 2 630 267 tys. zł – 2016 r., jest to spadek o ok. 5%.

Zasiłek stały przysługuje osobom niezdolnym do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnym do pracy. Kwota zasiłku nie może być niższa niż 30 zł miesięcznie i wyższa niż 645 zł miesięcznie[59)]. Liczba osób, którym decyzją przyznano zasiłek stały w roku 2017 wyniosła 214 tys. osób, w tym osobom samotnie gospodarującym – 175 tys. oraz pozostającym w rodzinie – 41 tys. W porównaniu do danych za lata 2015 – 2016 liczba osób, którym udzielono pomocy w formie zasiłku stałego pozostaje na zbliżonym poziomie.

[59)] Wskazana kwota obowiązuje od dnia 1 października 2018 zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 11 lipca 2018 r. *w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej* (Dz. U. poz. 1358).
Do dnia 30 września 2018 r. maksymalna kwota zasiłku stałego wynosiła 604 zł zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 lipca 2015 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz. U. poz. 1058).

Zasiłek okresowy przyznawany jest w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego. Kwota świadczenia nie może być niższa niż 20 zł miesięcznie i wyższa niż 418 zł miesięcznie. W roku 2017 r. pomoc w tej formie przyznano 365 tys. osobom, co stanowi spadek o ok. 13% (53 tys. osób) w porównaniu do roku 2016 oraz ok. 23% (107 tys.) w stosunku do 2015 r.

Zasiłek celowy przyznawany jest w szczególności na pokrycie kosztów zakupów żywności, leków i leczenia, opału, odzieży, drobnych remontów. W uzasadnionych przypadkach osobie lub rodzinie o dochodach przekraczających kryteria dochodowe może być przyznany: specjalny zasiłek celowy, który nie podlega zwrotowi; zasiłek okresowy, zasiłek celowy lub pomoc rzeczowa, pod warunkiem zwrotu części lub całości kwoty zasiłku lub wydatków na pomoc rzeczową. W roku 2017 liczba osób, którym decyzją przyznano zasiłek celowy wyniosła 691 tys. osób – jest to spadek o 8% (62 tys. osób) w stosunku do danych za rok 2016 oraz o 18% (154 tys.) w porównaniu do roku 2015 (844 tys. osób).

Spośród rodzin objętych pomocą społeczną najczęściej występującym typem rodziny w roku 2017 były osoby samotnie gospodarujące. Udział osób samotnie gospodarujących w ogólnej liczbie rodzin wzrósł o 6% z 43,1% w roku 2015 do 49,1% w roku 2017. Wzrósł również udział rodzin, w których wyłącznym lub głównym (przeważającym) źródłem utrzymania jest emerytura lub renta z 17,1% w roku 2015 do 20,4% w roku 2017.

Znaczny spadek został odnotowany w procentowym udziale rodzin z dziećmi w ogólnej liczbie rodzin. W roku 2015 udział ten wynosił 39,1%, natomiast w roku 2017 był niższy o 6 p.p. i wyniósł 33,1%. Spadł również udział rodzin niepełnych z 12,5% w roku 2015 do 10,8% w roku 2017. Wśród rodzin z dziećmi objętych pomocą społeczną najczęściej występującym typem rodziny w roku 2017 była rodzina trzyosobowa, w której w skład wchodzi jedno dziecko. Udział tej rodziny w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi wzrósł i wyniósł 35,8% w roku 2017 wobec 34,7% w roku 2015. Rodzina z dwójką dzieci, była drugim najliczniejszym typem rodziny, wśród rodzin z dziećmi ogółem objętych pomocą społeczną w roku 2017.

Liczba rodzin, które ubiegają się o pomoc z powodu ubóstwa systematycznie spada. W latach 2015 – 2017 spadek ten, w porównaniu do roku ubiegłego, wyniósł kolejno: 2015 – 4%, 2016 – ok. 8%, 2017 – 11%. Porównując rok 2017 z danymi za rok 2015, spadek ten wyniósł 18% (z 694 tys. rodzin w roku 2015 do 568 tys. rodzin w roku 2017), co oznacza, że liczba rodzin objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa spadła o 126 tys. rodzin.

IV. CELE I OCZEKIWANE REZULTATY STRATEGII

Celem głównym strategii jest wzrost kapitału ludzkiego i spójności społecznej w Polsce.

Należy przez to rozumieć dorastanie w godnych warunkach, skuteczną edukację, świadczenie pracy, prowadzenie działalności gospodarczej, stałe uczenie się dorosłych, w tym doskonalenie ich kompetencji i kwalifikacji, sprawiedliwy i powszechny dostęp do opieki zdrowotnej, realizowanie się w życiu rodzinnym i społecznym, aktywne spędzanie czasu wolnego, wysoką świadomość ekologiczną, udział w życiu publicznym i politycznym, a także stały rozwój osobisty oraz udział w procesach zmian zachodzących w świecie i Polsce.

W Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego przyjęto, że odpowiedź na determinujące w dużej mierze przyszłą sytuację w zakresie kapitału ludzkiego wyzwania demograficzne oraz nowoczesny rynek pracy, będzie miała dwojaki charakter. Zaproponowane działania do realizacji w ramach Strategii z jednej strony będą w bezpośredni sposób przeciwdziałać depopulacji Polski oraz starzeniu się społeczeństwa, z drugiej zaś strony, wdrażane będą działania adaptujące społeczeństwo i gospodarkę do innego niż dotąd otoczenia demograficznego. Idea wzrostu spójności społecznej będzie przyświecała obydwu podejściom, z położeniem nacisku na działania przeciwdziałające ubóstwu Polaków i wyrównujące szanse różnych grup społecznych, również tych, które są najbardziej zagrożone wykluczeniem społecznym.

Negatywne zmiany demograficzne na plan pierwszy wysuwają potrzebę działań zachęcających Polaków do zmiany postaw wobec prokreacji, co w konsekwencji poprawi współczynnik dzietności w Polsce. Aby to osiągnąć trzeba zaproponować lepsze warunki opieki i kształcenia dzieci, zapewnić kompleksową ochronę zdrowia prokreacyjnego, niemowląt i dzieci, zwiększeniu dostępności do mieszkań, w tym przez rozbudowę systemu najmu oraz rozwój mieszkalnictwa społecznego. Drugi plan problemów demograficznych obejmuje starzejące się społeczeństwo, które wymagać będzie z jednej strony większych nakładów finansowych dla sektora „białej" gospodarki, z drugiej zaś rozwijania nowej gałęzi tzw. „srebrnej" gospodarki, dzięki której poszerzy się zakres usług oraz asortyment produktów dla osób starszych, co w konsekwencji doprowadzić może do poprawy jakości i samodzielności życia, w tym dłuższej aktywności zawodowej.

> Zmiana postaw wobec prokreacji przez kompleksową ochronę zdrowia prokreacyjnego, lepsze warunki opieki i kształcenia dzieci, zwiększenie dostępności do taniego mieszkalnictwa.

Wsparcie dla rodzin i osób starszych nie rozwiąże wszystkich problemów rynku pracy. Niskie – na tle innych krajów Europy Zachodniej – wskaźniki zatrudnienia wskazują, że dla osiągnięcia przewag konkurencyjnych konieczne jest zwiększenie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców Polski. W konsekwencji będzie to miało przełożenie na zmniejszenie poziomu ubóstwa, zwiększenie dochodów gospodarstw domowych i całościowy rozwój gospodarczy Polski. Długofalowo zaś powinno zmniejszać zróżnicowania społeczne i sprzyjać budowaniu spójności społecznej. Będzie to możliwe dzięki odpowiedniemu zaangażowaniu tej części kapitału ludzkiego, która obecnie, z różnych przyczyn pozostaje nieaktywna na rynku pracy, w tym szczególnie osób: młodych, niepełnosprawnych, 50+, odchodzących z rolnictwa do innych sektorów gospodarki, kobiet oraz tych, którzy obecnie ze względu na niskie kwalifikacje, miejsce zamieszkania, czy niedostateczny dostęp do usług publicznych pozwalających na poradzenie sobie z różnego typu deficytami, są tego pozbawione. W rezultacie działania, które będą podejmowane w Strategii będą miały na celu realne ograniczenie zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Niezbędnym elementem realizacji strategii będą działania nakierowane na podnoszenie kompetencji, także społecznych, obywateli, w tym zwiększanie potencjału kreatywności i innowacyjności oraz możliwości ich wykorzystania. Odgrywają one coraz większą rolę we współczesnym świecie. Najnowsze technologie informacyjne, dzięki którym możliwe jest udostępnianie usług społecznych drogą elektroniczną, cyfryzacja procesów w tych obszarach połączona z podnoszeniem kompetencji cyfrowych społeczeństwa przyczynia się do ułatwienia dostępu obywateli do wielu świadczeń z zakresu polityki socjalnej, rodzinnej i zdrowotnej.

W tym kontekście SRKL wyznacza cztery cele szczegółowe do realizacji. Osiągnięcie każdego z celów szczegółowych powinno przyczynić się do rozwiązania najważniejszych problemów, których doświadcza polska gospodarka i polskie społeczeństwo, tj. niedostatecznych kompetencji, niewystarczającej opieki zdrowotnej, problemów demograficznych oraz ubóstwa.

CEL SZCZEGÓŁOWY 1: PODNIESIENIE POZIOMU KOMPETENCJI ORAZ KWALIFIKACJI OBYWATELI, W TYM CYFROWYCH.

Pierwszy cel strategii odnosi się do sfery uczenia się obywateli, nie tylko w szkołach i na uczelniach, ale także w innych miejscach. Chodzi tu przede wszystkim o uczenie się w miejscu pracy lub w ścisłym związku z pracą, w różnych instytucjach angażujących obywateli poza pracą, w sferze życia prywatnego oraz w coraz większym stopniu – w środowisku skomputeryzowanym.

W Polsce wyzwaniem jest podniesienie wskaźników udziału dzieci we wczesnej opiece i edukacji w wieku do 3 lat oraz uczenia się dorosłych. W obszarze edukacji formalnej, w szkołach i na uczelniach, Polska ma wciąż wiele do zrobienia, mimo niewątpliwych osiągnięć poczynionych w ostatnich latach. Wyniki badań kompetencji polskich 15-letnich uczniów (PISA) są na tle OECD, a zwłaszcza UE, umiarkowanie pozytywne. Problemem jest to, że podobnych osiągnięć nie mieli już uczniowie z kolejnych roczników. Badanie PIAAC pokazuje, że brak tej transmisji sięga dalej – do kolejno następujących grup wiekowych osób dorosłych. O ile średnia umiejętności podstawowych 15-latków w Polsce w trzech dziedzinach (rozumienie testów, zjawisk przyrodniczych i myślenia matematycznego) jest istotnie wyższa od średniej w OECD i UE (mimo spadku wyników w latach 2012-2015), to już w najmłodszej grupie objętej badaniem PIAAC, tj. 16-24 latków, nie ma już tak istotnej przewagi w myśleniu matematycznym. Co więcej, wyniki każdej następnej grupy wiekowej są niższe lub co najwyżej zbliżone do średniej OECD (niższe wyniki są zwłaszcza w myśleniu matematycznym). Tak więc przewaga widoczna wśród 15-latków zmniejsza się już wśród starszej młodzieży, a traci się wśród osób dorosłych – zwłaszcza starszych. Dla edukacji szkolnej jest to istotna diagnoza, gdyż jej zasadniczym celem jest dobre przygotowanie do dorosłego życia, a nie tylko do zdobywania dobrych ocen w szkole. W związku z tym, jednym z podstawowych wyzwań edukacji formalnej pozostaje jej jakość w odniesieniu do wszystkich uczniów oraz trwałość jej efektów na dalszych etapach życia osób dorosłych.

Osiągnięcie trwałego wzrostu gospodarczego opartego coraz silniej na wiedzy, danych i doskonałości organizacyjnej wymaga kontynuacji prowadzonych działań w systemie edukacji, polegających na kształtowaniu kompetencji sprzyjających innowacyjności. Nauczanie kompetencji proinnowacyjnych obejmuje umiejętność zarządzania ryzykiem i eksperymentowania. Należy również rozwijać w uczniach umiejętność wykorzystywania nabytej wiedzy w praktyce. Wśród kompetencji proinnowacyjnych uczniów, które powinny być rozwijane można wyróżnić: rozwiązywanie problemów, kreatywność, myślenie niezależne, podejmowanie

Osiągnięcie trwałego wzrostu gospodarczego wymaga od systemu edukacji działań na rzecz kształtowania kompetencji sprzyjających innowacyjności.

decyzji, zarządzanie zmianą, współpraca. Kompetencje te powinny być rozwijane w ramach przedmiotów wskazanych w podstawie programowej.

W procesie edukacyjnym wspierane powinny być inicjatywy promujące łączenie wiedzy i umiejętności z różnych dziedzin nauki i sfer aktywności. Wprowadzane zmiany w systemie edukacji polegają na szerszym zastosowaniu aktywizujących metod nauczania, nieograniczonych do słuchania wykładów nauczycieli i polegających m.in. na wzajemnym uczeniu się i pracy w grupie, rozwiązywaniu problemów, odpowiednim zadawaniu pytań, uczeniu się praktycznym w toku wspólnej lub indywidualnej realizacji projektów. Powszechniejsze stosowanie takich metod powinno lepiej przygotowywać dzieci i młodzież do radzenia sobie w różnych sytuacjach po opuszczeniu szkoły, w tym do aktywnego ucznia się przez całe życie. Aktywizujące nauczanie wymaga odpowiedniego przygotowania nauczycieli, dokonania zmian w systemie kształcenia i doskonalenia nauczycieli.

Polscy pracodawcy wymieniają trudność znalezienia pracowników o potrzebnych im kompetencjach jako jedną z głównych barier rozwoju swoich firm, choć z drugiej strony pracodawcy nie mogą oczekiwać, że zadaniem systemu edukacji będzie przygotowywanie pracowników do pracy w konkretnym przedsiębiorstwie lub organizacji niezbędny jest udział samych pracodawców w przygotowaniu pracowników do konkretnych ról zawodowych. Dlatego niewątpliwy sukces ilościowy polskiego szkolnictwa –w edukacji szkolnej i kształceniu wyższym – trzeba zamienić na sukces jakościowy, stawiając przede wszystkim na kształcenie na wszystkich etapach edukacyjnych umiejętności uniwersalnych (kompetencji kluczowych), które następnie można rozwijać i uzupełniać o kompetencje specjalistyczne w ciągu całego życia. Dochodzi do tego rosnąca świadomość zakresu i zróżnicowania specjalnych potrzeb edukacyjnych dzieci i młodzieży, obejmująca także uczniów zdolnych. Niezbędne w tym procesie jest promowanie integracji społecznej przez likwidowanie barier i ograniczeń w środowisku i stwarzanie warunków do rozwoju indywidualnego potencjału wszystkich młodych ludzi, w tym tych, którzy posiadają specjalne potrzeby edukacyjne.

Sukces ilościowy polskiego szkolnictwa –w edukacji szkolnej i kształceniu wyższym – trzeba zamienić na sukces jakościowy, stawiając przede wszystkim na kształcenie na wszystkich poziomach etapach edukacyjnych uniwersalnych kompetencji kluczowych.

Aby zapobiegać zjawisku niedopasowania kompetencji, należy zwiększyć inwestycje w kapitał ludzki, a także kontynuować wdrażanie zmian w systemie kształcenia zawodowego, które m.in. zapewniałyby odpowiednią ilość praktyk zawodowych, kształcenie w zawodach potrzebnych i obecnych na rynku pracy oraz szersze włączenie pracodawców w proces kształcenia zawodowego. Począwszy od 2019 r. corocznie jest określana przez MEN prognoza zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego (rzeczywiste zapotrzebowanie na zawody). W 2019 r. zostało

opublikowane obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 marca 2019 r. w sprawie prognozy zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego na krajowym i wojewódzkim rynku pracy. Kolejne prognozy będą publikowane corocznie – do 1 lutego. Ponadto zróżnicowano finansowanie kształcenia w zawodach z uwzględnieniem rzeczywistego zapotrzebowania na zawody (określanego w corocznej prognozie) oraz zawodów o szczególnym znaczeniu dla kultury i dziedzictwa narodowego (obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 września 2019 r. w sprawie wykazu zawodów szkolnictwa branżowego o szczególnym znaczeniu dla kultury i dziedzictwa narodowego). Warto rozważyć dalsze działania mające na celu wzmocnienie udziału pracodawców w kształceniu zawodowym młodzieży.

W przypadku osób dorosłych ważne jest upowszechnienie krótkich i elastycznych form kształcenia, łączonych modułowo, gdy zachodzi potrzeba dłuższej nauki, zapewniających uaktualnienie lub uzupełnienie kompetencji zgodnie z oczekiwaniami rynku pracy. Edukacja dorosłych oparta na wzorach wykładowych zaczerpniętych ze szkół i uczelni nie przyciąga dorosłych zaangażowanych w sprawy zawodowe, rodzinne i społeczne. Dorośli mogą częściej uczestniczyć w edukacji jeśli będzie ona organizowana bliżej środowisk, w których funkcjonują i będzie miała czytelny związek z praktyką ważną dla dorosłych. Zatem podstawą zmieniającej się edukacji dorosłych powinny być zorganizowane formy uczenia się w miejscu pracy lub w ścisłym związku z pracą oraz w środowiskach lokalnych i innych środowiskach ważnych dla dorosłych (uczenie w tych środowiskach także powinno mieć związek z praktyką działań społecznych). Kursy, studia, wykłady, lekcje, seminaria, konferencje i inne podobne formy oparte na wykładach powinny jedynie uzupełniać tak rozumianą edukację dorosłych, a nie tworzyć jej podstawową część.

W przypadku osób dorosłych mających największe potrzeby w zakresie umiejętności warto promować europejski model uzgodniony w skierowanym do państw członkowskich zaleceniu Rady UE z grudnia 2016 r. w sprawie ścieżek poprawy umiejętności dorosłych (Upskilling Pathways). Państwa europejskie uzgodniły, że model ten powinien opierać się na trzech krokach: (1) ocenie stanu umiejętności (w szczególności chodzi tu o indywidualną ocenę); (2) elastycznym dostosowaniu oferty edukacyjnej do tego ocenionego stanu, z uwzględnieniem faktu, że większość dorosłych nie ma czasu na długie formy wykładowe organizowane w godzinach pracy (w tradycyjnych formach edukacji dorosłych postępuje się zwykle odwrotnie); (3) stosowaniu walidacji, tj. uznawania umiejętności nabytych poza systemem edukacji, w toku doświadczenia zawodowego, społecznego i osobistego. Szersze stosowanie tego modelu wymaga przede wszystkim bardziej otwartego dostępu dorosłych do usług doradztwa zawodowego i edukacyjnego.

Należy również podjąć działania na rzecz zwiększenia skłonności pracodawców do inwestowania w podnoszenie kwalifikacji pracowników, wykorzystując w tym celu różnego rodzaju instrumenty publiczne (m.in. środki finansowe Krajowego Funduszu Szkoleniowego lub podmiotowych systemów finansowania, czy instrumenty zwiększa-

jące przepływ informacji od pracodawców do instytucji edukacyjnych na temat ich zapotrzebowania na kompetencje), a także na rzecz wzrostu świadomości na temat korzyści z przygotowania pracowników zgodnie z potrzebami pracodawców.

Niezbędne są również działania na rzecz skuteczniejszego dopasowania kształcenia na poziomie wyższym do potrzeb społeczno-gospodarczych oraz szerszego zaangażowania praktyków w tworzenie programów studiów i realizację procesu dydaktycznego. Istotne jest wzmocnienie kształcenia na studiach o profilu praktycznym przez upowszechnienie studiów dualnych czy też realizację wysokiej jakości praktyk zawodowych, umożliwiających wyposażenie absolwentów w umiejętności zawodowe oraz kompetencje społeczne, poszukiwane na dynamicznie zmieniającym się rynku pracy. W celu rozwoju stałej współpracy uczelni z sektorem przemysłu, na poziomie studiów doktoranckich, należy zachęcać szkoły wyższe oraz pracodawców do wspólnej realizacji doktoratów wdrożeniowych. We wzmacnianiu praktycznych elementów kształcenia i kompetencji pożądanych przez pracodawców istotne jest wykorzystywanie danych zawartych w ogólnopolskim systemie monitorowania Ekonomicznych Losów Absolwentów szkół wyższych (ELA) http://ela.nauka.gov.pl/.

Raport „Analiza zapotrzebowania na kompetencje w gospodarce i na rynku pracy wraz z badaniem wartości docelowej wspólnego wskaźnika długoterminowego PO WER w obszarze szkolnictwa wyższego", opublikowany w 2019 r. przez konsorcjum Uniwersytet Jagielloński - Centrum Ewaluacji i Analiz Polityk Publicznych, Idea Instytut, w analizie potrzeb kompetencyjnych wskazuje na kompetencje, które są ważne dla większości stanowisk specjalistycznych: współpraca w grupie, bycie komunikatywnym i jasne przekazywanie myśli, kreatywność (bycie innowacyjnym, generowanie nowych rozwiązań i pomysłów) oraz łatwe nawiązywanie kontaktów. Raport podkreśla również, że na rynek pracy i potrzeby kompetencyjne pracodawców coraz silniejszy wpływ będą miały trzy mega-trendy: globalizacja, postęp technologiczny i zmiany demograficzne. Zmieniające się warunki pracy spowodują wzrost znaczenia dodatkowych umiejętności, tj. transferowalnych do innych ról zawodowych, np. cyfrowe, transdyscyplinarne, uczenia się, współpracy na linii człowiek-maszyna/komputer, kompetencji komplementarnych do możliwości maszyn, np. interpersonalne, międzykulturowe, inteligencja społeczna, kognitywne, umożliwiające radzenie sobie z niekodyfikowalnymi zadaniami, kreatywność, myślenie niekonwencjonalne i adaptacyjne, kompetencje związane z pisemną ekspresją, korzystania z technologii (w zawodach tradycyjnie niezwiązanych z tym obszarem), wykorzystywania danych (w projektowaniu, decyzjach), kompetencji specjalistycznych na poziomie wysokim w zawodach średniego i wysokiego szczebla, kompetencji wysokospecjalistycznych z pogranicza kilku dziedzin (interdyscyplinarne).

Szeroko i nowocześnie rozumianą edukację tworzy równoważny związek kształcenia i szkolenia. W tym kontekście ważną rolę powinno pełnić, cieszące się wysokim prestiżem społecznym kształcenie i szkolenie zawodowe, które po jego unowocześnieniu powinno być w stanie nadążać za zmieniającym się rynkiem pracy. Reforma kształcenia

zawodowego, wdrażana od września 2019 r. pozwala na elastyczne dostosowywanie kształcenia do aktualnych potrzeb rynku pracy. Zgodnie z ustawą z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty i niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2245, z późn. zm.), szkołom prowadzącym kształcenie zawodowe umożliwiono przygotowywanie uczniów do nabywania dodatkowych umiejętności zawodowych, kwalifikacji rynkowych funkcjonujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji oraz uprawnień branżowych niezbędnych do wykonywania zawodu.

Również w szkolnictwie wyższym należy dążyć do większego upowszechnienia krótkich cykli kształcenia. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce wprowadziła rozwiązania dotyczące kształcenia na 5 poziomie Polskiej Ramy Kwalifikacji – kształcenia specjalistycznego, prowadzonego wyłącznie w uczelniach zawodowych, trwającego nie krócej niż trzy semestry. Osoba, która ukończy kształcenie specjalistyczne, otrzyma świadectwo dyplomowanego specjalisty albo świadectwo dyplomowanego specjalisty technologa stanowiących samoistną, dobrze przemyślaną całość programów kształcenia o profilu praktycznym. Wzmocnienia wymaga też pozycja studiów pierwszego stopnia wyposażających studentów w szeroki wachlarz kompetencji stanowiących podstawę do uczenia się przez całe życie i zwiększania szans na zatrudnienie.

Dynamika zmian w otaczającym świecie wymusza zmiany tradycyjnych modeli nauczania. Obecnie wiedza i kompetencje nabyte w procesie edukacji dezaktualizują się w szybkim tempie. Na to nakłada się długi proces nauczania. Nierzadko, od momentu rozpoczęcia edukacji przez przyszłego pracownika do momentu jej zakończenia, potrzeby pracodawców zmieniają się, co w konsekwencji powoduje niedopasowanie kompetencyjne, tak często zauważane przez pracodawców. Stąd konieczne jest zwiększenie zaangażowania pracodawców w proces podnoszenia swoich kompetencji i swoich pracowników oraz wspierania idei uczenia się przez całe życie. Rozwiązaniem jest rozwijanie i wspieranie przez państwo krótkich form uczenia się, które w krótkim czasie uzupełniają lub aktualizują wiedzę i umiejętności osób, które zakończyły formalny proces edukacji. Proces zdobywania przez osoby dorosłe nowych kwalifikacji nabierze rozmachu również w wyniku rosnącej cyfryzacji procesów zachodzących w przedsiębiorstwach. Według badań OECD[60)] w Polsce średnio połowa zawodów jest zagrożona zjawiskiem automatyzacji. Skala automatyzacji przełoży się na potrzebę obsłużenia gigantycznego popytu na zdobywanie nowych kwalifikacji przez osoby dorosłe oraz zwiększonego nacisku na zmiany w procesach edukacji młodzieży, w szczególności w obszarze szkolnictwa branżowego.

Dlatego też Polska potrzebuje modelu uczenia się przez całe życie, który umożliwia ciągłą aktualizację wiedzy i dostosowanie jej do potrzeb rynku pracy.

[60)] OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 202, Automation, skills use and training.

Zgodnie z diagnozą ujętą wyżej w rozdziale II podejście takie jest szczególnie ważne w odniesieniu do umiejętności cyfrowych. W ramach systemu oświaty podejmowane są działania na rzecz cyfryzacji, m.in. wprowadzenie programowania do podstawy programowej od pierwszej klasy szkoły podstawowej, kształcenie kompetencji technologicznych oraz metodycznych nauczycieli w zakresie TIK, prowadzenie przez szkoły działalności innowacyjnej i eksperymentalnej, czy zapewnienie szkołom dostępu do szerokopasmowego Internetu. W związku z rosnącym znaczeniem wykorzystania technologii TIK we współczesnym społeczeństwie i gospodarce konieczne jest rozwijanie kompetencji cyfrowych studentów, nauczycieli, kadry akademickiej oraz upowszechnienie innowacyjnych form kształcenia na odległość, tj. Massive Open On-line Courses (MOOCs) czy też nowych metod dydaktycznych, np. wykorzystanie metod sztucznej inteligencji w programach kształcenia, rozwój dydaktyki i prowadzenia badań nad sztuczna inteligencją. Edukacja cyfrowa jest niezbędna do osiągnięcia rozwoju gospodarczego kraju w XXI wieku. Dlatego też wspomniane działania wymagają szczególnej uwagi i zaangażowania jak największej liczby interesariuszy.

W Polsce nadal powinna być rozwijana edukacja cyfrowa, która jest niezbędna do osiągnięcia rozwoju gospodarczego kraju w XXI wieku. Wyzwaniem dla Polski jest rozwijanie cyfrowego systemu edukacyjnego począwszy od szkoły podstawowej.

Zwiększanie kompetencji cyfrowych jest szczególnie ważne również w związku z wydłużaniem aktywności zawodowej, gdyż nieustający rozwój cyfryzacji może utrudniać lub wręcz uniemożliwiać kontynuowanie pracy zawodowej osobom w wieku przedemerytalnym lub zainteresowanym dalszą pracą zawodową pomimo osiągnięcia wieku emerytalnego. Natomiast w przypadku osób wysoko wykwalifikowanych nabywanie i ciągłe doskonalenie umiejętności cyfrowych jest niezbędne do wykonywania pracy - relatywne zmniejszenie się ich umiejętności cyfrowych, związane z ciągłym rozwojem cyfryzacji prowadzić może do utraty kompetencji i wykluczenia zawodowego. Wzrost kompetencji cyfrowych osób starszych staje się tak samo bardzo ważnym zagadnieniem w sytuacji starzenia się społeczeństwa i wzrostu liczby osób o ograniczonej sprawności ruchowej – nabycie podstawowych umiejętności cyfrowych może umożliwić nabywanie niezbędnych produktów drogą on-line czy załatwianie w ten sposób niektórych spraw administracyjnych, jak również umożliwić kontakty społeczne za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

Cyfryzacja niesie za sobą szereg przemian strukturalnych zarówno w sferze gospodarczej, jak i społecznej. Możliwość szerszego wykorzystania rozwiązań cyfrowych uwarunkowana jest poziomem świadomości istnienia usług cyfrowych oraz korzyści płynących z ich wykorzystania, odpowiednim poziomem umiejętności cyfrowych oraz dostępności sieci teleinformatycznych. Kluczowe jest więc podjęcie działań w tym zakresie.

CEL SZCZEGÓŁOWY 2: POPRAWA ZDROWIA OBYWATELI ORAZ SYSTEMU OPIEKI ZDROWOTNEJ.

Drugi cel strategii odnosi się do szeroko rozumianego zdrowia społeczeństwa. Stan zdrowia polskiego społeczeństwa poprawia się, ale w wielu wymiarach – zwłaszcza tych odnoszących się do chorób cywilizacyjnych czy zdrowia psychicznego jest wiele do zrobienia. Istniejące deficyty wymagają między innymi wdrożenia systemowych rozwiązań w zakresie zdrowia publicznego. Priorytetami w tej dziedzinie powinno być dostosowanie systemu opieki zdrowotnej do nowej sytuacji demograficznej (w szczególności w obszarze opieki nad matką i dzieckiem, a także opieki geriatrycznej, opieki długoterminowej, opieki paliatywnej i hospicyjnej), działania na rzecz utrzymania obywateli w dobrym zdrowiu w celu wydłużenia ich aktywności na rynku pracy, upowszechnienie i wzmocnienie działań profilaktycznych opartych na dowodach naukowych, masowa popularyzacja kultury bezpieczeństwa i zdrowego stylu życia, w tym zachowań prozdrowotnych, oraz poprawa efektywności systemu opieki zdrowotnej w tym zwiększenie dostępności do świadczeń opieki zdrowotnej.

W SRKL pozostawanie w zdrowiu jest nie tylko podstawowym warunkiem utrzymania aktywności społecznej, obywatelskiej i ekonomicznej, ale jest także jednym z kluczowych wymiarów dobrej jakości życia.

W SRKL pozostawanie w zdrowiu jest nie tylko podstawowym warunkiem utrzymania aktywności społecznej, obywatelskiej i ekonomicznej, ale jest także jednym z kluczowych wymiarów dobrej jakości życia. A jakość życia, w tym jego wymiar zdrowotny, to cel nadrzędny, któremu podporządkowane są wszystkie programy o charakterze strategicznym.

Poprawa stanu zdrowia obywateli zależy przede wszystkim od zmian w stylu życia i środowiska, które mają istotny wpływ na powstawanie wielu chorób. Szczególnie istotne w świetle zachodzących zmian społeczno-demograficznych oraz związanych ze stylem życia i pracy (upowszechnienie telewizji, masowe wykorzystanie komputerów; dominacja transportu samochodowego) staje się promowanie profilaktyki, aktywności fizycznej i właściwego odżywiania się. Konieczne jest też wykorzystanie w większym stopniu nowych technologii i rozwiązań organizacyjnych ograniczających negatywne oddziaływanie smogu, czy środków transportu, zwłaszcza wykorzystujących napęd oparty na spalaniu produktów pochodzących z ropy naftowej. Umieralność i przeciętna długość życia w Polsce są wciąż na poziomie gorszym niż wynoszą średnie wskaźniki dla krajów Unii Europejskiej, a poprawa tych wskaźników nie następuje w wystarczająco szybkim tempie. Zachorowalność na choroby cywilizacyjne jest jedną z głównych przyczyn dezaktywacji zawodowej osób w wieku produkcyjnym, a także przyczynia się do niższej produktywności osób zatrudnionych. Rosnące koszty leczenia chorób

cywilizacyjnych wraz z niekorzystnymi prognozami demograficznymi mogą w długoterminowej perspektywie istotnie ograniczać przyszły rozwój cywilizacyjny i gospodarczy kraju. Istnieje zatem konieczność poprawy ogólnej sytuacji zdrowotnej polskiego społeczeństwa.

Większa efektywność systemu opieki zdrowotnej zależy od szeregu różnych czynników: od sposobu finansowania począwszy, przez precyzyjne określenie zakresu świadczonych usług zdrowotnych (na różnych szczeblach systemu ochrony zdrowia, z integralną rolą ich jakości, kompleksowości i dostępności), posiadanych zasobów finansowych, kadrowych oraz infrastrukturalnych, po rezultat, jaki zostaje osiągnięty w wyniku podejmowanych interwencji i rozwiązań systemowych.

CEL SZCZEGÓŁOWY 3: WZROST I POPRAWA WYKORZYSTANIA POTENCJAŁU KAPITAŁU LUDZKIEGO NA RYNKU PRACY.

Trzeci cel strategii odnosi się do sfery aktywności zawodowej w kontekście starzenia się społeczeństwa i postępującej automatyzacji coraz większej liczby zawodów. Obejmuje szeroki zakres działań, które w długim okresie mogą przyczynić się do zmiany obecnych trendów demograficznych i kompetencyjnych. Zagrożeniom związanym z przemianami demograficznymi należy przeciwdziałać przez politykę rodzinną, wsparcie pracowników z niskimi kwalifikacjami i umiejętnościami, zwłaszcza w małych i nieefektywnych przedsiębiorstwach, aktywizację osób nieaktywnych zawodowo i ograniczanie bezrobocia, w tym bezrobocia ukrytego w rolnictwie, bezrobocia na obszarach defaworyzowanych oraz ukierunkowaną politykę migracyjną.

Doświadczenia innych krajów w zakresie zapewniania opieki instytucjonalnej nad dziećmi, czy łączenia pracy zawodowej z życiem rodzinnym, wskazują, że działania w tym obszarze są istotnym i – co do zasady – skutecznym elementem prowadzonych polityk publicznych wobec wyzwań demograficznych. Trzeba jednak pamiętać, że po pierwsze, nawet bardzo wyraźne zmiany w sferze dzietności w chwili obecnej mogą przełożyć się na zwiększenie liczby aktywnych dorosłych obywateli dopiero w perspektywie kolejnych 20-25 lat. Po drugie, jak wskazują doświadczenia innych państw europejskich, nawet osiągając sukces w tej dziedzinie możemy najprawdopodobniej jedynie spowolnić proces starzenia się populacji Polski – nie zdołamy go jednak zahamować. Dlatego też działania realizowane w tym obszarze mają dodatkowy wymiar – ich celem powinno być umożliwienie wydłużenia okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości kapitału ludzkiego w maksymalnie wielu obszarach (m.in. zdrowia, wykształcenia i kompetencji). Z drugiej strony konieczne jest zapewnienie odpowiednich, dostosowanych do możliwości psycho-fizycznych starszych pracowników, warunków pracy.

Umożliwienie wydłużenia okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości kapitału ludzkiego w maksymalnie wielu obszarach (m.in. zdrowia, wykształcenia i kompetencji).

Aktywne uczestnictwo w procesach społecznych oznacza w proponowanym podejściu nie tylko świadczenie pracy, czy prowadzenie działalności gospodarczej, ale także stały rozwój osobisty i wszelką aktywność społeczną. Ograniczenie bierności społecznej i zawodowej oraz redukcja bezrobocia są warunkami niezbędnymi, aby w perspektywie średniookresowej kontynuować proces poprawy jakości życia. Celem tak zaprogramowanych działań jest dokonanie znaczącego postępu w zakresie poziomu zatrudnienia, do czego również może się przyczynić poprawa jakości zatrudnienia, tak aby osiągnąć średni poziom zatrudnienia dla państw członkowskich Unii Europejskiej. Jest to o tyle ważne, że pomimo wzrostu aktywności i skali zatrudnienia Polaków

obserwowanego od 2004 roku, współczynnik aktywności zawodowej i wskaźnik zatrudnienia są o kilka punktów procentowych niższe niż w innych krajach UE.

W kontekście wyzwań demograficznych ważne jest również rozwijanie nowych gałęzi gospodarki, przede wszystkim tzw. srebrnej gospodarki oraz form gospodarowania w ramach koncepcji ekonomii społecznej i solidarnej, czyli kreowanie rynku usług i produktów nastawionych na potrzeby starzejącej się populacji.

W związku ze zmniejszaniem się zasobów siły roboczej na rynku pracy kluczową rolę w najbliższych latach odgrywać będzie aktywizacja zawodowa rezerw zasobów pracy z grup szczególnie zagrożonych bezrobociem i dezaktywizacją. Problemy związane z rynkiem pracy wymagają działań skierowanych do niewykorzystanych zasobów pracy, tj. osób 50+, osób biernych zawodowo, osób niepełnosprawnych i kobiet oraz pracowników z niskimi kwalifikacjami, którzy mogą być mniej użyteczni w unowocześniającej się gospodarce. Należy zaznaczyć, że są to jednocześnie grupy najbardziej narażone na wykluczenie społeczne i bezrobocie długoterminowe. Aktywizacja zawodowa osób starszych wciąż pozostawia wiele do życzenia. Liczba seniorów wciąż rośnie, a osoby starsze znacznie dłużej pozostają w dobrej kondycji zdrowotnej. Zatrzymanie ich na rynku pracy mogłoby przynieść gospodarce wymierne korzyści m.in. wzrost PKB, co przekładałoby się również na siłę nabywczą, oraz większe wpływy z podatków. Warto również pamiętać, że utrzymanie aktywności zawodowej pozytywnie wpływa na kondycję psychofizyczną osób starszych. W Polsce obserwowany jest też stosunkowo niski poziom aktywności zawodowej kobiet ogółem. W głównej mierze spowodowane jest to obowiązkami związanymi z opieką nad dziećmi i osobami zależnymi. Celem wdrażanych instrumentów polityki rodzinnej, ze względu na ich istotny wpływ na decyzję kobiet o uczestnictwie w rynku pracy, pozostanie też promowanie elastycznych zasad czasu pracy, a także upowszechnienie możliwości pracy w niepełnym wymiarze czasu pracy. Takie działania należy również promować również w stosunku do osób 50+.

Ważną rolę odgrywać również będzie aktywizacja rezerw zasobów pracy w sektorach, gdzie występuje bezrobocie ukryte. Z tego powodu jednym z priorytetów staje się uczestnictwo w rynku pracy niewykorzystanych zasobów pracy w rolnictwie. Konieczne jest podjęcie działań na rzecz zwiększenia mobilności zawodowej osób związanych z rolnictwem w kierunku pozarolniczego rynku pracy przez ułatwianie nabywania umiejętności i kwalifikacji zawodowych, szkolenia i treningi, podnoszenie umiejętności związanych z wykorzystywaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) i prowadzeniem działalności gospodarczej, rozwój doradztwa zawodowego i pośrednictwa pracy, a także wsparcie usług sprzyjających rozwojowi pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych (turystycznych, edukacyjnych, zdrowotnych,

Konieczne jest zwiększenia mobilności zawodowej osób związanych z rolnictwem w kierunku pozarolniczego rynku pracy.

opiekuńczych i innych). Dyslokacja zasobów z sektora rolniczego jest niezbędna również w obliczu jego modernizacji, która sprawia, że zmniejsza się popyt na siłę roboczą w tym sektorze gospodarki.

Dużą rolę w rozwiązywaniu problemów rynku pracy może również odegrać podejmowanie pracy w Polsce przez imigrantów, choć tylko w niewielkim stopniu imigranci kompensują odpływ z rynku pracy polskich pracowników. Wynika to z ograniczonej skali imigracji i przewagi migracji czasowej nad długoterminową. Istotny problem stanowi również niedopasowanie kompetencyjne imigrantów do polskiego rynku pracy. Wpływ imigracji na zasoby pracy nie jest w stanie wyrównać spadku podaży pracy wynikającego z postępującego procesu starzenia się populacji. W perspektywie krótkookresowej, w celu uzupełnienia niedoborów zasobów pracy w niektórych sektorach istotną rolę odgrywać może właściwie realizowana polityka migracji zarobkowych. Stąd potrzeba odpowiednich rozwiązań dla przepływu osób, uwzględniających w pierwszej kolejności konieczność zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego, w zgodzie z wyzwaniami kompetencyjnymi polskiej gospodarki. Należy podjąć działania, aby do Polski przyjeżdżali migranci o wysokich kwalifikacjach, co pomogłoby uzupełnić niedobory pracowników w branżach o popycie na wysokie kwalifikacje. Doświadczenia innych krajów związane z napływem imigrantów wskazują również, że polityka włączania społecznego cudzoziemców przyczynia się do pozytywnego oddziaływania imigracji na rynki pracy w tych krajach. Jednocześnie należy przeciwdziałać negatywnemu wpływowi wzrostu zatrudnienia cudzoziemców na zatrudnienie obywateli polskich, a także zadbać o jakość zatrudnienia pracowników cudzoziemskich.

W uzupełnieniu niedoborów zasobów pracy w niektórych sektorach istotną rolę odgrywać może właściwie realizowana polityka migracji zarobkowych.

CEL SZCZEGÓŁOWY 4: REDUKCJA UBÓSTWA I WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO ORAZ POPRAWA DOSTĘPU DO USŁUG ŚWIADCZONYCH W ODPOWIEDZI NA WYZWANIA DEMOGRAFICZNE.

W związku z nasilającą się presją demograficzną, wzrost aktywności zawodowej jest warunkiem niezbędnym do poprawy, a nawet utrzymania dotychczasowego poziomu spójności społecznej.

Zwalczanie ubóstwa i wykluczenia społecznego wymaga działań w kilku obszarach. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu obejmuje działania, które z jednej strony tworzą podstawy bytu materialnego związanego z deprywacją materialną, z drugiej zaś tworzą system usług społecznych sprzyjający zarówno podniesieniu kompetencji społecznych dzieci i młodzieży, a jednocześnie umożliwiających rodzicom (i opiekunom osób zależnych) aktywizację zawodową i społeczną w celu poprawy jakości życia rodzin. Działania obejmują m.in. rozwój wysokiej jakości instytucjonalnej i pozarodzinnej opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 (żłobki, kluby dziecięce, dzienni opiekunowie) i wsparcie kobiet i mężczyzn w powrocie na rynek pracy po przerwie związanej z wychowaniem dziecka lub opieką nad osobą zależną, wsparcie z zakresu profilaktyki wykluczenia społecznego prowadzonych na rzecz rodziny, rodzin z osobami niepełnosprawnymi, wsparcie rodzin w kryzysie i wsparcie przez świadczenia o charakterze finansowym dla rodzin z dziećmi na utrzymaniu.

> Zwalczanie ubóstwa i wykluczenia społecznego wymaga podjęcia specjalnych, wielorakich i zróżnicowanych działań.

Oprócz tego, że opisane powyżej działania istotnie przyczyniają się do ograniczania ubóstwa i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, są one przede wszystkim podstawowymi instrumentami polityki rodzinnej.

Aktywna polityka rodzinna powinna obejmować działania zarówno o charakterze finansowym, jak i instytucjonalnym i prawnym w różnych obszarach życia społeczno-gospodarczego – wsparcie finansowe (świadczenia dla rodzin z dziećmi na utrzymaniu), opieka zdrowotna, opieka pozarodzinna nad małym dzieckiem, odpowiedni poziom i dostępność usług edukacyjnych, rozwój i finansowanie usług dla osób zależnych, zapewnienie potrzeb mieszkaniowych, oraz możliwość godzenia ról zawodowych i rodzinnych.

W przypadku działań na rzecz rozwoju opieki nad dziećmi do lat trzech, wspieranych w ramach resortowego programu rozwoju, istotny jest również ich wymiar terytorialny. Od 2018 r. program gwarantuje przyznanie dofinansowania w zgłoszonej wysokości dla jednostek samorządu terytorialnego, w których nie funkcjonowały żłobki i kluby

dziecięce. Powstawanie nowych miejsc opieki nad dziećmi umożliwia ich opiekunom kontynuację lub podjęcie pracy.

Działania na rzecz zapewnienia spójności działań edukacyjnych mają kluczowe znaczenie dla rozwoju młodzieży, w tym szczególnie dla jej przygotowania do aktywności społecznej i zawodowej w wieku dorosłym, umożliwiając nabycie takich kompetencji społecznych, które w znacznym stopniu zwiększą szanse na rynku pracy, doskonalenie modelu kształcenia zawodowego oraz promocja kształcenia zawodowego w powiązaniu z rynkiem pracy.

Istotny jest także rozwój społecznych usług użyteczności publicznej, zwłaszcza usług środowiskowych, w tym realizowanych przez podmioty sektora ekonomii społecznej, świadczone w celu zaspokojenia potrzeb osób należących do słabszych grup społeczeństwa, osób starszych i niesamodzielnych. Ekonomia społeczna jako sfera aktywności obywatelskiej, przez działalność ekonomiczną i działalność pożytku publicznego ma służyć integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwojowi lokalnemu.

Konieczne są też działania na rzecz rozbudowania modelu aktywności społecznej i zawodowej osób starszych - promowanie zachowań prozdrowotnych, w tym aktywności fizycznej i zdrowego trybu życia wśród pracowników dla wydłużenia aktywności zawodowej i utrzymania dobrego stanu zdrowia, badania nad starzeniem się oraz sytuacją osób starszych (np. w ramach badań SHARE), badanie współzależności między aktywnością a zdrowym starzeniem się; badanie aktywności osób 50+ (współzależność aktywności zawodowej, społecznej, obywatelskiej).

Ważnym działaniem w kontekście problemów demograficznych Polski jest również budowa dostępnych mieszkań (w tym mieszkań na wynajem) dla gospodarstw domowych, których nie stać na zakup własnego lokum, a także rozwój mieszkalnictwa społecznego (w tym mieszkalnictwa wspomaganego na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz osób starszych).

V. ZAKRES DZIAŁAŃ I WYMIAR TERYTORIALNY STRATEGII:

ZAKRES DZIAŁAŃ

Analiza problemów, które składają się na jakość kapitału ludzkiego i spójności społecznej w Polsce pozwala na określenie bloków działań, które należy podjąć w ramach Strategii, aby osiągnąć satysfakcjonujący poziom w obu obszarach:

- Kształtowanie postaw proinnowacyjnych młodzieży (m.in. otwartości na współpracę, radzenia sobie z porażką, samodzielnego przygotowania warsztatu pracy, samokształcenia itp.); zajęcia praktyczne dot. zarządzania finansami, przedsiębiorczości, inwestycji; budowa kultury oszczędzania; zwiększenie nacisku na wolontariat; promowanie postaw prospołecznych.
- Lepsze dopasowanie edukacji i uczenia się do potrzeb nowoczesnej gospodarki – rozwiązania systemowe związane z organizacją i finansowaniem systemu nauczania (w tym podstawowe założenia i zakres zmian wynikających z reformy ustroju szkolnego, reformy szkolnictwa wyższego, reformy kształcenia zawodowego pod kątem ścisłego zharmonizowania z rynkiem pracy).
- Zapewnienie powszechnego dostępu do szybkiego Internetu, rozwijanie kompetencji cyfrowych w edukacji formalnej oraz organizacja szkoleń dla osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym.
- Poprawa stanu zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej – poprawa efektywności funkcjonowania systemu ochrony zdrowia i dostępności do usług; poprawa jakości świadczeń medycznych, rozwijanie nowoczesnych form świadczenia usług medycznych i opieki zdrowotnej (telemedycyna, e-zdrowie); ograniczanie zjawiska emigracji zarobkowej wykształconej kadry medycznej; poprawa systemu kształcenia kadr medycznych; promocja zdrowia, profilaktyka; rehabilitacja; wsparcie podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych, w szczególności w zakresie chorób stanowiących najczęstszą przyczynę dezaktywizacji zawodowej, ginekologii, położnictwa, neonatologii, pediatrii, geriatrii, psychiatrii oraz ratownictwa medycznego; modernizacja placówek medycznych.
- Zmiana modelu spędzania czasu wolnego społeczeństwa, na rzecz zwiększenia aktywności fizycznej w celu wzrostu potencjału zdrowotnego i intelektualnego obywateli.
- Rozwój instytucjonalny administracji w celu zwiększenia zdolności tworzenia wysokiej jakości polityk gospodarczych, gwarantujących funkcjonowanie wolnego rynku, stabilność makroekonomiczną i zapewnienie wzrostu gospodarczego.
- Przygotowanie koncepcji odpowiedzialnej polityki migracyjnej, uwzgledniającej w pierwszej kolejności priorytet bezpieczeństwa państwa, uwzględniającej potrzeby rynku pracy i polskich przedsiębiorców, tworzenie ścieżek integracji dla cudzoziemców (pracownicy z kwalifikacjami i kompetencjami najbardziej potrzebnymi dla polskiego rynku pracy), ograniczenie zjawiska nielegalnej imigracji.

- Prowadzenie aktywnej polityki rodzinnej (instrumenty o charakterze finansowym, instytucjonalnym i prawnym); ochrona zdrowia, w tym program ochrony zdrowia prokreacyjnego; opieka prenatalna; opieka nad dzieckiem (usługi o charakterze opiekuńczym i wczesno-edukacyjnym).
- Poprawa dostępności do usług, w tym społecznych i zdrowotnych; dostęp do usług asystenckich i opiekuńczych oraz sprzętu rehabilitacyjnego; wzmacnianie realizacji usług społecznych w oparciu o potencjał podmiotów ekonomii społecznej i społeczności lokalnych; zapewnienie dostępności przestrzeni publicznej wszystkim obywatelom, w tym osobom niepełnosprawnym, osobom starszym i innym osobom o szczególnych potrzebach.
- Rozbudowa systemu usług skierowanych do osób starszych, pozwalająca na maksymalne wydłużenie ich samodzielności i aktywności.
- Promocja aktywności zawodowej, edukacyjnej i społecznej osób starszych.
- Walka z ubóstwem – rozwiązania systemowe z jednej strony oparte na selektywnych świadczeniach społecznych oraz instrumentach kompensacyjno-wyrównawczych, z drugiej zaś, na działaniach na rzecz wyrównywania szans rozwojowych i przeciwdziałania zaniedbaniom wynikającym z deficytów społecznych i ekonomicznych (spójna polityka integracji społecznej, rozwijanie sektora ekonomii społecznej, innowacyjne metody aktywizacji osób wykluczonych społecznie).
- Wykorzystanie potencjału młodej generacji, szczególnie na rynku pracy, w tym przedsiębiorczości młodego pokolenia.
- Wykorzystanie zasobów pracy istniejących w rolnictwie, w tym dywersyfikacja zatrudnienia na obszarach wiejskich.
- Zwiększenie poziomu zatrudnienia osób niepełnosprawnych, przez umożliwienie dostępu do kształcenia i szkolenia, do usług wspierających i rehabilitacji, a także dostosowanie do specyfiki osób niepełnosprawnych aktywnych polityk zatrudnienia.
- Udoskonalenie systemu opieki nad osobami niepełnosprawnymi, zwłaszcza niesamodzielnymi, przez stworzenie możliwości przejścia od świadczenia usług w formach instytucjonalnych (stacjonarnych) do usług świadczonych w społeczności lokalnej, które umożliwią osobom wymagającym wsparcia pozostanie w środowisku lokalnym.
- Zwiększenie poziomu jakości zatrudnienia.
- Zapewnienie wykorzystania potencjału zasobów ludzkich na rynku pracy – aktywizacja zawodowa rezerw kapitału ludzkiego (osoby młode, kobiety, osoby niepełnosprawne, osoby w wieku 50+, osoby długotrwale bezrobotne, w tym w sektorach o niewykorzystanych zasobach pracy, jak np. rolnictwo) przez aktywne instrumenty rynku pracy, poprawę współpracy instytucji rynku pracy z pracodawcami oraz likwidowanie barier do podejmowania zatrudnienia, a także wykorzystanie instrumentów ekonomii społecznej; przeciwdziałanie segmentacji rynku pracy; regionalne równoważenie rynku pracy; profilaktyka.
- Zwiększenie dostępności mieszkań przez rozbudowę systemu najmu oraz rozwój mieszkalnictwa społecznego.

– Zmniejszenie zjawiska przestępczości nieletnich.

Prognoza trendów w przyszłych latach w zakresie rozwoju kapitału ludzkiego pokazała, że rozwiązanie powyższych problemów musi brać pod uwagę trzy główne, wspólne dla nich wszystkich czynniki. Po pierwsze, w bliskiej przyszłości kluczowym czynnikiem determinującym ilościowe i jakościowe cechy kapitału ludzkiego będą zmiany demograficzne (przede wszystkim starzenie się społeczeństwa oraz zmniejszanie się liczby osób w wieku aktywności zawodowej), które są coraz wyraźniej widoczne. Po drugie w związku z cyfryzacją, automatyzacją i prognozowanymi zmianami na rynku pracy, niezbędne jest unowocześnienie rynku pracy, na którym istnieć powinna łatwość tworzenia miejsc zatrudnienia oraz łatwość ich zajmowania przez pracowników o odpowiednio elastycznych kwalifikacjach. Po trzecie żadne działania podejmowane na rzecz rozwoju kapitału ludzkiego bez uwzględnienia perspektywy spójności społecznej i terytorialnej nie będą efektywnie wpływały na wzrost gospodarczy i zatrudnienie.

Żadne działania podejmowane na rzecz rozwoju kapitału ludzkiego bez uwzględnienia perspektywy spójności społecznej i terytorialnej nie będą efektywnie wpływały na wzrost gospodarczy i zatrudnienie.

W Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030) stwierdzono, że „polityka regionalna w dalszym ciągu wzmacniała będzie terytorialne potencjały rozwojowe i specjalizacje, głównie w kierunku aktywizacji gospodarczej, rozwoju lokalnych rynków pracy i mobilizacji zawodowej mieszkańców". W dokumencie wskazano m.in. na utrzymujące się dysproporcje w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, które są konsekwencją m.in. regionalnych różnic w wydajności pracy, niezrównoważenia podaży i popytu na lokalnych rynkach pracy, geograficznie selektywnego napływu inwestycji (głównie zagranicznych), potencjału poszczególnych ośrodków, a także zróżnicowanego poziomu wyposażenia infrastrukturalnego i dostępności transportowej, mającej kluczowe znaczenie dla uczestnictwa w rynku pracy i dostępności do usług publicznych. Dlatego efektem wymiernym planowanych interwencji ma być zmniejszenie się różnicy między dochodami na wsi i w miastach.

WYMIAR TERYTORIALNY STRATEGII

Według Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR) rozwój zrównoważony terytorialnie stanowi warunek do osiągnięcia zrównoważonego wzrostu gospodarczego oraz osiągania spójności społecznej i gospodarczej. Utrzymujące się zróżnicowanie społeczne może stać się barierą dla dynamicznego rozwoju gospodarki i z tego powodu rozwój powinien sprzyjać włączeniu społecznemu. Oznacza to prowadzenie polityki uwzględniającej specyfikę danego terytorium i obejmującej działania służące aktywizacji gospodarczej, rozwojowi lokalnych rynków pracy, mobilizacji zawodowej mieszkańców i poprawie dostępu do usług publicznych.

Rozwój danego terytorium w znacznej mierze zależy od poziomu oraz charakteru kapitału ludzkiego tam występującego. Poziom inwestycji w kapitał ludzki, do których zaliczyć można wydatki na ochronę zdrowia, kształcenie w ramach systemu edukacji, przyuczenie do zawodu, uzyskanie informacji zawodowych, badania naukowe, wpływa na możliwości jego rozwoju. W gospodarce opartej na wiedzy różnice w poziomie kapitału ludzkiego będą decydować o dysproporcjach terytorialnych, zarówno w wymiarze społecznym jak i ekonomicznym. Kapitał ludzki obejmujący zasoby wiedzy i umiejętności, doświadczenie, motywacje, przedsiębiorczość, kreatywność i zaradność mieszkańców danego terytorium powinien być, jako ważny czynnik wzrostu gospodarczego, stale powiększany i wzmacniany. Zapewnienie dóbr i usług publicznych pobudza zmiany instytucjonalne, zapobiega wykluczeniu społecznemu, mobilizuje podmioty lokalne. Im wyższy poziom kapitału ludzkiego, tym większa możliwość osiągnięcia założonych celów polityki rozwoju zorientowanej terytorialnie. Rozwój danego terytorium jest bowiem wdrożeniem nowych rozwiązań i wartości, której podstawą jest aktywizacja zasobów kapitału ludzkiego i intelektualnego oraz szeroko rozumianej innowacyjności.

Działania przewidziane do realizacji w ramach SRKL mają przede wszystkim charakter systemowy, ale uwzględniają również wymiar terytorialny. Mając na uwadze szczególne wyzwania związane ze wskazanymi w SOR Obszarami Strategicznej Interwencji (OSI), zostaną wdrożone - tam, gdzie będzie to mieć zastosowanie - mechanizmy dodatkowo punktujące projekty do realizacji na obszarach OSI. Pozwoli to na skoncentrowanie interwencji na terenach uznanych za wymagające szczególnego wsparcia, przez preferencje dla nich w konkurowaniu o środki projektodawców z innych obszarów. W konsekwencji nastąpi wzmocnienie kapitału ludzkiego na terenach marginalizowanych oraz zapewnienie odpowiedniej infrastruktury (np. w zakresie zdrowia i szkolnictwa) i usług, które z jednej strony podniosą jakość życia mieszkańców tych terenów, a z drugiej stworzą trwałe podstawy do dalszego rozwoju (w tym przez odpowiedni poziom kwalifikacji pracowników, co może przełożyć się na lokowanie i działalność również przedsiębiorstw prywatnych). Tym samym zaistnieją warunki, by wykorzystać potencjał ośrodków różnej wielkości, o różnym znaczeniu i pełnionych funkcjach.

Powyższe działania skierowane będą do następujących OSI:

1. Miasta średnie tracące swoje funkcje społeczno-gospodarcze.

Miasta te cechuje regres w rozwoju i utrata funkcji społeczno-gospodarczych i administracyjnych, odpływ ludności (zwłaszcza wykształconej w wieku produkcyjnym) do dużych ośrodków, zamieranie tradycyjnych lokalnych przemysłów, starzejące się społeczeństwa zmieniające popyt na niektóre usługi, jak również niedopasowania popytu i podaży na rynku pracy. Problemem tej kategorii obszarów jest również niezadowalająca dostępność terytorialna.

Rozmieszczenie miast średnich tracących swoje funkcje społeczno-gospodarcze obrazuje mapa poniżej.

Mapa 2: Typologia miast średnich tracących funkcje

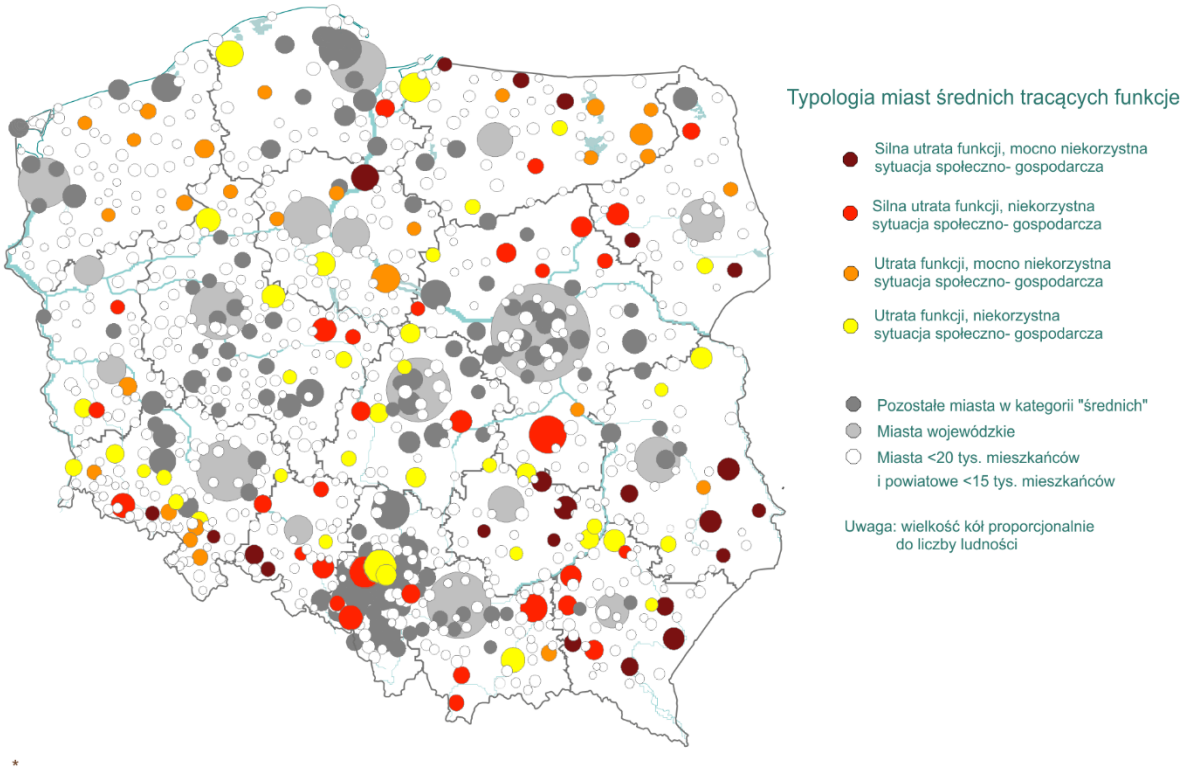

*

Źródło: Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, s.177 (Rysunek 11), 2017 r.

2. Obszary zagrożone trwałą marginalizacją.

W kategorii tej znajdują się skupiska gmin wiejskich i powiązane z nimi funkcjonalnie małe miasta poniżej 20 tys. mieszkańców o największej koncentracji problemów rozwojowych i w największym stopniu zagrożone trwałą marginalizacją. Identyfikuje się je w całej Polsce, niemniej kumulacja tych obszarów występuje głównie w pasie północnej i wschodniej części kraju.

Mapa 3: Typy obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, na których występuje kumulacja problemów

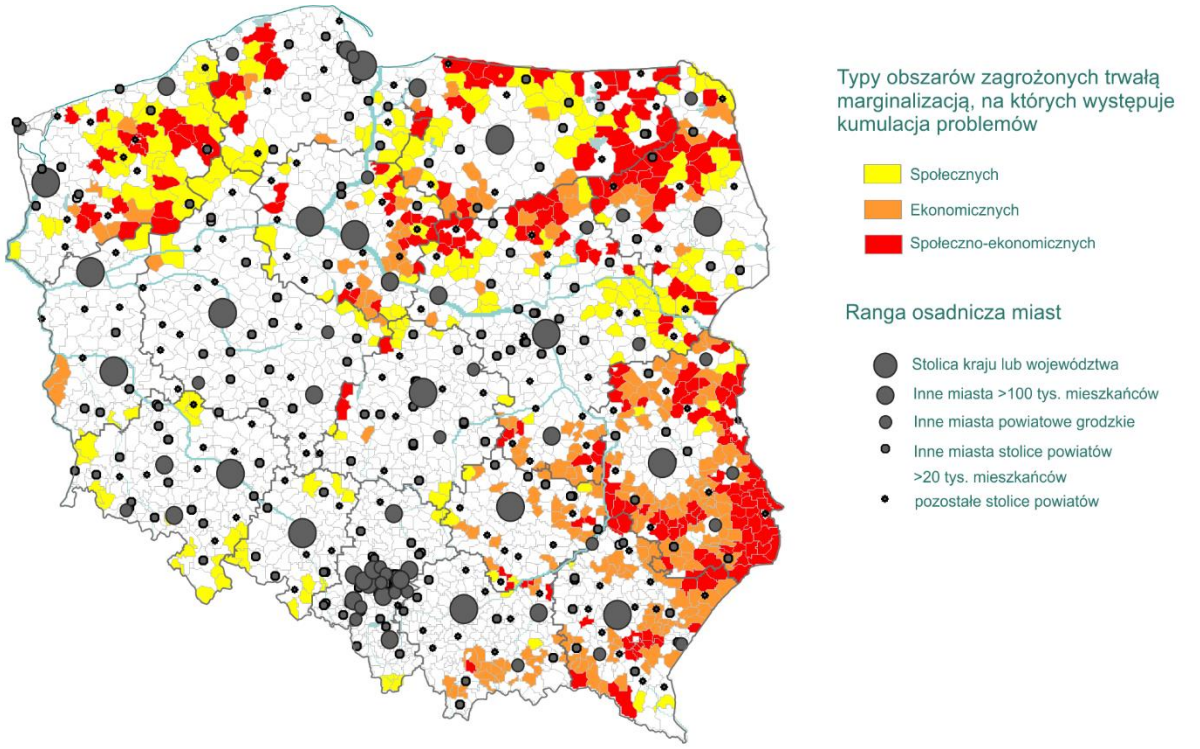

Źródło: Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, s.179 (Rysunek 12), 2017 r.

3. Obszar Polski Wschodniej.

Województwa zaliczane do Polski Wschodniej od 2004 r. wyraźnie zmniejszyły dystans rozwojowy w stosunku do UE, niemniej jednak pozostają one jednymi z najuboższych w Europie.[61] W stosunku do zmian zachodzących w kraju, znacznie wolniej nadrabiają one zaległości. Główną barierą rozwojową tego makroregionu jest niska wydajność pracy, będąca pochodną przestarzałej struktury gospodarki (w tym dużego na tle kraju udziału zatrudnienia w rolnictwie) oraz niski poziom przedsiębiorczości i inwestycji prywatnych, innowacyjności, a także trudności na lokalnych rynkach pracy. Rozprzestrzenianiu impulsów rozwojowych nie sprzyja również położenie przy zewnętrznej granicy UE, w sąsiedztwie regionów słabiej rozwiniętych.

4. Obszar Śląska.

Jednym ze zidentyfikowanych w SOR obszarów wymagających interwencji państwa jest województwo śląskie. Mimo pozycji jednego z najsilniejszych gospodarczo regionów Polski, w ostatnich latach odnotowuje ono osłabienie tempa wzrostu gospodarczego względem innych regionów. Główną przyczyną takiego stanu rzeczy jest duże uzależnienie śląskiej gospodarki od tradycyjnego przemysłu górniczego i hutniczego.[62)]

61) *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.),* str. 176.
62) *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030,* str. 57.

W przyjętej w 2019 r. *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030* zapisano, że w celu poprawy sytuacji na Śląsku niezbędne jest przyspieszenie transformacji jego profilu gospodarczego[63)], np. przez rozwój innowacyjnych i wysokoproduktywnych sektorów gospodarki, takich jak: TIK, elektromobilność, branża medyczna, tzw. „zielona gospodarka" oraz przemysły wschodzące. Ponadto, wsparcie uzyska modernizacja tradycyjnych sektorów przemysłowych, takich jak energetyka czy branża motoryzacyjna. Zmiana profilu gospodarczego musi pociągnąć za sobą dostosowanie kapitału ludzkiego do potrzeb rynku pracy, m.in. przez rozwój kompetencji cyfrowych czy zmiany w szkolnictwie branżowym.

Poza szczególnym uwzględnieniem Obszarów Strategicznej Interwencji wskazanych w SOR, należy wziąć również pod uwagę wprowadzaną i aktualizowaną politykę energetyczno-klimatyczną UE, która będzie miała znaczący wpływ społeczno-gospodarczy w obszarach zależnych od paliw kopalnych (m.in. węgla kamiennego i brunatnego) lub od procesów przemysłowych charakteryzujących się wysoką intensywnością emisji gazów cieplarnianych.

W kontekście dążeń unijnych w kierunku neutralności klimatycznej do 2050 r. w szczególnie trudnym położeniu znajdują się osoby mieszkające i zatrudnione w regionach górniczych, w których rodziny pracowników z branż związanych z paliwami kopalnymi będą musiały liczyć się z ryzykiem utraty podstawowego źródła dotychczasowego dochodu.

W ramach transformacji regionów uzależnionych od paliw kopalnych, istotne będzie sprawiedliwe przeprowadzenie transformacji, biorąc pod uwagę np. odpowiednie działania adaptacyjne na rynku pracy, wdrażanie programów rozwoju dla takich regionów np. przez specjalne wsparcie przedsięwzięć rozwojowych, tworzenie dogodnych warunków prowadzenia i rozwoju działalności gospodarczej, ułatwianie pracownikom zmiany miejsca zatrudnienia oraz zdobywanie nowych i specjalistycznych umiejętności, wpieranie inicjatyw zatrudnieniowych i startupów, dostosowanie miejsc pracy do wymagań gospodarki ekologicznej, a także modernizację profilu umiejętności pracowników, w tym w kierunku OZE.

Ukierunkowanie terytorialne działań w ramach SRKL 2030.

- **Szkolnictwo wyższe, edukacja i podnoszenie kwalifikacji na rzecz rynku pracy**

Przygotowując szkoły wyższe do zmian systemowych, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego uruchomiło programy ukierunkowane na wsparcie potencjału uczelni regionalnych.

63) Ibidem, str. 57.

Jednym z nich jest konkurs w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój pn. *Zintegrowane Programy Uczelni na rzecz Rozwoju Regional*nego, z alokacją 354 mln zł, w tym co najmniej 50 mln zł na projekty realizowane przez wnioskodawców posiadających siedzibę lub oddział zamiejscowy istniejący co najmniej 24 miesiące na terenie województwa śląskiego. Działania przewidziane do realizacji w projekcie muszą być zgodne i wpisywać się w Regionalną Strategię Innowacji województwa, na którego potrzeby realizowane będzie kształcenie w ramach projektu. Jest to zatem działanie wpisujące się w przedstawioną powyżej logikę koncentracji wsparcia na OSI.

Konkurs w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój pn. *Zintegrowane Programy Uczelni na rzecz Rozwoju Regional*nego, z alokacją 354 mln zł, w tym co najmniej 50 mln zł na projekty realizowane przez wnioskodawców posiadających siedzibę lub oddział zamiejscowy istniejący co najmniej 24 miesiące na terenie województwa śląskiego.

Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce wskazuje, że jednym z podstawowych zadań uczelni jest działanie na rzecz społeczności lokalnych i regionalnych. Dokument zawiera rozwiązania mające na celu efektywniejsze dostosowanie kształcenia na studiach o profilu praktycznym do określonych potrzeb społeczno-gospodarczych, np. wydłużenie do sześciu miesięcy praktyk zawodowych; rozwiązania promujące studia dualne, podczas których kształcenie jest częściowo prowadzone w rzeczywistym środowisku pracy, umożliwiając współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym w tworzeniu programów studiów pod kątem wyposażania absolwentów w umiejętności potrzebne na lokalnym i regionalnym rynku pracy.

W ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce uwzględniono przedsięwzięcia służące urzeczywistnieniu idei zrównoważonego rozwoju szkolnictwa wyższego, ukierunkowane na wsparcie uczelni regionalnych, np. *Dydaktyczna inicjatywa doskonałości*, która skierowana jest do publicznych uczelni zawodowych. Uczelnie osiągające najlepsze wyniki monitoringu karier zawodowych absolwentów, zwłaszcza w zakresie wskaźników względnych ukazujących sytuację na rynku pracy w miejscu zamieszkania absolwenta, oraz posiadające najlepsze rezultaty oceny jakości kształcenia, mogą otrzymać premię finansową, której kwota określana jest w corocznym komunikacie ministra.

W odniesieniu do kwestii rozwoju kwalifikacji i umiejętności działania również zostały zaplanowane dwutorowo – na poziomie krajowym oraz regionalnym i lokalnym. Wyrazem tego podejścia są wdrażane regionalnie komponenty projektu MEN pn. *Zintegrowany System Kwalifikacji*, a także *Inicjatywa na rzecz umiejętności,* składająca się z dwóch komponentów finansowanych z funduszy europejskich: działań mających na celu dostosowanie szkół do pełnienia funkcji Lokalnych Ośrodków Wiedzy i Edukacji (LOWE) oraz projektu *„Szansa: nowe możliwości dla dorosłych”.*

- **Rynek pracy**

Obok działań o charakterze horyzontalnym, zmierzających do zrównoważenia podaży i popytu na pracę, dostosowania struktury kwalifikacji i podnoszenia jakości miejsc pracy, prowadzone będą działania odpowiadające na potrzeby lokalnych terytoriów, z uwzględnieniem ich kategorii (np. obszary wiejskie) i położenia geograficznego. Projekty realizowane przez MRiRW (w ramach projektu *Szanse dla wsi*) obejmują działania w zakresie aktywizacji zawodowej, przekwalifikowania i wsparcia przedsiębiorczości osób pochodzących z obszarów wiejskich, w tym osób odchodzących z rolnictwa. Projekty w zakresie aktywizacji osób młodych (np., w ramach Gwarancji dla młodzieży) również uwzględniają terytorialne uwarunkowania, determinujące np. rodzaj szkoleń/staży oferowanych w danym regionie/powiecie.

- **Spójność społeczna**

Działania przyczyniające się do poprawy spójności społecznej przebiegać będą zarówno w ujęciu horyzontalnym, jak i sprofilowanym terytorialnie – adresowanym to tych obszarów, na których w danym obszarze występują szczególne potrzeby lub deficyty oraz które zostały ujęte w typologii OSI. Oczekiwanym efektem takich działań będzie m.in. rozwój lokalnych firm, w tym przedsiębiorstw społecznych, wzrost liczby lokalnych miejsc pracy, wzrost dochodów mieszkańców oraz większa dostępność i integracja usług publicznych. Ważną rolę będzie w tym procesie współpraca pomiędzy poszczególnymi szczeblami administracji (w tym rządowej i samorządowej), koncentrująca się na lokalnych efektach tej współpracy.

Przykładem takiego dwutorowego podejścia jest program Dostępność Plus. Program ma charakter ogólnopolski i horyzontalny, a jego celem jest wprowadzenie znaczących zmian w zakresie poprawy dostępności na terenie całego kraju przez zmiany o charakterze systemowym oraz konkretne inwestycje. W programie przewidziano 44 działania odnoszące się do 8 obszarów takich jak: architektura, transport, edukacja, cyfryzacja, zdrowie, kultura, konkurencyjność i koordynacja. Mają one pomóc w stworzeniu warunków dla lepszego i bardziej sprawiedliwego udziału wszystkich obywateli, w tym osób niepełnosprawnych czy osób starszych, w życiu publicznym. W ramach Programu przewidziano m.in. konkursy dla 100 gmin czy 100 szkół lub 100 placówek opieki zdrowotnej, które otrzymają środki na poprawę dostępności architektonicznej, informacyjno-komunikacyjnej lub w zakresie rozwiązań organizacyjnych. Poprawa dostępności przestrzeni fizycznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej jest konieczna w całym kraju, w odniesieniu do zdecydowanej większości istniejącej infrastruktury architektonicznej, środków transportu, czy sposobu i zakresu świadczonych usług, w szczególności publicznych. W celu zobowiązania podmiotów publicznych do wprowadzenia zmian w tym zakresie, przyjęto ustawę z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. poz. 1696), której wdrożenie będzie wspomagane kontynuowaniem działań w ramach programu Dostępność Plus.

W ramach projektu strategicznego *Inkubator innowacji społecznych* proponowane będą rozwiązania organizacyjne i instytucjonalne, służące likwidacji lub ograniczeniu istniejących problemów społecznych (np. trudności osób młodych, absolwentów szkół i uczelni, w znalezieniu dobrej jakości pracy, konieczności dostosowywania kwalifikacji i kompetencji do potrzeb lokalnego rynku pracy, niskiej aktywności osób niepełnosprawnych, braku opieki nad osobami starszymi w miejscu zamieszkania itp.). Tak jak problemy te są powszechne i występują w dużym stopniu niezależnie od miejsca zamieszkania (miasto, wieś, tereny zurbanizowane, obszary depopulacji), tak rozwiązania podejmowane w odpowiedzi na nie są dostępne w różnych częściach kraju i dostosowane do specyfiki terytoriów. Ich lokalizacja jest uzależniona od przyjętych przez innowatorów społecznych założeń – w dużej mierze ogniskując się na realizacji pilotaży w wyodrębnionych terytorialnie lub sektorowo obszarach (np. dzielnica miasta czy środowisko zakładów opiekuńczo-leczniczych). W planowanej II edycji konkursu zakłada się dofinansowanie operatora, który będzie pełnił funkcję inkubatora innowacji społecznych na terenie Śląska, co będzie komplementarne z działaniami podejmowanymi w ramach rządowego Programu dla Śląska.

Planowana II edycja konkursu zakłada dofinansowanie operatora, który będzie pełnił funkcję inkubatora innowacji społecznych na terenie Śląska, co będzie komplementarne z działaniami podejmowanymi w ramach rządowego Programu dla Śląska.

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) na podstawie art. 47 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 426, 568 i 875) przeznacza swoje środki w wysokości do 30% wydatków między innymi na realizację działań wyrównujących różnice między regionami, w szczególności w jednostkach samorządu terytorialnego, na terenie których stopa bezrobocia jest wyższa niż 110% średniej stopy w kraju lub nie utworzono warsztatu terapii zajęciowej albo zakładu aktywności zawodowej. Celem strategicznym realizowanego przez PFRON „Programu wyrównywania różnic między regionami" jest wyrównywanie szans oraz zwiększenie dostępu osób niepełnosprawnych do rehabilitacji zawodowej i społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem osób zamieszkujących regiony słabiej rozwinięte gospodarczo i społecznie. Terytorialny aspekt realizacji polityk publicznych zawiera też resortowy program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 *Maluch+*. Jest to program roczny. Dedykowanie programu na konkretny rok umożliwia przeprowadzanie analizy systemu instytucji opieki i dostosowywanie programu do bieżących

W programie *Maluch+* 2018 jest gwarancja przyznania dofinansowania w zgłoszonej wysokości dla jednostek samorządu terytorialnego na terenie gmin, w których do tej pory nie funkcjonowały żłobki lub kluby dziecięce

warunków tego systemu. Innowacją w programie *Maluch+* 2018 jest gwarancja przyznania dofinansowania w zgłoszonej wysokości dla jednostek samorządu terytorialnego na terenie gmin, w których do tej pory nie funkcjonowały żłobki lub kluby dziecięce, a zadanie dotyczy utworzenia miejsc dla nie więcej niż 20% dzieci w rocznikach 1-2 w gminie i wnioskowana wysokość dofinasowania nie przekracza 3 000 000 zł). Ww. jednostki samorządu terytorialnego, podobnie jak pozostałe podmioty aplikujące o środki w innych modułach, mogły ubiegać się o dofinansowanie wynoszące nie więcej niż 80% wartości kosztów realizacji projektu. W listopadzie 2018 r. została ogłoszona kolejna edycja programu „Maluch+" 2019. Tak jak w poprzedniej edycji, priorytetem są gminy na terenie, których nie funkcjonują żłobki lub kluby dziecięce utworzone przez jednostki samorządu terytorialnego, a wnioskowana wysokość dofinasowania nie przekracza 3 000 000 zł. Ponadto zwiększono kwoty dofinansowania dla jednostek samorządu terytorialnego na tworzenie nowych miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych – w gminach, na terenie których nie ma żadnego żłobka lub klubu samorządowego do 30 tys. zł (z 20 tys. zł), a na terenie tych gdzie funkcjonują instytucje do 22 tys. (z 20 tys. zł). W oparciu o wyniki edycji 2018, 2019 oraz ich wpływ na zwiększenie liczby miejsc opieki będzie tworzony program na kolejny rok.

Powyższe jest odpowiedzią na wysoki stopień zróżnicowania terytorialnego w zakresie dostępu do instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 (żłobki, kluby dziecięce, dzienni opiekunowie). Na koniec 2017 r. instytucje opieki funkcjonowały w 32% wszystkich gmin w Polsce, w tym jedynie w 17% wszystkich gmin wiejskich. W 2017 r. charakterystyka województw – pod względem podstawowych informacji dotyczących odsetka gmin z instytucjami, liczby instytucji i miejsc, zapotrzebowania na miejsca oraz odsetka dzieci objętego opieką – pomimo pewnych wahań, pozostała zbliżona do tej z lat ubiegłych (2012–2016).

Od 2012 r. największy odsetek gmin z instytucjami opieki znajduje się na terenie województw: opolskiego (w 2017 r. - 52% gmin), pomorskiego (w 2017 r. - 46% gmin) i śląskiego[64] (w 2017 r. - 47% gmin), a najmniejszy na terenie województw: lubelskiego (w 2017 r. - 14% gmin), podlaskiego (w 2017 r. - 19% gmin) i kujawsko-pomorskiego[65)] (w 2017 r. - 24% gmin).

Zatem, pomimo pewnych wahań, pozycja poszczególnych województw na przestrzeni lat 2012–2017 w zakresie podstawowych danych dotyczących systemu opieki nad najmłodszymi dziećmi, w odniesieniu do innych województw, pozostała stosunkowo stabilna. Warto również zaznaczyć, że współfinansowanie projektów na rzecz tworzenia miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 odbywa się także ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach regionalnych programów operacyjnych. Województwa, które charakteryzowały się najwyższymi i najniższymi wartościami w ramach poszczególnych grup danych, utrzymały swoją pozycję. Jest to sytuacja wymagająca uwagi, pokazująca, że usługi opiekuńcze rozwijają się nierównomiernie w skali Polski i w ramach województw (o

[64)] W 2012 r. na terenie województw: dolnośląskiego, opolskiego, pomorskiego i śląskiego.
[65)] W 2012 r. na terenie województw: świętokrzyskiego, lubelskiego, podlaskiego i kujawsko-pomorskiego.

czym mówi odsetek gmin z instytucjami). Na terenie części województw poziom zaspokojenie potrzeb opiekuńczych jest niski, o czym z kolei mówi odsetek dzieci objętych opieką.

W skali kraju, co 10 dziecko do 3 roku życia miało zapewnioną opiekę w żłobku, klubie dziecięcym lub dziennego opiekuna. Liczba ta wahała się od 7 dzieci w województwie dolnośląskim i opolskim do 16 dzieci w województwie warmińsko-mazurskim.

Zróżnicowanie potencjały i potrzeby terytorialne uwzględnione są także przy programowaniu i realizacji działań z zakresu ekonomii i solidarności społecznej – te elementy polityki społecznej mają szczególną rolę do odegrania w niwelowaniu różnic rozwojowych. Podejście to zostało odzwierciedlone w projekcie *Ekonomia Solidarności Społecznej*, wspieranym z programów regionalnych oraz PO WER 2014 -2020.

Ochrona zdrowia

Wymiar terytorialny w obszarze ochrony zdrowia uwzględniany jest na dwóch poziomach:

(1) przez działania o charakterze analitycznym**,** które pozwalają identyfikować w ujęciu terytorialnym konkretne potrzeby w obszarze zdrowia (w tym specyficzne dla danego obszaru – np. Śląska) i planować działania, w tym o charakterze inwestycyjnym, służące długofalowemu zaspokojeniu tych potrzeb, a także zniwelowaniu dysproporcji w przekroju kraju; przykładem w tym zakresie jest np. projekt pn. *Mapowanie potrzeb zdrowotnych – platforma BASiW: koordynacja i nadzór rozwoju systemu monitorowania i planowania w ochronie zdrowia;*

(2) zlokalizowane, na podstawie analizy potrzeb, terytorialnie inwestycje w infrastrukturę i usługi ochrony zdrowia – przykładem w tym zakresie są takie projekty jak:

- projekt pn. *„Powstanie Śląskiego Ośrodka Kliniczno-Naukowego Zapobiegania i Leczenia Chorób Środowiskowych, Cywilizacyjnych i Wieku Podeszłego im. prof. Zbigniewa Religi (2018-2022)";*

- projekt pn. *„Rozbudowa wraz z modernizacją Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie i Samodzielnego Publicznego Szpitala Klinicznego nr 1 w Szczecinie w zakresie kliniczno-dydaktycznym i medycznych wdrożeń innowacyjnych (2019-2025)";*

- projekt pn. *„Przebudowa i rozbudowa Samodzielnego Publicznego Szpitala Klinicznego nr 1 Uniwersytetu Medycznego w Lublinie".*

Także działania z zakresu opieki długoterminowej planowane będą z uwzględnieniem lokalnych potrzeb, w oparciu o analizy terytorialnych zróżnicowań w zakresie demografii, zapadalności na schorzenia i istniejącej infrastruktury.

VI. REALIZACJA STRATEGII W UJĘCIU OBSZAR – KIERUNKI INTERWENCJI – PROJEKTY STRATEGICZNE – PROJEKTY UZUPEŁNIAJĄCE

Realizacja SRKL odbywać się będzie przez wdrożenie projektów strategicznych zawartych w SOR oraz projektów uzupełniających, zgłoszonych przez realizatorów SRKL - w ramach zdefiniowanych w SOR obszarów: spójności społecznej i kapitału ludzkiego.

OBSZAR KAPITAŁ LUDZKI

KIERUNKI INTERWENCJI:

Dla obszaru *Kapitał ludzki* wyodrębniono pięć kierunków interwencji:

a) Lepsze dopasowanie edukacji i uczenia się do potrzeb nowoczesnej gospodarki
b) Budowa infrastruktury równego dostępu do informacji
c) Lepsze stanowienie prawa i dobre rządzenie
d) Poprawa stanu zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej
e) Poprawa kultury fizycznej w społeczeństwie

a) KIERUNEK INTERWENCJI: LEPSZE DOPASOWANIE EDUKACJI I UCZENIA SIĘ DO POTRZEB NOWOCZESNEJ GOSPODARKI

Istotnym obciążeniem dla wzrostu gospodarczego Polski jest duży odsetek osób dorosłych z niskim poziomem umiejętności. Dotyczy to nie tylko umiejętności zawodowych, a także uniwersalnych, pozwalających na ich wykorzystanie w wielu różnych profesjach. Szkolnictwo zawodowe powinno nie tylko umożliwiać uczniom zdobycie poszukiwanych umiejętności zawodowych, aby łatwo znaleźć miejsce na rynku pracy, ale również zadbać o ich wyższy poziom umiejętności ogólnych, co dawałoby większą elastyczność w poszukiwaniu pracy i w perspektywie wydłużającej się kariery zawodowej zmianie zawodu. W tym szczególną rolę odgrywają tzw. umiejętności podstawowe tworzące fundament dla edukacji formalnej i uczenia się przez całe życie (biegłość w wykorzystaniu wszelkiego rodzaju informacji, kalkulacji i urządzeń cyfrowych do stawiania i osiągania celów oraz radzenia sobie w różnych sytuacjach przez całe życie), a nie tylko kwalifikacje przydatne w wąskiej specjalności, którą uzyskują w branżowej szkole I stopnia. Dodatkowo zaledwie 11% małych i 26% średnich przedsiębiorstw ma strategię zarządzania zasobami ludzkimi. Może mieć to negatywny wpływ na funkcjonowanie firm w dłuższym okresie – w piątym roku działalności w Polsce przeżywa ok. 31% firm, podczas gdy w Europie jest to średnio ok. 44%[66].

Problemem polskich szkół zawodowych było niedopasowanie do potrzeb rynku pracy. O ofercie edukacyjnej decydowały często względy praktyczne, czyli zaplecze techniczne i

[66)] Power, czyli włącz się. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości. Warszawa 2018.

dostępność wykwalifikowanych nauczycieli. Dlatego konieczne jest zwiększenie współpracy z firmami i przesunięcie nauczania zawodów do przedsiębiorstw, co umożliwiłoby płynne przejście z praktyk i staży do zatrudnienia. Od roku szkolnego 2019/2020 istnieje możliwość odbywania stażu uczniowskiego przez uczniów techników oraz branżowych szkół I stopnia niebędących młodocianymi pracownikami. Staż pozwala uczniom na uzyskiwanie doświadczenia i nabywanie umiejętności praktycznych niezbędnych do wykonywania pracy w rzeczywistych warunkach pracy na podstawie umowy zawartej między nimi a pracodawcą.

Polskę cechuje niższy poziom umiejętności podstawowych osób dorosłych, niż wskazuje na to ich wykształcenie[67]. Według danych Eurostatu i OECD wskaźnik odnoszący się do rozumienia i tworzenia informacji w badaniu umiejętności dorosłych OECD był nieznacznie niższy od średniej dla dwudziestu państw członkowskich UE, natomiast wynik dorosłych w zakresie umiejętności matematycznych był znacznie niższy[68]. Niskie jest zaangażowanie mniejszych przedsiębiorstw w inwestowanie w umiejętności pracowników. Wyraźnie obniża się też zaangażowanie edukacyjne osób po zakończeniu tradycyjnych ścieżek edukacji formalnej w ramach szkoły lub uczelni, tj. od ok. 25. r.ż. Wzrost udziału osób dorosłych w szeroko rozumianej edukacji i wzmocnienie doradztwa edukacyjno-zawodowego, a także rozwój elastycznych ofert edukacji innej niż formalna, począwszy od uczenia się w miejscu pracy i w innych miejscach życia codziennego, stają się głównymi wyzwaniami w obszarze wyrównywania dostępu do uczenia się przez całe życie dla osób dorosłych.

Jednocześnie z uwagi na fakt, że Polskę charakteryzuje wysoki poziom uczestnictwa w edukacji formalnej, to głównym wyzwaniem stawianym przed systemem oświaty jest zapewnienie jak najwyższej jakości nauczania oraz lepsze przygotowanie wszystkich uczniów, w tym uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, do przyszłego zatrudnienia, przez poprawę efektów uzyskiwanych na skutek procesu edukacyjnego. Wysoka jakość edukacji dla wszystkich nie powinna być kojarzona jedynie z dużym zakresem treści do zapamiętania, a przede wszystkim ze skutecznością w rozwiązywaniu problemów, umiejętnością formułowania opinii, nawiązywaniem kontaktów i wzajemnym uczeniem się w zespołach i pracą w grupach, rozwijaniem inicjatywności i przedsiębiorczości, odnajdywaniem się na rynku pracy i przygotowaniem do uczenia się przez całe życie. Istotnym jest również dążenie do wyrównywania szans edukacyjnych w szczególności mieszkańców wsi i małych miast oraz osób niepełnosprawnych. Celowi temu służyć będzie nowy ustrój szkolny oraz wdrażanie nowych podstaw programowych zapewniających większą indywidualizację procesu nauczania.

Potencjał badawczo-naukowy i dydaktyczny uczelni nie jest wykorzystywany w sposób efektywny. Polskie uczelnie przegrywają konkurencję międzynarodową na arenie

[67] http://www.ibe.edu.pl/pl/wyniki-badan.
[68] Zintegrowana strategia umiejętności (część ogólna), Warszawa 2018.

badawczej, o czym świadczy coraz niższa pozycja w rankingach uniwersytetów. Gruntownej zmiany wymaga system finansowania uczelni, a także sposób zarządzania szkołami wyższymi. Konieczne jest umiędzynarodowienie szkolnictwa wyższego i nauki, zintensyfikowanie współpracy nauki i biznesu, stworzenie nowych ścieżek kariery akademickiej oraz podniesienie jakości kształcenia, w tym dostosowanie kompetencji studentów do realnych potrzeb rynku pracy. W odpowiedzi na powyższe problemy przeprowadzana jest reforma szkolnictwa wyższego i nauki. 1 października 2018 r. weszła w życie ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce wprowadzająca kompleksowe zmiany systemowe.

Planowane działania:

- Sprawne wdrażanie założeń reformy edukacji, której celem jest m.in. wyrównanie szans i podniesienie jakości edukacji. Struktura szkolnictwa obejmuje: 8-letnią szkołę podstawową, 4-letnie liceum ogólnokształcące, 5-letnie technikum, 3-letnią branżową szkołę I stopnia, 2-letnią branżową szkołę II stopnia, szkołę policealną oraz 3-letnią szkołę specjalną przysposabiającą do pracy.
- Poprawa innowacyjności kształcenia m.in. przez wdrażanie nowych podstaw programowych (większy nacisk na kompetencje kluczowe obywatelskie i społeczne, matematyczne, językowe, cyfrowe, kulturalne i artystyczne, przedsiębiorcze, a ponadto kompetencje podstawowe, takie jak komunikacja, czytanie, rozumienie i tworzenie informacji, myślenie matematyczne, rozumienie zjawisk przyrodniczych i umiejętności cyfrowe), które mają wpływ na:
    - osiąganie oczekiwanych efektów kształcenia, doskonalenie nauczycieli, w tym w zakresie pracy z uczniami o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych,
    - nowe podejście w metodach pracy w szkołach (metody projektowe, wzajemne uczenie się w zespołach, przygotowywanie i bronienie własnych opracowań i rozwiązań, wykorzystanie technologii cyfrowych w nauce różnych przedmiotów),
    - rozwijanie kompetencji analitycznych (m.in. umiejętności wyszukiwania i selekcji informacji, korzystania z danych statystycznych, kontekstowej operacjonalizacji wiedzy) i społecznych uczniów (współpracy, rozwiązywania problemów, działania w środowisku lokalnym i na jego rzecz, postaw sprzyjających włączeniu społecznemu),
    - podnoszenie kompetencji kadry zarządzającej szkół oraz większe angażowanie rodziców w proces edukacyjny.
- Dopasowanie szkolnictwa branżowego do potrzeb nowoczesnej gospodarki – współpraca szkół i samorządów lokalnych z pracodawcami, silniejszy nacisk na kształtowanie umiejętności praktycznych (w tym zwiększenie wymiaru stażu i praktyk realizowanych u pracodawców oraz umożliwianie kształcenia w rzeczywistym środowisku pracy – rozwój i upowszechnianie kształcenia dualnego), modernizacja oferty i treści kształcenia i szkolenia zawodowego, monitorowanie rynku pracy pod kątem zapotrzebowania na kompetencje, zawody, doradztwo i poradnictwo zawodowe, popularyzacja szkolnictwa branżowego wśród uczniów i ich

rodziców, podnoszenie kompetencji i kwalifikacji nauczycieli prowadzących kształcenie w szkołach branżowych, silniejsze zaangażowanie przedsiębiorców/pracodawców w tym obszarze, poprawa jakości i dostępu do informacji o potrzebach kompetencyjnych dla rynku pracy i racjonalizacja wyboru ścieżki edukacyjnej.

- Uelastycznienie struktury szkolnictwa branżowego i zapewnienie dostępu do dalszego kształcenia – w ramach reformy kształcenia zawodowego wprowadzana jest branżowa szkoła pierwszego i drugiego stopnia, zwiększająca drożność kształcenia zawodowego i ułatwiająca jej absolwentom podejmowanie wyborów edukacyjnych i zawodowych.
- Objęcie placówek doskonalenia nauczycieli obowiązkiem akredytacji przyczyniające się do poprawy jakości ich pracy i do podnoszenia kompetencji nauczycieli.
- Rozwój szkolnictwa wyższego zgodnie z trzema filarami *Strategii dla szkolnictwa wyższego i nauki*, ogłoszonej 9 września 2016 r. – Konstytucja dla nauki, Innowacje dla gospodarki, Nauka dla Ciebie, w kierunku systemu efektywnie współpracującego z otoczeniem (gospodarczym, społecznym, kulturowym), bazującego na bardziej autonomicznych i odbiurokratyzowanych uczelniach, promującego: doskonałość naukową opartą na jakości, funkcjonowanie interdyscyplinarnych zespołów badawczych, zrównanie w dostępie do finansowania uczelni niepublicznych o najwyższej jakości kształcenia.
- Dopasowanie szkolnictwa wyższego do potrzeb nowoczesnej gospodarki – realizacja programów kształcenia dostosowanych do potrzeb rynku pracy, rozwijanie sieci współpracy między szkołami wyższymi a przedsiębiorcami i innymi podmiotami (np. NGO, partnerzy społeczni), szersze zaangażowanie praktyków w proces edukacyjny (np. w zakresie oferty dydaktycznej tworzonej i realizowanej wspólnie przez uczelnie i przedsiębiorców), realizacja wdrożeniowej ścieżki kariery akademickiej (doktoraty wdrożeniowe), wsparcie kół naukowych, ewaluacja efektów kształcenia w kontekście powiązania z potrzebami gospodarki, udział studentów w wysokiej jakości programach stażowych i praktykach zawodowych, wdrożenie programu studiów podyplomowych w zakresie zarządzania rehabilitacją.
- Tworzenie sprzyjających warunków do wykorzystywania w procesie nauczania technologii informacyjno-komunikacyjnych, w tym kontynuowanie działań obejmujących zapewnienie dostępu do szerokopasmowego Internetu i usług bezpieczeństwa teleinformatycznego wszystkim szkołom w kraju oraz stworzenie jednej wspólnej dla całego kraju sieci edukacyjnej – OSE (Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej - do 2020 roku planuje się podłączenie 19 500 lokalizacji).
- Podnoszenie kompetencji cyfrowych uczniów i nauczycieli, w tym związanych z bezpiecznym korzystaniem z technologii informacyjno-komunikacyjnych, tworzenie wysokiej jakości cyfrowych zasobów edukacyjnych i zamieszczanie ich na bezpłatnej platformie edukacyjnej będącej także narzędziem do realizowania kształcenia na odległość.
- Wsparcie zarządzania i rozwój kadr na uczelniach – wprowadzanie nowych rozwiązań w zakresie zarządzania procesem kształcenia oraz aktualizacji kompetencji kadr

uczelni; działania podnoszące kompetencje zarządcze kadr kierowniczych i administracyjnych, uwzględniające też konieczność łączenia większej liczby ról (nauczyciel, lider, koordynator projektów, menedżer, mentor, opiekun naukowy, wynalazca, popularyzator nauki); konsolidacja niektórych uczelni w następstwie postępujących zmian demograficznych; realizacja tzw. trzeciej misji uczelni (np. wsparcie Uniwersytetów III Wieku, Uniwersytetu II Wieku, Uniwersytetu Młodego Odkrywcy); wprowadzenie zmian prawnych, dających uczelniom nowe możliwości potwierdzania efektów uczenia się osób dorosłych.

- Działania na rzecz rozwoju wiedzy i umiejętności właścicieli i kadry kierowniczej oraz podnoszenia kompetencji pracowników mikro, małych i średnich przedsiębiorstw przez opracowanie diagnozy potrzeb przedsiębiorstw, w tym diagnozy luk kompetencyjnych kadry oraz zapewnienie dostępu do informacji na temat podmiotów świadczących usługi rozwojowe (doradcze i szkoleniowe) oraz ich oferty w Bazie Usług Rozwojowych.
- Budowa systemu rad ds. kompetencji, którego celem jest zwiększenie wiedzy o potrzebach kwalifikacyjno-zawodowych w poszczególnych sektorach gospodarki.
- Wdrażanie zalecenia Rady UE w sprawie ścieżek poprawy umiejętności osób dorosłych przez realizację projektów i programów finansowanych w ramach POWER, w tym: (1) działań mających na celu dostosowanie szkół do pełnienia funkcji Lokalnych Ośrodków Wiedzy i Edukacji (LOWE) na rzecz aktywizowania edukacyjnego rodziców uczniów i innych osób dorosłych w środowisku lokalnym szkół, zwłaszcza na obszarach defaworyzowanych, realizowanych w ramach Działania 2.14 PO WER; (2) pilotażowego projektu SZANSA – nowe możliwości dla dorosłych, w którym wypracowane mają być skuteczne modele działań na rzecz osób z niskimi umiejętnościami i kwalifikacjami z poziomu instytucji i organizacji działających w różnych obszarach resortowych; (3) programu „Młodzież solidarna w działaniu" dotyczącego zdobywania i doskonalenia umiejętności społecznych ważnych na rynku pracy przez osoby młode do 29. r. ż. , które dotąd nie były aktywne lub też tylko w małym stopniu angażowały się w aktywności inne niż obowiązkowe. Do wdrażania tego zalecenia przyczyni się także: (1) realizacja usług świadczonych zgodnie z ustawą o zatrudnieniu socjalnym, tj. usług oferowanych przez Centra Integracji Społecznej oraz Kluby Integracji Społecznej; (2) realizacja programu „Senior+" (wsparcie finansowe dla samorządów terytorialnych w tworzeniu placówek dla seniorów oraz ich bieżącym funkcjonowaniu) oraz Programu "Aktywni+" (wsparcie finansowe aktywności organizacji pozarządowych działających na rzecz seniorów).
- Popularyzacja wiedzy o polskim systemie ubezpieczeń społecznych.
- Opracowanie programu rozwoju kompetencji cyfrowych, który uzyska status projektu strategicznego. Prowadzony będzie pod przewodnictwem ministra właściwego ds. informatyzacji w ścisłej współpracy z ministrami właściwymi ds. oświaty i wychowania, szkolnictwa wyższego, nauki, gospodarki oraz pracy.
- Kształtowanie u uczniów postaw prospołecznych, w tym przez stwarzanie warunków do działania w szkole wolontariuszy, stowarzyszeń i innych organizacji (w szczególności harcerskich).

- Kształtowanie u uczniów kompetencji cyfrowych, ze szczególnym naciskiem na kompetencje medialne, krytyczne podejście do informacji, analiza i wykorzystanie informacji w celu kształcenia obywatela świadomie i bezpiecznie poruszającego się w świecie cyfrowym.
- Ograniczanie różnic ścieżek edukacji ogólnej i zawodowej przez bardziej praktyczne podejście do kształtowania umiejętności uniwersalnych w ścieżce kształcenia ogólnego (m.in. wykorzystanie uczestnictwa uczniów w projektach i organizacjach społecznych jako wartościowych miejsc praktycznego uczenia się) i jednocześnie włączanie praktycznej nauki umiejętności uniwersalnych w treści kształcenia zawodowego.
- Poprawa umiejętności osób dorosłych oraz ich uczenia się w różnych formach i miejscach (w tym zwłaszcza osób o niskich kwalifikacjach) m.in. przez: wzmocnienie informacji i doradztwa edukacyjno-zawodowego, rozwój dobrowolnej oceny umiejętności dorosłych jako podstawy planowania indywidualnych ścieżek poprawy umiejętności, rozwój elastycznej, adresowanej do osób dorosłych oferty placówek funkcjonujących w społeczności lokalnej (w tym zwłaszcza na terenach wiejskich i w małych miastach), promocję innych form uczenia się dorosłych (uczenie się przez działanie, uczenie się w miejscu pracy oraz rozwijanie kompetencji przez realizację działań społecznych), promocję korzyści z uczenia się przez całe życie, wdrażanie i upowszechnienie możliwości uznawania oraz potwierdzania wiedzy i umiejętności nabytych nieformalnie różnymi drogami (np. w pracy zawodowej, w wolontariacie) powiązanie kształcenia i szkolenia dorosłych z europejskimi standardami nabywania kwalifikacji, szersze wykorzystanie istniejących instrumentów wsparcia (np. kwalifikacyjne kursy zawodowe, Krajowy Fundusz Szkoleniowy), rozwój kompetencji i umiejętności uniwersalnychoprzez działania praktyczne w ramach edukacji pozaformalnej, stałe monitorowanie umiejętności osób dorosłych, w tym przez uczestnictwo w międzynarodowych badaniach w tym zakresie.
- Ukierunkowanie systemu doradztwa zawodowego oraz systemu zdobywania nowych kwalifikacji przez dorosłych na wzmacnianie oferty związanej z zawodami, które sklasyfikowane zostaną jako niezagrożone automatyzacją lub dostosowane do operowania w skomputeryzowanym środowisku.
- Rozwój kompetencji cyfrowych – wsparcie w obszarze edukacji, nauki, kształcenia przez całe życie, elastyczne dopasowanie do indywidualnych potrzeb obywateli, wsparcie adresowane do grup o zróżnicowanych poziomach kompetencji cyfrowych, ze szczególnym uwzględnieniem działań na rzecz włączenia cyfrowego.
- Umiędzynarodowienie i otwarcie polskich szkół wyższych na innowacje (zwłaszcza w kontekście poprawy pozycji uczelni w rankingach międzynarodowych) m.in. przez utworzenie Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej, której zadaniem jest wspieranie międzynarodowej wymiany naukowej i edukacyjnej oraz promocji polskiego szkolnictwa wyższego, stworzenie otoczenia prawnego sprzyjającego innowacyjności i komercjalizacji wyników badań naukowych przez uczelnie i jednostki naukowe, stworzenie warunków, które pozwolą na zatrudnianie w Polsce zagranicznych uczonych z dorobkiem naukowym, zachęcanie studentów

pochodzących spoza Unii Europejskiej do podejmowania studiów na polskich uczelniach.

- Wzmocnienie koordynacji polityki uczenia się dorosłych przez udoskonalenie rozwiązań instytucjonalnych, narzędzi i metod koordynowania działań w zakresie edukacji osób dorosłych i dopasowania ich kompetencji do potrzeb gospodarki. Obecnie odpowiedzialność za uczenie się dorosłych jest rozproszona. Wśród instytucji dbających lub mających wpływ na podnoszenie kompetencji osób dorosłych można wymienić: placówki kształcenia ustawicznego, centra kształcenia zawodowego i ustawicznego, centra kształcenia zawodowego, szkoły policealne, uczelnie wyższe, instytuty naukowe, Ochotnicze Hufce Pracy (dla młodych - do 29 lat), Wojewódzkie i Powiatowe Urzędy Pracy, agencje zatrudnienia, Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Instytut Badań Edukacyjnych, Fundację Rozwoju Systemu Edukacji oraz instytucje: szkoleniowe, dialogu społecznego, partnerstwa lokalnego. Finansowanie podnoszenia kompetencji można uzyskać zarówno ze środków pozostających w dyspozycji powiatowych urzędów pracy (w tym Krajowy Fundusz Szkoleniowy), urzędów marszałkowskich (środki z regionalnych programów operacyjnych), PFRON (dofinansowanie dla osób niepełnosprawnych) i innych. Wsparcie edukacyjne oferowane jest też w centrach kształcenia zawodowego i ustawicznego, placówkach kształcenia ustawicznego i centrach kształcenia zawodowego, które są częścią systemu oświaty. Pożyczki na studia ze wsparciem publicznym są dostępne tylko dla osób w wieku do 25 lat. Pożyczki z powiatowych urzędów pracy są udzielane z kolei osobom w wieku powyżej 45 lat lub poszukującym pracy – bezrobotnym lub w trakcie wypowiedzenia. Odpowiedzialność za kształcenie osób dorosłych spoczywa właściwie w rękach przedsiębiorców, którzy nie będąc dostatecznie zorganizowani i posiadając niewystarczające zasoby, nie są w stanie sprostać wyzwaniu odpowiedniego planowania kadr na poziomie kraju. Wzmacnianie polityki uczenia się dorosłych w perspektywie najbliższej dekady jest niezbędne z uwagi na przewidywane zmiany demograficzne oraz zmiany popytu na umiejętności na rynku pracy – dla zwiększenia i jak najdłuższego utrzymania poziomów aktywności zawodowej i produktywności średniego pokolenia.

W ramach tego kierunku interwencji przewiduje się realizację między innymi następujących projektów:

PROJEKTY STRATEGICZNE:

ZINTEGROWANY SYSTEM KWALIFIKACJI (ZSK)
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Edukacji Narodowej

Wdrożenie Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (ZSK), zwiększenie odsetka osób dorosłych biorących udział w edukacji przez rozszerzenie dostępności oraz wyższą jakość możliwych do uzyskania kwalifikacji. Umożliwienie wzajemnego odnoszenia kwalifikacji nadawanych w Polsce oraz w innych krajach, zwiększenie czytelności i wiarygodności kwalifikacji dostępnych na rynku, lepszego planowania zdobywania nowych kompetencji i rozwoju kariery zawodowej. Umożliwienie uznawania kompetencji zdobytych w ramach edukacji pozaformalnej i przez nieformalne uczenie się (np. w toku pracy zawodowej). Zwiększenie mobilności na rynku pracy (przechodzenia pomiędzy różnymi branżami); umożliwienie prezentowania swoich kwalifikacji w sposób bardziej komunikatywny dla pracodawców na polskim i europejskim rynku pracy.
Ułatwienie właściwego doboru wykwalifikowanych kadr oraz pomoc w ocenie rzeczywistych kompetencji kandydatów do pracy.

INICJATYWA NA RZECZ UMIEJĘTNOŚCI – NOWE MOŻLIWOŚCI DLA DOROSŁYCH
Podmioty odpowiedzialne: Ministerstwo Edukacji Narodowej
Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

Aktywizowanie edukacyjne dorosłych oraz poprawa ich umiejętności podstawowych i innych kluczowych kompetencji. Opracowanie szczegółowych modeli pełnienia przez szkoły funkcji Lokalnych Ośrodków Wiedzy i Edukacji (LOWE) na podstawie doświadczeń 50 szkół. Opracowanie w ramach projektu "SZANSA - nowe możliwości dla dorosłych" modeli wsparcia dorosłych z niskimi umiejętnościami. Pilotaż koordynacji działań na rzecz uczenia się dorosłych w skali regionalnej w dwóch wybranych województwach.
Wdrożenie modeli wypracowanych w pilotażach: rozszerzenie sieci LOWE, wdrożenie modeli SZANSA w różnych obszarach resortowych oraz wdrożenie stałych mechanizmów koordynacji działań na rzecz uczenia się dorosłych na poziomie centralnym i regionalnym.

EDUKACJ@ W SPOŁECZEŃSTWIE CYFROWYM. Komponentem projektu jest OGÓLNOPOLSKA SIEĆ EDUKACYJNA
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Edukacji Narodowej
Podmiot współpracujący: Kancelaria Prezesa Rady Ministrów

Zapewnienie wyposażenia i infrastruktury dla doskonalenia systemu edukacji w kierunku kształcenia uczniów i nauczycieli z wykorzystaniem nowoczesnych technologii i zasobów cyfrowych oraz lepszego dopasowania do wymagań stawianych przez współczesny rynek pracy.

NOWOCZESNE KADRY DLA POLSKIEGO PRZEMYSŁU (SZKOLNICTWO BRANŻOWE)
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Edukacji Narodowej

Wdrożenie kompleksowej polityki rozwoju kadr na potrzeby innowacyjnej i konkurencyjnej gospodarki, dopasowanie szkolnictwa branżowego do potrzeb nowoczesnej gospodarki, uelastycznienie struktury szkolnictwa branżowego i zapewnienie dostępu do dalszego kształcenia, upowszechnienie kształcenia w rzeczywistych warunkach pracy.

WŁĄCZENI W EDUKACJĘ
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Edukacji Narodowej

W ramach projektu realizowane są dwa główne działania:
1. Narzędzia diagnostyczne w poradnictwie i pomocy psychologiczno-pedagogicznej.
Wspieranie systemu pomocy i poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego w zakresie wynikającym z kierunków realizacji polityki oświatowej państwa ustalanych przez Ministra Edukacji Narodowej oraz zmian wprowadzanych w systemie oświaty w zakresie organizowania i prowadzenia diagnozy psychologiczno-pedagogicznej. Przygotowanie specjalistów do stosowania w procesie rozpoznania potrzeb i funkcjonowania dzieci i młodzieży narzędzi diagnostycznych oraz prowadzenia procesu postdiagnostycznego zgodnie z założeniami diagnozy funkcjonalnej i wykorzystaniem Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF).
2. Opracowanie modelowych rozwiązań w zakresie kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w oparciu o założenia diagnozy funkcjonalnej z wykorzystaniem międzynarodowej klasyfikacji funkcjonowania, niepełnosprawności i zdrowia (ICF).
Podniesienie skuteczności kształcenia z uwzględnieniem zróżnicowania potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów, wzrost włączenia społecznego przez poprawę dostępności i jakości edukacji włączającej, zmniejszenie różnic terytorialnych w zakresie dostępu i jakości usług w zakresie wspierania rozwoju dzieci i młodzieży w jednostkach systemu oświaty.

AKADEMIA MENADŻERA MŚP
Podmiot odpowiedzialny: Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

Akademia menadżera MŚP ma na celu podniesienie wiedzy i umiejętności przedsiębiorców, ich kadry menadżerskiej i osób przewidzianych do awansu na stanowisko kierownicze w zakresie kompetencji menadżerskich, w tym w obszarze planowania.

REFORMA SZKOLNICTWA WYŻSZEGO
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Reforma systemu organizacji, funkcjonowania i finansowania uczelni, a także oceny jakości i zarządzania procesem kształcenia oraz rozwoju kariery akademickiej i naukowej. Wprowadzenie nowego modelu kształcenia na poziomie wyższym mającego na celu lepsze dopasowanie kompetencji studentów i doktorantów do potrzeb rynku pracy. Wydłużenie praktyk zawodowych na studiach o profilu praktycznym, wprowadzenie wysokiej jakości kształcenia w szkołach doktorskich, promocja studiów dualnych, umożliwienie lepszego przygotowania absolwentów uczelni do pracy zawodowej oraz wzmocnienie współpracy szkół wyższych z otoczeniem społeczno-gospodarczym w tworzeniu programów studiów pod kątem wyposażania absolwentów w umiejętności i kwalifikacje niezbędne na dynamicznie zmieniającym się rynku pracy.

NARODOWA AGENCJA WYMIANY AKADADEMICKIEJ
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Wzmocnienie potencjału polskich podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki przez wymianę i współpracę międzynarodową. Wzmocnienie doskonałości naukowej, umiędzynarodowienie polskich uczelni, instytutów naukowych, instytutów badawczych, promocja Polski jako kraju atrakcyjnych możliwości edukacyjnych i naukowych, promocja języka polskiego jako obcego. Organizacja stypendiów wyjazdowych i przyjazdowych dla naukowców, młodzieży zagranicznej, programów skierowanych do podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki, służących finansowaniu ich międzynarodowych partnerstw i działań promocyjnych za granicą. Umiędzynarodowienie procesu kształcenia, rozwijanie międzynarodowej współpracy dydaktycznej i naukowej oraz integracja studentów i kadry zagranicznej w Polsce. Wsparcie rozwoju młodzieży polonijnej przez umożliwienie jej odbycia studiów w Polsce. Promocja polskiego szkolnictwa wyższego za granicą, promocja i nauka języka polskiego za granicą na poziomie akademickim, działania na rzecz uznawalności wykształcenia i uwierzytelniania dokumentów przeznaczonych do obrotu prawnego za granicą.

DOKTORATY WDROŻENIOWE
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Tworzenie warunków do rozwoju współpracy między środowiskiem naukowym a środowiskiem społeczno-gospodarczym, prowadzonej w ramach stacjonarnych studiów doktoranckich. Umożliwienie młodym naukowcom rozwijanie kariery w oparciu o działalność wdrożeniową. Intensyfikacja współpracy szkół doktorskich z podmiotami funkcjonującymi w ich otoczeniu społeczno-gospodarczym w zakresie działalności badawczo-rozwojowej. Zwiększenie potencjału rynkowego prowadzonych badań (w szczególności – badań doktoranckich, koncentrujących się na rozwiązaniu konkretnego problemu technologicznego) oraz komercjalizacji wyników prac B+R. Animacja współpracy między sektorem nauki a biznesem, która jest realizowana przez dualny tryb studiów w ramach programu doktoratu wdrożeniowego (doktorant jest pracownikiem przedsiębiorstwa, którego dotyczy dany problem technologiczny, a jednocześnie

pełnoprawnym uczestnikiem studiów doktoranckich) oraz podwójną opiekę nad doktorantem (opiekun naukowy w szkole doktorskiej oraz wyznaczony pracownik w przedsiębiorstwie).

PROJEKTY UZUPEŁNIAJĄCE:

PODNOSZENIE JAKOŚCI NAUCZANIA ORAZ ROZWIJANIE KOMPETENCJI KLUCZOWYCH UCZNIÓW
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Edukacji Narodowej

Kształcenie umiejętności uniwersalnych (kompetencji kluczowych), w tym kreatywności i przedsiębiorczości uczniów, dostosowanie kierunków i treści kształcenia do wymogów rynku pracy, przygotowanie uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia, stworzenie warunków do rozwoju zainteresowań i uzdolnień uczniów, kształtowanie aktywności społecznej.

DOSKONALENIE SYSTEMU EGZAMINÓW ZEWNĘTRZNYCH W CELU ICH DOSTOSOWANIA DO NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO I ZORIENTOWANIA NA OCENĘ KOMPETENCJI KLUCZOWYCH
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Edukacji Narodowej

Opracowanie koncepcji egzaminu ósmoklasisty zgodnej z nową podstawą programową kształcenia ogólnego, opracowanie koncepcji egzaminu maturalnego zgodnej z nową podstawą programową kształcenia ogólnego, opracowanie koncepcji egzaminów eksternistycznych zgodnej z nową podstawą programową kształcenia ogólnego.

DYDAKTYCZNA INICJATYWA DOSKONAŁOŚCI
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Wsparcie publicznych uczelni zawodowych w doskonaleniu jakości kształcenia. Uczelnie zawodowe osiągające najlepsze wyniki monitoringu karier zawodowych absolwentów, zwłaszcza w zakresie wskaźników względnych obejmujących sytuację na rynku pracy w miejscu zamieszkania absolwenta oraz posiadające najlepsze rezultaty oceny jakości kształcenia, otrzymują premię finansową, której kwota określana jest w corocznym komunikacie ministra. Środki mogą zostać wydane na działania zmierzające do zwiększenia jakości kształcenia na profilu praktycznym.

WPROWADZENIE NOWEGO SYSTEMU WSPARCIA SZKOŁY I DOSKONALENIA SYSTEMU KONTROLI JAKOŚCI KSZTAŁCENIA
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Edukacji Narodowej
Zapewnienie wysokiego merytorycznie poziomu realizowanych zadań nadzoru pedagogicznego oraz zapewnienie szkołom i placówkom profesjonalnie zorganizowanego wsparcia w realizacji nałożonych na szkoły i placówki wymagań.

ROZWÓJ I UTRZYMANIE OGÓLNOPOLSKIEJ BAZY USŁUG ROZWOJOWYCH (BUR)
Podmiot odpowiedzialny: Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
Zapewnienie powszechnego dostępu do wysokiej jakości usług rozwojowych świadczonych na rzecz przedsiębiorstw i pracowników.

BILANS KAPITAŁU LUDZKIEGO
Podmiot odpowiedzialny: Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
Dostarczenie, w ramach projektu badawczego o charakterze monitoringu rynku pracy i badań branżowych, informacji na temat m.in. luk kompetencyjnych w gospodarce, stanu rynku usług rozwojowych w Polsce, uczenia się osób dorosłych, potrzeb kwalifikacyjno-zawodowych. Zwiększenie wiedzy odnośnie do obecnych potrzeb w poszczególnych sektorach i umożliwienie prognozowania zapotrzebowania na kompetencje i kwalifikacje w przyszłości. Rekomendowanie zmian, co do oczekiwań kompetencyjnych pracodawców, których adresatem będą resorty odpowiedzialne za edukację i szkolnictwo wyższe, rynek pracy, jak również szkoły ponadgimnazjalne i wyższe.
Projekt umożliwi tym samym prowadzenie w obszarze edukacji i rynku pracy polityki publicznej opartej na dowodach.

RADY DS. KOMPETENCJI
Podmiot odpowiedzialny: Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

Zwiększenie wiedzy o potrzebach kwalifikacyjno-zawodowych w poszczególnych sektorach gospodarki oraz utworzenie platformy dialogu, współpracy i wymiany wiedzy. Powołanie Rady Programowej ds. Kompetencji (RP) wybór 15 sektorowych rad ds. kompetencji (SR), w celu wywierania wpływu na kształt polityki w zakresie edukacji zawodowej, szkolnictwa wyższego, uczenia się dorosłych i rynku pracy. Systemowe oddziaływanie na kształt rozwiązań prawnych i funkcjonowanie edukacji formalnej i pozaformalnej.

WDROŻENIE NOWEGO MODELU KSZTAŁCENIA SPECJALISTÓW DS. ZARZĄDZANIA REHABILITACJĄ – JAKO ELEMENT SYSTEMU KOMPLEKSOWEJ REHABILITACJI W POLSCE
Podmiot odpowiedzialny: Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Wdrożenie modelu kształcenia i programu studiów podyplomowych kształtujących kompetencje specjalisty ds. zarządzania rehabilitacją przez przygotowanie, realizację i ocenę efektów studiów podyplomowych z zakresu zarządzania rehabilitacją.

EDUKACJA Z ZUS
Podmiot odpowiedzialny: Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Projekt składa się z trzech podprojektów:

1. Ubezpieczenia społeczne – edukacja z ZUS
Działania na rzecz zmiany postaw społecznych wobec systemu ubezpieczeń społecznych, popularyzacja wiedzy o ubezpieczeniach społecznych dzięki zaangażowaniu środowiska akademickiego w program (zadanie wynikające z ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).
2. Projekt z ZUS
„Projekt z ZUS" to gotowy projekt edukacyjny dla uczniów szkół podstawowych. Podnosi u młodych ludzi świadomość ubezpieczeń społecznych oraz pokazuje, jak ważne jest, aby podlegać tym ubezpieczeniom. Przedstawia podstawy prawne obowiązującego systemu ubezpieczeń społecznych, obowiązki jego uczestników oraz świadczenia, jakie przysługują ubezpieczonym. Przekazuje młodzieży szkolnej zasady solidaryzmu społecznego, wyjaśnia potrzebę ubezpieczania się w czasie aktywności zawodowej i indywidualnej dbałości o swoją emeryturę i przyszłość.
3. Lekcje z ZUS
„Lekcje z ZUS" to projekt edukacyjny dla uczniów szkół ponadpodstawowych. Zawiera on treści z podstawy programowej przedmiotu wiedza o społeczeństwie oraz podstawy programowej kształcenia w zawodach, m.in. technik rachunkowości, technik administracji, technik handlowiec, technik ekonomista, opiekun osoby starszej, opiekun w domu pomocy społecznej, opiekunka środowiskowa i asystent osoby niepełnosprawnej. Projekt kształtuje świadomość młodzieży, uczy być odpowiedzialnym wobec osób, które przynależą do innych pokoleń, daje praktyczną wiedzę przyszłym przedsiębiorcom. Podczas 4 lekcji uczniowie dowiedzą się, jak działa polski system ubezpieczeń społecznych, jakie są rodzaje świadczeń z ubezpieczeń, od czego zależy wysokość emerytury i jak opłacać składki przy prowadzeniu firmy. Zwieńczeniem projektu jest olimpiada „Warto wiedzieć więcej o ubezpieczeniach społecznych". Laureaci (I-IV miejsca) otrzymują od współpracujących uczelni – Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Gdańskiego, Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego – indeksy na kierunki studiów, które są związane z tematyką olimpiady (prawo, polityka społeczna, organizowanie rynku pracy, finanse i rachunkowość) lub dodatkowe punkty w rekrutacji.

PROGRAM ROZWOJU KOMPETENCJI CYFROWYCH
Podmiot odpowiedzialny: Kancelaria Prezesa Rady Ministrów
Podmiot współpracujący: Ministerstwo Edukacji Narodowej

Program rozwoju kompetencji cyfrowych zapewni systemowe podejście do kształtowania i pogłębiania kompetencji cyfrowych dla osiągania korzyści indywidualnych, społecznych, gospodarczych i obywatelskich, z uwzględnieniem różnych potrzeb obywateli. Działania realizowane w ramach Programu mają doprowadzić do ukształtowania aktywnej postawy wobec technologii cyfrowych oraz świadomości szans będących wynikiem ich rozwoju.

W rezultacie Programu technologie cyfrowe mają zostać zakorzenione w rozmaitych obszarach życia obywateli, którzy będą używać ich w sposób odpowiedzialny, świadomy, umiejętny i kreatywny. Programem zostaną objęte następujące grupy użytkowników: dzieci w wieku przedszkolnym, uczniowie szkół podstawowych i ponadpodstawowych, studenci na uczelniach, dorośli, osoby wykluczone, w tym seniorzy.

b) KIERUNEK INTERWENCJI: BUDOWA INFRASTRUKTURY RÓWNEGO DOSTĘPU DO INFORMACJI

Zwiększaniu podaży usług cyfrowych oraz ich wykorzystaniu przez ogół społeczeństwa służyć będzie działanie wyrównywania szans w dostępie do informacji – zwiększenie zasięgu dostępu do szybkiego Internetu, nieodpłatny do niego dostęp w miejscach strategicznie istotnych, a także zapewnienie powszechnego i otwartego dostępu do zasobów instytucji publicznych.

Planowane działania:
- Zwiększenie dostępu obywateli do informacji sektora publicznego – standard udostępniania danych, wpływający na poprawę jakości i liczbę danych dostępnych na portalu danepubliczne.gov.pl, przegląd przepisów prawnych pod kątem usuwania barier dla ponownego wykorzystywania kolejnych zbiorów informacji.
- Prowadzenie kampanii edukacyjno-informacyjnych na rzecz upowszechnienia korzyści z wykorzystania technologii cyfrowych.

W ramach tego kierunku interwencji przewiduje się realizację między innymi następujących projektów:

PROJEKTY STRATEGICZNE:

OGÓLNOPOLSKA SIEĆ EDUKACYJNA
Podmiot odpowiedzialny: Kancelaria Prezesa Rady Ministrów

Przygotowanie OSE w sposób umożliwiający świadczenie usług z jej wykorzystaniem, eksploatację, utrzymanie, usuwanie awarii, modernizację oraz nadzór nad jej funkcjonowaniem. Świadczenie szkołom usług szerokopasmowego dostępu do Internetu o symetrycznej przepustowości co najmniej 100 Mb/s; Świadczenie szkołom usług bezpieczeństwa teleinformatycznego, obejmujących ochronę przed szkodliwym oprogramowaniem oraz monitorowanie zagrożeń i bezpieczeństwa sieciowego; tworzenie i udostępnienie usług ułatwiających użytkownikom OSE dostęp do technologii cyfrowych; promowanie zasad bezpiecznego korzystania z technologii cyfrowych.
NARODOWY PLAN SZEROKOPASMOWY
Podmiot odpowiedzialny: Kancelaria Prezesa Rady Ministrów

Zapewnienie wszystkim obywatelom dostępu do infrastruktury szerokopasmowej, umożliwiającej dostęp do szybkiego Internetu, wpływającej na rozwój społeczeństwa cyfrowego, rozwój nowoczesnej edukacji, rozwój badań i innowacji, tworzenie jednolitego rynku cyfrowego, bezpieczny i szybki dostęp do elektronicznych usług publicznych oraz sprawną komunikację między instytucjami publicznymi, obywatelami i biznesem. Likwidacja barier administracyjno-prawnych w procesie inwestycyjnym w zakresie telekomunikacji oraz redukcja kosztów budowy infrastruktury telekomunikacyjnej, budowanie przyjaznego otoczenia dla inwestycji telekomunikacyjnych, stworzenie podstaw instytucjonalno-prawnych dla wdrożenia nowoczesnych technik komunikacyjnych (w tym 5G).

KOMPETENCJE CYFROWE W SPOŁECZEŃSTWIE INFORMACYJNYM
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

Działania na rzecz włączenia obywateli w kreowanie społeczeństwa informacyjnego przez ograniczenie zjawiska wykluczenia cyfrowego oraz rozwój umiejętności cyfrowych na każdym poziomie. Zwiększenie poziomu regularnego korzystania z Internetu oraz włączenia cyfrowego, wzrost wykorzystania e-usług publicznych oraz narzędzi TIK opartych na informacjach sektora publicznego. Zwiększenie popytu na usługi szerokopasmowego Internetu i udostępniane przez Internet informacje i usługi z zakresu e-administracji.

c) KIERUNEK INTERWENCJI: LEPSZE STANOWIENIE PRAWA I DOBRE RZĄDZENIE

Stworzenie warunków do powstawania dobrego prawa ma bezpośredni wpływ na kształt i kondycję gospodarki, społeczeństwo obywatelskie i użytkowników prawa. Dlatego rozwój instytucjonalny administracji jest narzędziem do realizacji celów rozwojowych kraju, oznaczających zdolność tworzenia wysokiej jakości polityk gospodarczych, gwarantujących funkcjonowanie wolnego rynku, stabilność makroekonomiczną i zapewnienie wzrostu gospodarczego.

Efektywna administracja to sprawne i skuteczne zarządzanie, które funkcjonuje dzięki świadomej i dobrze zorganizowanej kadrze urzędników szybko i skutecznie reagujących na pojawiające się wyzwania społeczne i gospodarcze oraz umiejętnie korzystającą z dostępnej wiedzy i doświadczeń w celu poprawy jakości swojego działania. Dla obywateli i innych podmiotów prawa efektywna administracja oznacza służenie w swoich działaniach, upraszczanie procedur oraz podnoszenie jakości usług[69)].

69) Efektywność działania administracji publicznej w Polsce pod redakcją A. Gołębiowskiej, P. B. Zientarskiego, Kancelaria Senatu, Warszawa 2016.

Aby osiągnąć wysoką skuteczność pracy administracji publicznej, należy wzmocnić jej potencjał w wielu obszarach. Zgodnie ze Sprawozdaniem Szefa Służby Cywilnej za 2018 rok inwestycja w pracowników administracji może sprawić, że korpus urzędniczy, który obsługuje najważniejsze polityki publiczne, usługi i podmioty rządowe, będzie działał coraz nowocześniej, skuteczniej. Wynika stąd konieczność wsparcia rozwoju kompetencji kierowniczych osób zajmujących stanowiska zarządcze oraz kompetencji miękkich pracowników, którzy rozpoczynają pracę. Ważne jest też, aby ze względu na rozwój nowych technologii pracownicy administracji publicznej stale podnosili swoje umiejętności cyfrowe.

Należy podkreślić również obowiązek zapewnienia dostępności usług i urzędów dla obywateli z różnymi potrzebami, w tym osób niepełnosprawnych, co oznacza, że pracownicy urzędów powinni mieć odpowiednie kompetencje w tym zakresie. Świadomość indywidualnych potrzeb np. osób niepełnosprawnych oraz różnych wymiarów dostępności wpływa na jakość projektowanych usług publicznych, a zatem i na poczucie zaufania obywateli do państwa. Aby wspierać osoby niepełnosprawne, członkowie korpusu muszą mieć wiedzę na temat ich praw, przysługujących im instrumentów wsparcia, różnych wymiarów dostępności usług publicznych i obowiązków urzędów wynikających z przepisów prawa krajowego i międzynarodowego.

Obywatele oczekują też od urzędników obsługi według określonych standardów. Oznacza to, że w swojej codziennej pracy urzędnicy powinni dostosować treść, formę i język komunikacji do indywidualnych potrzeb obywateli, swoich klientów. Potrzeba podniesienia kompetencji urzędników wynika też z priorytetów ujętych w polskich i międzynarodowych dokumentach strategicznych (*Konwencja ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, Rekomendacje Komitetu do spraw Praw Osób Niepełnosprawnych ONZ Strategia Odpowiedzialnego Rozwoju, Program Dostępność Plus*). W wielu raportach organizacji pozarządowych, a także sprawozdaniach Najwyższej Izby Kontroli i Rzecznika Praw Obywatelskich – profesjonalizacja korpusu służby cywilnej w tym zakresie traktowana jest priorytetowo.

Obszarami, w których członkowie korpusu służby cywilnej rozwijali swoje kompetencje, były m.in. zagadnienia związane z oceną skutków regulacji, w tym znaczenie aktywnego uczestnictwa obywateli w procesach konsultacji publicznych. Jak dotąd zorganizowano szkolenia m.in. dla uczestników aplikacji legislacyjnej oraz dla pracowników obsługujących organy władzy publicznej w zakresie ujednolicania technik legislacyjnych i doskonalenia metodologii legislacyjnej, jak również podniesienie kompetencji zarządczych osób wspierających proces legislacyjny. Planowane są m.in. szkolenia dla koordynatorów dostępności, pracowników administracji publicznej z zakresu zapewnienia dostępności przygotowywanych i udostępnianych dokumentów urzędowych, treści zamieszczanych na stronach internetowych oraz innych materiałów, czy publikacji urzędowych.

PROJEKT UZUPEŁNIAJĄCY:

USPRAWNIENIE PROCESU STANOWIENIA PRAWA
Podmiot odpowiedzialny: Kancelaria Prezesa Rady Ministrów

Inwestycje w zdolności instytucjonalne i w sprawność administracji publicznej oraz efektywność usług publicznych w celu przeprowadzenia reform, z uwzględnieniem lepszego stanowienia prawa i dobrego rządzenia.

d) KIERUNEK INTERWENCJI: POPRAWA STANU ZDROWIA OBYWATELI ORAZ EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU OPIEKI ZDROWOTNEJ

W celu poprawy stanu zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej konieczne jest podjęcie działań w obszarze promocji i profilaktyki zdrowotnej, medycyny naprawczej, rehabilitacji, opieki długoterminowej, e-zdrowia (w tym telemedycyny), innowacyjnych technologii w ochronie zdrowia, działań projakościowych (w tym koordynacja opieki), kształcenia kadr medycznych, zmniejszenia nierówności w zdrowiu i dostępie do ochrony zdrowia oraz inwestycji infrastrukturalnych, wzrostu nakładów na ochronę zdrowia, kolejek do świadczeń opieki zdrowotnej, informacji w ochronie zdrowia.

Planowane działania:

- Poprawa efektywności funkcjonowania systemu ochrony zdrowia – ukierunkowanie modelu organizacji i finansowania opieki zdrowotnej na formy sprzyjające jej koordynacji i kompleksowości na wielu poziomach, a w tym w szczególności wspieranie rozwoju różnych form opieki zintegrowanej, poprawiające pozycję pacjenta w systemie ochrony zdrowia oraz zapewniające lepsze wykorzystanie zasobów; wprowadzenie sprawdzonych form organizacji opieki koordynowanej (OOK); wprowadzenie i koordynacja wczesnej rehabilitacji kompleksowej (medycznej, społecznej i zawodowej); poprawa jakości danych oraz rozwój narzędzi analitycznych do prognozowania chorobowości, poprawa efektywności sposobu finansowania usług w systemie ochrony zdrowia (m.in. doprecyzowanie zakresu koszyka świadczeń zdrowotnych, optymalizacja taryfikatorów wyceny usług medycznych); poprawa systemu informacji w ochronie zdrowia, monitoring zapotrzebowania na kadry medyczne, infrastrukturę oraz identyfikacja „białych plam" w opiece zdrowotnej; poprawa wykrywalności chorób we wczesnych stadiach rozwojowych.
- Poprawa jakości świadczeń medycznych – podejmowanie i wspieranie działań projakościowych (akredytacji, przekształceń, restrukturyzacji, alokacji zasobów); poprawa jakości zarządzania i kontroli; wdrożenie rejestru zdarzeń niepożądanych;

poprawa zarządzania ryzykiem medycznym; wsparcie rozwiązań projakościowych na poziomie podstawowej opieki zdrowotnej.

- Rozwój e-zdrowia, w tym systemów informacyjnych w ochronie zdrowia. Kontynuacja budowy Platformy e-zdrowie (P1), na której wdrożono już pierwsze e-usługi w ochronie zdrowia: wprowadzono e-receptę (która jest obligatoryjnie wystawiana od 8 stycznia 2020 r.) oraz e-skierowanie (które w przypadku określonego katalogu świadczeń będzie obowiązkowe od 8 stycznia 2021 r.), rozbudowa Internetowego Konta Pacjenta o kolejne funkcjonalności, wdrożenie elektronicznej dokumentacji medycznej (EDM) oraz przygotowanie podmiotów leczniczych do obowiązku prowadzania EDM oraz obowiązku raportowania tzw. zdarzeń medycznych (ZM), który wejdzie w życie z dniem 1 lipca 2021 r., budowa nowego systemu informatycznego dla NFZ, zdefiniowanie nowej architektury informacyjnej ochrony zdrowia, ukierunkowanej na optymalizację obowiązków sprawozdawczych placówek medycznych, a jednocześnie poprawiających jakość i kompletność danych i umożliwienie ich pogłębionych analiz.
- Poszerzenie zakresu procedur telemedycznych, finansowanych przez NFZ.
  Działanie to będzie polegać na stworzeniu zespołów eksperckich oraz wypracowaniu propozycji świadczeń zdalnych, które następnie zostaną przetestowane w ramach pilotażu w wybranych placówkach na terenie całego kraju. Kolejnym krokiem będzie przeprowadzenie, ewaluacji testowanych rozwiązań, pod kątem ich efektywności i możliwości wprowadzenia do koszyka świadczeń gwarantowanych NFZ. Finansowanie interwencji zostanie zapewnione w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014-2021. W rozpatrywanym horyzoncie czasowym zostaną przygotowane propozycje modeli świadczeń zdalnych (II kwartał 2021 r.) oraz wybrane podmioty odpowiedzialne za przeprowadzenie pilotażu (IV kwartał 2021 r.).
- Poprawa systemu kształcenia kadr medycznych (kadra lekarska, pielęgniarska i inny personel medyczny) m.in. przez: zwiększenie oferty dydaktycznej uczelni medycznych, wprowadzenie zachęt do podejmowania kształcenia na kierunkach deficytowych, wsparcie szkoleniowe dla lekarzy w zakresie umiejętności oceny zakresu ograniczeń funkcjonalnych spowodowanych naruszeniem sprawności organizmu, powiązane z orzecznictwem lekarskim o niepełnosprawności, a przyszłościowo także o niesamodzielności i jej stopniu, rozwój kształcenia praktycznego (np. symulacyjnego) oraz podyplomowego (w tym kształcenia specjalizacyjnego); optymalizacja kadr (i procesu ich kształcenia) do zmieniających się potrzeb epidemiologiczno-demograficznych i wdrażanych rozwiązań technologicznych, kształcenie tzw. „liderów zmiany" dla sektora zdrowia publicznego, powoływanie nowych zawodów, odpowiadających na zapotrzebowanie w systemie ochrony zdrowia.
- Poprawa systemu ochrony zdrowia prokreacyjnego i zwiększenie dostępności do wysokiej jakości świadczeń z zakresu diagnostyki i leczenia niepłodności.

- Promocja zdrowia, profilaktyka oraz zapobieganie chorobom, wzrost poziomu aktywności fizycznej społeczeństwa; profilaktyka i rozwiązywanie problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych, uzależnieniami, profilaktykę problemów zdrowia psychicznego i stresu; promocję zdrowego i aktywnego starzenia się.
- Wspieranie inicjatyw projakościowych w placówkach medycznych w ramach działań wdrożeniowych ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami oraz dalszych przepisów wykonawczych.
- Ograniczanie zjawiska emigracji zarobkowej wykształconej kadry medycznej przez wprowadzenie systemu motywacyjnego do podejmowania pracy w wyuczonym zawodzie medycznym w kraju.
- Wsparcie podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych, w szczególności w zakresie: chorób stanowiących główną przyczynę dezaktywizacji zawodowej, ginekologii, położnictwa, neonatologii, pediatrii oraz ratownictwa medycznego.
- Rozwój turystyki zdrowotnej m.in. przez lepszą jej organizację i koordynację, a także budowanie wizerunku Polski jako destynacji turystyki zdrowotnej.

W ramach tego kierunku interwencji przewiduje się realizację między innymi następujących projektów:

PROJEKTY STRATEGICZNE:

ZDROWSZE SPOŁECZEŃSTWO
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Zdrowia

Pakiet działań zdrowotnych, mających na celu poprawę sytuacji zdrowotnej społeczeństwa, przez wzmocnienie działań profilaktycznych, zwiększanie świadomości zdrowotnej i zdrowego stylu życia, w tym:

- programy polityki zdrowotnej / programy zdrowotne:
  - Program zapobiegania depresji w Polsce na lata 2016-2020.
  - Leczenie antyretrowirusowe osób żyjących z wirusem HIV w Polsce na lata 2017-2021.
  - Poprawa opieki zdrowotnej oraz wzmocnienie wsparcia społecznego dla osób z chorobami rzadkimi.
  - Monitorowanie stanu zdrowia jamy ustnej populacji polskiej w latach 2016-2020.
  - Program Profilaktyki i Leczenia Chorób Układu Sercowo-Naczyniowego POLKARD na lata 2017-2020.
  - Narodowa Strategia Onkologiczna na lata 2020-2030 (NSO).
  - Narodowy Program Rozwoju Medycyny Transplantacyjnej.
  - Narodowy Program Ochrony Antybiotyków na lata 2016-2020.

- Narodowy Program Zdrowia na lata 2016-2020.
- Opracowanie i wdrożenie programów polityki zdrowotnej, w tym programów profilaktycznych.

EFEKTYWNA SŁUŻBA ZDROWIA
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Zdrowia

Szereg programów na rzecz poprawy sytuacji w polskiej ochronie zdrowia, których celem jest m.in.: wprowadzenie organizacji opieki koordynowanej, określanie zapotrzebowania na personel medyczny (w tym kształcenie kadr), inwestycje w nowoczesną aparaturę i sprzęt medyczny, rozwój e-zdrowia.

Projekty z zakresu działań prowadzonych w systemie ochrony zdrowia, wpisujące się w projekty strategiczne oraz uzupełniające dotyczą (i) wprowadzenia zmian systemowych, (ii) kształcenia i rozwijania kompetencji zawodowych oraz (iii) programów inwestycyjnych.

(i)

- Mapowanie potrzeb zdrowotnych – platforma BASiW: koordynacja i nadzór rozwoju systemu monitorowania i planowania w ochronie zdrowia.
- Wzmocnienie nadzoru nad jakością opieki zdrowotnej i bezpieczeństwem pacjenta.
- Środowiskowy model psychiatrycznej opieki zdrowotnej - program pilotażowy.
- Projekt Platforma e-zdrowie (P1) dotyczący m.in. umożliwienia prowadzenia i wymiany EDM, w ramach którego wdrożono już m.in. e-recepty i e-skierowania oraz udostępniono pacjentom IKP.
- Informatyzacja publicznej służby krwi.
- Wprowadzenie nowoczesnych e-usług w podmiotach leczniczych nadzorowanych przez Ministra Zdrowia – wdrożenie e-usług (m.in. przetwarzanie i wymiana EDM, e-rejestracja, e-zlecenie, e-analizy) oraz doposażenie w infrastrukturę techniczno-systemową.
- Projekt Dostępność Plus dla zdrowia – wdrożenie działań projakościowych związanych z dostosowaniem placówek medycznych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami (z uwzględnieniem osób niepełnosprawnych i osób starszych) w czterech obszarach - architektonicznym, komunikacyjnym, cyfrowym i organizacyjnym, przez wsparcie 250 placówek Podstawowej Opieki Zdrowotnej (POZ) oraz 50 szpitali.
- System Informatyczny Narodowego Płatnika.
- Realizacja Polityki wieloletniej państwa na rzecz pielęgniarstwa i położnictwa w Polsce (z uwzględnieniem etapów prac zainicjowanych w roku 2018).
- Dzienna długoterminowa opieka medyczna (DDOM).

- Działania projakościowe i rozwiązania organizacyjne w systemie ochrony zdrowia ułatwiające dostęp do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług zdrowotnych (Działanie 5.2 PO WER), w tym:
  - Przygotowanie, przetestowanie i wdrożenie do systemu opieki zdrowotnej organizacji opieki koordynowanej (OOK) Etap II Faza pilotażowa – model POZ+.
- Wsparcie procesu wdrażania reformy wprowadzającej nowy model systemu ochrony zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży.
- Program „*Ograniczanie społecznych nierówności w zdrowiu*" (w skrócie program „Zdrowie"), dofinansowany z funduszy norweskich, uwzględniający komponent telemedyczny, tj. wprowadzenie szerszego zakresu świadczeń zdalnych do finansowania ze źródeł publicznych.

(ii)

- Szkolenia pracowników administracyjnych i zarządzających podmiotami leczniczymi, jak również przedstawicieli płatnika i podmiotów tworzących służące poprawie efektywności funkcjonowania systemu ochrony zdrowia, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju zdolności analitycznych i audytu wewnętrznego w jednostkach systemu ochrony zdrowia (Działanie 5.2 PO WER).
- Wysoka jakość kształcenia na kierunkach medycznych (Działanie 5.3 PO WER), w tym:
  - Rozwój kompetencji pielęgniarskich.
- Kompetencje zawodowe i kwalifikacje kadr medycznych (Działanie 5.4 PO WER), w tym:
  - Rozwój kształcenia specjalizacyjnego lekarzy w dziedzinach istotnych z punktu widzenia potrzeb epidemiologiczno-demograficznych kraju.

(iii)

- Program wieloletni pod nazwą: „Budowa Centrum Medycyny Nieinwazyjnej Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego (2015-2021)".
- Modernizacja Klinik i Budynków Reumatologii Narodowego Instytutu Geriatrii, Reumatologii i Rehabilitacji im. prof. dr hab. med. Eleonory Reicher w Warszawie (2014-2021).
- Program wieloletni pod nazwą: Przebudowa Uniwersyteckiego Szpitala Dziecięcego w Krakowie (2011-2021).
- Program wieloletni pod nazwą: „Przebudowa i rozbudowa Samodzielnego Publicznego Szpitala Klinicznego Nr 1 Uniwersytetu Medycznego w Lublinie (2016-2022)".
- Program wieloletni pod nazwą: „Powstanie Śląskiego Ośrodka Kliniczno-Naukowego Zapobiegania i Leczenia Chorób Środowiskowych, Cywilizacyjnych i Wieku Podeszłego im. prof. Zbigniewa Religi na lata 2018-2022."

- Program wieloletni pod nazwą: „Rozbudowa i modernizacja Szpitala Uniwersyteckiego nr 2 im. dr Jana Biziela w Bydgoszczy (2018-2025)".
- Drugi etap budowy Centrum Kliniczno-Dydaktycznego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi wraz z Akademickim Ośrodkiem Onkologicznym (2018-2023).
- Program wieloletni pod nazwą „Rozbudowa wraz z modernizacją Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie i Samodzielnego Publicznego Szpitala Klinicznego nr 1 w Szczecinie w zakresie kliniczno-dydaktycznym i medycznych wdrożeń innowacyjnych (2019-2025)".
- Rewitalizacja Narodowego Instytutu Onkologii im. Marii Skłodowskiej-Curie - Państwowego Instytutu Badawczego w Warszawie I etap (2020-2025).
- Centralny Zintegrowany Szpital Kliniczny - Centrum Medycyny Interwencyjnej (Etap I CZSK) - Uniwersytet Medyczny w Poznaniu (2020-2025).
- Poprawa funkcjonowania systemu ratownictwa medycznego (Działanie 9.1 PO IiŚ).
- Poprawa efektywności systemu ochrony zdrowia w kluczowych obszarach ze względu na trendy epidemiologiczne (Działanie 9.2 PO IiŚ).

PROJEKTY UZUPEŁNIAJĄCE:

E-ZDROWIE W SP ZOZ MSWIA: ROZWÓJ NOWOCZESNYCH E-USŁUG PUBLICZNYCH DLA PACJENTÓW
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

Celem projektu jest wytworzenie i udostępnienie pacjentom dwóch e-usług publicznych na najwyższym poziomie dojrzałości (personalizacja): e-Rejestracja i e-EDM (Elektroniczna Dokumentacja Medyczna). Po zalogowaniu się na wytworzonej w ramach Projektu Platformie e-Usług pacjent z jednego punktu będzie mógł zdalnie zarejestrować się w poradni Ambulatoryjnej lub Podstawowej Opieki Zdrowotnej każdego z podmiotów leczniczych objętych Projektem, a także uzyskać dostęp do swojej EDM również w zakresie diagnostyki obrazowej. Zdalny dostęp do EDM, w ramach nadanych uprawnień, będzie miał każdy lekarz lub inny upoważniony przez pacjenta profesjonalista medyczny. Oprócz Platformy e-Usług wytworzony zostanie powiązany z nią System Raportowo-Analityczny klasy BI&A, który udostępni usługę e-Analizy. Dzięki niej zarówno pacjenci jak i personel administracyjny i medyczny szpitali/przychodni uzyska informacje pozwalające na poprawę dostępności, jakości i efektywności świadczeń opieki zdrowotnej partnerów Projektu. Ich systemy informatyczne zostaną rozbudowane tak by mogły efektywnie i bezpiecznie wymieniać dane z Platformą e-Usług i Systemem Raportowo-Analitycznym. Zmiany te podniosą efektywność i bezpieczeństwo przetwarzania EDM w ramach przyjętej domeny IHE. Umożliwią także generowanie, przez systemy informatyczne szpitali i przychodni, danych do wytwarzania użytecznych raportów/analiz medycznych i zarządczych, w tym dla MSWiA, które nadzoruje szpitale objęte Projektem.

e) KIERUNEK INTERWENCJI: POPRAWA KULTURY FIZYCZNEJ W SPOŁECZEŃSTWIE

Ważny wpływ na jakość kapitału ludzkiego, w tym na zdrowie i długość pozostawania na rynku pracy ma podejmowanie aktywności fizycznej przez Polaków. Brak aktywności fizycznej wywołuje ewidentne negatywne skutki dla zdrowia. Według Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) przyczynia się do chorób serca, cukrzycy, nowotworów oraz sprzyja nadwadze i otyłości, co w konsekwencji powoduje przedwczesną utratę sprawności oraz zwiększa ryzyko śmierci z powodu chorób cywilizacyjnych.

Natomiast sport i aktywność fizyczna odgrywają rolę we wzmacnianiu więzi rodzinnych i przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu. W związku z tym, niezbędne jest podejmowanie działań, których celem jest podniesienie poziomu aktywności fizycznej w polskim społeczeństwie. Niezwykle ważne jest kształtowanie „nawyku" podejmowania aktywności fizycznej wśród najmłodszych Polaków, dlatego część działań na rzecz upowszechnienia aktywności fizycznej w społeczeństwie zostanie skierowana do dzieci i młodzieży.

Przewiduje się także działania związane z budową i modernizacją infrastruktury sportowej, które mają na celu umożliwienie Polakom podejmowania aktywności fizycznej w pobliżu miejsca zamieszkania, pracy lub nauki.

W ramach tego kierunku interwencji przewiduje się realizację między innymi następujących projektów:

PROJEKTY UZUPEŁNIAJĄCE:

INFRASTRUKTURA SPORTOWA DLA BUDOWY KAPITAŁU LUDZKIEGO
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Sportu

Zwiększenie dostępu dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych do infrastruktury sportowej przy szkołach oraz blisko miejsca zamieszkania. Poprawa warunków uprawiania aktywności fizycznej w formach zarówno zorganizowanych jak i niezorganizowanych przez budowę i modernizację ogólnodostępnych obiektów sportowych. Tworzenie warunków oraz oferty aktywności fizycznej blisko miejsca zamieszkania. Rozwijanie przestrzeni publicznej sprzyjającej podejmowaniu aktywności fizycznej.

UPOWSZECHNIANIE AKTYWNOŚCI FIZYCZNEJ W SPOŁECZEŃSTWIE
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Sportu

Działania na rzecz zwiększenia liczby dorosłych Polaków podejmujących aktywność fizyczną pozytywnie wpływającą na zdrowie, służącą wydłużeniu aktywności zawodowej oraz poprawie sytuacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

UPOWSZECHNIANIE SPORTU DZIECI I MŁODZIEŻY

Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Sportu

Działania wspierające podejmowanie aktywności fizycznej przez dzieci i młodzież przez dofinansowywanie zadań z obszaru upowszechniania sportu dzieci i młodzieży.

OBSZAR SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA

KIERUNKI INTERWENCJI:

Dla obszaru *Spójności społecznej* wyodrębniono sześć kierunków interwencji:

a) Rynek pracy zapewniający wykorzystanie potencjału zasobów ludzkich dla rozwoju Polski.
b) Polityka migracyjna jako instrument zarządzania zasobami ludzkimi.
c) Aktywna polityka rodzinna.
d) Poprawa dostępności do usług, w tym społecznych i zdrowotnych.
e) Wsparcie grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem oraz koordynacja działań na rzecz integracji społecznej.
f) Zmniejszenie zjawiska przestępczości

a) KIERUNEK INTERWENCJI: RYNEK PRACY ZAPEWNIAJĄCY WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU ZASOBÓW LUDZKICH DLA ROZWOJU POLSKI.

W związku z obserwowanym ubytkiem zasobów siły roboczej na rynku pracy kluczową rolę w najbliższych latach odgrywać będzie sięganie do rezerw kapitału ludzkiego z grup dotychczas szczególnie zagrożonych bezrobociem i dezaktywizacją: osób ze zdezaktualizowanymi, niskimi kwalifikacjami i umiejętnościami (najwięcej z nich jest wśród pracujących, ale zwykle w małych lub mało wydajnych i mało konkurencyjnych przedsiębiorstwach, a następnie wśród nieaktywnych zawodowo, których w wieku produkcyjnym jest kilka razy więcej niż bezrobotnych), osób młodych, kobiet (w tym matek nieaktywnych zawodowo), osób niepełnosprawnych, osób w wieku 50+, osób długotrwale bezrobotnych oraz w sektorach, gdzie występuje bezrobocie ukryte (np. w rolnictwie). W zależności od stopnia gotowości osób dotychczas nieaktywnych oraz charakteru barier, które muszą przezwyciężyć, aby podjąć pracę lub zmienić pracę na lepszą, dostępne będą dla nich różne instrumenty wsparcia.

W szczególności będą to aktywne instrumenty rynku pracy, w tym: informacja i doradztwo edukacyjno-zawodowe otwierane dla coraz szerszych kategorii dorosłych, nie tylko bezrobotnych, zintegrowane z podobnym doradztwem w szkolnictwie, ocena umiejętności dorosłych potrzebna do planowania indywidualnych ścieżek poprawy umiejętności, walidacja umiejętności, szkolenia dopasowane do wyników oceny umiejętności i walidacji, staże, praktyki, dotacje i instrumenty zwrotne na uruchomienie działalności gospodarczej. Będzie to także wsparcie związane z aktywizacyjnymi możliwościami oferowanymi przez podmioty ekonomii społecznej i solidarnej.

Ponadto instytucje rynku pracy dążyć będą do poprawy jakości współpracy z pracodawcami oraz likwidowania barier do podejmowania zatrudnienia – w tym również z wykorzystaniem programów współfinansowanych ze środków unijnych.

W przypadku osób niepełnosprawnych, należy koncentrować się na tworzeniu warunków do ich łatwiejszego wejścia i utrzymania się w zatrudnieniu oraz powrotu na rynek pracy m.in. przez stymulację motywacji, rehabilitację zdrowotną, uzupełnianie kwalifikacji czy likwidację barier mentalnych i środowiskowych

Planowane działania:

- Aktywizacja zawodowa osób biernych zawodowo oraz długotrwale bezrobotnych (w tym szczególnie osób młodych z tzw. kategorii NEET), osób niepełnosprawnych, kobiet, osób 50+.
- Wspieranie aktywności zawodowej kobiet i mężczyzn m.in. przez programy podnoszenia kwalifikacji pracowników po przerwie w zatrudnieniu.
- Wspieranie aktywności zawodowej osób po 50. roku życia m.in. przez aktywne instrumenty rynku pracy, programy uzupełniania lub zmiany kwalifikacji, profilaktykę zdrowotną, elastyczne formy i sposoby świadczenia pracy, przeciwdziałanie dyskryminacji w zatrudnieniu, zachęty do dłuższej aktywności na rynku pracy.
- Poprawa przepływu niewykorzystanych zasobów pracy z rolnictwa do innych sektorów przez ułatwianie nabywania umiejętności i kwalifikacji zawodowych (w szczególności osób z małych i średnich gospodarstw rolnych), szkolenia i treningi budowania otwartości i aktywności na rynku pracy, podnoszenie umiejętności związanych z wykorzystywaniem technologii TIK i prowadzeniem działalności gospodarczej, rozwój doradztwa zawodowego.
- Umożliwianie łączenia pracy zawodowej z aktywnością w rolnictwie.
- Programy profilaktyki, wczesnego wykrywania problemów zdrowotnych zasobów pracy oraz zagrożeń niepełnosprawnością, kompleksowe programy rehabilitacji i przekwalifikowania pracowników długotrwale pracujących w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie, ułatwiające powrót do zatrudnienia, wydłużenie aktywności zawodowej lub zmianę miejsca pracy (np. badania przesiewowe, systemy wczesnego wparcia w środowisku).
- Przeciwdziałanie segmentacji rynku pracy m.in. przez lepsze wykorzystanie mechanizmów regulacji rynku pracy, w tym analizę obecnych rozwiązań prawnych dotyczących zatrudniania pracowników, popularyzację przepisów oraz zwiększenie liczby kontroli prawidłowości stosowania przepisów w tym zakresie.
- Poprawa bezpieczeństwa i higieny pracy, powszechny rozwój kultury bezpieczeństwa pracy w społeczeństwie.
- Upowszechnianie koncepcji społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw (CSR), wiedzy o zmianach zachodzących na rynku pracy, zarządzaniu wiekiem i różnorodnością w miejscu pracy, pomocy w organizacji miejsca pracy dla osób o specjalnych potrzebach i osób niepełnosprawnych (np. standardy CSR-D), w tym pracowników z małymi dziećmi w celu umożliwienia łączenia życia zawodowego z rodzinnym.
- Promowanie wysokiej jakości miejsc staży i praktyk oraz miejsc przygotowania zawodowego.

- Dostosowanie polityki i usług rynku pracy do zmieniających się potrzeb, wynikających m.in. ze zmian demograficznych i procesów migracyjnych (mniejsza liczba uczniów, absolwentów i potencjalnych pracowników, rozwój oferty edukacyjnej i zawodowej dla migrantów ekonomicznych, szersza współpraca z pracodawcami).
- Tworzenie warunków dla rozwoju „białej" i „srebrnej" gospodarki oraz ekonomii społecznej zakorzenionej w społeczności lokalnej.

W ramach tego kierunku interwencji przewiduje się realizację między innymi następujących projektów:

PROJEKTY STRATEGICZNE:

GWARANCJE DLA MŁODZIEŻY
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii

Indywidualna i kompleksowa aktywizacja zawodowo-edukacyjna osób młodych, wchodzących na rynek pracy (bezrobotnych, biernych zawodowo oraz poszukujących pracy). Zapewnienie ofert pracy, aktywizacji lub dalszej edukacji każdej osobie do 29. r. ż. w ciągu 4 miesięcy od dnia rejestracji w urzędzie pracy. Zmniejszanie stopy bezrobocia i zwiększanie stopy zatrudnienia oraz zmniejszanie odsetka młodzieży „NEET" (niepracującej, nieuczącej się i nieszkolącej się) wśród osób do 29. r. ż.

NOWE SZANSE DLA WSI
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Podmioty współpracujące: Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii
Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

Aktywizacja zawodowa rolników oraz osób związanych z rolnictwem dla potrzeb pozarolniczego rynku pracy, z wykorzystaniem instrumentów finansowanych ze środków polityki spójności, PROW 2014–2020 oraz krajowych instrumentów rynku pracy. Reorientacja zawodowa rolników oraz członków ich rodzin, wynikająca ze zmian w strukturze społeczno-gospodarczej obszarów wiejskich oraz zintensyfikowanie działań zmierzających do likwidacji barier w dostępie do pozarolniczego rynku pracy, w tym również tworzenia warunków do podejmowania działalności gospodarczej pozarolniczej bądź dywersyfikacji aktywności zawodowej ludności rolniczej.

STRATEGIA NA RZECZ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH NA LATA 2020–2030
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej

Ustanowienie całościowych ram polityki krajowej na rzecz osób niepełnosprawnych, realizowanej przez różne programy z zakresu poszczególnych polityk publicznych, w tym Narodowy Program Zatrudnienia Osób Niepełnosprawnych. Stworzenie indywidualnej

ścieżki rozwoju edukacyjnego i zawodowego osób niepełnosprawnych przy wsparciu finansowym państwa oraz zapewnienie kompleksowego, adekwatnego do potrzeb wsparcia osobom niepełnosprawnym na każdym etapie ich życia, między innymi przez trafną identyfikację a następnie stopniową likwidację różnego rodzaju barier we wszystkich obszarach wymienionych w Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

PROJEKTY UZUPEŁNIAJĄCE:

WSPARCIE DZIAŁAŃ NA RZECZ OSÓB 50 PLUS Z MYŚLĄ O UTRZYMANIU STARSZYCH PRACOWNIKÓW NA RYNKU PRACY, W OPARCIU O INFORMACJE POZYSKANE MIĘDZY INNYMI Z BADANIA „ZDROWIA, STARZENIA SIĘ POPULACJI I PROCESÓW EMERYTALNYCH W EUROPIE" (SHARE)
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej

Zwiększenie zatrudnienia osób w wieku 50+ na polskim rynku pracy, przez poprawę stanu ich zdrowia, kwalifikacji, a także rozwój kultury organizacji i środowiska pracy bardziej przyjaznych pracownikom starszym.

POPRAWA BEZPIECZEŃSTWA I WARUNKÓW PRACY
Podmiot odpowiedzialny: Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy

Opracowanie innowacyjnych rozwiązań organizacyjnych i technicznych ukierunkowanych na rozwój zasobów ludzkich oraz nowych wyrobów technologii, metod i systemów zarządzania, których wykorzystanie przyczynia się do ograniczenia liczby osób zatrudnionych w warunkach narażenia na czynniki niebezpieczne, szkodliwe i uciążliwe oraz związanych z nimi wypadków przy pracy, chorób zawodowych i wynikających z tego strat ekonomicznych i społecznych. Zwiększenie produktywności i bezpieczeństwa pracy oraz poprawa jakości życia pracujących.

WYPRACOWANIE I UPOWSZECHNIENIE, WE WSPÓŁPRACY Z PARTNERAMI SPOŁECZNYMI, MODELU WSPARCIA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W ŚRODOWISKU PRACY
Podmiot odpowiedzialny: Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy

Wypracowanie i upowszechnienie wśród co najmniej 100 000 pracodawców na terenie całego kraju, we współpracy z partnerami społecznymi, modelu wsparcia osób Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych w środowisku pracy, rozumianego jako zestaw technik i metod, tj. zasad postępowania w zakresie stworzenia optymalnego środowiska pracy dla niepełnosprawnego pracownika.

MODEL OCENY ZDOLNOŚCI DO PRACY DLA POTRZEB AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ MŁODYCH OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ RUCHOWĄ
Podmiot odpowiedzialny: Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy

Opracowanie i weryfikacja kompleksowego modelu oceny zdolności do pracy dla potrzeb aktywizacji zawodowej młodych osób z niepełnosprawnością ruchową, obejmującego ocenę możliwości fizycznych i funkcjonalnych, sprawności sensorycznych oraz psychospołecznych aspektów zdolności do pracy. Model – poza oceną zdolności do pracy osoby niepełnosprawnej dostarczy także wskazań w zakresie doradztwa zawodowego, uwzględniających zalecenia odnośnie do kierunku kształcenia i/lub reorientacji zawodowej oraz możliwej adaptacji stanowiska pracy.

WYPRACOWANIE I PILOTAŻOWE WDROŻENIE MODELU KOMPLEKSOWEJ REHABILITACJI, UMOŻLIWIAJĄCEJ PODJĘCIE LUB POWRÓT DO PRACY
Podmiot odpowiedzialny: Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Opracowanie i przetestowanie efektywnego, optymalnego pod względem społecznym i finansowym modelu w zakresie rehabilitacji oraz aktywizacji społecznej i zawodowej, który będzie miał wpływ na jakość usług świadczonych przez podmioty realizujące zadania dotyczącego zawodowego i społecznego włączenia osób zagrożonych niezdolnością do pracy, niepełnosprawnością oraz osób niepełnosprawnych.

DOFINANSOWANIE DZIAŁAŃ SKIEROWANYCH NA UTRZYMANIE ZDOLNOŚCI DO PRACY PRZEZ CAŁY OKRES AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ, PROWADZONYCH PRZEZ PŁATNIKÓW SKŁADEK
Podmiot odpowiedzialny: Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Poprawa bezpieczeństwa i higieny pracy, zmniejszenie zagrożenia wypadkami przy pracy lub chorobami zawodowymi. Dofinansowanie projektów realizowanych przez płatników składek mających na celu zredukowanie niekorzystnego oddziaływania czynników ryzyka na konkretnych stanowiskach pracy, które powinny dotyczyć przynajmniej jednego z parametrów charakteryzujących warunki pracy, takich jak: hałas, wibracje, czynniki chemiczne, czynniki biologiczne, bezpieczeństwo techniczne, obciążenie wysiłkiem, promieniowanie jonizujące i niejonizujące, oświetlenie, mikroklimat, zapylenie.

b) KIERUNEK INTERWENCJI: POLITYKA MIGRACYJNA JAKO INSTRUMENT ZARZĄDZANIA ZASOBAMI LUDZKIMI

Polityka migracyjna na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego Polski musi być dostosowana przede wszystkim do priorytetów rynku pracy i tworzona z perspektywy pozytywnego oddziaływania na rozwój społeczno-gospodarczy państwa przy jednoczesnym zapewnieniu odpowiednich standardów zatrudnienia oraz bezpieczeństwa państwa. Powinna przede wszystkim koncentrować się na uzupełnianiu zasobów pracy kapitałem ludzkim spoza Polski w branżach/zawodach, gdzie występują luki kompetencyjne, z uwzględnieniem ochrony krajowego rynku pracy, oraz na zachęcaniu do migracji powrotnych. Do priorytetów społeczno-gospodarczych polityki migracyjnej należy m.in. analiza systemu prawnego mającego wpływ na zatrudnienie i pobyt cudzoziemców, a w sytuacji zdiagnozowania przeszkód w tym zakresie, w szczególności nadmiernych obciążeń biurokratycznych, uporządkowanie tego systemu z uwzględnieniem priorytetowo bezpieczeństwa państwa, ochrony krajowego rynku pracy i zapewnienia odpowiednich standardów zatrudnienia; rozwój istniejących lub tworzenie instytucji promujących Polskę, jej kulturę i język; rozszerzenie zakresu podmiotowego systemu uznawania kwalifikacji zawodowych w zawodach regulowanych, obowiązującego wobec obywateli UE, na obywateli państw „trzecich"; stworzenie systemu zachęt do podejmowania pracy i osiedlania się w Polsce dla Polaków zamieszkałych za granicą oraz cudzoziemców o pożądanych kwalifikacjach.

W ramach tego kierunku interwencji przewiduje się realizację następującego projektu uzupełniającego:

MIGRACJE ZAROBKOWE JAKO NARZĘDZIE WSPIERANIA ROZWOJU KAPITAŁU LUDZKIEGO
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii

Głównym celem projektu jest poprawa zarządzania migracjami zarobkowymi dzięki przyjętym zmianom legislacyjnym, w celu zapewnienia możliwości uzupełniania kapitału ludzkiego przez migracje zarobkowe przy jednoczesnym ograniczaniu nadużyć i niekorzystnych konsekwencji dla rynku pracy.

c) KIERUNEK INTERWENCJI: AKTYWNA POLITYKA RODZINNA.

Aktywna polityka rodzinna, łagodząca negatywne trendy demograficzne, to szereg działań o charakterze finansowym, instytucjonalnym i prawnym, obejmujących m.in. takie obszary jak: zdrowie, opieka nad dzieckiem, możliwość godzenia ról zawodowych i rodzinnych. To również działania promujące wartości rodzinne oraz zdrowie prokreacyjne. Skuteczna realizacja tej polityki wymaga podejmowania działań skoordynowanych i długofalowych. Wiele programów jest już prowadzonych. Istniejące

rozwiązania w tym zakresie (np. urlopy), bezpośrednie wsparcie finansowe dla rodzin posiadających dzieci (Program Rodzina 500+, obejmujący, od 1 lipca 2019 r., wsparciem w kwocie 500 zł miesięcznie wszystkie dzieci do ukończenia 18. roku życia bez względu na sytuację materialną rodziny) są i będą w kolejnych latach wzmacniane kontynuacją działań nakierowanych na poprawę dostępności usług opieki nad dziećmi do lat 3, przez tworzenie nowych miejsc opieki w różnych formach, jak np. żłobek, klub dziecięcy, dzienny opiekun. Wsparciu rodzin wielodzietnych sprzyjają zmiany w obszarze Karty Dużej Rodziny – dostępność od stycznia 2018 r. Karty Dużej Rodziny na urządzeniach mobilnych, co ułatwia korzystanie z tego instrumentu oraz potencjalnie zachęca nowe podmioty do udzielania zniżek tzw. „rodzinom 3+". Szersza oferta Karty będzie miała wpływ na zmniejszenie wydatków „rodzin 3+", Od stycznia 2019 r. prawo do Karty Dużej Rodziny uzyskali także rodzice mający na utrzymaniu w przeszłości co najmniej troje dzieci.

Wsparciem rodzin z dziećmi na utrzymaniu w ponoszeniu wydatków związanych z rozpoczęciem roku szkolnego, a tym samym inwestycją w kapitał ludzki jest realizowany, począwszy od lipca 2018 r., rządowy program „Dobry start".

Szczególnej uwagi wymaga sytuacja rodzin z osobą niepełnosprawną, w tym z dzieckiem niepełnosprawnym, cechujących się niską aktywnością zawodową i społeczną opiekunów oraz wysokim ryzykiem ubóstwa ekonomicznego. Niepełnosprawność wpływa na wiele obszarów życia rodziny, tj. na jej sytuację materialną, społeczną czy też zdrowotną. Realizowane jest też zwiększenie dostępności do wczesnej rehabilitacji dzieci, u których zdiagnozowano ciężkie upośledzenia (Program „Za życiem").

Konieczne jest również podjęcie działań mających na celu ograniczenie negatywnych skutków niepłodności, szczególnie w sytuacji niskiego przyrostu naturalnego, m.in. przez wprowadzenie w życie *Programu kompleksowej ochrony zdrowia prokreacyjnego w Polsce*. Niepłodność jest narastającym problemem społecznym i zdrowotnym. Brak możliwości posiadania potomstwa ma ogromny wpływ na funkcjonowanie społeczne dotkniętych nim par. Także rozwiązanie tego problemu jest istotne zarówno z jednostkowego, jak społecznego punktu widzenia.

Planowane działania:

- Dalszy rozwój zróżnicowanych form opieki nad małymi dziećmi (wzrost dostępności i jakości usług o charakterze opiekuńczym i wczesno-edukacyjnym).
- Poprawa zdrowia prokreacyjnego (w tym m. in. poprawy stanu zdrowia w zakresie zidentyfikowanych chorób utrudniających posiadanie potomstwa).
- Wzmocnienie systemu wsparcia rodziny, w tym m.in. wsparcie finansowe rodziców z dziećmi na utrzymaniu w ramach programu Rodzina 500+ oraz programu „Dobry start", wsparcie rodzin wielodzietnych przy pomocy systemu zniżek i uprawnień w ramach Karty Dużej Rodziny, wsparcie rodzin z dziećmi na utrzymaniu, gdy egzekucja zasądzonych alimentów jest bezskuteczna.

- Przygotowanie i wprowadzenie rozwiązań prawno-organizacyjnych oraz finansowych na rzecz wsparcia psychologicznego, zdrowotnego, społecznego, funkcjonalnego i ekonomicznego rodzin z osobami niepełnosprawnymi, znajdujących odzwierciedlenie w dokumentach strategicznych, programowych, projektowanych ustawach i aktach wykonawczych.
- Wprowadzenie zmian w organizacji opieki zdrowotnej, prowadzenie szerokiej edukacji zdrowotnej, adaptacja nowych standardów postępowania w opiece specjalistycznej.
- Wdrażanie i aktualizacja rozwiązań prawno-organizacyjnych oraz finansowych na rzecz wsparcia psychologicznego, zdrowotnego, społecznego, funkcjonalnego i ekonomicznego rodzin z osobami niesamodzielnymi.

W ramach tego kierunku interwencji przewiduje się realizację między innymi następujących projektów:

PROJEKTY STRATEGICZNE

POLITYKA RODZINNA I OPIEKA NAD DZIEĆMI
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej

Wsparcie dla rodzin z dziećmi dzięki zwiększeniu dostępności do przystępnych finansowo i terytorialnie instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 (*Program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi do lat 3 „Maluch+"*), umożliwiającemu aktywizację zawodową rodziców i opiekunów oraz sprzyjającemu godzeniu życia rodzinnego i zawodowego. Ograniczenie ubóstwa wśród rodzin z dziećmi, inwestycja w kapitał ludzki, w tym w obszarze edukacji, oraz zahamowanie spadku liczby urodzeń (*Program „Rodzina 500+", rządowy program „Dobry start"*).

ZDROWA MAMA
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Zdrowia

Działania szkoleniowe i informacyjne, mające na celu poprawę wiedzy społeczeństwa na temat zdrowia prokreacyjnego, poprawę kwalifikacji i umiejętności lekarzy i położnych, zapewnienie dostępu do kompleksowej diagnostyki i leczenia niepłodności, podniesienie jakości opieki okołoporodowej, udoskonalenie i rozwój profilaktyki dla kobiet w ciąży (i dzieci w okresie prenatalnym) oraz matki i dziecka po jego urodzeniu ze szczególnym uwzględnieniem upowszechniania karmienia piersią.

- Program kompleksowej diagnostyki i terapii wewnątrzmacicznej w profilaktyce następstw i powikłań wad rozwojowych i chorób płodu - jako element poprawy stanu zdrowia płodów i noworodków na lata 2018-2020.
- Program badań przesiewowych noworodków w Polsce na lata 2019-2022.
- Program kompleksowej ochrony zdrowia prokreacyjnego.

– Program polityki zdrowotnej służący wykonaniu programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem" na lata 2017-2021.
– Promocja karmienia piersią ze szczególnym uwzględnieniem podpunktu 1.2.4 e Narodowego Programu Zdrowia - zapewnienie dostępu do profesjonalnej pomocy w zakresie rozwiązywania problemów laktacyjnych.
– Projekty infrastrukturalne w szczególności w zakresie: chorób stanowiących główną przyczynę dezaktywizacji zawodowej, ginekologii, położnictwa, neonatologii oraz pediatrii (Priorytet IX PO IIŚ).

d) KIERUNEK INTERWENCJI: POPRAWA DOSTĘPNOŚCI DO USŁUG, W TYM SPOŁECZNYCH I ZDROWOTNYCH.

Dobrej jakości i dostępne usługi publiczne są istotnym czynnikiem regulacji zachowań społecznych i poprawy jakości życia. Kluczową kwestią jest zapewnienie do nich dostępności. Kierunek interwencji działań i środków publicznych w tym zakresie zakłada m.in. wsparcie rodziny i opiekunów faktycznych w pełnieniu ich roli opiekuńczo-wychowawczej, np. w postaci tworzenia regionalnych centrów wsparcia opiekunów nieformalnych/faktycznych osób niesamodzielnych – starszych, niepełnosprawnych. Działania te mają na celu przede wszystkim odciążenie rodzin, a tym samym odraczanie w czasie konieczności całodobowej opieki instytucjonalnej nad podopiecznym i zwiększenie szans na zatrudnienie opiekunów, a także wzrost jakości opieki domowej sprawowanej nad osobami niesamodzielnymi.

Kompleksowa interwencja powinna zakładać rozwój usług nie tylko na poziomie lokalnym (gminy, powiatu), ale także tych o charakterze ponadlokalnym, do których dostęp jest dziś najbardziej utrudniony. Szczególne znaczenie w tym kontekście mają działania poprawiające dostępność przestrzeni, transportu, dóbr i usług, które zwiększają udział np. osób starszych czy niepełnosprawnych w życiu społecznym.

Ogromne znaczenie dla jakości usług publicznych ma wdrażanie rozwiązań teleinformatycznych w administracji, które prowadzą do stworzenia warunków technologicznych i organizacyjnych dogodnych dla obywatela oraz podmiotów działających na terenie danego kraju. Dostarczanie usług publicznych z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjnych przynosi coraz lepsze efekty pod względem jakości i kosztów, i dla społeczeństwa i dla administracji.

Planowane działania:
– Zwiększenie zasobu mieszkań o umiarkowanych czynszach w ramach systemu najmu (w tym z opcją docelowej własności), rozwój mieszkalnictwa wspomaganego na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz osób starszych.
– Działania mające na celu deinstytucjonalizację usług społecznych, w tym poprawę dostępu do usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej.

- Przygotowanie projektu ustawy o ekonomii społecznej i solidarnej zawierającego między innymi mechanizmy sprzyjające deinstytucjonalizacji usług społecznych (w tym usług opiekuńczych), polegające na wzmocnieniu udziału podmiotów ekonomii społecznej w realizacji tych usług m.in. przez nowe tryby współpracy oraz preferowanie tych podmiotów przy zleceniu usług społecznych, a także działania dotyczące programowania na poziomie lokalnym, pozwalające na pełniejsze wykorzystanie potencjału ekonomii społecznej oraz integrowanie planowania i wdrażania przedsięwzięć dotyczących rozwoju społecznego.
- Włączanie obywateli i podmiotów ekonomii społecznej, w tym organizacji pozarządowych, w realizację usług społecznych na rzecz osób niesamodzielnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- Promocja aktywności zawodowej, edukacyjnej i społecznej seniorów.
- Poprawa dostępności przestrzeni publicznej i usług w aspekcie architektonicznym, informacyjnym i komunikacyjnym.
- Poprawa dostępu do produktów i usług umożliwiających mobilność społeczną i zawodową oraz zwiększających autonomię funkcjonowania społecznego (np. tele-opieki, sprzętu rehabilitacyjnego, sprzętu kompensacyjnego, innowacyjnych technologii wspomagających dla osób starszych, niesamodzielnych i niepełnosprawnych, bezpiecznych środków/usług transportowych, nowoczesnego sprzętu komputerowego).
- Wzmocnienie socjalnej i zdrowotnej funkcji placówek edukacyjnych i oświatowych.
- Podejmowanie działań służących poprawie świadomości demograficznej społeczeństwa.

W ramach tego kierunku interwencji przewiduje się realizację między innymi następujących projektów:

PROJEKTY STRATEGICZNE:

NARODOWY PROGRAM MIESZKANIOWY
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii

Realizacja nowej polityki mieszkaniowej, integrującej sfery legislacyjne i finansowe. Do kluczowych elementów programu należą działania inwestycyjne podejmowane w ramach pakietu „Mieszkanie+": 1) zwiększenie dostępu do mieszkań dla osób o dochodach uniemożliwiających im nabycie lub wynajęcie mieszkania na zasadach rynkowych. Działanie realizuje PFR Nieruchomości S.A. z wykorzystaniem finansowania środków funduszy inwestycyjnych zarządzanych przez spółkę (bez wykorzystania środków budżetu państwa); 2) poprawa dostępności mieszkań w segmencie lokali czynszowych przez wsparcie społecznego budownictwa czynszowego z udziałem środków budżetu państwa; 3) poprawa warunków mieszkaniowych najuboższych w zakresie tworzenia miejsc w noclegowniach i schroniskach dla bezdomnych oraz tworzenia lokali

zwiększających mieszkaniowy zasób gminy (w tym mieszkań chronionych) z udziałem środków budżetu państwa[70]. Uzupełnieniem powyższych działań inwestycyjnych jest system dopłat do czynszu dla najemców (tzw. „Mieszkanie na start")[71]. Planowane działania NPM obejmują także uwzględnienie spraw mieszkaniowych o działania m.in. na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych.

POLITYKA SPOŁECZNA WOBEC OSÓB STARSZYCH 2030. BEZPIECZEŃSTWO * UCZESTNICTWO * SOLIDARNOŚĆ
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej

Celowe, długofalowe i systemowe oddziaływanie państwa oraz innych podmiotów publicznych i niepublicznych na kształtowanie warunków prawnych, ekonomicznych oraz społecznych funkcjonowania osób starszych i niesamodzielnych osób starszych. Dostosowanie infrastruktury, systemu ochrony zdrowia i rynku pracy do potrzeb i możliwości osób starszych. Działania skierowane do niesamodzielnych osób starszych obejmujące zmniejszenie skali zależności od innych, zapewnienie optymalnego dostępu do usług zdrowotnych, rehabilitacyjnych i opiekuńczo-pielęgnacyjnych, system wsparcia nieformalnych opiekunów niesamodzielnych osób starszych przez instytucje publiczne oraz sieć usług środowiskowych i instytucjonalnych udzielanych starszym, niesamodzielnym osobom. Wdrożenie na dużą skalę standaryzowanej telemedycyny. Opracowanie standardów w zakresie teleopieki i telepomocy.

DOSTĘPNOŚĆ PLUS
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

Poprawa dostępności przestrzeni publicznej, produktów i usług w aspekcie architektonicznym i informacyjno-komunikacyjnym. Stworzenie ram prawnych i instytucjonalnych poprawy dostępności fizycznej, cyfrowej i usług oraz wykorzystania dostępności produktów i usług do zwiększania przewag konkurencyjnych polskich

[70] W zakresie działań 2 i 3, realizowanych z udziałem środków budżetu państwa, przewidziane są dwa programy wsparcia, których działalność operacyjną prowadzi Bank Gospodarstwa Krajowego. Pierwszy, polegający na preferencyjnym finansowaniu zwrotnym, realizowany jest na gruncie przepisów *ustawy z dnia 26 października 1995 r. o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego* (Dz. U. z 2018 r. poz. 1020, 1540, 2529 i 1309). *Ustawa z dnia 10 września 2015 r. o zmianie ustawy o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. z 2017 r. poz. 1442), określiła maksymalne limity środków budżetu państwa, do wysokości których może zostać zasilony Fundusz Dopłat, przeznaczonych na dopłaty dla BGK. Wynoszą one w sumie, dla zaplanowanych 10 edycji programu – 751,9 mln zł (lata 2016-2025). Drugi z programów, oparty na finansowaniu bezzwrotnym, realizowany jest na podstawie *ustawy z dnia 8 grudnia 2006 r. o finansowym wsparciu tworzenia lokali mieszkalnych na wynajem, mieszkań chronionych, noclegowni, schronisk dla bezdomnych, ogrzewalni i tymczasowych pomieszczeń* (Dz. U. z 2018 r. poz. 2321 oraz z 2019 r. poz. 1309). W latach 2018-2025 na finansowe wsparcie planuje się przeznaczyć łącznie 6,2 mld zł.

[71] Realizowany na mocy *ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. o pomocy państwa w ponoszeniu wydatków mieszkaniowych w pierwszych latach najmu mieszkania* (Dz. U. poz. 1540 oraz z 2019 r. poz. 1309). W latach 2019-2028 maksymalny limit wydatków budżetu państwa może wynieść łącznie 16 mld zł.

przedsiębiorstw, w tym także na rynkach międzynarodowych. Poprawa dostępności miejsc użyteczności publicznej dla wszystkich obywateli (np. przejść, parków, domów kultury, szkół, bibliotek i kościołów) oraz usług o charakterze powszechnym (np. bankowych, pocztowych, transportowych, audiowizualnych). W ramach programu prowadzone też będą działania mające na celu zwiększenie dostępności osób niepełnosprawnych do usług transportu zbiorowego. Opracowane zostaną standardy obsługi osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności w różnych obszarach funkcjonowania państwa m.in. w edukacji, ochronie zdrowia, czy transporcie zbiorowym, a pracownicy tych sektorów zostaną przeszkoleni z zakresu ich stosowania.

e) KIERUNEK INTERWENCJI: WSPARCIE GRUP ZAGROŻONYCH UBÓSTWEM I WYKLUCZENIEM ORAZ ZAPEWNIENIE SPÓJNOŚCI DZIAŁAŃ NA RZECZ INTEGRACJI SPOŁECZNEJ.

Problem ubóstwa i związanego z nim ryzyka wykluczenia społecznego jest problemem dotykającym znaczną część społeczeństwa polskiego. Jedną z grup najbardziej narażonych na ryzyko ubóstwa są rodziny wielodzietne i rodziny niepełne. Problem ten dotyka w dużym stopniu także dzieci i młodzież (zwłaszcza niepełnosprawnych) oraz rodziny, w których co najmniej jeden opiekun nie posiada zatrudnienia.

Inną grupą zagrożoną ubóstwem i wykluczeniem społecznym są seniorzy, którzy z powodu chorób towarzyszących zaawansowanemu wiekowi, zmuszeni są przeznaczyć na leki dużą część swojego dochodu lub nawet rezygnują z leczenia z powodu niewystarczających środków finansowych. Ubóstwo ekonomiczne wiąże się więc z deprywacją w innych obszarach życia (zdrowie, wypoczynek, rozrywka, edukacja), ograniczając możliwości osób o niskich dochodach.

Z jednej strony wsparcie państwa powinno więc polegać na selektywnych świadczeniach społecznych oraz instrumentach kompensacyjno-wyrównawczych, skierowanych bezpośrednio do tych grup. Z drugiej zaś, podejmowane muszą być działania na rzecz wyrównywania szans rozwojowych i przeciwdziałania zaniedbaniom wynikającym z deficytów społecznych i ekonomicznych. Konieczne są też na większą skalę działania profilaktyczne i podejmowanie interwencji/pomocy na możliwie wczesnym etapie, aby nie doprowadzać do pogłębiania procesów wykluczenia społecznego. Z uwagi na wielość możliwych źródeł świadczeń społecznych i podmiotów odpowiedzialnych za przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu, wskazane jest prowadzenie działań zmierzających do usprawnienia zarządzania polityką na rzecz redukcji ubóstwa i wykluczenia społecznego z poziomu krajowego.

Kluczową rolę we wspieraniu integracji społecznej mogą odegrać podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe. Wykorzystując zasoby i działając w obszarach uznawanych za nieefektywne w kategoriach działalności komercyjnej (m.in. w obszarze usług społecznych użyteczności publicznej), mogą stać się ważnym ogniwem łączącym

cele społeczne z działalnością gospodarczą. Celem tych działań powinna być budowa modeli rozwoju gospodarczego w skali lokalnej, opartych o zasady sprawiedliwości społecznej i odpowiedzialnego rozwoju. W najbliższych latach rozwój ekonomii społecznej bazować będzie w oparciu o cztery zasadnicze filary.

W ramach pierwszego wspierane będzie zwiększanie udziału PES w programowaniu i realizacji zadań dotyczących rozwoju społecznego na poziomie lokalnym. Włączeniu PES w planowanie towarzyszyć będzie także przekierowanie środków przeznaczanych przez samorządy na realizację usług społecznych, w taki sposób aby w większym stopniu w realizacji tych usług uczestniczyły podmioty ekonomii społecznej i solidarnej.

Drugim filarem rozwoju sektora ekonomii społecznej i solidarnej będzie rozwijanie funkcji reintegracyjnej i zatrudnieniowej w podmiotach ekonomii społecznej i solidarnej, w szczególności w przedsiębiorstwach społecznych, spółdzielniach socjalnych oraz podmiotach zatrudnienia socjalnego. W tym obszarze podejmowane będą działania zmierzające do ułatwiania osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym korzystania ze zindywidualizowanych ścieżek reintegracyjnych. Ponadto wspierane będzie (ze środków EFS, FP, PFRON) także tworzenie nowych, wysokiej jakości miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem.

Kolejny obszar działań publicznych sprzyjających rozwojowi PES dotyczyć będzie wyrównywania ich potencjału do prowadzenia działalności gospodarczej na otwartym rynku. Realizowane będą działania pozwalające na rozbudowę i utworzenie nowych instrumentów finansowych (w szczególności zwrotnych) ze źródeł niepublicznych, umożliwiających prowadzenie przez PES konkurencyjnej działalności gospodarczej. Planowane jest także włączanie PES w system wsparcia mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.

Ostatni filar rozwoju sektora ekonomii społecznej i solidarnej obejmować będzie działania związane z podnoszeniem kompetencji społecznych wśród młodzieży oraz poprawą percepcji i budowaniem marki ekonomii społecznej i solidarnej.

Planowane działania:
- Zmiana modelu funkcjonowania ośrodków pomocy społecznej, szersze wykorzystanie aktywizacji zawodowej w podmiotach reintegracyjnych, większy udział podmiotów ekonomii społecznej w realizacji zadań i usług, w celu skuteczniejszej aktywizacji zawodowej uczestników zajęć rehabilitacyjnych i reintegracyjnych oraz lepsze adresowanie pomocy i egzekwowanie warunków jej udzielania.
- Tworzenie i wdrażanie sieci usług i programów aktywizacyjnych, rehabilitacyjnych, resocjalizacyjnych (w szczególności dla osób niepełnosprawnych) – od aktywizacji społecznej do włączenia społecznego i zawodowego.
- Rozpoczęcie prac legislacyjnych związanych z przygotowaniem projektu ustawy kompleksowo regulującej sferę ekonomii społecznej, w tym status przedsiębiorstwa

społecznego oraz zasady udziału podmiotów ekonomii społecznej w realizacji zadań publicznych.
- Rozwijanie sektora ekonomii społecznej jako miejsca aktywizacji i pracy dla osób o ograniczonej zatrudnialności na otwartym rynku (np. wsparcie tworzenia PES i usługi dla PES, instrumenty zwrotne, partnerstwo publiczno-społeczne).
- Poszukiwanie innowacyjnych metod aktywizacji osób pozostających poza rynkiem pracy.
- Poprawa dostępności edukacji (edukacja włączająca) dla osób doświadczających ograniczeń w funkcjonowaniu, w tym uwarunkowanych niepełnosprawnością (zwłaszcza edukacji branżowej i edukacji na poziomie wyższym).
- Wzmacnianie więzi międzypokoleniowych i międzysąsiedzkich w otoczeniu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- Poprawa dostępu do leków dla osób w podeszłym wieku przez niwelowanie ekonomicznej bariery związanej z kosztem zakupu leków.
- Wspieranie inwestycji (tzw. „miejsc trzecich" - poza domem i pracą), pozwalających na kształtowanie postaw: sprzyjających kooperacji, kreatywności, komunikacji, powstawaniu oddolnych inicjatyw oraz wzmacnianiu integracji społecznej.

W ramach tego kierunku interwencji przewiduje się realizację między innymi następujących projektów:

PROJEKTY STRATEGICZNE:

SKUTECZNA POMOC SPOŁECZNA
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej

Poprawa potencjału i efektywności instytucji pomocy społecznej oraz wzmocnienie procesów monitorowania i ewaluacji polityki na rzecz włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa. Wzmocnienie roli pracy socjalnej z rodzinami i osobami potrzebującymi wsparcia, zmiana modelu ośrodka pomocy społecznej, rozdzielenie zadań związanych z wypłatą świadczeń od pracy socjalnej i usług, rozwój oraz poprawa dostępu do usług, w tym usług integracji społecznej dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

EKONOMIA SOLIDARNOŚCI SPOŁECZNEJ
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej

Wykorzystanie działalności podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej w celu zmniejszenia skali wykluczenia i zagrożenia wykluczeniem społecznym przez tworzenie miejsc pracy i prowadzenie reintegracji społeczno-zawodowej, w tym rozwijanie i wzmacnianie kompetencji osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy.

Działania na rzecz wzrostu aktywności zawodowej i społecznej, ograniczenia bierności zawodowej oraz bezrobocia oraz stałego rozwoju kompetencji społeczno-zawodowych.

PROGRAM MŁODZIEŻ SOLIDARNA W DZIAŁANIU
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej

Program skierowany do osób do 29. r.ż. w celu zaangażowania ich w aktywność społeczną, wolontariat. Nacisk położony jest na identyfikację i uaktywnienie tkwiących w każdej jednostce predyspozycji, co pozwoli rozwinąć kompetencje społeczne odbiorców i wyposaży ich w umiejętność wykorzystywania ich potencjału zarówno na etapie wchodzenia na rynek pracy, jak i na różnych etapach kariery zawodowej. Wsparcie będzie nakierowane m.in. na: 1. działalność w organizacjach pozarządowych na rzecz wspólnot lokalnych; 2. działalność w podmiotach reprezentujących młodzież; 3. działalność młodzieży w centrach młodzieżowych, zapewniających wsparcie lokalowe, doradcze, szkoleniowe dla młodzieżowych organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych; 4. wolontariat.

LEKI 75+
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Zdrowia

Zapewnienie osobom, które ukończyły 75 lat, dostęp do bezpłatnych leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego i wyrobów medycznych, wymienionych w wykazie ogłaszanym przez ministra właściwego do spraw zdrowia w drodze obwieszczenia.

INKUBATOR INNOWACJI SPOŁECZNYCH
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

Zwiększenie wykorzystania innowacji społecznych na rzecz poprawy skuteczności wybranych aspektów polityk publicznych w obszarze oddziaływania EFS, tj. rynku pracy, włączenia społecznego, adaptacyjności pracowników i przedsiębiorstw, edukacji i wykształcenia oraz ochronie zdrowia. Wsparcie procesu tworzenia nowych pomysłów, przez wybór tzw. inkubatorów innowacji społecznych i dofinansowanie ich działalności. Wsparcie eksperckie, finansowe (grant) oraz organizacyjne dla osób indywidualnych, nieformalnych grup lub małych podmiotów prywatnych, społecznych lub publicznych zakorzenionych w lokalnym środowisku lub regionie.

f) ZMNIEJSZENIE ZJAWISKA PRZESTĘPCZOŚCI

Osoby opuszczające zakłady karne niewątpliwie należą do grup defowaryzowanych we współczesnym społeczeństwie. Ważne jest wspieranie działań podejmowanych na rzecz

przeciwdziałania marginalizacji tych osób i ich wykluczeniu społecznemu, w tym w obszarze kształcenia zawodowych kuratorów sądowych, którzy istotnie wspierają społeczną readaptację byłych skazanych oraz wychowanków zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich.

W ramach tego kierunku interwencji przewiduje się realizację między innymi następujących projektów:

PROJEKTY UZUPEŁNIAJĄCE:

ZMNIEJSZENIE ZJAWISKA PRZESTĘPCZOŚCI NIELETNICH
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Sprawiedliwości
1. Kształcenie zawodowych kuratorów sądowych z zakresu prowadzenia i organizacji pracy ośrodka kuratorskiego oraz podniesienia kwalifikacji zawodowych do pracy w ośrodku w zakresie oddziaływań profilaktycznych, wychowawczych i resocjalizacyj-nych.
2. Ustanowienie łącznie około 200 ośrodków kuratorskich w okresie 10 lat, co oznacza finansowanie bieżącej działalności już funkcjonujących 105 ośrodków i sukcesywne tworzenie i finansowanie nowych ośrodków kuratorskich w tych okręgach sądowych gdzie istnieje taka potrzeba.
Projekt ma za zadanie umożliwienie sądom rodzinnym w Polsce – stosowanie wobec nieletnich – resocjalizacji w warunkach wolnościowych, w otwartych placówkach resocjalizacyjnych, jakimi są ośrodki kuratorskie.

EDUKACJA PRAWNA DZIECI I MŁODZIEŻY
Podmiot odpowiedzialny: Ministerstwo Sprawiedliwości

Działania na rzecz wzrostu świadomości prawnej młodzieży szkolnej przez udział w różnorodnych formach zajęć edukacyjnych, zainicjowanych i zaprogramowanych oraz przeprowadzonych przez Ministerstwo Sprawiedliwości.

VII. SYSTEM REALIZACJI, MONITOROWANIE I EWALUACJA STRATEGII

Horyzontalny charakter SRKL powoduje, że podmioty zaangażowane w jej realizację działają niezależnie, ale ich wzajemne relacje opierają się na współpracy i współodpowiedzialności za osiągane wyniki. Towarzyszy temu monitoring strategiczny

projektów strategicznych SOR realizowanych w ramach SRKL oraz monitoring operacyjny realizacji tych projektów strategicznych.

W realizację SRKL zaangażowane są następujące podmioty:
Podmioty strategiczne dla rozwoju kraju:
- Rada Ministrów, która prowadzi politykę rozwoju;
- Minister właściwy ds. rozwoju regionalnego, który koordynuje realizację strategii rozwoju i przewodniczy pracom Komitetu Koordynacyjnego ds. Polityki Rozwoju;

Podmiot koordynujący:
- Minister właściwy do spraw pracy.

Podmioty bezpośrednio odpowiedzialne za przygotowanie i realizację SRKL:
1. Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy,
2. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów,
3. Ministerstwo Edukacji Narodowej,
4. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej,
5. Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii,
6. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego,
7. Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej,
8. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi,
9. Ministerstwo Sportu,
10. Ministerstwo Sprawiedliwości,
11. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji,
12. Ministerstwo Zdrowia,
13. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
14. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości,
15. Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Lista projektów strategicznych strategii uwzględnia projekty strategiczne zawarte w SOR właściwe dla obszarów kapitału ludzkiego i spójności społecznej, jak też nowe projekty. Lista tych projektów ma charakter otwarty, bieżące zarządzanie procesem zmian w projektach strategicznych prowadzi Rządowe Biuro Monitorowania Projektów w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. Ewentualne zmiany dotyczące realizowanych projektów zatwierdzane są uchwałami Rady Monitorowania Portfela Projektów Strategicznych i uwzględniane w portfelu projektów strategicznych, zarządzanym przez Radę. Zatwierdzone zmiany są odzwierciedlane na liście projektów strategicznych strategii w trakcie kompleksowej aktualizacji dokumentu.

Projekty strategiczne zawarte w strategii podlegają cyklicznemu monitoringowi strategicznemu oraz bieżącemu monitoringowi operacyjnemu prowadzonemu w ramach narzędzia informatycznego w postaci systemu MonAliZa.

Monitoring projektów w systemie MonAliZa odbywa się w ramach jednolitego systemu monitorowania obowiązującego wszystkie projekty. Zasady zarządzania projektami objętymi monitoringiem powinny uwzględniać specyfikę organizacji, zakres projektu oraz dobre praktyki i rekomendowane standardy.

Wyznaczeni liderzy projektów przekazują dane niezbędne do zasilenia systemu MonAliZa, a także za jego pośrednictwem wskazują m.in. ryzyka i osiągnięte rezultaty. Projekty – dla celów zarządczych – mogą być łączone w programy, za których realizację odpowiadają kierownicy programów.

Koordynator SRKL, z własnej inicjatywy lub na wniosek Przewodniczącego KK PR, może przedstawiać na forum Komitetu Koordynacyjnego informację na temat postępu w realizacji SRKL i ewentualnych problemów z realizacją w jej ramach zadań i projektów.

Podstawowym punktem odniesienia w monitorowaniu realizacji SRKL jest zestaw wskaźników obrazujących oczekiwane rezultaty realizacji strategii na poziomie celów szczegółowych (Rozdział VI. Wskaźniki realizacji celów strategii). Źródłem danych dla wskaźników wybranych do monitorowania celów SRKL jest statystyka publiczna.

SRKL poddana została cząstkowej i końcowej ewaluacji ex-ante w celu dokonania oceny projektu Strategii pod kątem jej spójności logicznej, trafności zaplanowanych działań w kontekście celów Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju oraz spójności i komplementarności pomiędzy projektami strategicznymi wynikającymi z SOR i nowymi projektami strategicznymi, zarówno w warstwie diagnostycznej, strategicznej jak i wdrożeniowej oraz weryfikacji wskaźników pod kątem spójności ze wskaźnikami SOR.

VIII. WSKAŹNIKI REALIZACJI CELÓW STRATEGII

Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Oczekiwana wartość w roku 2020	Oczekiwana wartość w roku 2030	Źródło danych	Definicja wskaźnika
CEL GŁÓWNY WZROST KAPITAŁU LUDZKIEGO I SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ W POLSCE						
Przeciętne trwanie życia w zdrowiu kobiet (HLY)	lata	64,3 (2018)	Podwyższenie wartości wskaźnika	75	EUROSTAT	Średnia liczba lat, w których dana osoba może żyć w pełnym zdrowiu, uwzględniając lata przeżyte w pogorszonym stanie zdrowia spowodowanym chorobą i/lub urazem.
Przeciętne trwanie życia w zdrowiu mężczyzn (HLY)	lata	60,5 (2018)	Podwyższenie wartości wskaźnika	69	EUROSTAT	Średnia liczba lat, w których dana osoba może żyć w pełnym zdrowiu, uwzględniając lata przeżyte w pogorszonym stanie zdrowia spowodowanym chorobą i/lub urazem.
Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-64 lata wg BAEL	%	67,4 (2018)	73,2	77,3	GUS	Udział pracujących w wieku 15–64 lata w ogólnej liczbie ludności w tej samej grupie wieku (w %).
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (wskaźnik zbiorczy)	%	18,9 (2018)	Obniżenie wartości wskaźnika	Obniżenie wartości wskaźnika	GUS	Odsetek osób, które są zagrożone ubóstwem lub pogłębioną deprywacją materialną lub żyją w gospodarstwach domowych o bardzo niskiej intensywności pracy (w %). Osoby zlicza się tylko raz, nawet jeśli są obecne w więcej niż jednym podwskaźniku.

Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Oczekiwana wartość w roku 2020	Oczekiwana wartość w roku 2030	Źródło danych	Definicja wskaźnika
OBSZAR KAPITAŁ LUDZKI						
CEL 1 PODNIESIENIE POZIOMU KOMPETENCJI ORAZ KWALIFIKACJI OBYWATELI, W TYM CYFROWYCH						
Odsetek 15-letnich uczniów z wysokimi osiągnięciami w czytaniu i interpretacji według badania OECD/PISA	%	12,2 (2018)	12,2	13	MEN	Udział uczniów na najwyższych poziomach (5 i 6) osiągnięć w dziedzinie – czytanie i interpretacja w ogólnej liczbie uczniów zdających egzamin (w %).
Odsetek 15-letnich uczniów z wysokimi osiągnięciami w myśleniu matematycznym według badania OECD/PISA	%	15,8 (2018)	15,8	16	MEN	Udział uczniów na najwyższych poziomach (5 i 6) osiągnięć w dziedzinie – matematyka w ogólnej liczbie uczniów zdających egzamin (w %).
Odsetek 15-letnich uczniów z wysokimi osiągnięciami w rozumowaniu w naukach przyrodniczych według badania OECD/PISA	%	9,3 (2018)	9,3	12	MEN	Udział uczniów na najwyższych poziomach (5 i 6) osiągnięć w dziedzinie – nauki przyrodnicze w ogólnej liczbie uczniów zdających egzamin (w %).
Osoby dorosłe uczestniczące w kształceniu lub szkoleniu (w wieku 25-64 lata) wg BAEL	%	5,7 (2018)	Podwyższenie wartości wskaźnika	Osiągnięcie średniej UE	GUS	Udział osób w wieku 25-64 lata uczących się i dokształcających się w ludności ogółem w tej samej grupie wieku (w okresie czterech tygodni przed badaniem).
Odsetek osób w wieku 16-74 lata posiadających podstawowe i ponadpodstawowe umiejętności cyfrowe	%	45,9 (2018)	51	66	GUS	Udział osób w wieku 16-74 lata posiadających podstawowe i ponadpodstawowe umiejętności cyfrowe w ludności ogółem w tej samej grupie wieku.

Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Oczekiwana wartość w roku 2020	Oczekiwana wartość w roku 2030	Źródło danych	Definicja wskaźnika
Osoby młode niepracujące, nieuczące się i niedokształcające się - NEET w wieku 20-24 lata wg BAEL	%	14,0 (2018)	Obniżenie wartości wskaźnika	Obniżenie wartości wskaźnika	EUROSTAT	Udział liczby osób w wieku 20–24 lat niepracujących (bezrobotnych i biernych zawodowo), nieuczących się i niedokształcających się w ogólnej liczbie ludności w tej samej grupie wieku.
Osoby młode niepracujące, nieuczące się i niedokształcające się - NEET w wieku 25-29 lata wg BAEL	%	17,2 (2018)	Obniżenie wartości wskaźnika	Obniżenie wartości wskaźnika	EUROSTAT	Udział liczby osób w wieku 25–29 lat niepracujących (bezrobotnych i biernych zawodowo), nieuczących się i niedokształcających się w ogólnej liczbie ludności w tej samej grupie wieku.
Odsetek studentów kształcących się na kierunkach studiów o profilu praktycznym	%	27,58 (2017)	31	40	MNiSW/GUS	Udział studentów kształcących się na kierunkach studiów o profilu praktycznym w ogólnej liczbie studentów.
Odsetek studentów-cudzoziemców studiujących na polskich uczelniach	%	5,5 (2017)	6,7	12,2	GUS	Udział studentów cudzoziemców studiujących na polskich uczelniach na terenie Polski w ogólnej liczbie studentów szkół wyższych na terenie Polski.
CEL 2 POPRAWA ZDROWIA OBYWATELI ORAZ EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU OPIEKI ZDROWOTNEJ						
Przeciętne trwanie życia kobiet	lata	81,7 (2018)	82,3	84,0	EUROSTAT	Podstawowy element tablicy trwania życia kobiety wyrażający średnią liczbę lat, jaką ma jeszcze do przeżycia kobieta w wieku x przy założeniu umieralności z okresu, dla którego opracowano tablice trwania życia.

Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Oczekiwana wartość w roku 2020	Oczekiwana wartość w roku 2030	Źródło danych	Definicja wskaźnika
Przeciętne trwanie życia mężczyzn	lata	73,7 (2018)	74,9	77,1	EUROSTAT	Podstawowy element tablicy trwania życia mężczyzny wyrażający średnią liczbę lat, jaką ma jeszcze do przeżycia mężczyzna w wieku x przy założeniu umieralności z okresu, dla którego opracowano tablice trwania życia.
Liczba lekarzy na 10 tys. ludności	liczba	23,3 (2018)	Wzrost wartości wskaźnika	Wzrost wartości wskaźnika	GUS	Liczba lekarzy (personel pracujący wg podstawowego miejsca pracy) w przeliczeniu na 10 tys. ludności.
Liczba pielęgniarek i położnych na 10 tys. ludności	liczba	56,2 (2018)	Wzrost wartości wskaźnika	Wzrost wartości wskaźnika	GUS	Liczba pielęgniarek i położnych (personel pracujący wg podstawowego miejsca pracy) na 10 tys. ludności.
OBSZAR SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA						
CEL 3 WZROST I POPRAWA WYKORZYSTANIA POTENCJAŁU LUDZKIEGO NA RYNKU PRACY						
Wskaźnik zatrudnienia mężczyzn w wieku 15-64 lata wg BAEL	%	74,0 (2018)	80,6	84,3	GUS	Udział pracujących mężczyzn w wieku 15–64 lata w ogólnej liczbie ludności w tej samej grupie wieku.
Wskaźnik zatrudnienia kobiet w wieku 15-64 lata wg BAEL	%	60,8 (2018)	65,8	70,0	GUS	Udział pracujących kobiet w wieku 15–64 lata w ogólnej liczbie ludności w tej samej grupie wieku.
Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku 16 - 64 lata wg BAEL	%	24,3 (2018)	27,0	Wzrost wartości wskaźnika	GUS	Udział pracujących osób niepełnosprawnych w wieku 16 - 64 lata w liczbie ludności

Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Oczekiwana wartość w roku 2020	Oczekiwana wartość w roku 2030	Źródło danych	Definicja wskaźnika
						niepełnosprawnej w tej samej grupie wieku
Współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku 15 lat i więcej wg BAEL	%	56,3 (2018)	62,4	69,4	GUS	Udział aktywnych zawodowo (osób pracujących lub niepracujących a zainteresowanych podjęciem pracy - bezrobotnych) w ogólnej liczbie ludności
mężczyzn	%	64,9 (2018)	67,5	76,1	GUS	Dotyczy mężczyzn
kobiet	%	48,5 (2018)	Wzrost wartości wskaźnika	63,3	GUS	Dotyczy kobiet
Stopa bezrobocia absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe wg BAEL	%	27,3 (2018)	33	21	GUS	Udział bezrobotnych absolwentów w wieku 15–30 lat, którzy w ciągu 12 ostatnich miesięcy ukończyli szkołę policealną, technikum lub zasadniczą zawodową (obecnie: branżową szkołę I stopnia) i nie kontynuują nauki w ogólnej liczbie aktywnych zawodowo absolwentów w ogólnej liczbie ludności w tej samej grupie wieku z wykształceniem, średnim lub zasadniczym zawodowym (obecnie: zasadniczym branżowym).
CEL 4 REDUKCJA UBÓSTWA I WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO ORAZ POPRAWA DOSTĘPU DO USŁUG ŚWIADCZONYCH W ODPOWIEDZI NA WYZWANIA DEMOGRAFICZNE						
Współczynnik Giniego	współczynnik	27,8 (2018)	Obniżenie wartości współczynnika	Obniżenie wartości współczynnika	GUS	Miara nierówności rozkładu dochodów; prezentowany w przedziale 0-100. Wartość zerowa współczynnika wskazuje na pełną równomierność rozkładu, wzrost

Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Oczekiwana wartość w roku 2020	Oczekiwana wartość w roku 2030	Źródło danych	Definicja wskaźnika
						wartości współczynnika oznacza wzrost nierówności rozkładu.
Odsetek dzieci w wieku 1-2 lata objętych różnymi formami opieki instytucjonalnej[72]	%	15,9 (2017)	26	33	MRiPS	Stosunek liczby dzieci objętych opieką instytucjonalną (tj. w żłobkach, klubach dziecięcych, przez dziennego opiekuna lub przez nianię) do liczby dzieci w tej samej grupie wieku.
Wskaźnik zatrudnienia kobiet z najmłodszym dzieckiem w wieku do 5 lat wg BAEL	%	62,4 (2018)	65	70	GUS	Udział pracujących kobiet z najmłodszym dzieckiem w wieku do 5 lat w ogólnej liczbie kobiet z najmłodszym dzieckiem w tej samej grupie wieku.
Liczba mieszkań przypadająca na 1000 mieszkańców	liczba	380,5 (2018)	389	435	GUS	Stosunek liczby mieszkań do liczby ludności. Zgodnie z definicją, mieszkanie to lokal składający się z jednej lub kilku izb i pomieszczeń pomocniczych, przeznaczony na stały pobyt osób – wybudowany lub przebudowany do celów mieszkalnych; konstrukcyjnie wydzielony trwałymi ścianami w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź z ulicy, podwórza lub ogrodu.
Stopa ubóstwa skrajnego	%	5,4 (2018)	Obniżenie wartości wskaźnika	Obniżenie wartości wskaźnika	GUS	Odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymanych

[72)] Dzieci w wieku do 1. roku życia co do zasady pozostają pod opieką rodzica/rodziców w związku z korzystaniem z rocznego płatnego urlopu w związku ze sprawowaniem opieki nad małym dzieckiem, uwzględniono dzieci pod opieką nian.

Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Oczekiwana wartość w roku 2020	Oczekiwana wartość w roku 2030	Źródło danych	Definicja wskaźnika
						bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy od przyjętej granicy ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji). Minimum egzystencji uwzględnia jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia. Obliczane jest ono przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPiSS).
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych)	%	15,0 (2017)	14,0	12,0	GUS	Odsetek osób, których ekwiwalentny dochód do dyspozycji (po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych) jest niższy od granicy ubóstwa ustalonej na poziomie 60% krajowej mediany ekwiwalentnych dochodów do dyspozycji.

IX. RAMY FINANSOWE STRATEGII

Podstawą opracowania ram finansowych strategii jest klasyfikacja wydatków rozwojowych sektora instytucji rządowych i samorządowych (KWR) opracowana przez Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju. KWR opiera się na klasyfikacji budżetowej i uwzględnia części, działy, rozdziały i paragrafy budżetowe. Przez wydatki rozwojowe należy rozumieć środki pieniężne wydatkowane w ramach polityki rozwoju państwa przez jednostki sektora instytucji rządowych i samorządowych na rzecz jednostek nienależących do tego sektora, prowadzące do pozytywnych przemian społeczno-gospodarczych, w szczególności wzrostu konkurencyjności, produktywności oraz zwiększenia spójności społecznej i gospodarczej. Z uwagi na istotność dotacji kierowanych do JST, które stanowią znaczącą część wydatków dedykowanych rozwojowi, zostały one również uwzględnione w tabeli. Dodatkowo ramy finansowe zostały uzupełnione o środki wspierające rozwój, nieobjęte KWR (są to wydatki w sferze otoczenia rozwoju, wspierające działania rozwojowe, w tym stanowiące źródło finansowania niektórych projektów strategicznych, flagowych i działań SOR) oraz wydatki pozostałych jednostek sektora instytucji rządowych i samorządowych, a także wydatki ze źródeł zagranicznych (Polityki Spójności i innych). Prognozy na lata 2018-2025 zostały przygotowane w oparciu o rozkład wydatków z lat 2016-2017 oraz dane z ustawy budżetowej na 2018 r. W zakresie prognoz ramy finansowe stanowią jedynie szacunki przedstawiające możliwy rząd wielkości wydatków, jednak realizacja zadań strategii odbywać się będzie w ramach środków poszczególnych dysponentów bez konieczności ich zwiększania z budżetu państwa.

Tabela 4: Szacunkowa tabela finansowa SRKL (w mln zł)

STRATEGIA ROZWOJU KAPITAŁU LUDZKIEGO (mln zł)	**rok 2016**	**rok 2017**	**lata 2018-2020**	**lata 2021-2025**
WYDATKI ROZWOJOWE BUDŻETU PAŃSTWA ZGODNIE Z DEFINICJĄ KWR (SKONSOLIDOWANE, ZA WYJĄTKIEM DOTACJI DLA JST)				
17. Administracja publiczna	**0,15**	**0,54**	**1,04**	**1,73**
851 Ochrona zdrowia	0,15	0,54	1,04	1,73
24. Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	**0,08**	**0,06**	**0,21**	**0,34**
854 Edukacyjna opieka wychowawcza	0,08	0,06	0,21	0,34
25. Kultura fizyczna	**213,97**	**210,51**	**636,71**	**1061,18**
926 Kultura fizyczna	213,97	210,51	636,71	1061,18
28. Nauka	**2145,39**	**2360,50**	**6758,85**	**11 264,74**
730 Nauka	2145,39	2360,50	6758,85	11 264,74
29. Obrona narodowa	**1,41**	**4,75**	**9,24**	**15,40**
851 Ochrona zdrowia	1,41	4,75	9,24	15,40
30. Oświata i wychowanie	**54,40**	**54,57**	**163,46**	**272,44**
150 Przetwórstwo przemysłowe	0,65	0,40	1,58	2,63
801 Oświata i wychowanie	52,79	53,01	158,69	264,49

854 Edukacyjna opieka wychowawcza	0,97	1,16	3,19	5,32
33. Rozwój wsi	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**
010 Rolnictwo i łowiectwo	0,00	0,00	0,00	0,00
38. Szkolnictwo wyższe	**532,24**	**523,42**	**1583,49**	**2639,15**
803 Szkolnictwo wyższe	532,24	523,42	1583,49	2639,15
42. Sprawy wewnętrzne	**0,00**	**0,29**	**0,44**	**0,73**
851 Ochrona zdrowia	0,00	0,29	0,44	0,73
43. Wyznania religijne oraz mniejszości narodowe i etniczne	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**
801 Oświata i wychowanie	0,00	0,00	0,00	0,00
44. Zabezpieczenie społeczne	**0,22**	**0,00**	**0,33**	**0,54**
750 Administracja publiczna	0,22	0,00	0,33	0,54
46. Zdrowie	**1351,63**	**1262,17**	**3920,69**	**6534,49**
803 Szkolnictwo wyższe	2,54	2,61	7,71	12,86
851 Ochrona zdrowia	1349,09	1259,56	3912,98	6521,63
82. Część oświatowa subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego	**41 496,90**	**41 909,52**	**139 868,40**	**260 208,47**
758 Różne rozliczenia	41 496,90	41 909,52	139 868,40	208 516,05
85. Wojewodowie	**2303,58**	**2298,81**	**6903,59**	**11 505,98**
801 Oświata i wychowanie	1866,99	1928,88	5693,81	9489,68
851 Ochrona zdrowia	100,06	90,01	285,10	475,17
854 Edukacyjna opieka wychowawcza	336,53	279,93	924,68	1541,14
Razem	**48 099,97**	**48 625,14**	**159 846,45**	**293 505,19**
WYDATKI WSPIERAJĄCE ROZWÓJ, NIE OBJĘTE KWR				
18. Budownictwo, planowanie i zagospodarowanie przestrzenne oraz mieszkalnictwo	**1557,42**	**1780,05**	**5006,20**	**8343,66**
700 Gospodarka mieszkaniowa	1522,24	1744,20	4899,66	8166,09
750 Administracja publiczna	35,18	35,85	106,54	177,57
25. Kultura fizyczna	**26,98**	**27,69**	**82,00**	**136,67**
750 Administracja publiczna	26,98	27,69	82,00	136,67
27. Informatyzacja	**107,95**	**129,56**	**356,25**	**593,76**
750 Administracja publiczna	107,95	129,56	356,25	593,76
28. Nauka	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**
730 Nauka	0,00	0,00	0,00	0,00
29. Obrona narodowa	**299,20**	**223,05**	**783,36**	**1305,61**
851 Ochrona zdrowia	299,20	223,05	783,36	1305,61
30. Oświata i wychowanie	**128,30**	**127,48**	**383,67**	**639,45**
750 Administracja publiczna	39,18	38,72	116,85	194,76
801 Oświata i wychowanie	89,11	88,76	266,81	444,69
31. Praca	**82,91**	**95,94**	**268,29**	**447,14**
750 Administracja publiczna	82,91	95,94	268,29	447,14
34. Rozwój regionalny	**32,19**	**36,22**	**102,61**	**171,02**
750 Administracja publiczna	32,19	36,22	102,61	171,02
38. Szkolnictwo wyższe	**11,26**	**26,65**	**56,87**	**94,78**
750 Administracja publiczna	10,71	11,11	32,73	54,56
803 Szkolnictwo wyższe	0,55	15,54	24,13	40,22
42. Sprawy wewnętrzne	**45,05**	**93,99**	**208,56**	**347,60**
851 Ochrona zdrowia	45,05	93,99	208,56	347,60
44. Zabezpieczenie społeczne	**30,22**	**34,70**	**97,38**	**162,30**

750 Administracja publiczna	30,22	34,70	97,38	162,30
46. Zdrowie	**574,53**	**1943,48**	**3776,99**	**6295,00**
750 Administracja publiczna	61,67	62,29	185,93	309,89
803 Szkolnictwo wyższe	0,02	0,02	0,05	0,09
851 Ochrona zdrowia	512,84	1881,17	3591,01	5985,02
85. Wojewodowie	**590,46**	**24 483,89**	**70 516,49**	**117 527,49**
700 Gospodarka mieszkaniowa	4,72	3,00	11,59	19,31
801 Oświata i wychowanie	17,48	15,68	49,73	82,89
851 Ochrona zdrowia	42,09	25,22	100,97	168,29
852 Pomoc społeczna	525,04	35,56	840,90	1401,51
853 Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	1,13	28,12	43,88	73,13
855 Rodzina	0,00	463,28	103,80	173,00
855 Rodzina	0,00	23 913,01	69 365,62	115 609,36
Razem	**3 486,46**	**29 002,70**	**81 638,68**	**136 064,47**
WYDATKI POZOSTAŁYCH JEDNOSTEK SEKTORA INSTYTUCJI RZĄDOWYCH I SAMORZĄDOWYCH (W PRZYPADKU BRAKU DANYCH O OSTATECZNYCH WYDATACH JEST TO KWOTA DOTACJI Z BP DLA JEDNOSTKI)				
PFRON	3375,79	4524,00	11 849,69	19 749,48
Fundusz Pracy	3517,03	5839,00	14 034,05	23 390,08
Narodowy Fundusz Zdrowia	69 708,83	48 310,00	177 028,25	295 047,08
inne jednostki - dotacje z BP w ramach części i działów	16 881,33	17 626,21	51 761,30	86 268,84
Razem	**93 482,98**	**76 299,21**	**254 673,29**	**424 455,48**
WYDATKI W RAMACH POLITYKI SPÓJNOŚCI i WSPÓŁFINANSOWANIE				
Infrastruktura społeczna	225,96	824,70	4 076,56	3 614,27
Społeczeństwo Informacyjne	0,00	8,81	34,19	30,31
Kultura, turystyka, rewitalizacja	0,01	18,87	73,27	64,96
Rozwój zasobów ludzkich	3227,54	5828,87	35 138,86	31 154,04
Razem	**3453,51**	**6681,25**	**39 322,88**	**34 863,58**
WYDATKI W RAMACH INNYCH INSTRUMENTÓW I FUNDUSZY ZAGRANICZNYCH				
Erasmus +	511,03	0,00	0,00	0,00
Norweski Mechanizm Finansowy, Mechanizm Finansowy EOG	128,45	55,14	275,39	458,98
Razem	**639,48**	**55,14**	**275,39**	**458,98**
SUMA KOŃCOWA	**149 162,40**	**160 663,44**	**520 997,91**	**837 655,28**

ZAŁOŻENIA NA LATA 2021-2030

Zadania sektora publicznego będą finansowane ze środków UE oraz w oparciu o krajowe środki publiczne. Środki te pochodzić będą z budżetu centralnego oraz z budżetów samorządowych.

Kryzys związany z COVID-19 postawił przed Polską i innymi państwami członkowskim UE wyzwania wymagające przyjęcia nadzwyczajnych środków w celu ochrony zdrowia obywateli i zapobieżenia załamaniu się gospodarki. W celu złagodzenia skutków kryzysu 21 lipca 2020 r. Rada Europejska przyjęła konkluzje o planie odbudowy i wieloletnich ramach finansowych (WRF) na lata 2021–2027[73]. Uzgodniony całościowy pakiet o wartości 1 824,3 mld EUR, łączy wieloletnie ramy finansowe i nadzwyczajny instrument odbudowy Next Generation EU (NGEU).

Rada Europejska uznała, że wyjątkowy charakter sytuacji gospodarczej i społecznej wynikającej z kryzysu związanego z COVID-19 wymaga nadzwyczajnych działań służących wsparciu odbudowy i zapewnieniu odporności gospodarek państw członkowskich. Plan europejskiej odbudowy będzie wymagał znacznych inwestycji publicznych i prywatnych na szczeblu europejskim w celu trwałego sprowadzenia Unii na ścieżkę prowadzącą do zrównoważonej odbudowy gospodarki zwiększającej jej odporność, tworzenia miejsc pracy oraz naprawy bezpośrednich szkód spowodowanych pandemią COVID-19 przy jednoczesnym wspieraniu zielonych i cyfrowych priorytetów Unii. WRF, wzmocnione przez NGEU, będą głównym europejskim narzędziem.

Należy mieć na uwadze, że realizacja przedsięwzięć rozwojowych musi odbywać się przy zachowaniu stabilności makroekonomicznej, w tym w szczególności sektora finansów publicznych. Prowadzona polityka budżetowa musi uwzględniać ograniczenia związane z obowiązującymi regułami fiskalnymi oraz dążenie do osiągnięcia i utrzymania średniookresowego celu budżetowego.

Wskazuje to na konieczność efektywnego stymulowania inwestycji sektora prywatnego (ze środków krajowych oraz zagranicznych) oraz dalszego podnoszenia efektywności wydatków rozwojowych sektora publicznego. Wykorzystanie środków UE należy skoncentrować na projektach o najwyższej wartości dodanej i pozytywnych efektach zewnętrznych.

Oceniając warunki prowadzenia polityki gospodarczej (w tym przede wszystkim polityki inwestycyjnej) w nadchodzących latach zakłada się również, że działania wdrażane w ramach SOR przyniosą pozytywne impulsy w postaci mobilizowania kapitału prywatnego

[73)] Konkluzje Rady Europejskiej, EUCO 10/20, Bruksela 21.07.2020 r.

(krajowego i zagranicznego). Doprowadzą one do zwiększenia jego aktywności inwestycyjnej. Ze względu na potrzebę zapewnienia stabilności finansów publicznych to właśnie kapitał prywatny będzie odgrywał kluczową rolę w osiągnięciu planowanej stopy inwestycji w gospodarce. Z drugiej strony należy również pamiętać, że to właśnie działania realizowane przez sektor publiczny (zarówno inwestycyjne, jak i regulacyjne) sprzyjają poprawie „warunków brzegowych" determinujących ekonomiczną racjonalność i rentowność działalności podmiotów sektora prywatnego. Przyczyniają się one bowiem do kreowania atrakcyjnych warunków sprzyjających prowadzeniu działalności gospodarczej oraz podnoszeniu jej wydajności (m.in. przez rozbudowę niezbędnej dla działalności podmiotów gospodarczych infrastruktury oraz tworzenie efektywnie wspierających wzrost gospodarczy ram instytucjonalnych). Zakłada się, że dzięki przedstawionym powyżej kierunkom zmian struktury środków rozwojowych wydatkowanych na realizację celów strategii, udział tych środków w PKB będzie odpowiednio wysoki dla zapewnienia efektywnej realizacji strategicznych zadań.

Sprzyjać temu powinna kondycja makroekonomiczna gospodarki polskiej w najbliższych kilkunastu latach, choć rozwój sytuacji jest obecnie obarczony wysoką niepewnością związaną z wystąpieniem stanu pandemii oraz jej skutkami gospodarczymi. Aktualne prognozy rządowe wskazują na możliwość utrzymania się stosunkowo wysokiego tempa wzrostu gospodarczego (choć niższego zarówno od odnotowanego w latach 2017-2019, jak i prognozowanego na lata 2021-2024). Zgodnie z długookresowymi prognozami Ministerstwa Finansów w latach 2025-2030 tempo wzrostu gospodarczego w ujęciu realnym będzie wahać się od 3% w 2025 r. do 2,8% w 2030 r., co przełoży się na średnie roczne tempo wzrostu w tym okresie rzędu 3%. Wraz ze wzrostem gospodarczym zakłada się, co do zasady, wzrost dochodów sektora finansów publicznych, co powinno umożliwić finansowanie działań strategii w zakresie ich planowanej realizacji ze środków publicznych.

BUDŻETY POSZCZEGÓLNYCH PROJEKTÓW

SRKL nie spowoduje dodatkowych kosztów dla sektora finansów publicznych. Finansowanie SRKL będzie realizowane przez odpowiednią alokację dostępnych środków finansowych będących w dyspozycji jednostek sektora finansów publicznych z uwzględnieniem celów ustanowionych w Strategii oraz przeorganizowanie dostępnych zasobów ludzkich oraz zadań stosownie do wyzwań związanych z przyjęciem dokumentu oraz nie będzie stanowiło podstawy do ubiegania się o dodatkowe środki na ten cel.

Kwoty ujęte w budżecie poszczególnych projektów nie mają charakteru wiążącego, a ostateczna wysokość środków przewidzianych do realizacji poszczególnych projektów będzie ustalana corocznie przez Radę Ministrów w trakcie prac nad ustawą budżetową.

Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy

POPRAWA BEZPIECZEŃSTWA I WARUNKÓW PRACY

Wartość projektu: (IV etap – lata 2017-2019): 93,5 mln zł
Wartość projektu: (V etap – lata 2020-2022): 101,5 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (MRiPS)
65% współfinansowania
127,00 mln zł
Część 31, Dział 750, Rozdział 75095
Źródło finansowania: Budżet Państwa (Narodowe Centrum Badań i Rozwoju - NCBR)
35% współfinansowania
68,00 mln zł
Część 28, Dział 730, Rozdział 73008

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA (MRiPS)	BUDŻET PAŃSTWA (NCBR)	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2019	20,00	10,50	30,50
2020	22,00	12,50	34,50
2021	22,00	12,50	34,50
2022	21,00	11,50	32,50

WYPRACOWANIE I UPOWSZECHNIENIE, WE WSPÓŁPRACY Z PARTNERAMI SPOŁECZNYMI, MODELU WSPARCIA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W ŚRODOWISKU PRACY

Wartość projektu: 4,21 mln zł
Źródło finansowania: Środki UE (PO WER)
84,28 % współfinansowania
3,55 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (MRiPS)
15,72 % współfinansowania
0,66 mln zł
Część 31, Dział 853, Rozdział 85395

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2019	0,427	2,286	2,713
2020	0,0014	0,0075	0,0089

MODEL OCENY ZDOLNOŚCI DO PRACY DLA POTRZEB AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ MŁODYCH OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ RUCHOWĄ

Wartość projektu: 0,306 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa – dotacja z funduszy celowych (PFRON)
80 % współfinansowania
0,245 mln zł
Źródło finansowania: CIOP-PIB Fundusz Badań Własnych
20%
0,061 mln zł
Część 44, Dział 853, Rozdział 85324

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	CIOP-PIB Fundusz Badań Własnych	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2019	0,012	0,0031	0,0151

Kancelaria Prezesa Rady Ministrów

USPRAWNIENIE PROCESU STANOWIENIA PRAWA

Wartość projektu: 96,53 mln zł
Źródło finansowania: Środki UE (81,36 mln zł)
Źródło finansowania: Budżet Państwa (15,17 mln zł)
Część 16-KPRM, Dział 750, Rozdział 75095

Wydatkowanie w mln zł:

	ŚRODKI UE	BUDŻET PAŃSTWA	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2017	2,74	0,51	3,25
2018	12,79	2,39	15,18
2019	14,73	2,75	17,48
2020	19,36	3,61	22,97
2021	18,17	3,39	21,56
2022	12,83	2,38	15,21
2023	0,74	0,14	0,88

PROGRAM ROZWOJU KOMPETENCJI CYFROWYCH

WARTOŚĆ CAŁEGO PROJEKTU 0,99 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa 100%
Część 27, Dział 750, Rozdział 75001

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA
2018	0,56
2019	0,43

OGÓLNOPOLSKA SIEĆ EDUKACYJNA (OSE)

realizowany jest w ramach czterech odrębnych projektów:

I. W ramach osi priorytetowej I „Powszechny dostęp do szybkiego Internetu" PO Polska Cyfrowa na lata 2014-2020, działanie 1.1 „Wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach".
Wartość współfinansowania 85%
Część 27, Dział 750, Rozdział 75077, w tym:

b. Budowa węzłów bezpieczeństwa szkolnego ruchu internetowego OSE
Wartość projektu: 171,7 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa
Źródło finansowania: Środki UE

Wydatkowanie w mln zł.:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2019	1,52	8,43	9,95
2020	20,62	113,98	134,60
2021	4,16	22,99	27,15

c. Budowa szkolnych sieci dostępowych OSE
Wartość projektu: 195,02 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa
Źródło finansowania: Środki UE

Wydatkowanie w mln zł.:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2019	7,72	72,69	50,41
2020	14,73	81,39	96,12
2021	6,17	34,09	40,26
2022	1,26	6,97	8,23

d. Budowa sieci dostępu do Internetu OSE
Wartość projektu: 171,97 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa
Źródło finansowania: Środki UE

Wydatkowanie w mln zł.:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2019	11,09	61,29	72,38

2020	14,15	78,21	92,36
2021	1,11	6,12	7,23

II. Funkcjonowanie OSE
Źródło finansowania: Budżet Państwa (100%)
Część: 27, Dział: 750, Rozdział 75001

Wydatkowanie w mln zł.:

	BUDŻET PAŃSTWA
2018	10,47
2019	46,10
2020	129,00
2021	138,00
2022	164,00
2023	164,00
2024	164,00
2025	164,00
2026	164,00
2027	164,00

Ministerstwo Edukacji Narodowej

ZINTEGROWANY SYSTEM KWALIFIKACJI

Wartość projektów realizowanych w ramach ZSK: 189,49 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa
% współfinansowania: 15,72
Kwota współfinansowania: 29,79 mln zł
Część 30 Dział 801 Rozdział 80180
Źródło finansowania: Środki UE
% współfinansowania: 84,28
Kwota współfinansowania: 159,70 mln zł
Część 30 Dział 801 Rozdział 80180

ZSK1 - Wspieranie realizacji I etapu wdrażania Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji na poziomie administracji centralnej oraz instytucji nadających kwalifikacje i zapewniających jakość nadawania kwalifikacji.
ZSK2 - Włączanie kwalifikacji innowacyjnych i potrzebnych społecznie do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji oraz ograniczenie barier w rozwoju ZSK przez wspieranie interesariuszy systemu na poziomie krajowym i regionalnym.
ZSK3 - Wspieranie realizacji II etapu wdrażania Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji na poziomie administracji centralnej oraz instytucji nadających kwalifikacje i zapewniających jakość nadawania kwalifikacji.
ZSK4 - Włączanie kwalifikacji innowacyjnych i potrzebnych społecznie do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji oraz ograniczenie barier w rozwoju ZSK przez wspieranie interesariuszy systemu na poziomie krajowym i regionalnym - etap II.
ZSK5 - Wspieranie realizacji III etapu wdrażania Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji na poziomie administracji centralnej oraz instytucji nadających kwalifikacje i zapewniających jakość nadawania kwalifikacji.

Wydatkowanie w mln zł:
ZSK1*

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2016	1,00	5,37	6,37
2017	2,39	12,79	15,18
2018	2,41	12,90	15,31

ZSK2*

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM

2018	1,65	8,83	10,48
2019	4,80	25,72	30,52

Okres realizacji projektu ZSK2 zostanie wydłużony do 30.06.2020 r. (Instytucja Pośrednicząca wydała wstępną zgodę)

ZSK3*

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2018	0,65	3,47	4,12
2019	3,15	16,91	20,06
2020	3,83	20,51	24,34

ZSK4**

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2020	1,78	9,54	11,32
2021	2,62	14,02	16,64

ZSK5**

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2021	1,89	10,11	12,00
2022	2,52	13,48	16,00

* W projektach zakończonych i realizowanych - kwoty na lata 2016-2019 wykazane zgodnie z wartością wydatków kwalifikowalnych zatwierdzonych we wnioskach o płatność za odpowiednie okresy sprawozdawcze; kwoty na lata 2019-2020 wykazane zgodnie z harmonogramami płatności złożonymi przez Beneficjenta.

** Planowane kwoty są szacunkowe i mogą ulec zmianie na etapie projektowania fiszki, przygotowania wniosku o dofinansowanie i kontraktowania projektu.

ZSK1-ZSK5

	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2016	6,37
2017	15,18
2018	29,91
2019	50,58
2020	35,66
2021	28,64
2022	16,00

INICJATYWA NA RZECZ UMIEJĘTNOŚCI

Inicjatywa na rzecz umiejętności składa się z dwóch komponentów finansowanych z funduszy europejskich:

- działań mających na celu dostosowanie szkół do pełnienia funkcji Lokalnych Ośrodków Wiedzy i Edukacji (LOWE) oraz
- projektu „Szansa: nowe możliwości dla dorosłych".

LOKALNE OŚRODKI WIEDZY I EDUKACJI (projekt koordynowany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej)
Wartość projektów LOWE, które będą realizowane w ramach drugiego naboru przeprowadzonego w ramach Działania 2.14 PO WER: 29,91 mln
Źródło finansowania: Budżet Państwa: (15,72%)
Kwota współfinansowania: 4,70 mln zł
Część 30, Dział 801, Rozdział 80195
Źródło finansowania: Środki UE (84,28%)
Kwota współfinansowania: 25,21 mln zł
Część 30, Dział 801, Rozdział 80195

Wartość projektów LOWE zrealizowanych w ramach pierwszego naboru przeprowadzonego w ramach Działania 2.14 PO WER: 15,38 mln
Źródło finansowania: Budżet Państwa: (15,72%)
Kwota współfinansowania: 2,42 mln zł
Część 30, Dział 801, Rozdział 80195
Źródło finansowania: Środki UE (84,28%)
Kwota współfinansowania: 12,96 mln zł
Część 30, Dział 801, Rozdział 80195

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM

2017-2018*	2,24	12,04	14,28
2019-2022 **	4,87	26,13	31,00

* Zgodnie z wartością zatwierdzonych we wnioskach o płatność wydatków kwalifikowalnych
** Dla lat 2019-2022 nie zatwierdzono żadnych wydatków w ramach LOWE – planowane wydatkowanie na podstawie harmonogramów płatności oraz budżetów projektów

SZANSA: NOWE MOŻLIWOŚCI DLA DOROSŁYCH (projekt koordynowany przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej)

Wartość projektu: 30 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (1,71 mln zł)
Część 30 Dział 801
Źródło finansowania: Środki UE (28,29 mln zł)

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2019-2022	1,71	28,29	30,00

EDUKACJ@ W SPOŁECZEŃSTWIE CYFROWYM

1. Wartość projektu: 1 826,67 mln zł
2. Źródło finansowania: Budżet Państwa
   % współfinansowania: 52,77
   Kwota współfinansowania: 964,00 mln zł
   Część 30, dział 801, rozdz. 80195
3. Źródło finansowania: Środki UE
   % współfinansowania: 47,23
   Kwota współfinansowania: 862,67 mln zł
   Część 30, dział 801, rozdz. 80195

Rezerwa celowa budżetu państwa nr 26 „Środki na wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, zapewnienie uczniom objętym obowiązkiem szkolnym dostępu do bezpłatnych podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych oraz realizację programu rządowego „Aktywna tablica”"

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2019	137,71	123,24	260,95
2020	137,71	123,24	260,95
2021	137,71	123,24	260,95
2022	137,71	123,24	260,95
2023	137,71	123,24	260,95

NOWOCZESNE KADRY DLA POLSKIEGO PRZEMYSŁU (SZKOLNICTWO BRANŻOWE)

Wartość projektu: 173,23 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa
% współfinansowania: 15,72
Kwota współfinansowania: 27,23 mln zł
Część 30 Dział 801 Rozdział 80146/80195 (niektóre projekty nie zostały jeszcze wybrane do dofinansowania, dlatego nie można wskazać rozdziału)
Źródło finansowania: Środki UE
% współfinansowania: 84,28
Kwota współfinansowania: 146 mln zł
Część 30 Dział 801 Rozdział 80146/80195 (niektóre projekty nie zostały jeszcze wybrane do dofinansowania, dlatego nie można wskazać rozdziału)

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2019	6,58	35,27	41,85

WŁĄCZENI W EDUKACJĘ:

Wartość projektu: 35,33 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa

% współfinansowania: 16,19
Kwota współfinansowania: 5,72 mln zł
Część 30 Dział 801 Rozdział 80195
Źródło finansowania: Środki UE
% współfinansowania: 83,81
Kwota współfinansowania: 29,61 mln zł
Część 30 Dział 801 Rozdział 80146

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2019	1,92	13,26	15,18
2020	3,03	15,77	18,80
2021	0,77	3,58	4,35

PODNOSZENIE JAKOŚCI NAUCZANIA ORAZ ROZWIJANIE KOMPETENCJI KLUCZOWYCH UCZNIÓW

Wartość projektu: 574,95 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (18,18%)
Kwota współfinansowania: 104,51 mln zł
Część 30, dział 801, rozdz. 80195
Część 30, dział 854, rozdz. 85416
Źródło finansowania: Środki UE (81,82%)
Kwota współfinansowania: 470,44 mln zł
Część 30, dział 801, rozdz. 80195
Część 30, dział 854, rozdz. 85416
Rezerwa celowa budżetu państwa nr 26 „Środki na wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, zapewnienie uczniom objętym obowiązkiem szkolnym dostępu do bezpłatnych podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych oraz realizację programu rządowego „Aktywna tablica””.

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2019	13,1	58,5	71,6
2020	13,1	58,5	71,6
2021	13,1	58,5	71,6
2022	13,1	58,5	71,6
2023	13,1	58,5	71,6
2024	13,1	58,5	71,6

DOSKONALENIE SYSTEMU EGZAMINÓW ZEWNĘTRZNYCH W CELU ICH DOSTOSOWANIA DO NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO I ZORIENTOWANIA NA OCENĘ KOMPETENCJI KLUCZOWYCH

Wartość projektu: 11,38 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa
% współfinansowania: 100,00
Kwota współfinansowania: 11,38 mln zł
Część 30 Dział 801 Rozdział 80145

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA
2020	1,997
2021	3,317
2022	2,792
2023	1,092
2024	1,092
2025	1,092

WPROWADZENIE NOWEGO SYSTEMU WSPARCIA SZKOŁY I DOSKONALENIA SYSTEMU KONTROLI JAKOŚCI KSZTAŁCENIA

Wartość projektu: 76 mln zł/rok

Źródło finansowania: Budżet Państwa
% współfinansowania: 100,00
Kwota współfinansowania: 69 mln zł/rok
Część 85 Dział 801 Rozdział 80146

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA
2019	69,00
2020	76,00
2021	7600
2022	76,00
2023	76,00
2024	76,00
2025	76,00

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

REFORMA SZKOLNICTWA WYŻSZEGO

Źródło finansowania: Budżet Państwa
część 28 dział 730 szkolnictwo wyższe i nauka
Strumień subwencji i dotacje realizowanych na podst. art. 365 pkt 1, 2 i 4 ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.
Rozdział 73014 Działalność dydaktyczna i badawcza.
73008 - działalność Narodowego Centrum Badań i Rozwoju (14%),
73009 - działalność Narodowego Centrum Nauki (5,8%),
73016 – Pomoc materialna dla studentów i doktorantów (6,2%).

Wydatkowanie w mld zł:

	BUDŻET PAŃSTWA
2018	2,52
2019	5,66
2020	8,93
2021	12,37
2022	15,94
2023	19,67
2024	23,56
2025	24,90
2026	26,24
2027	27,61

Dane pochodzą z dokumentu Ocena skutków regulacji do ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Są to kwoty szacowane i odnoszą się do konieczności zwiększenia nakładów na szkolnictwo wyższe i naukę w ramach wszystkich strumieni. Nie były przypisywane do konkretnego rozdziału.

NARODOWA AGENCJA WYMIANY AKADEMICKIEJ

Źródło finansowania: Budżet Państwa
Cz. 28 Dział 730 Rozdział 73095

Wydatkowanie w mln zł.:

	BUDŻET PAŃSTWA
2018	37,51
2019	38,50
2020	100,80
2021	136,00

DOKTORAT WDROŻENIOWY

Źródło finansowania: Budżet Państwa
Część 28 Dział 730 Rozdział 73095
Wydatkowanie w mln zł.:

	BUDŻET PAŃSTWA
2018	14,53

2019	47,53
2020	68,72
2021	84,75

DYDAKTYCZNA INICJATYWA DOSKONAŁOŚCI

Źródło finansowania: Budżet Państwa
Część 28 Dział 730 Rozdział 73095

Wydatkowanie w mln zł.:

	BUDŻET PAŃSTWA
2019	15,00
2020	15,00
2021	15,00

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

DOSTĘPNOŚĆ PLUS

Źródło finansowania: Środki UE (PO WER, PO IŚ, PO IR, RPO).
Źródło finansowania: Fundusze norweskie i EOG
Źródło finansowania: Budżet Państwa, JST, fundusze celowe – np. PFRON, Fundusz Solidarnościowy, Fundusz rozwoju kultury fizycznej na działania w obszarze turystyki.
W perspektywie 2018-2025 przeznaczonych zostanie łącznie ok. 23 mld zł.

INKUBATOR INNOWACJI SPOŁECZNYCH

Źródło finansowania: Środki UE (POWER) 94,29 % – 75,43 mln.
Źródło finansowania: Budżet Państwa 5,51% – 4,57 mln
Budżet na lata 2019-2023 wynosi 80 mln.
Część 34
dział 853, rozdział: 85395
dział 852, rozdział 85228
dział 730 rozdział 73095
dział 801 rozdział 80195
Wydatkowanie w mln zł.:

	ŚRODKI UE	BUDŻET PAŃSTWA	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2019	0,94	0,06	1,00
2020	16,03	0,97	17,00
2021	25,46	1,54	27,00
2022	24,99	1,51	26,50
2023	8,01	0,49	8,50

KOMPETENCJE CYFROWE W SPOŁECZEŃSTWIE INFORMACYJNYM

Źródło finansowania: Środki UE (PO Polska Cyfrowa na lata 2014-2020).
Projekt realizowany jest w ramach osi priorytetowej III „Cyfrowe kompetencje społeczeństwa" PO Polska Cyfrowa na lata 2014-2020, działanie 3.1 „Działanie szkoleniowe na rzecz rozwoju kompetencji cyfrowych" oraz działanie 3.2 „Innowacyjne rozwiązania na rzecz aktywizacji cyfrowej".
Wartość projektu: 460 mln zł.
Część: 27 - Informatyzacja
Dział: 750 - Administracja publiczna
Rozdział: 75077 - Centrum Projektów Polska Cyfrowa

Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii

NARODOWY PROGRAM MIESZKANIOWY

Źródło finansowania: Fundusze Inwestycyjne zarządzane przez PFR Nieruchomości S.A.
Źródło finansowania: Budżet Państwa
Fundusz Dopłat – maksymalne limity środków BP dla 10 edycji programu wsparcia społecznego budownictwa czynszowego, na lata 2016-2025 wynoszą 751,9 mln zł.

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA
2016-2025	751,9

Finansowe wsparcie dla tworzenia lokali na wynajem, mieszkań chronionych, noclegowni etc. na lata 2018-2025 wynosi 6,2 mld zł.

Wydatkowanie w mld zł:

	BUDŻET PAŃSTWA
2018-2025	6,2

Finansowe wsparcie w ponoszeniu wydatków w pierwszych latach wynajmu mieszkania w latach 2019-2028 wynosi ok. 16 mld zł,

Wydatkowanie w mld zł:

	BUDŻET PAŃSTWA
2019-2028	16,00

GWARANCJE DLA MŁODZIEŻY

Program: „PIERWSZY BIZNES – WSPARCIE W STARCIE"
Wartość projektu: 560 mln zł
Źródło finansowania: Fundusz Pracy
Część: II Etap Programu

Wydatkowanie w mln zł:

	FUNDUSZ PRACY
2019	21,92
2020	31,47
2021	26,70
2022	29,08
2023	27,89
2024	28,49
2025	28,19

Projekt: „OD SZKOLENIA DO ZATRUDNIENIA – kompetencji "
Wartość projektu: 39,21 mln zł
W tym w 2019 r.: 9,87 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (8,11%)
Część 31 Dział 853 Rozdział 85336
Źródło finansowania: Środki UE (91,89%)
Część 31 Dział 853 Rozdział 85336

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2019	0,80	9,07	9,87

Projekt: „OD SZKOLENIA DO ZATRUDNIENIA - EFS"
Wartość projektu: 15,80 mln zł
W tym w 2019 r.: 5,68 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (15,72%)
Część 31 Dział 853 Rozdział 85336
Źródło finansowania: Środki UE (84,28%)
Część 31 Dział 853 Rozdział 85336

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2019	0,89	4,79	5,68

Projekt: „AKTYWNI GÓRĄ!"
Wartość projektu: 82,23 mln zł

W tym w 2020 r.: 1,50 mln zł
W tym w 2021 r.: 21,96 mln zł
W tym w 2022 r.: 37,95 mln zł
W tym 2023 r.: 20,82 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (15,72%)
Część 31 Dział 853 Rozdział 85336
Źródło finansowania: Środki UE (84,28%)
Część 31 Dział 853 Rozdział 85336

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2019	1,69	13,86	15,55
2020	0,24	1,26	1,50
2021	3,45	18,51	21,96
2022	5,97	31,98	37,95
2023	3,27	17,55	20,82

Projekt: II KONKURS CENTRALNY na realizację projektów w ramach I Osi priorytetowej Osoby młode na rynku pracy PO WER - Działanie 1.3 Wsparcie osób młodych znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji, Poddziałanie 1.3.1 Wsparcie udzielane z Europejskiego Funduszu Społecznego (Priorytet Inwestycyjny 8ii Trwała integracja na rynku pracy ludzi młodych, w szczególności tych, którzy nie pracują, nie kształcą się ani nie szkolą, w tym ludzi młodych zagrożonych wykluczeniem społecznym i ludzi młodych wywodzących się ze środowisk marginalizowanych, także przez wdrażanie gwarancji dla młodzieży).

Wartość projektu:
Alokacja na konkurs 150 mln PLN (po zakończeniu naboru szacuje się, iż ostateczna wartość umów wyniesie ok. 65,9 mln PLN)

Źródło finansowania:
Źródło finansowania: Budżet Państwa (11,28%)
Kwota współfinansowania: 16,92 mln PLN
Część 31 Dział 853 Rozdział 85336
Źródło finansowania: Środki UE (84,28%)
Kwota współfinansowania: 133,08 mln PLN
Część 31 Dział 853 Rozdział 85336

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2018	0,10	0,82	0,92
2019	0,51	3,99	4,50
2020	2,85	22,38	25,23
2021	3,33	26,17	29,50
2022	0,65	5,08	5,73

Działanie 1.2: „Wsparcie osób młodych na regionalnym rynku pracy, projekty wojewódzkich urzędów pracy”
Wartość projektu: 349,78 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (10,44%)
Kwota współfinansowania: 36,52 mln zł
Część 34 Dział 853 Rozdział 85332
Źródło finansowania: Środki UE POWER (85,72%)
Kwota współfinansowania: 299,83 mln zł
Część 34 Dział 853 Rozdział 85332
Źródło finansowania: Środki prywatne (3,84%)
Kwota współfinansowania: 13,42 mln zł
Część 34 Dział 853 Rozdział 85332

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2015	1,60	17,90	19,50
2016	46,60	385,70	432,30

2017	51,50	300,70	352,20
2018	35,10	189,50	224,60
2019	38,50	206,40	244,90

Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej

PROGRAM MALUCH+, PROGRAM RODZINA 500+, PROGRAM DOBRY START

PROGRAM MALUCH+

Źródło finansowania: Budżet Państwa (2019–2025) oraz Fundusz Pracy (2019–2022)

Wydatkowanie w mln zł.:

Źródło finansowania - klasyfikacja budżetowa	Lata						
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Część 85/02-32 Dział 855 Rozdział 85505	144,2						
Część 85/02-32 Dział 855 Rozdział 85506	16,7						
Część 85/02-32 Dział 855 Rozdział 85507	4,4						
Część 85/02-32 Dział 855 Rozdział 85595	1,4	1,8	1,8	1,9	1,9	2	2
Część 83 Dział 758 Rozdział 75818 Rezerwa celowa	83,3	298,6	298,6	248,6	248,6	248,6	248,6
Fundusz Pracy	200,0	150,0	150,0	250,0	X	X	X
Suma	450,0	450,4	450,4	500,5	250,5	250,6	250,6

2019 r.: kwota z uruchomienia w 2019 r. środków na Program MALUCH+ z rezerwy celowej (dotyczy części 85/02-32, rozdziałów: 85505, 85506 i 85507), rozdział 85595 – kwota na realizację przez wojewodów zadań z zakresu opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3 (w szczególności na obsługę Programu MALUCH+) ujęta w ustawie budżetowej na 2019 r., Fundusz Pracy – kwota ujęta w planie finansowym Funduszu Pracy na 2019 r., bez środków na utrzymanie i rozwój rejestru instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3;

2020 r.: rozdział 85595 - kwota na realizację przez wojewodów zadań z zakresu opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3 (w szczególności na obsługę Programu MALUCH+) ujęta w projekcie ustawy budżetowej na 2020 r., rezerwa celowa – kwota ujęta w projekcie ustawy budżetowej na 2020 r. (bez środków na utrzymanie i rozwój rejestru instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3), Fundusz Pracy – kwota ujęta w projekcie planu finansowego Funduszu Pracy na 2020 r.;

lata 2021–2025: rozdział 85595 - kwota na realizację przez wojewodów zadań z zakresu opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3 (w szczególności na obsługę Programu MALUCH+) – dla 2021 r. kwota na poziomie 2020 r., rezerwa celowa (bez środków na utrzymanie i rozwój rejestru instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3) – kwoty na poziomie 2020 r., Fundusz Pracy – na poziomie 2020 r.; dla 2022 r. kwota 2021 r. powiększona o wskaźnik inflacji (na podstawie wytycznych MF dotyczących stosowania jednolitych wskaźnik makroekonomicznych z X 2019 r.), Fundusz Pracy – kwoty zgodne z OSR do ustawy z dnia 7 lipca 2017 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z systemami wsparcia rodzin.

PROGRAM RODZINA 500+

Źródło finansowania: budżet państwa

Wydatkowanie w mln zł.:

Źródło finansowania – klasyfikacja budżetowa	Lata						
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Część 85/02-32 Dział 855 Rozdział 85501	20 750,0	39 214,0	41 725,0	41 875,0	41 929,0	41 871,0	41 665,0

Część 85/02-32 Dział 855 Rozdział 85508	242,0						
Część 85/02-32 Dział 855 Rozdział 85510	8,0						
Część 83 Dział 758 Rozdział 75818 Rezerwa celowa	500,0						
budżet państwa (środki na rozszerzenie Programu „Rodzina 500+" - zniesienie kryterium dochodowego na pierwsze dziecko)	9 576,0						
Suma	31 076,0	39 214,0	41 725,0	41 875,0	41 929,0	41 871,0	41 665,0

2019 r.: kwota z ustawy budżetowej na 2019 r. i z OSR do ustawy z dnia 26 kwietnia 2019 r. o zmianie ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci oraz niektórych innych ustaw;
2020 r.: kwota ujęta w projekcie ustawy budżetowej na 2020 r.;
lata 2021-2025: kwota z OSR do ustawy z dnia 26 kwietnia 2019 r. o zmianie ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci oraz niektórych innych ustaw (tabela 2 dodatkowych informacji do pkt. 6 OSR, w której ujęto aktualne szacowane wydatki na świadczenie wychowawcze i dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego) oraz kwota z OSR do ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci w zakresie świadczeń na dzieci umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej (dodatek wychowawczy i dodatek do zryczałtowanej kwoty).

PROGRAM DOBRY START

Źródło finansowania: Budżet Państwa
Wydatkowanie w mln zł.:

Źródło finansowania – klasyfikacja budżetowa	**Lata**						
	2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Część 85/02-32 Dział 855 Rozdział 85504	951,7	1 420,0	1 450,4	1 456,3	1 461,3	1 469,4	1 474,8
Część 83 Dział 758 Rozdział 75818 Rezerwa celowa	490,3						
Suma	1 442,0	1 420,0	1 450,4	1 456,3	1 461,3	1 469,4	1 474,8

2019 r.: kwota z ustawy budżetowej na 2019 r.;
2020 r.: kwota ujęta w projekcie ustawy budżetowej na 2020 r.;
lata 2021–2025: kwota z OSR do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start".

POLITYKA SPOŁECZNA WOBEC OSÓB STARSZYCH 2030. BEZPIECZEŃSTWO*UCZESTNICTWO*SOLIDARNOŚĆ

Źródło finansowania: Budżet Państwa

Zgodnie z uchwałą nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. BEZPIECZEŃSTWO – UCZESTNICTWO – SOLIDARNOŚĆ, M.P. z 2018 r. poz. 1169, przyjęcie przedmiotowego dokumentu nie spowoduje dodatkowych kosztów dla sektora finansów publicznych, a jego finansowanie będzie realizowane przez odpowiednią alokację dostępnych środków finansowych będących w dyspozycji jednostek sektora finansów publicznych, z uwzględnieniem celów ustanowionych w dokumencie, a także przeorganizowanie dostępnych zasobów ludzkich oraz zadań stosownie do wyzwań związanych z postępującym procesem starzenia się społeczeństwa polskiego. Realizacja projektowanego dokumentu nie będzie stanowiła tytułu do ubiegania się o dodatkowe środki na ten cel w roku bieżącym i w latach kolejnych.

SKUTECZNA POMOC SPOŁECZNA

Źródło finansowania: Środki UE
POWER 2014-2020, Działanie 2.5
Alokacja na Działanie 2.5 w mln zł: 258,16

EKONOMIA SOLIDARNOŚCI SPOŁECZNEJ

Wartość projektu: 747,60 mln zł.
Źródło finansowania: Budżet Państwa
Kwota współfinansowania 181,80 mln zł

Źródło finansowania:
Regionalne Programy Operacyjne 2014–2020 – (CT 9 priorytet inwestycyjny 9.iv)
Działanie 2.8 PO WER 2014–2020 Projekt pn. Standaryzacja jakości usług asystenckich i opiekuńczych na rzecz osób starszych o różnym stopniu niesamodzielności
Działanie 2.9 Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020
Działanie 1.4 PO WER 2014–2020 Realizacja projektów Młodzież solidarna w działaniu
Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020 Koordynacja w zakresie ekonomii społecznej w regionach oraz projekty koordynacyjne i monitoringowe
Kwota współfinansowania 565,80 mln zł

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2014-2018	90,90	282,90	373,80
2019	18,18	56,58	74,76
2020	18,18	56,58	74,76
2021	18,18	56,58	74,76
2022	18,18	56,58	74,76
2023	18,18	56,58	74,76

STRATEGIA NA RZECZ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH 2020–2030

Źródło finansowania: Budżet Państwa
Środki JST, ZUS, PFRON, Fundusz Solidarnościowy, Fundusz Pracy, NFZ
Źródło finansowania: Środki UE

WSPARCIE DZIAŁAŃ NA RZECZ OSÓB 50 PLUS Z MYŚLĄ O UTRZYMANIU STARSZYCH PRACOWNIKÓW NA RYNKU PRACY, W OPARCIU O INFORMACJE POZYSKANE MIĘDZY INNYMI Z BADANIA „ZDROWIA, STARZENIA SIĘ POPULACJI I PROCESÓW EMERYTALNYCH W EUROPIE" (SHARE)

Źródło finansowania: Środki UE
Źródło finansowania: Budżet Państwa
Część 31, Dział 750, Rozdział 75001

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA + ŚRODKI UE
2018-2020	8,90
2021-2025	4,80

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

NOWE SZANSE DLA WSI

Projekt obejmuje trzy działania mające na celu wsparcie aktywizacji zawodowej rolników oraz osób związanych z rolnictwem dla potrzeb pozarolniczego rynku pracy. W realizację projektu zaangażowane jest MFiPR w ramach wsparcia ze środków polityki spójności (RPO, PO WER), MRPiT (wsparcie z FP) oraz MRiRW (wsparcie przez PROW na lata 2014-2020).

1. Wsparcie aktywizacji zawodowej - MFiPR

W ramach programu krajowego PO WER całkowita alokacja w ramach PI 8ii wynosi 8,06 mld PLN (według kursu 1 EUR = 4,2951 PLN z dnia 28.05.2019 r.). W oparciu o odsetek osób objętych wsparcie pochodzących z obszarów wiejskich oszacowano, że na realizację programu strategicznego „Nowe szanse dla wsi" w ramach PO WER, możliwe jest przeznaczenie do 2023 r. ok. 4,11 mld PLN na działania związane z aktywizacją zawodową osób młodych pochodzących z obszarów wiejskich.

W ramach RPO całkowita alokacja w ramach PI 8i, 8iii, 8v wynosi 10,27 mld PLN (według kursu 1 EUR = 4,2951 PLN). W oparciu o odsetek osób objętych wsparciem, pochodzących z obszarów wiejskich oszacowano, że na realizację programu strategicznego „Nowe szanse dla wsi" w ramach RPO, planowane jest przeznaczenie do 2023 r. ok. 5,24 mld PLN na działania w zakresie aktywizacji zawodowej, przekwalifikowania i wsparcia przedsiębiorczości osób pochodzących z obszarów wiejskich, w tym osób odchodzących z rolnictwa.

Źródło finansowania:
Część budżetowa 34 rozwój regionalny,
PO WER Dział 853 Rozdział 85332
RPO Dział 758 Rozdział 75864

Z uwagi na szacunkowy charakter przedstawionych danych, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej nie ma możliwości wskazania szczegółowych informacji dotyczących wysokości finansowania z podziałem na lata. Osoby pochodzące z obszarów wiejskich są jedną z grup objętych wsparciem w ramach PO WER i RPO, a nie jedyną grupą docelową.

2. Wsparcie aktywizacji zawodowej – MRPiT
Źródłem finansowania działań aktywizacyjnych osób bezrobotnych są środki Funduszu Pracy przekazywane urzędom pracy co roku w ramach limitu rocznego, które przeznaczone są dla wszystkich grup klientów zarejestrowanych w urzędach pracy w tym byłych rolników (bez możliwości wyodrębnienia kwoty przeznaczonej tylko na aktywizację zawodową byłych rolników), a także uruchamiana w trakcie roku rezerwa Funduszu Pracy będąca w dyspozycji ministra właściwego do spraw pracy. Wyboru realizowanych form aktywizacji zawodowej bezrobotnych w ramach łącznej kwoty ustalonej dla powiatu na finansowanie programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej dokonuje starosta, po zasięgnięciu opinii powiatowej rady rynku pracy.
W latach 2017-2019 ze środków Funduszu Pracy nie był wyodrębniony budżet przeznaczony wyłącznie na rzecz aktywizacji zawodowej osób odchodzących z rolnictwa.
Ze środków rezerwy FP w latach 2017–2019 finansowane były programy aktywizacji zawodowej bezrobotnych zamieszkujących na wsi (gminy wiejskie i miejsko – wiejskie). W roku 2017 na ww. program przekazano urzędom pracy środki w wysokości 86 675,0 tys. PLN, w 2018 – 102 222,4 tys. PLN, a w 2019 – 30 633,5 tys. PLN.

Źródło finansowania to Fundusz Pracy:
Część budżetowa 31 Dział 853 Rozdział 85322.

3. Wsparcie aktywizacji zawodowej – MRiRW
Wsparcie dla osób odchodzących z rolnictwa do innego sektora gospodarki jest realizowane w ramach poddziałania „Pomoc na rozpoczęcie pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich", objętego PROW 2014-2020.

Zrealizowane/planowane wydatki dla działania realizowanego przez MRiRW:
Wartość ogółem w latach 2017-2023: 1 464 814 861 PLN
Źródło finansowania: Budżet Państwa, współfinansowanie krajowe
Kwota współfinansowania – 532 753 172 PLN
Część budżetowa 33 Dział 010 Rozdział 01027 Paragraf 2010.

Źródło finansowania: Środki UE (EFRROW:
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (poddziałanie „Pomoc na rozpoczęcie pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich")
Kwota współfinansowania – 932 061 689 PLN
Część budżetowa 33 Dział 010 Rozdział 01027 Paragraf 2008.
Przy przeliczaniu zastosowano kurs 1 EUR=4,3212 PLN (kurs ECB z dnia 28.11.2019 r.)

Wydatki w ramach poddziałania „Pomoc na rozpoczęcie pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich" (PROW 2014-2020): wg stanu na dzień 15 marca 2020 r. zrealizowano płatności na kwotę 2 520 318 598,29 zł

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2017	0,70	1,22	1,92
2018	24,37	48,77	73,14
2019	28,58	42,63	71,21
2020	54,56	95,44	150,00
2021	254,59	445,41	700,00
2022	84,98	149,29	234,27
2023	84,98	149,29	234,27

Ministerstwo Sportu

INFRASTRUKTURA SPORTOWA DLA BUDOWY KAPITAŁU LUDZKIEGO

Źródło finansowania: Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej
Dział 926 Kultura fizyczna Rozdział 92695 Pozostała działalność

Wydatkowanie w mln zł.:

	FRKF
2019[74)]	516,14
2020[75)]	516,14
2021[76)]	516,14

UPOWSZECHNIANIE AKTYWNOŚCI FIZYCZNEJ W SPOŁECZEŃSTWIE

Źródło finansowania: Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej
Dział 926 Kultura fizyczna Rozdział 92695 Pozostała działalność
Źródło finansowania: Budżet Państwa
Część 25 Dział 926 Kultura fizyczna Rozdział 92605 Zadania w zakresie kultury fizycznej

Wydatkowanie w mln zł:

	FRKF	BUDŻET PAŃSTWA	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2019[77)]	18,70	24,40	43,10
2020[78)]	18,70	34,40	53,10
2021[79)]	18,70	24,40	43,10

UPOWSZECHNIANIE SPORTU DZIECI I MŁODZIEŻY

Źródło finansowania: Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej
Źródło finansowania: Fundusz Zajęć Sportowych dla Uczniów
Dział 926 Kultura fizyczna Rozdział 92695 Pozostała działalność

Wydatkowanie w mln zł.:

	FRKF	FZSdU	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2019[80)]	155,03	28,86	183,89
2020[81)]	200,03	28,86	228,89
2021[82)]	196,50	21,49	217,99

Ministerstwo Sprawiedliwości

ZMNIEJSZENIE ZJAWISKA PRZESTĘPCZOŚCI NIELETNICH

Obejmuje dwa działania:
Kształcenie zawodowych kuratorów sądowych z zakresu prowadzenia i organizacji pracy ośrodka kuratorskiego oraz podniesienia kwalifikacji zawodowych do pracy w ośrodku
Źródło finansowania : Budżet Państwa

[74)] Wartości zgodne z planem wynikającym z ustawy budżetowej na 2019 r.
[75)] Wartości prognozowane
[76)] Wartości prognozowane
[77)] Wartości zgodne z planem wynikającym z ustawy budżetowej na 2019 r.
[78)] Wartości prognozowane
[79)] Wartości prognozowane
[80)] Wartości zgodne z planem wynikającym z ustawy budżetowej na 2019 r.
[81)] Wartości prognozowane
[82)] Wartości prognozowane

Część 37 Dział 755 Rozdział 75514
W roku 2020 przeznaczono na ten cel 70 000 złotych. Harmonogram szkoleń jest ustalany corocznie.

Ustanowienie ok. 200 ośrodków kuratorskich

Źródło finansowania: Budżet Państwa
Część 15 Dział 755 Rozdział 75502

Wydatkowanie w mln zł.[83]):

	BUDŻET PAŃSTWA
2019-2025	11,13
2026-2030	11,79

EDUKACJA PRAWNA DZIECI I MŁODZIEŻY

Źródło finansowania: Budżet Państwa
Dział 755, Rozdział 75501, Paragraf 4300

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA
2019	0,15

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

E-ZDROWIE W SP ZOZ MSWiA: ROZWÓJ NOWOCZESNYCH E-USŁUG PUBLICZNYCH DLA PACJENTÓW

Wartość całego projektu 84,87 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (15,37%) – 13,04 mln zł
Część 42 Dział 851 Rozdział 85195
Źródło finansowania: Środki UE EFRR POPC (84,63%) – 71,83 mln zł

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2019	0,05	0,28	0,33
2020	0,71	3,92	4,63
2021	9,20	50,67	59,87
2022	3,08	16,96	20,24

Ministerstwo Zdrowia

EFEKTYWNA SŁUŻBA ZDROWIA:

PROJEKT POZAKONKURSOWY "ROZWÓJ KOMPETENCJI PIELĘGNIARSKICH”
Wartość całego projektu (na lata na lata 2015-2020) 10,58 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (15,72%) – 1,66 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85195
Źródło finansowania: Środki UE EFS PO WER (84,28%) – 8,92 mln zł
Część 46 Dział 750 Rozdział 75001

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2020	0,42	2,26	-	2,68	0,42

PLATFORMA e-zdrowie (P1)

[83]) Podane koszty mają charakter szacunkowy

Wartość całego projektu (na lata 2016-2020) 172,38 mln zł
Elektroniczna Platforma Gromadzenia, Analizy i Udostępniania zasobów cyfrowych o Zdarzeniach Medycznych (P1) - FAZA 2
Źródło finansowania: Budżet Państwa (15,37%) – 24,13 mln zł
Źródło finansowania: Środki UE EFRR PO PC (84,63%) – 132,89 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85195
Wkład Własny (8,91%) – 15,36 mln zł

Wydatkowanie w mln zł*:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WKŁAD WŁASNY	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2020	4,47	24,64	0,9	30,00

*dane na podstawie HRF będącego w trakcie akceptacji przez Centrum Projektów Polska Cyfrowa (CPPC), stanowiącego załącznik do wniosku o płatność nr 9, który został złożony w dniu 06.12.2019 r.

E-KREW – INFORMATYZACJA PUBLICZNEJ SŁUŻBY KRWI ORAZ ROZWÓJ NADZORU NAD KRWIOLECZNICTWEM
Wartość całego projektu (na lata 2014-2020) 37,14 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (15,37%) – 5,71 mln zł
Źródło finansowania: Środki UE EFRR PO PC (84,63%) – 31,43 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85195

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2020	4,70	23,85	30,55
2021	0,39	2,16	2,55

WPROWADZENIE NOWOCZESNYCH E-USŁUG W PODMIOTACH LECZNICZYCH NADZOROWANYCH PRZEZ MINISTRA ZDROWIA
Źródło finansowania: Budżet Państwa (15,37%) 21,86 mln zł
Źródło finansowania: Środki UE EFRR PO PC (84,63%) – 120,41 mln zł
Część 46 Dział 750 Rozdział 75001
Część 46 Dział 851 Rozdział 85195
Wkład Własny Partnerów (2%) – 2,48 mln zł

Wydatkowanie w mln zł:

	ŚRODKI UE	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	BUDŻET PAŃSTWA	WKŁAD WŁASNY PARTNERÓW	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2020	2,83	0,51	20,62	3,75	0,39	28,10
2021	2,02	0,37	92,37	16,78	2,09	113,63

PRZYGOTOWANIE, PRZETESTOWANIE I WDROŻENIE DO SYSTEMU OPIEKI ZDROWOTNEJ ORGANIZACJI OPIEKI KOORDYNOWANEJ (OOK) - ETAP II FAZA PILOTAŻOWA – MODEL POZ+
Wartość całego projektu (na lata 2017-2021) 75,82 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (15,72%) – 11,92 mln zł
Źródło finansowania: Środki UE EFS PO WER (84,28%) – 63,90 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85195

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2020	1,96	10,51	12,47
2021	0,16	0,87	1,03

POWSTANIE ŚLĄSKIEGO OŚRODKA KLINICZNO-NAUKOWEGO ZAPOBIEGANIA I LECZENIA CHORÓB ŚRODOWISKOWYCH, CYWILIZACYJNYCH I WIEKU PODESZŁEGO IM. PROF. ZBIGNIEWA RELIGI (2018-2022)
Wartość całego projektu (na lata 2018-2021) 111,18 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (76,46 %) – 85,00 mln zł
Źródło finansowania: Środki UE POIŚ (23,54%) – 26,18 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85111 Paragraf 6220

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE
2020	31,00	0,87
2021	50,80	

W przypadku programów wieloletnich podane kwoty są na podstawie uchwał Rady Ministrów

WIELOLETNI PROGRAM MEDYCZNY - ROZBUDOWA I MODERNIZACJA SZPITALA UNIWERSYTECKIEGO NR 2 IM. DR. JANA BIZIELA W BYDGOSZCZY
Wartość całego projektu (na lata 2018-2024) 373,83 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (93,3%) – 348,75 mln zł
Źródło finansowania: Środki UE POIŚ (6,36%) – 23,76 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85112 Paragraf 6220
Środki własne (0,34%) – 1,32 mln zł

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WKŁAD WŁASNY
2020	62,82	2,29	-
2021	129,31	-	-
2022	72,23	-	-
2023	35,76	-	-
2024	28,36	-	0,07

BUDOWA CENTRUM MEDYCYNY NIEINWAZYJNEJ GDAŃSKIEGO UNIWERSYTETU MEDYCZNEGO
Wartość całego projektu (na lata 2015-2021) 616,61 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (95,77%) – 590,49 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85112 Paragraf 6220
Środki własne (4,23%) – 26,11 mln zł

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	WKŁAD WŁASNY
2020	122,00	-
2021	6,11	0,02

W przypadku programów wieloletnich podane kwoty są na podstawie uchwał Rady Ministrów

PRZEBUDOWA UNIWERSYTECKIEGO SZPITALA DZIECIĘCEGO W KRAKOWIE (2011-2021)
Wartość całego projektu (na lata 2011-2021) 201,36 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (100%) – 201,36 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85112 Paragraf 6220

Wydatkowanie w mln zł:

	WYDATKOWANIE
2020	9,20

W przypadku programów wieloletnich podane kwoty są na podstawie uchwał Rady Ministrów

PRZEBUDOWA I ROZBUDOWA SAMODZIELNEGO PUBLICZNEGO SZPITALA KLINICZNEGO NR 1 UNIWERSYTETU MEDYCZNEGO W LUBLINIE
Wartość całego projektu (na lata 2016-2022) 324,84 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (85,86%) – 278,90 mln zł
Źródło finansowania: Środki UE POIŚ (11,03%) – 35,82 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85112 Paragraf 6220
Środki własne (3,1%) – 10,12 mln zł

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE**	WKŁAD WŁASNY**
2020	97,48	-	-
2021	54,80	-	-
2022	34,38	-	-

* W przypadku programów wieloletnich podane kwoty są na podstawie uchwał Rady Ministrów
** Środki własne i unijne zostały poniesione we wcześniejszych latach

DRUGI ETAP BUDOWY CENTRUM KLINICZNO-DYDAKTYCZNEGO UNIWERSYTETU MEDYCZNEGO W ŁODZI WRAZ Z AKADEMICKIM OŚRODKIEM ONKOLOGICZNYM
Wartość całego projektu (na lata 2018-2023) 474,48 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (95,62%) – 453,69 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85112 Paragraf 6220

Środki własne (4,38%) – 20,79 mln zł

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	WKŁAD WŁASNY
2020	82,69	-
2021	67,53	-
2022	95,93	-
2023	140,79	13,4

W przypadku programów wieloletnich podane kwoty są na podstawie uchwał Rady Ministrów

MODERNIZACJA KLINIK I BUDYNKÓW REUMATOLOGII NARODOWEGO INSTYTUTU GERIATRII, REUMATOLOGII I REHABILITACJI IM. PROF. DR ELEONORY REICHER W WARSZAWIE (2014-2021)
Wartość całego projektu (na lata 2014-2020) 22,28 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (87,8%) – 19,56 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85112 Paragraf 6230
Środki własne (12,2%) - 2,72 mln zł

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	WKŁAD WŁASNY
2020	5,88	2,5

W przypadku programów wieloletnich podane kwoty są na podstawie uchwał Rady Ministrów

ROZBUDOWA WRAZ Z MODERNIZACJĄ POMORSKIEGO UNIWERSYTETU MEDYCZNEGO W SZCZECINIE I SAMODZIELNEGO PUBLICZNEGO SZPITALA KLINICZNEGO NR 1 W SZCZECINIE W ZAKRESIE KLINICZNO-DYDAKTYCZNYM I MEDYCZNYCH WDROŻEŃ INNOWACYJNYCH (2019-2025)
Wartość całego projektu (na lata 2020-2025) 593,88 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (99,7%) – 592,09 mln zł
Część 46 Dział 730 Rozdział 73014 Paragraf 6220
Część 46 Dział 851 Rozdział 85112 Paragraf 6220
Środki własne (0,3%) – 1,79 mln zł

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	BUDŻET PAŃSTWA	WKŁAD WŁASNY
2020	1,3	9,5	-
2021	4,6	15,5	0,18
2022	49,7	64,6	0,67
2023	70,2	56,8	0,56
2024	73,5	64,3	-
2025	101,3	80,8	0,30

W przypadku programów wieloletnich podane kwoty są na podstawie uchwał Rady Ministrów

REWITALIZACJA NARODOWEGO INSTYTUTU ONKOLOGII IM. MARII SKŁODOWSKIEJ-CURIE - PAŃSTWOWEGO INSTYTUTU BADAWCZEGO W WARSZAWIE I ETAP (2020-2025)
Wartość całego projektu (na lata 2020-2024) – 872,05 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (84,72%) – 738,78 mln zł
Źródło finansowania: Środki UE POIŚ (2,22%) – 19,29 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85112 Paragraf 6230
Środki własne (13,06%) – 113,98 mln zł

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	BUDŻET PAŃSTWA	WKŁAD WŁASNY
2020	44,63	16,65	-
2021	167,78	-	-
2022	218,25	-	-
2023	199,61	-	-
2024	108,51	-	113,97

W przypadku programów wieloletnich podane kwoty są na podstawie uchwał Rady Ministrów

CENTRALNY ZINTEGROWANY SZPITAL KLINICZNY – CENTRUM MEDYCYNY INTERWENCYJNEJ (ETAP I CZSK) - UNIWERSYTET MEDYCZNY W POZNANIU (2020-2025)
Wartość całego projektu (na lata 2020-2025) – 590,98 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (88,06%) – 520,37 mln zł
Źródło finansowania: Środki UE POIŚ (2,54%) – 15,00 mln zł

Część 46 Dział 851 Rozdział 85112 Paragraf 6220
Środki własne (9,40%) – 55,61 mln zł

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	BUDŻET PAŃSTWA	WKŁAD WŁASNY
2020	5,00	5,6	1,4
2021	65,00	7,5	18,5
2022	50,00	1,9	31,8
2023	100,37	-	-
2024	150,00	-	-
2025	150,00	-	-

W przypadku programów wieloletnich podane kwoty są na podstawie uchwał Rady Ministrów

ROZWÓJ KSZTAŁCENIA SPECJALIZACYJNEGO LEKARZY W DZIEDZINACH ISTOTNYCH Z PUNKTU WIDZENIA POTRZEB EPIDEMIOLOGICZNO-DEMOGRAFICZNYCH KRAJU
Wartość całego projektu (na lata 2015-2023) 98,99 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (15,72%) – 15,56 mln zł
Źródło finansowania: Środki UE EFS PO WER (84,28%) – 83,43 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85195

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2020	2,47	13,26	15,73
2021	2,41	12,91	15,32
2022	1,75	9,37	11,12
2023	1,1	5,88	6,98

MAPOWANIE POTRZEB ZDROWOTNYCH - PLATFORMA BASIW: KOORDYNACJA I NADZÓR ROZWOJU SYSTEMU MONITOROWANIA I PLANOWANIA W OCHRONIE ZDROWIA
Wartość całego projektu (na lata 2016-2021) 53,18 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (15,72%) – 8,36 mln zł
Źródło finansowania: Środki UE EFS PO WER (84,28%) – 44,82 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85195
Część 46 Dział 750 Rozdział 75001

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2020	1,03	5,54	1,05	5,65	13,27
2021	0,49	5,00	0,93	2,62	9,04

POPRAWA FUNKCJONOWANIA SYSTEMU RATOWNICTWA MEDYCZNEGO
Wartość całego projektu (na lata 2016-2023) 1023 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (15,5%) - 158 mln zł
Źródło finansowania: Środki UE EFRR (84,5%) - 865 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85195

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2020	57,01	74,47	131,47
2021	22,72	34,36	57,07
2022	0,92	7,35	8,27
2023	0,20	3,76	3,96

Kwoty mogą ulec zmianie na dalszym etapie realizacji IX Osi POIIŚ 14-20. Kwoty oszacowane zostały bowiem na podstawie Harmonogramów realizacji projektów stanowiących załączniki do umów o dofinansowanie, które podlegają aktualizacji. Przy wyliczeniach wzięte zostały także pod uwagę niezalokowane środki pozostające w dyspozycji MZ.

POPRAWA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU OCHRONY ZDROWIA W KLUCZOWYCH OBSZARACH ZE WZGLĘDU NA TRENDY EPIDEMIOLOGICZNE, w tym PROJEKTY INFRASTRUKTURALNE W SZCZEGÓLNOŚCI W ZAKRESIE: CHORÓB STANOWIĄCYCH GŁÓWNĄ PRZYCZYNĘ DEZAKTYWIZACJI ZAWODOWEJ, GINEKOLOGII, POŁOŻNICTWA, NEONATOLOGII ORAZ PEDIATRII (które są realizowane w ramach Programu kompleksowej ochrony zdrowia prokreacyjnego w Polsce w latach 2016-2020)
Wartość całego projektu (na lata 2016-2023) 1342 mln zł

Źródło finansowania: Budżet Państwa (16%) – 215 mln zł
Źródło finansowania: Środki UE EFRR PO IiŚ (84%) – 1127 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85195

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2020	152,79	172,63	325,42
2021	86,28	81,85	168,12
2022	5,54	44,68	50,22
2023	1,15	4,41	5,57

Kwoty mogą ulec zmianie na dalszym etapie realizacji IX Osi POIIŚ 14-20. Kwoty oszacowane zostały bowiem na podstawie Harmonogramów realizacji projektów stanowiących załączniki do umów o dofinansowanie, które podlegają aktualizacji. Przy wyliczeniach wzięte zostały także pod uwagę niezalokowane środki pozostające w dyspozycji MZ.
Działanie z zakresu projektu Zdrowia Mama

PROJEKT DOSTĘPNOŚĆ PLUS DLA ZDROWIA
Wartość całego projektu (na lata 2019-2023) 300 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (15,72%) – 47 160 mln zł
Źródło finansowania: Środki UE (84,28%) – 252 840 mln zł
Część 46 Dział 750 Rozdział 75001

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2020	5,24	28,06	33,30
2021	18,57	99,53	118,10
2022	18,19	97,51	115,70
2023	4,91	26,29	31,20

DZIENNA DŁUGOTERMINOWA OPIEKA MEDYCZNA
Źródło finansowania: Budżet NFZ

Wydatkowanie w mln zł:

	NFZ
2020	24,70
2021	24,70
2022	24,70
2023	24,70
2024	24,70
2025	24,70
2026	24,70
2027	24,70
2028	24,70

PROGRAM PILOTAŻOWY W CENTRACH ZDROWIA PSYCHICZNEGO
Wartość całego projektu (na lata 2018-2021) 200,70 mln zł
Źródła finansowania: Narodowy Fundusz Zdrowia (99,65%) – 200 mln zł
Źródła finansowania: Budżet Państwa (0,35%) – 0,70 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85195

Wydatkowanie w mln zł:

	NFZ*	BUDŻET PAŃSTWA**	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2020	80,00	0,70	80,70
2021	40,00	0,00	40,00

* Kwota wskazana w tabeli w ramach środków finansowych przeznaczonych na realizację programu pilotażowego z Narodowego Funduszu Zdrowia jest kwotą szacunkową w oparciu o Ocenę Skutków Regulacji rozporządzenia pilotażowego (OSR wskazywał kwotę na pierwsze półrocze funkcjonowania programu pilotażowego).
Należy zaznaczyć, że realizacja programu pilotażowego wiąże się z pomniejszeniami wartości umów w związku z migracją pacjentów, co uniemożliwia dokładne oszacowanie kosztów pilotażu w kolejnych latach. Ponadto planowane jest rozszerzenie programu pilotażowego o kolejne podmioty (Minister Zdrowia zdecyduje o ilości podmiotów włączonych do programu pilotażowego). Wysokość środków finansowych przekazywanych danemu podmiotowi jest uzależniona od wielkości obszaru objętego opieką. W związku z powyższym nie jest możliwie dokładne oszacowanie kosztów w kolejnych latach.
** Nie ma możliwości wskazania planowanych kwot z Budżetu Państwa na 2021 r., gdyż decyzja o kontynuowaniu zadań w ramach umowy podpisanej pomiędzy Ministerstwem Zdrowia a Instytutem Psychiatrii i Neurologii na realizację zadań nadzorująco-kontrolnych w ramach programu pilotażowego w kolejnych latach nie została jeszcze podjęta.

ZDROWSZE SPOŁECZEŃSTWO:

MONITOROWANIE STANU ZDROWIA JAMY USTNEJ POPULACJI POLSKIEJ W LATACH 2016-2020
Wartość całego projektu (na lata 2016-2020) 2,33 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (100%) – 2,33 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85149

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA
2020	0,56

LECZENIE ANTYRETROWIRUSOWE OSÓB ŻYJĄCYCH Z WIRUSEM HIV W POLSCE NA LATA 2017-2021
Wartość całego projektu (na lata 2017-2021) 1724 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (100%) – 1724 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85149

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA
2020	348
2021	420

NARODOWY PROGRAM ZDROWIA NA LATA 2016-2020
Maksymalny limit wydatków (na lata 2016-2020) 787,75 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa i fundusze celowe (FRPH i fundusze Ministra Sportu) (100%) – 787,75 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85195
dla pozostałych Ministrów (MON, MEN, MSWiA, MRiPS) w odpowiednich częściach

Maksymalny limit wydatków w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	FUNDUSZE CELOWE MZ i MS
2020	80,00	147,75

Środki te po uruchomieniu zwiększają część 46 – Zdrowie, Dział 851 – Ochrona zdrowia, Rozdział 85195 – Pozostała działalność, z wyłączeniem środków dla pozostałych resortów wskazanych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 4 sierpnia 2016 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020 (Dz. U. poz. 1492) (w 2019 r. jest to kwota w wysokości 8.649.439 zł, która po uruchomieniu zwiększyła części MON, MSWiA, MEN oraz MRiPS). Dodatkowo w ustawie o zdrowiu publicznym wskazane są środki w wysokości 0,7 mln zł z budżetu państwa na realizację obowiązków sprawozdawczych (środki w budżetach wojewodów).
Ww. kwoty wynikają z ustawy o zdrowiu publicznym. Finalne kwoty ujęte w ustawie budżetowej mają niższy poziom.

PROGRAM ZAPOBIEGANIA DEPRESJI W POLSCE NA LATA 2016-2020
Wartość całego projektu (na lata 2016-2020) 10,17 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (100%) – 10,17 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85149

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA
2020	2,31

OPRACOWANIE I WDROŻENIE PROGRAMÓW POLITYKI ZDROWOTNEJ, W TYM PROGRAMÓW PROFILAKTYCZNYCH
Wartość całego projektu (na lata 2015-2023) 114,00 mln zł (wartość umów zawartych do 01.2020 r. w 5.1 PO WER)
Źródło finansowania: Budżet Państwa (15,72%) - 17,00 mln zł
Źródło finansowania: Środki UE EFS PO WER (84,28%)- 97,00 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85195

Wydatkowanie* w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2020	11,4	61,2	72,6
2021	5,17	27,73	32,9
2022	1,24	6,67	7,91
2023	0,1	0,55	0,65

* W ramach danego roku zostały zliczone kwoty z projektów Działania 5.1 PO WER, które mają podpisane umowy (do końca 2019 r.). Nie wliczono konkursów, które trwają lub są planowane do ogłoszenia dopiero powstają, i nie można określić jakie będzie zainteresowanie i na jakie kwoty zostaną podpisane umowy (6 konkursów – trzy ogłoszone w IV kwartale 2019 r. oraz planowane 3

w 2020 r. Szczegóły dostępne pod adresem: http://zdrowie.gov.pl/power/nabory.html). W związku z powyższym kwoty wydatkowane mogą ulec zmianie (wzrosnąć po podpisaniu nowych umów).

NARODOWY PROGRAM OCHRONY ANTYBIOTYKÓW NA LATA 2016-2020
Wartość całego projektu (na lata 2016-2020) 10,94 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (100%) – 10,94 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85149

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA
2020	2,15

PROJEKT PREDEFINIOWANY OGRANICZANIE SPOŁECZNYCH NIERÓWNOŚCI W ZDROWIU PRZEZ STOSOWANIE ROZWIĄZAŃ TELEMEDYCYNY I E-ZDROWIA, DOFINANSOWANY ZE ŚRODKÓW NORWESKIEGO MECHANIZMU FINANSOWEGO 2014-2021 W RAMACH PROGRAMU „ZDROWIE"
Wartość całego projektu (na lata 2020-2024) – 24,99 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (15,00%) - 3,74 mln zł
Źródło finansowania: Środki norweskie (85,00%) - 21,25 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85195
Ocena projektu została zakończona. Projekt oczekuje na wydanie decyzji w sprawie finansowania.

NARODOWY PROGRAM ROZWOJU MEDYCYNY TRANSPLANTACYJNEJ
Wartość całego projektu (na lata 2011-2021) 545 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (100%) – 545 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85149

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA
2020	55,00
2021	65,00

NARODOWA STRATEGIA ONKOLOGICZNA
Wartość całego projektu (lata 2020-2030) 5 100 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (100%) – 5 100 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85149

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA
2020	250,00
2021	450,00
2022	450,00
2023	450,00
2024	500,00

PROGRAM PROFILAKTYKI I LECZENIA CHORÓB UKŁADU SERCOWO-NACZYNIOWEGO POLKARD NA LATA 2017-2020
Wartość całego projektu (na lata 2017-2020) 142,67 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (100%) – 142,67 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85149

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA
2020	17,21

NARODOWY PLAN DLA CHORÓB RZADKICH
Źródło finansowania: Budżet NFZ

Wydatkowanie w mln zł:

	NFZ
2020	0d 334,20 do 416,80
2021	0d 334,20 do 416,80
2022	0d 334,20 do 416,80
2023	0d 334,20 do 416,80

ZDROWA MAMA:

PROGRAM KOMPLEKSOWEJ OCHRONY ZDROWIA PROKREACYJNEGO W POLSCE NA LATA 2016-2020
Wartość całego projektu (na lata 2016-2020) 48,17 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (100%) – 48,17 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85149

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA
2020	8,62

PROGRAM POLITYKI ZDROWOTNEJ SŁUŻĄCY WYKONANIU PROGRAMU KOMPLEKSOWEGO WSPARCIA DLA RODZIN „ZA ŻYCIEM" NA LATA 2017-2021
Wartość całego projektu (na lata 2017-2021) 17,43 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (100%) – 17,43 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85149

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA
2020	5,51
2021	5,51

PROGRAM KOMPLEKSOWEJ DIAGNOSTYKI I TERAPII WEWNĄTRZMACICZNEJ W PROFILAKTYCE NASTĘPSTW I POWIKŁAŃ WAD ROZWOJOWYCH I CHORÓB PŁODU - JAKO ELEMENT POPRAWY STANU ZDROWIA PŁODÓW I NOWORODKÓW NA LATA 2018-2020
Wartość całego projektu (na lata 2018-2020) 14,68 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (100%) – 14,68 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85149

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA
2020	6,37

PROGRAM BADAŃ PRZESIEWOWYCH NOWORODKÓW W POLSCE NA LATA 2019-2022
Wartość całego projektu (na lata 2019-2022) 147,05 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (100%) – 147,05 mln zł
Część 46 Dział 851 Rozdział 85149
Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA
2020	37,26
2021	38,34
2022	39,45

PROMOCJA KARMIENIA PIERSIĄ ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM PODPUNKTU 1.2.4 E NARODOWEGO PROGRAMU ZDROWIA – ZAPEWNIENIE DOSTĘPU DO PROFESJONALNEJ POMOCY W ZAKRESIE ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW LAKTACYJNYCH
Wartość całego projektu (na lata 2016-2020) 1,38 mln zł
Źródło finansowania: Budżet Państwa (100%) – 1,38 mln zł
Część 83 Dział 851 Rozdział 85195 Pozycja 91
Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA
2020	0,30

Leki 75+

Wartość całego projektu (2015-2025) kwota 8 324,6 mln zł
Źródło finansowania: Budżet NFZ (100%) – Wg projektu ustawy o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2020 w 2020 r. Minister Zdrowia nie będzie już dopłacał do leków 75+ z budżetu państwa. Kwota ta ma być pokryta z ogólnej puli przeznaczonej na refundację przez Narodowy Fundusz Zdrowia.

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA
2020	836,00
2021	953,10
2022	1010,30
2023	1070,90
2024	1135,10
2025	1203,20

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

WDROŻENIE NOWEGO MODELU KSZTAŁCENIA SPECJALISTÓW DS. ZARZĄDZANIA REHABILITACJĄ – JAKO ELEMENT KOMPLEKSOWEJ REHABILITACJI W POLSCE

Źródło finansowania: Środki UE 94,29%
Źródło finansowania: Budżet państwa 2,71%
Wkład własny lidera i partnerów 3,00%
Cześć 34 Dział 750 Rozdział 75095

Wydatkowanie w mln zł.:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WKŁAD WŁASNY	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2019	0,025	1,817	0,029	1,871
2020	0,075	2,568	0,009	2,652

WYPRACOWANIE I PILOTAŻOWE WDROŻENIE MODELU KOMPLEKSOWEJ REHABILITACJI UMOŻLIWIAJĄCEJ PODJĘCIE LUB POWRÓT DO PRACY

Źródło finansowania: Środki UE 84,28%
Źródło finansowania: Budżet państwa 15,72%
Cześć 44 Dział 853 Rozdział 85324

Wydatkowanie w mln zł.:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2019	1,09	5,84	6,93
2020	5,03	26,97	32,00
2021	4,25	22,76	27,00
2022	2,78	14,90	17,68

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

ROZWÓJ I UTRZYMANIE OGÓLNOPOLSKIEJ BAZY USŁUG ROZWOJOWYCH (BUR)- kontynuacja

Wartość projektu: 29 032 021,29 zł
Źródło finansowania: Środki UE (POWER 2.03) 84,28%
Źródło finansowania: Budżet Państwa 15,72%
Część 34, Dział 150, Rozdział 15012

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2019	0,90	4,80	5,70
2020	1,08	5,76	6,84
2021	0,94	5,06	6,00
2022	1,01	5,39	6,40
2023	0,65	3,45	4,10

BILANS KAPITAŁU LUDZKIEGO
(Bilans Kapitału Ludzkiego, Branżowy Bilans Kapitału Ludzkiego, Branżowy Bilans Kapitału Ludzkiego II)

Wartość projektu: 31 246 606,50 zł
Źródło finansowania: Środki UE (POWER 2.12) 84,28%
Źródło finansowania: Budżet Państwa 15,72%

Część 34 Dział 150 Rozdział 15012

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2016-2018	0,75	4,04	4,79
2019	0,43	2,30	2,73
2020	1,03	5,52	6,55
2021	0,97	5,18	6,15
2022	0,99	5,28	6,27
2023	0,75	4,01	4,76

AKADEMIA MENADŻERA MŚP

Wartość projektu: 108 602 592,23 zł
Źródło finansowania: Środki UE (POWER 2.21) 100%
Część 34, Dział 150, Rozdział 15012

Wydatkowanie w mln zł:

	ŚRODKI UE
2019	16,81
2020	20,52
2021	39,51
2022	31,76

RADY DS. KOMPETENCJI

Źródło finansowania: Środki UE (POWER 2.12) 84,28%
Źródło finansowania: Budżet Państwa 15,72%
Część 34, Dział 150, Rozdział 15012

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA	ŚRODKI UE	WARTOŚĆ OGÓŁEM
2019	0,81	4,30	5,11
2020	1,79	9,58	11,37
2021	1,56	8,34	9,90
2022	1,29	6,85	8,14
2023	0,56	2,93	3,49

Zakład Ubezpieczeń Społecznych

DOFINANSOWANIE DZIAŁAŃ SKIEROWANYCH NA UTRZYMANIE ZDOLNOŚCI DO PRACY PRZEZ CAŁY OKRES AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ, PROWADZONYCH PRZEZ PŁATNIKÓW SKŁADEK

Źródło finansowania: Budżet Państwa
Plan finansowy Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z pozycji „Prewencja wypadkowa".

Wydatkowanie w mln zł:

	BUDŻET PAŃSTWA
2019	87,20
2020	95,00
2021	95,00
2022	95,14
2023	100,73

EDUKACJA Z ZUS

Ubezpieczenia społeczne – edukacja z ZUS

Co roku na realizację projektu wydawana jest kwota ok. 140 000 zł.
Źródło finansowania: Plan finansowy Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Projekt z ZUS

Co roku na realizację projektu wydawana jest kwota ok. 830 zł.

Źródło finansowania: Plan finansowy Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z pozycji „pozostałe usługi obce”.

Lekcje z ZUS

Wartość projektu: 215 920 zł
Co roku na realizację projektu wydawana jest kwota ok. 215 920 zł.
Źródło finansowania: Plan finansowy Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z pozycji „pozostałe usługi obce”.

X. ZAŁĄCZNIKI:

1. Informacja o konsultacjach społecznych i międzyresortowych przeprowadzonych w trakcie prac nad Strategią.
2. Informacja o wynikach końcowej ewaluacji ex ante.
3. Lista projektów.
4. Lista podmiotów uczestniczących w realizacji Strategii.
5. Wykaz wykresów, tabel i map.

1. INFORMACJE O KONSULTACJACH SPOŁECZNYCH I MIĘDZYRESORTOWYCH PRZEPROWADZONYCH W TRAKCIE PRAC NAD STRATEGIĄ

Integralnym elementem prac nad projektem Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, były konsultacje społeczne i międzyresortowe. Projekt SRKL był kilkakrotnie przedstawiany do oceny resortów[84)], które realizują projekty strategiczne i uzupełniające w jego ramach. Przedmiotem konsultacji była ocena celów i założeń Strategii. Efektem konsultacji było powstanie wstępnej wersji projektu SRKL oraz opracowanie, we współpracy z resortami, listy konkretnych narzędzi realizacji Strategii.

Projekt SRKL otrzymał w grudniu 2018 r. cząstkową ocenę ex ante od konsorcjum firm Instytut Jagielloński, Zarzecki, Lasota i Wspólnicy, Solivan. 31 stycznia 2019 r. Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska wydał decyzję (znak pisma: DOOŚ-TSOOŚ.400.383.2019.JP 2019 r.), że SRKL nie kwalifikuje się do strategicznej oceny oddziaływania na środowisko). 26 marca 2019 r. projekt SRKL otrzymał pozytywną rekomendację z uwagami od Centrum Analiz Strategicznych (CAS). Projekt SRKL został 25 lipca 2019 r. wpisany do Wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów[85)] pod numerem ID241.

Następnie projekt SRKL został poddany konsultacjom społecznym i międzyresortowym. Konsultacje trwały od 14 sierpnia do 12 listopada 2019 r. Efektem konsultacji było zgłoszenie, przez resorty i partnerów społecznych 257 uwag, z których znacząca większość została uwzględniona.

Konsultacje przeprowadzone w roku 2018 oraz 2019, w znacznym stopniu przyczyniły się do ukształtowania formy dokumentu i skonkretyzowania zagadnień w nim poruszanych. Zgłoszone uwagi miały charakter zarówno merytoryczny (np. zmiany konkretnych akapitów, dodanie bądź usunięcie zapisów), jak również redakcyjny. Niektóre spośród uwag miały charakter opiniodawczy. Część uwag zawierała propozycje wprowadzenia nowych zapisów lub zastąpienie nieaktualnych zapisów nową treścią. Co istotne, uwagi tego rodzaju w większości zawierały propozycje konkretnych zapisów. Część uwag odnosiła się także do zestawu wskaźników monitorowania SRKL. Uwagi najczęściej dotyczyły konieczności zaktualizowania wartości wskaźników, jak też propozycji dodania lub usunięcia wskaźników oraz dodania definicji wskaźników. Uwzględnienie zdecydowanej większości zgłoszonych uwag pozwoliło na znaczne udoskonalenie zarówno formy, jak i treści SRKL.

84) 2018 r., 11.01.2019 r., 01.04.2019 r.

85) Pismo Wiceprezesa Rady Ministrów, Przewodniczącego Zespołu ds. Programowania Prac Rządu Jacka Sasina z dnia 25.07.2019 r., znak: DPPR.ZOP.022.1.4.2019

2. INFORMACJE O WYNIKACH KOŃCOWEJ EWALUACJI EX ANTE

Projekt SRKL w dniu 02.12.2019 r. został przekazany via Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej do konsorcjum w składzie: Instytut Jagielloński, Zarzecki i Wspólnicy Sp. z o.o. oraz Solivan B. Miszkurka, J. Chabocka, Adwokaci i Radcy Prawni Spółka Partnerska (Konsorcjum) w celu przeprowadzenia końcowej ewaluacji ex ante. Ewaluacja została przeprowadzona zgodnie z Umową nr DSR/BDG-II/POPT/31/18 zawartą w dniu 16 marca 2018 r. w Warszawie pomiędzy Ministerstwem Inwestycji i Rozwoju oraz Konsorcjum, obejmującą wykonanie badania ewaluacyjnego pn. „Ewaluacja *ex-ante* 9 projektów Strategii Rozwoju", stanowiących rozwinięcie strategii nadrzędnej, jaką jest Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju.

Ewaluacja obok weryfikacji projektu SRKL w aspektach technicznych, czyli pod kątem jego spójności wewnętrznej i zewnętrznej, kompletności/kompleksowości, trafności diagnoz i procesu wyboru strategicznego, obejmowała również ocenę o charakterze wartościującym, ewaluującą poziom realności i adekwatności projektu SRKL wobec rzeczywistych problemów i wyzwań przyszłości stojących przed polityką budowania potencjału kapitału ludzkiego w Polsce.

Wnioski płynące z kompleksu przeprowadzonych prac ewaluacyjnych zaprezentowano w dwóch płaszczyznach:

1. generalny sąd wartościujący: projekt SRKL odpowiada swoim poziomem realizmu i adekwatności rzeczywistym problemom i wyzwaniom polskiego społeczeństwa jako kapitału ludzkiego - ocena pozytywna, z krytycznymi uwagami.

2. formalna ocena ewaluacyjna aspektów technicznych (obejmująca, zgodnie z przyjętą metodyką trzy warstwy dokumentu: diagnostyczną, strategiczną i wdrożeniową).

Ocena warstwy diagnostycznej.

Na poziomie warstwy diagnostycznej SRKL jest wewnętrznie dokumentem co do zasady spójnym.

Ocena warstwy strategicznej.

Na poziomie warstwy strategicznej SRKL spełnia wymóg wewnętrznej spójności.

Ocena warstwy wdrożeniowej.

Na poziomie warstwy wdrożeniowej SRKL jest co do zasady spójny wewnętrznie i zewnętrznie.

W celu zwiększenia spójności SRKL zarekomendowano m.in.:

Warstwa diagnostyczna

Cel szczegółowy 1

Uzupełnienie analizy o badania o stanie obecnym w zakresie wykształcenia, kwalifikacji i kompetencji Polaków, jakości szkolnictwa branżowego i wyższego, stanu nauki itp.; projekcje dotyczące przyszłego zapotrzebowania na kwalifikacje; przegląd

analizowanych problemów pod kątem identyfikacji kluczowych wyzwań i trendów w badanym obszarze. Rekomendacje zostały przyjęte i tekst SRKL został uzupełniony o informacje dotyczące badań na temat obecnego stanu wykształcenia, kwalifikacji Polaków, jakości szkolnictwa branżowego i wyższego; projekcje dotyczące przyszłego zapotrzebowania na kompetencje w gospodarce na rynku pracy.

Cel szczegółowy 2:
Oceniono, że przeprowadzona w ramach SRKL diagnoza, w zakresie tematycznym zgodnym z celem szczegółowym 2 jest zgodna tematycznie z zakresem SRKL i obejmuje najważniejsze zagadnienia. Zarekomendowano ponowną weryfikację sposobu identyfikacji problemów czy wyzwań, jak i sposobu ich formalizowania i prezentacji. Rekomendacja została przyjęta i poprawiono sposób prezentacji problemów, uzupełniono dane dotyczące stanu obecnego i prognoz.

Cel szczegółowy 3:
Oceniono, że diagnoza prezentowana w SRKL w obszarze celu szczegółowego 3 jest ogólnie spójna z zagadnieniami diagnozowanymi w SOR i UP, choć jest węższa tematycznie i bywa prezentowana na wyższym poziomie ogólności. Zarekomendowano pogłębienie diagnozy w SRKL w zakresach liczności i struktury przewidywanego deficytu zasobów pracy, identyfikacji przyczyn bierności zawodowej grup społecznozawodowych mogących stanowić „rezerwy zasobów pracy", aktualnego stanu i pożądanych kierunków migracji zawodowych, edukacji; aktualizację wielu wątków analizy dotyczącej rynku pracy na tle bieżących trendów związanych z deficytami siły roboczej; sformułowanie wyzwań w sferze kapitału ludzkiego w długiej perspektywie czasowej. Rekomendacja została przyjęta i zaktualizowano analizę dotyczącą rynku pracy na tle bieżących trendów związanych z deficytami siły roboczej.

Cel szczegółowy 4:
Stwierdzono, że diagnoza prezentowana w SRKL w obszarze celu szczegółowego 4 jest w znakomitej jej części zgodna tematycznie z zagadnieniami diagnozowanymi w SOR i UP, jednakże zidentyfikowano niedobory w SRKL pewnych danych liczbowych, w tym przekrojowych, odnoszących się do ubóstwa i wykluczenia społecznego. Zarekomendowano uszczegółowienie analiz związanych m.in. z czynnikami determinującymi ubóstwo, trwałością i przewidywaną dynamiką zjawiska, specyfiką grup najbardziej zagrożonych i ich potrzebami, dobrymi przykładami w zakresie ograniczania ubóstwa; w kontekście nierówności między grupami społecznymi oraz zjawiskiem wykluczenia społecznego; uzupełnienie danych liczbowych charakteryzujących opisywane zjawiska; identyfikację problemów (wyzwań rozwojowych) i ich ewentualnych długookresowych konsekwencji dla procesów rozwoju społeczno-gospodarczego. Biorąc pod uwagę, że SRKL ma pozostać dokumentem strategicznym na pewnym poziomie ogólności, dane na temat ubóstwa zostały proporcjonalnie ujęte w Strategii, a szczegółowa diagnoza ubóstwa i wykluczenia społecznego zawarta jest w Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i

Wykluczeniu Społecznemu (KPPUiWS), uznano że nie ma potrzeby rozbudowywania diagnozy ubóstwa w SRKL.

Warstwa strategiczna
W warstwie strategicznej nie wskazano rekomendacji dla celu głównego i stwierdzono, że istnieje logiczna korespondencja między celami szczegółowymi 1,2,3,4 a celem głównym.

Warstwa wdrożeniowa
Ewaluator stwierdził, że projekty strategiczne i uzupełniające określone w SRKL co do zasady są spójne z projektami określonymi w SOR i zostały powiązane z obszarami wsparcia i celami szczegółowymi. Zarekomendowano powiązanie wskaźników z kategoriami interwencji/projektami, uzupełnienie brakujących wskaźników pod kątem zaplanowanych kategorii interwencji i projektów strategicznych, przegląd wskaźników monitorowania SRKL pod kątem ich realności i poziomu ambicji w zakresie ich wartości docelowych, bardziej precyzyjny opis montażu finansowego działań, programów i projektów, składających się na system realizacji SRKL. Ze względu na konieczność znaczącego ograniczenia liczby wskaźników na prośbę MFiPR, rekomendacje dotyczące wskaźników nie zostały przyjęte. Nie wdrożono również rekomendacji odnoszących się do opisu systemu finansowania projektów i programów z tego względu, że zastosowana w montażu finansowym metodologia stanowi podstawą ram finansowych wszystkich strategii zintegrowanych, włącznie ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Celem opracowanych ram finansowych jest przede wszystkim pokazanie rzędu wielkości spodziewanych wydatków, które mogą zostać poniesione na realizację celów strategii. Nie stanowią one żadnego zobowiązania finansowego czy harmonogramu płatności. Z uwagi na wykorzystanie tej samej metody liczenia we wszystkich strategiach zintegrowanych, w tym Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, która została przyjęta przez Radę Ministrów we wrześniu 2019 r., w celu zachowania spójności we wszystkich dokumentach strategicznych, nie są na tym etapie planowane jej zmiany.

3. LISTA PROJEKTÓW

Projekt		Podmiot odpowiedzialny	Projekt strategiczny/uzupełniający
OBSZAR *KAPITAŁ LUDZKI*			
1	Zintegrowany System Kwalifikacji	MEN	projekt strategiczny
2	Inicjatywa na rzecz umiejętności	MEN/MFiPR	projekt strategiczny
3	Edukacj@ w społeczeństwie cyfrowym wraz z: Ogólnopolska Sieć Edukacyjna	MEN/KPRM	projekt strategiczny
4	Nowoczesne kadry dla polskiego przemysłu (szkolnictwo branżowe)	MEN	projekt strategiczny
5	Włączeni w edukację	MEN	projekt strategiczny
6	Akademia Menadżera MŚP	PARP	projekt strategiczny
7	Reforma szkolnictwa wyższego	MNiSW	projekt strategiczny
8	Podnoszenie jakości nauczania oraz rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów	MEN	projekt uzupełniający
9	Doskonalenie systemu egzaminów zewnętrznych w celu ich dostosowania do nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego i zorientowania na ocenę kompetencji kluczowych	MEN	projekt uzupełniający
10	Dydaktyczna Inicjatywa Doskonałości	MNiSW	projekt uzupełniający
11	Wprowadzenie nowego systemu wsparcia szkoły i doskonalenia systemu kontroli jakości kształcenia	MEN	projekt uzupełniający
12	Rozwój i utrzymanie ogólnopolskiej bazy usług rozwojowych (BUR)	PARP	projekt uzupełniający
13	Bilans Kapitału Ludzkiego	PARP	projekt uzupełniający
14	Rady ds. Kompetencji	PARP	projekt uzupełniający
15	Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej	MNiSW	projekt strategiczny
16	Doktoraty wdrożeniowe	MNiSW	projekt strategiczny
17	Wdrożenie nowego modelu kształcenia specjalistów m.in. zarządzania rehabilitacją – jako element systemu kompleksowej rehabilitacji w Polsce	PFRON/ZUS	projekt uzupełniający
18	Edukacja z ZUS: - Ubezpieczenia społeczne – edukacja z ZUS - Projekt z ZUS - Lekcje z ZUS	ZUS	projekt uzupełniający
19	Program rozwoju kompetencji cyfrowych	KPRM/MEN	projekt uzupełniający
20	Ogólnopolska Sieć Edukacyjna	KPRM	projekt strategiczny
21	Narodowy Plan Szerokopasmowy	KPRM	projekt strategiczny
22	Kompetencje cyfrowe w społeczeństwie informacyjnym	MFiPR	projekt strategiczny
23	Usprawnienie procesu stanowienia prawa	KPRM	projekt uzupełniający

24	Zmniejszenie zjawiska przestępczości nieletnich	MS	projekt uzupełniający
25	Edukacja prawna dzieci i młodzieży	MS	projekt uzupełniający
26	Efektywna Służba Zdrowia: – Mapowanie potrzeb zdrowotnych - platforma BASiW: koordynacja i nadzór rozwoju systemu monitorowania i planowania w ochronie zdrowia. – Wzmocnienie nadzoru nad jakością opieki zdrowotnej i bezpieczeństwem pacjenta. – Środowiskowy model psychiatrycznej opieki zdrowotnej - program pilotażowy. – Projekt Platforma e-zdrowie (P1) dotyczący m.in. umożliwienia prowadzenia i wymiany EDM, w ramach którego wdrożono już m.in. e-recepty i e-skierowania oraz udostępniono pacjentom IKP. – Informatyzacja publicznej służby krwi. – Wprowadzenie nowoczesnych e-usług w podmiotach leczniczych nadzorowanych przez Ministra Zdrowia - wdrożenie e-usług (m. in. przetwarzanie i wymiana EDM, e-rejestracja, e-zlecenie, e-analizy) oraz doposażenie w infrastrukturę techniczno-systemową. – Projekt Dostępność Plus dla zdrowia - wdrożenie działań projakościowych związanych z dostosowaniem placówek medycznych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami (z uwzględnieniem osób niepełnosprawnych i osób starszych) w czterech obszarach - architektonicznym, komunikacyjnym, cyfrowym i organizacyjnym, przez wsparcie 250 placówek Podstawowej Opieki Zdrowotnej (POZ) oraz 50 szpitali. – System Informatyczny Narodowego Płatnika. – Realizacja Polityki wieloletniej państwa na rzecz pielęgniarstwa i położnictwa – w Polsce (z uwzględnieniem etapów prac zainicjowanych w roku 2018). – Dzienna długoterminowa opieka medyczna (DDOM). – Działania projakościowe i rozwiązania organizacyjne w systemie ochrony zdrowia ułatwiające dostęp do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług zdrowotnych (Działanie 5.2 PO WER), w tym: – Przygotowanie, przetestowanie i wdrożenie do systemu opieki zdrowotnej organizacji opieki koordynowanej (OOK) Etap II Faza pilotażowa - model POZ+. – Wsparcie procesu wdrażania reformy wprowadzającej nowy model systemu ochrony zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży. – Program "Ograniczanie społecznych nierówności w zdrowiu" (w skrócie program „Zdrowie"), dofinansowany z funduszy norweskich, uwzględniający komponent telemedyczny, tj. wprowadzenie szerszego zakresu świadczeń zdalnych do finansowania ze źródeł publicznych. – Szkolenia pracowników administracyjnych i zarządzających podmiotami leczniczymi, jak również przedstawicieli płatnika i podmiotów	MZ	projekt strategiczny

	tworzących służące poprawie efektywności funkcjonowania systemu ochrony zdrowia, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju zdolności analitycznych i audytu wewnętrznego – w jednostkach systemu ochrony zdrowia (Działanie 5.2 PO WER). – Wysoka jakość kształcenia na kierunkach medycznych (Działanie 5.3 PO WER), w tym: – Rozwój kompetencji pielęgniarskich. – Kompetencje zawodowe i kwalifikacje kadr medycznych (Działanie 5.4 PO WER), w tym: – Rozwój kształcenia specjalizacyjnego lekarzy w dziedzinach istotnych z punktu widzenia potrzeb epidemiologiczno-demograficznych kraju. – Program wieloletni pod nazwą: „Budowa Centrum Medycyny Nieinwazyjnej Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego (2015-2021)". – Modernizacja Klinik i Budynków Reumatologii Narodowego Instytutu Geriatrii, Reumatologii i Rehabilitacji im. prof. dr hab. med. Eleonory Reicher w Warszawie (2014-2021). – Program wieloletni pod nazwą: „Przebudowa Uniwersyteckiego Szpitala Dziecięcego w Krakowie (2011-2021)". – Program wieloletni pod nazwą: „Przebudowa i rozbudowa Samodzielnego Publicznego Szpitala Klinicznego Nr 1 Uniwersytetu Medycznego w Lublinie (2016-2022)". – Program wieloletni pod nazwą: „Powstanie Śląskiego Ośrodka Kliniczno-Naukowego Zapobiegania i Leczenia Chorób Środowiskowych, Cywilizacyjnych i Wieku Podeszłego im. prof. Zbigniewa Religi na lata 2018-2022." – Program wieloletni pod nazwą: „Rozbudowa i modernizacja Szpitala Uniwersyteckiego nr 2 im. dr Jana Biziela w Bydgoszczy (2018-2025)". – Drugi etap budowy Centrum Kliniczno-Dydaktycznego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi wraz z Akademickim Ośrodkiem Onkologicznym (2018-2023). – Program wieloletni pod nazwą „Rozbudowa wraz z modernizacją Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie i Samodzielnego Publicznego Szpitala Klinicznego nr 1 w Szczecinie w zakresie kliniczno-dydaktycznym i medycznych wdrożeń innowacyjnych (2019-2025)". – Rewitalizacja Narodowego Instytutu Onkologii im. Marii Skłodowskiej-Curie - Państwowego Instytutu Badawczego w Warszawie I etap (2020-2025). – Centralny Zintegrowany Szpital Kliniczny - Centrum Medycyny Interwencyjnej (Etap I CZSK) - Uniwersytet Medyczny w Poznaniu (2020-2025). – Poprawa funkcjonowania systemu ratownictwa medycznego (Działanie 9.1 PO IiŚ).		

	– Poprawa efektywności systemu ochrony zdrowia w kluczowych obszarach ze względu na trendy epidemiologiczne (Działanie 9.2 PO IiŚ).		
27	Zdrowsze Społeczeństwo: – Program zapobiegania depresji w Polsce na lata 2016-2020. – Leczenie antyretrowirusowe osób żyjących z wirusem HIV w Polsce na lata 2017-2021. – Poprawa opieki zdrowotnej oraz wzmocnienie wsparcia społecznego dla osób z chorobami rzadkimi. – Monitorowanie stanu zdrowia jamy ustnej populacji polskiej w latach 2016-2020. – Program Profilaktyki i Leczenia Chorób Układu Sercowo-Naczyniowego POLKARD na lata 2017-2020. – Narodowa Strategia Onkologiczna na lata 2020-2030 (NSO). – Narodowy Program Rozwoju Medycyny Transplantacyjnej. – Narodowy Program Ochrony Antybiotyków na lata 2016-2020. – Narodowy Program Zdrowia na lata 2016-2020. – Opracowanie i wdrożenie programów polityki zdrowotnej, w tym programów profilaktycznych.	MZ	projekt strategiczny
28	e-Zdrowie w SP ZOZ MSWiA: rozwój nowoczesnych e-usług publicznych dla pacjentów	MSWiA	projekt uzupełniający
29	Infrastruktura sportowa dla budowy kapitału ludzkiego	MSport	projekt uzupełniający
30	Upowszechnienie aktywności fizycznej w społeczeństwie	MSport	projekt uzupełniający
31	Upowszechnienie sportu dzieci i młodzieży	MSport	projekt uzupełniający
OBSZAR *SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA*			
32	Gwarancje dla młodzieży	MRPiT	projekt strategiczny
33	Nowe szanse dla wsi	MRiRW MRPiT, MFiPR	projekt strategiczny
34	Strategia na rzecz Osób Niepełnosprawnych 2020–2030	MRiPS	projekt strategiczny
35	Wsparcie działań na rzecz osób 50 plus na rynku pracy, polityki aktywnego starzenia się i związanych z nią działań następczych z myślą o utrzymaniu starszych pracowników na rynku pracy, w oparciu o informacje pozyskanie m.in. z badań w ramach SHARE	MRiPS	projekt uzupełniający
36	Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy	CIOP-PIB	projekt uzupełniający
37	Wypracowanie i upowszechnianie, we współpracy z partnerami społecznymi, modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy	CIOP-PIB /PFRON	projekt uzupełniający
38	Wypracowanie i pilotażowe wdrożenie modelu kompleksowej rehabilitacji umożliwiającej podjęcie lub powrót do pracy	PFRON/CIOP-PIB/ZUS	projekt uzupełniający
39	Model oceny zdolności do pracy dla potrzeb aktywizacji zawodowej młodych osób z niepełnosprawnością ruchową	CIOP-PIB	projekt uzupełniający

40	Dofinansowanie działań skierowanych na utrzymanie zdolności do pracy przez cały okres aktywności zawodowej, prowadzonych przez płatników składek	ZUS	projekt uzupełniający
41	Migracje zarobkowe jako narzędzie wspierania rozwoju kapitału ludzkiego	MRPiT	projekt uzupełniający
42	Polityka rodzinna i opieka nad dziećmi: – Program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „Maluch+". – Program „Rodzina 500+". – rządowy program „Dobry start".	MRiPS	projekt strategiczny
43	Zdrowa Mama: – Program kompleksowej diagnostyki i terapii wewnątrzmacicznej w profilaktyce następstw i powikłań wad rozwojowych i chorób płodu - jako element poprawy stanu zdrowia płodów i noworodków na lata 2018-2020 – Program badań przesiewowych noworodków w Polsce na lata 2019-2022 – Promocja karmienia piersią ze szczególnym uwzględnieniem podpunktu 1.2.4 e Narodowego Programu Zdrowia – zapewnienie dostępu do profesjonalnej pomocy w zakresie rozwiązywania problemów laktacyjnych – Program kompleksowej ochrony zdrowia prokreacyjnego – Program polityki zdrowotnej służący wykonaniu programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem" na lata 2017-2021 – Projekty infrastrukturalne w szczególności w zakresie: chorób stanowiących główną przyczynę dezaktywizacji zawodowej, ginekologii, położnictwa, neonatologii oraz pediatrii	MZ	projekt strategiczny
44	Narodowy Program Mieszkaniowy	MRPiT	projekt strategiczny
45	Polityka społeczna wobec osób starszych 2030 Bezpieczeństwo*Uczestnictwo*Solidarność	MRiPS	projekt strategiczny
46	Dostępność Plus	MFiPR	projekt strategiczny
47	Skuteczna pomoc społeczna	MRiPS	projekt strategiczny
48	Ekonomia solidarności społecznej	MRiPS	projekt strategiczny
49	Program młodzież solidarna w działaniu	MRiPS	projekt strategiczny
50	Leki 75+	MZ	projekt strategiczny
51	Inkubator Innowacji Społecznych	MFiPR	projekt strategiczny

4. LISTA PODMIOTÓW UCZESTNICZĄCYCH W REALIZACJI STRATEGII

Podmiot	Projekty
Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy	Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy
	Wypracowanie i upowszechnienie, we współpracy z partnerami społecznymi, modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy
	Model oceny zdolności do pracy dla potrzeb aktywizacji zawodowej młodych osób z niepełnosprawnością ruchową
Kancelaria Prezesa Rady Ministrów	Usprawnienie procesu stanowienia prawa
	Program rozwoju kompetencji cyfrowych
	Ogólnopolska Sieć Edukacyjna
	Narodowy Plan Szerokopasmowy
Ministerstwo Edukacji Narodowej	Zintegrowany System Kwalifikacji
	Inicjatywa na rzecz umiejętności: – Lokalne Ośrodki Wiedzy i Edukacji (LOWE)
	Edukacj@ w społeczeństwie cyfrowym
	Nowoczesne kadry dla polskiego przemysłu (szkolnictwo branżowe)
	Włączeni w edukację: – Narzędzia diagnostyczne w poradnictwie psychologiczno-pedagogicznym – Opracowanie modelowych rozwiązań w zakresie kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w oparciu o założenia diagnozy funkcjonalnej z wykorzystaniem Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF)
	Podnoszenie jakości nauczania oraz rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów
	Doskonalenie systemu egzaminów zewnętrznych w celu ich dostosowania do nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego i zorientowania na ocenę kompetencji kluczowych
	Wprowadzenie nowego systemu wsparcia szkoły i doskonalenia systemu kontroli jakości kształcenia
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego	Reforma szkolnictwa wyższego
	Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej
	Doktoraty wdrożeniowe
	Dydaktyczna Inicjatywa Doskonałości

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej	Kompetencje cyfrowe w społeczeństwie informacyjnym
	Dostępność Plus
	Inicjatywa na rzecz umiejętności: – SZANSA – nowe możliwości dla dorosłych (projekt nadzorowany przez MFiPR)
	Inkubator Innowacji Społecznych
Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii	Narodowy Program Mieszkaniowy
	Gwarancje dla Młodzieży
	Migracje zarobkowe jako narzędzie wspierania rozwoju kapitału ludzkiego.
Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej	Polityka rodzinna i opieka nad dziećmi: – Program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „Maluch+". – Program „Rodzina 500+". – rządowy program „Dobry start".
	Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo*Uczestnictwo*Solidarność
	Skuteczna pomoc społeczna
	Ekonomia solidarności społecznej
	Program młodzież solidarna w działaniu
	Strategia na rzecz Osób Niepełnosprawnych 2020–2030
	Wsparcie działań na rzecz osób 50 plus z myślą o utrzymaniu starszych pracowników na rynku pracy, w oparciu o informacje pozyskane między innymi z badania „Zdrowia, Starzenia się Populacji i Procesów Emerytalnych w Europie" (SHARE)
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	Nowe szanse dla wsi
Ministerstwo Sportu	Infrastruktura sportowa dla budowy kapitału ludzkiego
	Upowszechnianie aktywności fizycznej w społeczeństwie
	Upowszechnianie sportu dzieci i młodzieży
Ministerstwo Sprawiedliwości	Zmniejszenie zjawiska przestępczości nieletnich
	Edukacja prawna dzieci i młodzieży
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	e-Zdrowie w SP ZOZ MSWiA: rozwój nowoczesnych e-usług publicznych dla pacjentów
Ministerstwo Zdrowia	Efektywna Służba Zdrowia: – Mapowanie potrzeb zdrowotnych - platforma BASiW: koordynacja i nadzór rozwoju systemu monitorowania i planowania w ochronie zdrowia – Wzmocnienie nadzoru nad jakością opieki zdrowotnej i bezpieczeństwa pacjenta – Platforma e-zdrowie (P1) „Elektroniczna Platforma Gromadzenia, Analizy i Udostępniania zasobów cyfrowych o Zdarzeniach Medycznych (P1) – faza 2"

	– E-krew – informatyzacja publicznej służby krwi oraz rozwój nadzoru nad krwiolecznictwem – Wprowadzenie nowoczesnych e-usług w podmiotach leczniczych nadzorowanych przez Ministra Zdrowia – Projekt Dostępność Plus dla zdrowia – Poprawa funkcjonowania systemu ratownictwa medycznego – System Informatyczny Narodowego Płatnika – Poprawa efektywności systemu ochrony zdrowia w kluczowych obszarach ze względu na trendy epidemiologiczne – Polityka wieloletnia państwa na rzecz pielęgniarstwa i położnictwa w Polsce (z uwzględnieniem etapów prac zainicjowanych w roku 2018) – Przygotowanie, przetestowanie i wdrożenie do systemu opieki zdrowotnej organizacji opieki koordynowanej (OOK) Etap II Faza pilotażowa – model POZ+ – Dzienna długoterminowa opieka medyczna – Środowiskowy model psychiatrycznej opieki zdrowotnej - program pilotażowy – Szkolenia pracowników administracyjnych i zarządzających podmiotami leczniczymi, jak również przedstawicieli płatnika i podmiotów tworzących służące poprawie efektywności funkcjonowania systemu ochrony zdrowia, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju zdolności analitycznych i audytu wewnętrznego w jednostkach systemu ochrony zdrowia – Rozwój kształcenia specjalizacyjnego lekarzy w dziedzinach istotnych z punktu widzenia potrzeb epidemiologiczno-demograficznych kraju – Rozwój kompetencji pielęgniarskich – Program wieloletni pod nazwą: „Budowa Centrum Medycyny Nieinwazyjnej Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego (2015-2021)" – Modernizacja Klinik i Budynków Reumatologii Narodowego Instytutu Geriatrii, Reumatologii i Rehabilitacji im. prof. Dr hab. med. Eleonory Reicher w Warszawie (2014-2021) – Program wieloletni pod nazwą: „Przebudowa Uniwersyteckiego Szpitala Dziecięcego w Krakowie (2011-2021)” – Przebudowa i rozbudowa Samodzielnego Publicznego Szpitala Klinicznego nr 1 Uniwersytetu Medycznego w Lublinie (2016-2022) – Powstanie Śląskiego Ośrodka Kliniczno-Naukowego Zapobiegania i Leczenia Chorób Środowiskowych, Cywilizacyjnych i Wieku Podeszłego im. prof. Zbigniewa Religi na lata 2018-2022 – Rozbudowa i modernizacja Szpitala Uniwersyteckiego nr 2 im. Dr. Jana Biziela w Bydgoszczy (2018-2024). – Drugi etap budowy Centrum Kliniczno-Dydaktycznego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi wraz z Akademickim Ośrodkiem Onkologicznym (2018-2023). – Rozbudowa wraz z modernizacją Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie i Samodzielnego Publicznego Szpitala Klinicznego nr 1 w Szczecinie w zakresie kliniczno-dydaktycznymi medycznych wdrożeń innowacyjnych (2019-2025). – Rewitalizacja Narodowego Instytutu Onkologii im. Marii Skłodowskiej-Curie - Państwowego Instytutu Badawczego I etap (2020-2025). – Centralny Zintegrowany Szpital Kliniczny – Centrum Medycyny Interwencyjnej (Etap I CZSK) - Uniwersytet Medyczny w Poznaniu (2020-2025).
	Zdrowsze Społeczeństwo: – Opracowanie i wdrożenie programów polityki zdrowotnej, w tym programów profilaktycznych – Narodowy Program Zdrowia na lata 2016-2020

	– Program zapobiegania depresji w Polsce na lata 2016-2020 – Poprawa opieki zdrowotnej oraz wzmocnienie wsparcia społecznego dla osób z chorobami rzadkimi – Leczenie antyretrowirusowe osób żyjących z wirusem HIV w Polsce na lata 2017-2021 – Monitorowanie stanu zdrowia jamy ustnej populacji polskiej w latach 2016-2020 – Program profilaktyki i leczenia chorób układu sercowo-naczyniowego POLKARD na lata 2017-2020 – Narodowa Strategia Onkologiczna na lata 2020-2030 (NSO) – Program pn. Ograniczanie społecznych nierówności w zdrowiu (Program Zdrowie) – Narodowy program rozwoju medycyny transplantacyjnej – Narodowy program ochrony antybiotyków na lata 2016-2020
	Zdrowa Mama: – Program kompleksowej diagnostyki i terapii wewnątrzmacicznej w profilaktyce następstw i powikłań wad rozwojowych i chorób płodu - jako element poprawy stanu zdrowia płodów i noworodków na lata 2018-2020 – Program badań przesiewowych noworodków w Polsce na lata 2019-2022 – Promocja karmienia piersią ze szczególnym uwzględnieniem podpunktu 1.2.4 e Narodowego Programu Zdrowia – zapewnienie dostępu do profesjonalnej pomocy w zakresie rozwiązywania problemów laktacyjnych – Program kompleksowej ochrony zdrowia prokreacyjnego – Program polityki zdrowotnej służący wykonaniu programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem" na lata 2017-2021 – Projekty infrastrukturalne w szczególności w zakresie: chorób stanowiących główną przyczynę dezaktywizacji zawodowej, ginekologii, położnictwa, neonatologii oraz pediatrii
	Leki 75+
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	Wdrożenie nowego modelu kształcenia specjalistów ds. zarządzania rehabilitacją – jako element kompleksowej rehabilitacji w Polsce
	Wypracowanie i pilotażowe wdrożenie modelu kompleksowej rehabilitacji umożliwiającej podjęcie lub powrót do pracy
Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości	Rozwój i utrzymanie ogólnopolskiej bazy usług rozwojowych (BUR)
	Bilans Kapitału Ludzkiego
	Rady ds. Kompetencji
	Akademia Menadżera MŚP
Zakład Ubezpieczeń Społecznych	Dofinansowanie działań skierowanych na utrzymanie zdolności do pracy przez cały okres aktywności zawodowej, prowadzonych przez płatników składek
	Edukacja z ZUS: - Ubezpieczenia społeczne – edukacja z ZUS - Projekt z ZUS - Lekcje z ZUS

5. WYKAZ WYKRESÓW, TABEL I MAP

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1: Główne wskaźniki rozwoju kształcenia i szkolenia w Europie - Polska na tle UE (%) 16
Wykres 2: Wydatki publiczne na edukację w 2016 r. 21
Wykres 3: Wydatki publiczne na szkolnictwo wyższe w 2016 r. (% PKB) 21
Wykres 4: Gospodarstwa domowe z dostępem do Internetu w państwach UE 2018 r. (%) 28
Wykres 5: Wydatki na alkohol jako procent budżetów gospodarstw domowych w państwach UE w 2017 r. 31
Wykres 6: Wydatki publiczne na opiekę zdrowotną w państwach OECD w 2018 r. (%PKB) 34
Wykres 7: Współczynnik dzietności oraz liczba urodzeń w Polsce w latach 1990-2018 39
Wykres 8: Mediana (wiek środkowy) ludności Polski w latach 2005, 2010 i 2018 40
Wykres 9: Prognoza ludności Polski na lata 2020 – 2050 41
Wykres 10: Liczba umów cywilnoprawnych jako podstawa zatrudnienia w głównym miejscu pracy w latach 2016 - 2019 r. (w tys.) oraz udział umów cywilnoprawnych w zatrudnieniu ogółem (%) 47
Wykres 11: Średnie zarobki na godzinę w wybranych państwach UE w 2017 r. (EUR) 49
Wykres 12: Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP) przed i po transferach w populacji ogółem (lewy panel) oraz wśród dzieci (prawy panel) w Polsce w latach 2008-2018 (w %) 56
Wykres 13: Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP), pogłębionej deprywacji materialnej (SMD), bardzo niskiej intensywności pracy (VLWI) oraz wskaźnik (AROPE) w Polsce w latach 2008-2018 (w%) 58
Wykres 14: Stopa ubóstwa skrajnego w Polsce w latach 2011-2018 (w%) 59

SPIS TABEL

Tabela 1: Liczba studentów w latach 2005/2006 – 2018/2019 22
Tabela 2: Bierni zawodowo według przyczyn bierności (dane za III kwartał 2019 r.) 42
Tabela 3: Stopa ubóstwa skrajnego w Polsce w latach 2011-2018 (w%) oraz zmiana stopy ubóstwa skrajnego między 2018 a 2011 (w pkt proc.) według cech społeczno-ekonomicznych 60
Tabela 4: Szacunkowa tabela finansowa SRKL (w mln zł) 142

SPIS MAP

Mapa 1: Stopa bezrobocia według województw w lutym 2020 r. 44
Mapa 2: Typologia miast średnich tracących funkcje 84
Mapa 3: Typy obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, na których występuje kumulacja problemów 85